

SLOVENSKI PRIJATEL.

ČASOPIS ZA ŠOLO IN DOM.

Leto 1856.

Založil in vredil

Andrej Einšpieler,

katehot in učitelj na c. k. realni v Celovcu.

V CELOVCU,

Natisnil Janez Leon.

SLOVENSKI PRIJATEL.

ČASOPIS ZA SLOVO IZ DOLE

Leto 1856.

Časopis iz vseh

Andrej Knapikar

ČASOPIS

Karlsruhe, Janek 1856

K a z a l o.

I. Podučni sostavki.

	Stran.
Bernard Overberg dva dni pred smertjo	1
Razkladanje slovarja in malega berila	2, 18, 35, 50, 65, 66, 82, 99, 113, 132, 146, 162, 177
Kako učence iz glave rajtati učiti	4, 19, 35, 51, 67, 82, 100, 114, 133, 147, 163, 178
Čapla	9, 26
Dobre bukve učiteljem živa potreba	17
Jezikoslovne opazke	24, 125
Učiteljska skupščina v Jelšanah	34
Vodni kos ali skorec	39
Sadjoreja na Koroškem	49
Lev ali oroslan	58
Tetrevi ali gorne kure	70, 93
Blisk in grom	72
Otročjost	81
Reziani	86
Učiteljski shodi na Koroškem l. 1855	94
Nekaj od amerikalanskih šol	97
Cuvier in lastavice	108
Potres zemlje	123
Učiteljski shod v št. Mihoru	129
Kanarčik	141
Izreja občutkov	145
Černiški šolski okrog	161
Rusko poslaništvo v Pekinu	172

II. Povesti.

Mertvaška glava	6
Pomenljive ure v življenju Napoleonovem	11
Posenhofen	21
Černogorci pravi junaci	22, 37
Lah in Slovenec	27
Žlahtno djanje Polske device	42
Vojaška zvijačnost	47
Oče naš, kateri si v nebesih	53
Grof Rudolf Habsburški	56
Živine ne mučiti	69
Mirko Ostrovid	84
Carov meč	101, 116
Matiček	134, 149, 164
Jožef Jelačič, ban horvaški	157

	Stran.
Neznani dobrotnik	158
Pravični Štefan	170
Pridni Peter	185

III. P e s m i.

Slovenski prijatelj vsem slovenskim prijateljem	6
Pomagaj si, pa ti bo Bog pomogel	20
Pri Savici	36
Spominek	55
Novi mašnik	141
Bleško jezero	155

IV. Slovstvene reči.

Slovensko koledarstvo	15
Nevesta Kristusova	28, 143
Marije rožen cvet	46
Kafolovi domači ogovori za praznike	61
Dr. Miklošičevo oblikoslovje	63
Ponovilo za nedelske šole	77
Zveden kmet	79, 122
Praprotnikove pesmi, cerkvene in druge	112
Sv. zakon, spisal A. Likar	228
J. Navratilov „Beitrag zum Studium des slav. Zeitwortes“	160
Blaže in Nežica	186

V. Listnica.

Bratič Jožef piše svojemu stricu	13, 43, 75, 110, 184
Iz slov. goric zastran berila	29
Od ogerske meje od ogerskih Slovencev	29
Iz Teržaskega zastran Jelšanskih zvonov	45

VI. Drobtinčice.

V spomin Josepine Turnogradske	15
Jutro v Pjatigorski	31
Barkov in Sumarakov	31
Mezzofanti starega sveta	31
Novo najdeni glagolski odlomki	47
Vincenci Rizzi	48
Šole v Radgoni	64
Podstavni kamen cerkve nove na Dunaji	79
Zbirka serbskih obrazov	95
Celovske latinske in realne šole	128
Cesar in cesarica na Koroškem	144

VII. Društvo za Mohoru.

Društvene zadeve	16, 32, 48, 64, 80, 96, 160
Društveni račun l. 1855	174, 187

Bernard Overberg dva dni pred svojo smrtjo.

Overberg je bil 43 let vodja normalnih šol v Münster-u in zraven je tudi pripravnik šolskega seminarija podučeval in vodil. Leta 1826 je zvesti delavec v Gospodu zaspal. Dva dni pred smrtjo, to je 7. novembra ob osmih zvečer je bil še ves vesel, akoravno že star in bolehen. Ob devetih je opravil s svojimi pripravniki po stari navadi večerno molitvo. Potem je razložil jim, kaj da imajo za prihodnji den premišljevat in svoje misli tudi napisati. Poslušajte, častiti duhovni, ktera je bila poslednja naloga, ki je jo slavni in brumni Overberg svojim šolskim pripravnikom priporočil, da jo naj dobro premišlujejo. Čujte jo poslovenjeno od besede do besede:

„Dobro je, ako dušni pastir svojo farno šolo večkrat obiskuje.“

1. To učitelja spodbuja, da je priden in marljiv, zakaj ta učitel boji se gosp. fajmoštra ali njegovega namestnika — uni si pa prizadeva, svojemu fajmostru dopasti, — tretji želi, svojo šolo prav lepo vravnati in upa to doseči s pomočjo gosp. fajmoštra, ki pogosto v šolo hodijo.

2. To spodbada tudi učence, da so pridni, se lepo učijo in obnašajo ter radi bogajo; zakaj tudi ti se gosp. fajmoštra nekaj bojijo, nekaj jih spoštujejo in se jim prikupiti želijo, nekaj jih radi poslušajo in se od njih veseli učijo. Ako gosp. fajmošter pogostoma v šolo hodijo in se učitel modro obnaša, ne bo treba v šoli ne šibe ne drugih kazni. Reče učitel pridnim učencem: „To bode gosp. fajmoštra razveselilo, ko spet v šolo pridejo,“ bojo radi še bolj se potrudili. Reče pa unim: „Kaj bojo gosp. fajmošter rekli, ako to slišijo,“ gotovo saj nekteri se bojo poboljšali.“

3. Gosp. fajmošter si pridobi serce in ljubezen učencov in jih bolje spoznavlja. In oboje je veliko vredno. Le poskusi, koj prvokrat se bodeš sam prepričal tega.

4. Skušnja uči, da si s tim pridobi ljubezen in zaupanje cele fare; to po navadi več pomaga, kakor vse njegove druge opravila. Zakaj da pa?

a. Kar otrokom dobrega storiš, to njihovim starišem bolj dopade in globeje v serce sega, kakor to, kar starišem samim storiš.

b. Farmani mislijo, da so duhovniki za vse druge opravila plačani; da pa pridno v šolo hodijo, h ktemu jih le naganja dobra volja, serčna ljubezen do mladine in goreča želja, vse svoje verne vredno pasti in izveličati.

5. Gosp. fajmošter, ki večkrat farno šolo obiskuje, vidi in sliši, kar manjka, kar ni prav, in zna tako vse to odpraviti ali zboljšati.

Na uk. Pregrešim se toraj, ako to imenitno in koristno opravilo zanemarjam in pogostoma v šolo ne hodim, posebno se s tim več pregrešim, ker mi duhovske in deželske postave oostro zaukazujejo, da večkrat v šolo pogledam.

Vse to je Overberg od besede do besede sam narekoval, in še marsiktero reč po svoji navadi pristavil in bolj obširno razjasnil. Sedaj ustane, hoče iti in se spet usede in še tole pripoveduje:

„Ko sem še kaplan v Everswinkel-nu bil, je zbolel nek duhoven sosed, visoko spoštovan fajmošter. Vse svoje dolžnosti je ta zvesto izpolnoval, tudi v šolo je rad hodil 3 — 4 krat na teden. Misлил je, da bode mu skoraj konec, zato je me poklical, ne da bi ga spovedal (sv. zakramente je že poprej prejel), temuč da bi na smertni postelji duhovnika pri sebi imel. Njegov

spovednik je bil silno star gospod, toraj ni mogel priti po noči. Našel sem ga res že prav pri kraji, pa vendar celo pri pameti. Govoril je, da mu bo skoraj umreti in stopiti pred oestro sodbo božjo. „Vse svoje dolžnosti, je rekel ves ginjen, sem izpolnival zvesto, nar bolj ko sem mogel; zaupam na neskončno usmiljenega Boga in se ne bojim božje sodbe. Le za šolo nisem delal, kar sem mogel, to samo me strasi.“ Opomnil sem ga, da je pridno v šolo hodil, in sem ga hotel potolažiti; „pa vendar, je me zavernil, bil bi mogel veliko več storiti za šolo, to me sedaj močno skerbti.“ Ozdravel je spet, in še 3 leta živel. Ta čas je si prizadeval, to popraviti, kar je poprej po svojih mislih zanemarl.

„Ta duhovnik, je pristavil Overberg, mi je bil znan kot goreč dušen pastir; vedel sem, da je večkrat obiskoval svojo šolo. Viditi, da celo temu možu ta reč na smertni postelji hude težave dela, je mi strašno v serce zarezalo. Še tisto noč sem sklenil in se zaobljubil, naj velja kar rado, za šolo na vso moč skerbeti. Zdelo se mi je, da ves moj nauk in trud včasih pri otrocih nič ne izda, — spomnil sem se pa na tisto noč, in dobil sem novo moč, novo serce. Delajte tudi vi tako — vse pojde prav. Lehko noč!“ Dva dni potem je stal slavni Overberg na božji pravici. Stali bomo tudi mi! —

Razkladanje slovkarja in malega berila.

„Šolski prijatelj“ l. 1853 je učiteljem kazal, kako se je Tonček prvo leto učil pisaje brati in rajtati. Mislimo, da jo bode učitel dobro zadel, kateri se zastran pervincov obnaša kakor Tončekov učitel. Leta 1854 in 1855 je pa naš ljubi Tonček tako nesrečen bil, da je dobil drugo klaso in da je obsedel. Podajali smo toraj gg. učiteljem po „šols: prijatelju“ navk o sadjo-reji in šolsko blago za lepo branje, pisanje in narekovanje. Tudi to oboje je bilo za slovenske učitelje dobro in koristno. Sedaj pa se je Tonček spet poboljšal, in je prestopil v drugo šolsko leto; za to bode „Slovenski prijatelj“ l. 1856 donasal nauk, kako naj učitel razklada slovkar (Fibel) in malo berilo in kako naj pri rajtanji dalje postopa.

Da učitel svoje učence uči umno brati, to je tako, da zastopijo, kar berejo, je potrebno in imenitno. Kdor ne ve, kaj bere, ne bo nikoli lepo bral, pa tudi ne bo imel nobene koristi: vse branje ga ne bo podučilo, zmodrillo in zboljšalo. Zato ljubi prijatelj moj! če hočeš biti dober in zvest učitel, potrudi se in vse žile napenjaj, da svoje učence učiš in vadiš umno brati. Zatorej si v serce vtisni sledeče že znane pravila:

a) postavljalj vsako reč, ki se v slovkarji imenuje, učencem pred oči, da jo vidijo, slišijo, tipajo, itd. . .

b) ako pa kake reči nimaš pri roci, poskerbi si dobre podobe ali obraze in kaži te svojim učencem; *)

c) ako tudi obrazov nimaš, narisuj imenovane reči na tablo, saj je nekaj vendar le bolj, kakor clo nič;

d) ne zabi neznanih in ptujih reči priravnovati domačim in bolj znanim;

*) Knjigar J. G. Calve v Prage je napravil obraze k nazornemu nanku ravno po stopnjah, kakor so v slovkarju (Fibel) odkazane. Vis. ministerstvo je zahtevalo, naj da se za ljudske šole posebej v vseh državnih jezikih tiskajo. Zatorej bi bilo želeti, da si vsaka ljudska šola en izta priskerbi. Celo delo obsega 86 tabel in velja barvano 6 fl. 20 kr., černo pa 4 fl. 15 kr. Dobiva se v knjigarni J. G. Calve-a v Pragu pod imenom: „Der Anschauungs-Unterricht in Bildern.“

e) če pa tako glavo učencom razjasnuješ in um bistriš, ne zanemarjaj rahlega serca svojih učencov in kaži jim tistega, kateri je vse reči tako-mo-dro stvaril in uredil ter po očetovsko za vse skerbí: uči jih poznati in ljubiti Boga!

f) Slednjič poprašuj učence prav lahko in razumljivo, in naj da oni sami iščejo in povedo, kar že znajo: vse učencom predžvekatí in v nje vli-jati, je sitno in tudi škodljivo. Poprašuje naj pa takole:

a) pri orodji: kaj je to? kakšno je? iz česa je? povej mi posa-mezne dele? kdo to nareja? zakaj je?

b) pri hišah, krajih, njivah itd. Kaj je to? kje stoji, kakšno je? iz katerih delov obstoji? komu sliši? zakaj je?

c) pri živalih: kaka žival je to? kje biva? kakšna je? imenitnejši njeni deli? od česa se živi? zakaj je? kako koristi ali škoduje?

d) pri rastlinah: kaka rastlina je? kje rase? iz katerih delov obstoji? kdaj cveti in zori? zakaj je?

Kako bi to učitel mogel doseči, skusim pokazati. K temu izvolil sem slovkar (Fibel). Slovenski slovkar še ni na svetlu, pa je spisan in se že tiska, in je, kakor česki, osnovan čisto po nemškem: „Fibel für die kato-lischen Volksschulen in Kaiserthume Oesterreich.“ Zatorej se bodedo der-žali nemškega slovkarja in bodedo razkladali od besede do besede vse, kar tam na strani 38 pod naslovom: „Stoff zur Anschauung“ stoji. Kdor te besede vse jasno zastopi, temu bode prav lahka reč, vsak stavek in vsako povestico ne samo slovkarja temuč tudi berila lepo in prijetno razjasnovati.

Da pa hitrej postopati moremo, ne bomo popraševali dobro prepričani, da bode moder učitel sam najdel, kako ima popraševati, kaj morebiti izpuš-čati in za se hraniti, kaj dostavljati itd.

Začnemo torej v imenu božjem!

Knjiga ali bukve; — knjiga je nova, podolglasta, iz papirja — njeni deli so: vez, herbet in listi, — vez ima dve plohi, vsaka ploha štiri vogle in roge; — vez in herbet je barvanim papirjem, platnom ali kožo pooble-čen; — vez je bel ali pobarvan ali tudi včasih pozlačen; — med vezom so listi, vsak list ima dve strani; — delajo knjigo tile: naj prej kdo spi-suje (spisatelj), potem nekdo tiska (tiskar) — slednjič nekdo veže (vezar). Otroci! knjig ne mazati, ne tergati — jih čiste ohraniti! So drage!

Tabla ali deska ima dve plohi, vsaka ploha — prednja in zadnja — štiri vogle in roge; — je dolga, široka, debela; — je črna, da se krido na njo piše, — počiva na slonilu, na katerem se višje ali nižje postaviti za-more, — tablo dela mizar iz lesa; so tudi usnate in kamnate table.

Bog je dal na dveh kamnatih tablah Mojzesu 10 božjih zapovedí! — Pisati na tablah v šoli je prav, pa gerdo po stenah, vratih ali zidih! —

Papir je velik, bel, siv; nareja ga papirar iz cunj, ktere se stle-čejo, namakajo, na situ spet lovijo v podobi navadnih pol in slednjič na zraku sušijo. Nekdaj so papir delali iz ličja nekega drevesa, ki rase po-sebno v Egiptu, in kteremu so rekali papyrus, odkod tudi sedajno ime. — Otroci! papir se lahko sterga, namoči, pomaže! zatorej pazite, rahlo ga prijemajte, umivajte svoje roke, pa dobro jih obrišite, preden za papir primete! —

Tinta ali črnilo je črna in tekoča — ž njo pišemo na papir, — imamo tudi rudečo, zeleno, rumeno tinto, — ona se vlija v tinjak, kamor učenci pomakajo. Kako se nareja, vam povem in pokažem pozdej.

(Dalje sledi.)

1*

Navod,

kako učence iz glave rajtati učiti.

(Drugo šolsko leto.)

Tonček se je prvo leto učil soštevati, odštevati, poštevati in razštevati in vse to le samo do deset. Kako učitel naj pri tem nauku postopa, je kazal „šolski prijatelj“ l. 1853. Učitel, ki je svoje učence prvo leto tako dalje pripravil in izuril, da znajo vsako rajtingo v pervej desетки — med 1 in 10 — ne le uganiti, temuč razumno rešiti in razložiti, ta učitel je svojo dolžnost popolnoma izpolnil. Le to še zna, ako želi in zamore, proti koncu šolskega leta storiti, da učence številke pisati uči, pa ne da bi jih skoraj rabil, timveč da jih otroci poznajo, in v knjigah po njih strani lahko najdejo.

Nauk številke pisati, pa takole naj bolje od rok pojde. Pri pisanji so se učenci že poprej navadili narejati: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Učitelj naj razloži, kaj je ničla alj nula, in pove, da mesto že znanih čert |, ||, |||, i. t. d. druge znamenja stavljamo. Učenci že vejo, kaj so enote in kaj desetke, zato jih sedaj naj opomene, da te številke nam morejo pomeniti enote; pa tudi desetke. Ukaži po tem pisati številke 1 — 9. Reci sedaj, da spodaj pod številkami spet pišejo ravno te številke pa tako, da vsakej številki na desni privesijo ničlo (0). Tako spodaj dobijo: 10, 20, 30, . . . 90. Potem se jim naj pove, koliko sedaj vsaka številka velja. Ničla rada moti učence, posebno če jo imenujemo nulo; zakaj oni menijo, da je nula kaj veljavnega. Dobro je toraj jo imenovati ničlo. Pa obnašaj se modro in postopaj počasno! Kadar že znajo desetke pisati 10, 20, 30 do 90, naj mesto ničle pristavljajo vsakej številki 1; potem toraj dobijo 11, 21, 31 . . . 91. Dobro kaži, koliko sedaj vsaka številka velja. Ko to že prav dobro gre, naj pristavljajo 2, in imajo: 12, 22 . . . 92, potem 3, za to 4, in slednič 9, tako da slednjič pišejo: 19, 29, 39 . . . 99. Kadar učitel do tje pride, naj uri učence vse števila med 1 — 100 pisati ne samo le po versti, temuč tudi bezverstno. To je za l. leto. —

Drugo leto je treba naprej to dobro ponavljati, kar so se učenci učili prvo leto — šolske praznike se marsikej izkadi. Ponovi toraj soštevo in odštevo med 1 in 10. Vadi učence vsako število med 1 in 100 razlagati v svoje dele, to je desetke in enote. Poprašuj: koliko ima 75 v sebi desetak, koliko enot? koliko 24? itd. Ako to že gladko gre, naj jame učiti soštevati in odštevati višej od desetke, to je vse desetke in enote med 10 in 100.

I. Soštevaje.

A. Soštevaje desetk in enot.

Kakor smo prvo leto učili soštevati med 1 in 10, ravno po teh stopnjah postopamo tudi sedaj.

1. Vsaki desетки doštevajmo narpoprej enojko, postavim: 10 in 1 je 11; 20 in 1 je 21, . . . 90 in 1 je 91. Potem dvojko, post: 10 in 2 je 12; 20 in 2 je 22, . . . 90 in 2 je 92. Tako gre naprej s vsemi enotami med 1 in 9; poslednje število toraj bode 90 in 9 je 99.

2. Vsaki desетки in enojki doštevajmo ravno tako vse enote med 1 — 9; post: 11 in 1 je 12; 21 in 1 je 22 ... 91 in 1 je 92; potem dvojko: 11 in 2 je 13; 21 in 2 je 23 ... slednjič toraj dobimo 91 in 9 je 100.

3. Vsaki desетки in dvojki doštevajmo ravno tako vse enote med 1 — 9; post: $12 + 1 = 13$, $22 + 1 = 23$... $92 + 1 = 93$; potem dvojko: $12 + 2 = 24$, $22 + 2 = 24$... $92 + 2 = 94$; slednjič imamo $92 + 9 = 100$ in še 1.

4. Vsaki desетки in trojki doštevajmo ravno tako vse enote med 1 in 9. Tako postopa učitelj dalje do 5. 6. 7. 8. 9. in 10. stopnje. Opomniti je treba, naj da modro koračimo, kedar stopamo iz ene desетки v drugo — v bližnjo višjo, postavim: $11 + 9$, $21 + 9$, $12 + 8$, $92 + 8$, itd.; še več je paziti treba, kader jo prestopamo, post: $12 + 9$, $22 + 9$, $35 + 8$, $74 + 7$. Dolgo je treba pri tem se muditi, in višja je z desetko zedinjena enota, dalje se moramo pri njej muditi, post: 76, 97, 88, 39. Tako učence dobro pripravljamo na uk, soštevati desетки in desетки. Tega se smemo pa še le tedaj lotiti, kader učenci gladko in urno soštevajo desетки in enote.

B. Soštevvanje desetak in desetak:

Ako se ravno teh 10 stopinj derži, ki smo jih ravno kar učili, bode jo učitelj dobro zadel.

1. vsaki desетки doštevajmo deset, post: $10 + 10 = 20$, $20 + 10 = 30$... $90 + 10 = 100$; pa dobro najpred soštevati desетки in pridevati enote, post: $10 + 10$ se pravi: 1 desетка in 1 desетка ste 2 desетки in nobena enota to je ničla, potem toraj 20; — $90 + 10$ je 9 desetak in ena desетка je 10 desetak in nobena enota to je: 100.

2. Vsaki desетки doštevajmo 11; pa vselej najprej desетки potem enote; post: $10 + 11$ je: ena desетка in ena desетка ste dve desетки (20), in ena enota to se pravi vkup 21; — $20 + 11$ se pravi: dve desетки in ena desетка so tri desетки (30) in ena enota je 31; $90 + 11$ se pravi: kakor zgoraj.

3. Vsaki desетки doštevajmo 12; post: $10 + 12$ se pravi dve desетки in dve enoti to je 22; — $20 + 12$, $30 + 12$, $90 + 12$. — Ravno po tem načinu se vsaki desетки doštevajo 13, potem 14, 15, 16, 17, 18, 19.

4. vsakemu številu, ki ima v sebi desетки in enote, doštevajmo narpoprej 11; postavim: $11 + 11$ se pravi ena desетка in ena ste dve desетки (20) in ena enota in ena ste dve enoti, to je 22; $21 + 11$ se pravi: dve desетки in ena so tri desетки (30) in ena enota in ena ste dve enoti, to je 32; in tako naprej $31 + 11$, $41 + 11$, — slednjič imamo $91 + 11$ to se pravi: devet desetak in še ena je jih deset desetak (100) in ena ste dve enoti, to je 102.

5. vsakemu številu, ki ima v sebi desетки in enote, doštevajmo 12; post: $11 + 12$ se pravi: ena desетка in ena ste desетки (20) in ena enota in dve enoti so tri enote to je 23; ravno tako $21 + 12$, $31 + 12$... $91 + 12 =$. Ravno po tem poti se doštevajo 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19.

Sedaj napeljuj učence, da sami najdejo pravilo, kako se števila, ki imajo v sebi desетки in enote, lahko in hitro soštevajo. Marsikteri učenec bode že znal povedati pravilo: Razloži obe števili v desетки in enote in soštevaj narpoprej desетки in potem enote; post: $45 + 29 =$

$40 + 20 + 5 + 9$ to je: $40 + 20 = 60$ in $5 + 9 = 14$ toraj $60 + 14 = 74$. Ako so to prav dobro zapopadli, jim pa povej, da je še drug in še krajši pot take števila soštevati. Napeljuj jih spoznovati, da ni treba obeh števil razlagati, temuč da je dosti in še bolje, razložiti le eno in to le manje število in doštevati večemu narprej desetke, potle pa enote; post: $48 + 29$ takole soštevamo, $48 + 20$ je 68, sedaj $68 + 9$ je 77. Učitel bode nar modrejši ravnal, če se pri soštevanji tega slednjega pravila derži: „Razloži manje število v desetke in enote, ter doštevaj večemu narprej desetke in potem enote.“

Mislimo, da ni treba opominjati, naj da učitel pogostoma izgledov rabi; izgledi ves nauk nekako živ in kratkočasen narejajo. Ni težko, dobrih izgledov najti; vendar jih bodemo vselej nekaj za porabo pristavljali.

Neček! koliko imaš ti perstov na roci, koliko pa Mojcej; koliko jih imata ukup? — Lenc je star 11 let, Tonček pa 13, koliko oba vkup? — Uršej nese jajca v mesto; prvi den jih proda 24, drugi pa 39; koliko ukup? Minka! mama ti kupijo nove čevlje za 16 grošev in nogavice za 11 grošev, koliko ukup? Ti Neža! tvoja sestra je celo zimo pridno predla; da sedaj prejo tkat in dobi 77 palic debelega in 19 palic tajkega perta alj platna; koliko ukup? — Lojz! na vašem vertu stoji 46 jablan in 39 grušek; koliko je sadnega drevja ukup? — Uršej, kar dnarjev dobi, pridno hrani že dve leti; prvo leto je nabrala 49 kracarjev, drugo pa 58 kr. koliko ima Uršej? — V našej šoli je 36 fantov in 48 deklic, koliko otrok je v šoli? — Ktero število presega 39 za 47? — Ktero število je za 68 večji od 27? —

Slovenski Prijatel vsim slovenskim prijatlom.

Prijatel s prijatlom
Lahkó govori, —
Ga prosi, mu toži,
Razkriva reči.

Tedaj, o prijatli!
Slušajte skerbno —
Kaj bratec vas prosi
Za leto novó.

Odprite široko
Mi svoje sercé!
Podajte prijazno
Mi svoje roké!

In vselej, povsodi
Vam srečo želim,
Za blagor vaš vedno
Živim in gorim.

Spoznajte, da ljubim
Vas vse iz sercé, —
Da čista ljubezen
Do vas me peljá.

Vam cerkev in šolo
In dom preskerbim,
Vas s kapljo domačo
Tak milo pojim.

Vas grejem o mrazu
V vročini hladim,
Vas kličem in vabim,
Iz spanja budim.

Zatoraj še enkrat
Vam sežem v sercé:
Podajte prijazno
Mi svoje roké!

A. Praprotnik.

Mertvaška glava.

Pripovedka.

Ko je hudodelnik doprinesel bil kako zločinstvo, postavim, človeka bil umoril, navadno meni: Nikdo ne vé, kaj sem storil; bil sem na samotnem krají,

ali bilo je pod zakriljem tamne noči ali mertev ne zine več ter ne more izdati, kar sem njemu bil učinil. Res je, mertev ne spregovarja več, noč je muta; znan je pa vendar pregovor, ki pravi, da pod soncom nič ne ostaja zakritega, kar je bilo doprinešeno. To spričuje in poterjuje tudi sledeča resnična prigodba.

Bilo je v nekem prijetnem tergu na gornji Avstriji, da sta bivala dva zakonska. Mož je bil kovač; imenovati ga čemo Bernard; imé ženi njegovi bilo je Polóna. Bil je kovač prileten pa še korenjak, priden in v obče poštovan mož; žena njegova bila je lepa in mlada, to da ne milega serca. Le malo let sta bivala skupej, pa vedno prepirala in kavsala se. Kar je Bernard na nagloma umerl. Pravijo, da en večer, po navadnem prepiru s ženo, se je bil upijanil na jezo, da ga je zatorej po noči „mertvud“ zadel. Na jutro najdlj so ga mertvega v postelji. O joj, to je bila nesreča! Žena njegova Polóna, ugledavši ga rano mertvega, zagnala je strašen jok in stok. Vergla se je čez truplo ranjkega, objemala ga, poljubovala ga, ter kričala, da bi se kamenje bilo obmehčilo. Prihiteli so tudi sosedje, ko so zvedili, kaj se je bilo dogodilo; popraševali so, žalovali so; zavzemali so se glasno jokaje. Pred malo dni je marsikter njih še govoril verlemu Bernardu, ki je bil popolnoma zdrav in korenjašk; tudi ni bil pijanec, temoč užival vina je zmerno, pa redkokrat. Vidivši pa čudno tugovanje in nezumno žalovanje žene njegove, zavzemali so se bolj in bolj. Pogledovali so se, med seboj šepetali, popraševali se, odgovarjali si; čudne misli zbudile so se po glavah. Verli sosed Bernard pak — bil je in ostal je mertev.

Položili so ga na mertvaški oder, pa le za en dan; naganjala je namreč Polona, da ga spravijo kmalo v trugo, ker je — kakor je terdila — mertvaškega duha prepolna hiša že bila. Storili so to, zatvorili trugo, pa nesli poštovanega možá iz hiše na tiho pokopališče.

Bil je hladen jesensk dan; sivi oblaki so vlekli se nad tamnim obnebjem, in šumljal je dež rumenega listja od drevja na tla. Vsi teržani so spremili umerlega Bernarda; tudi Polona je bila med pogrebci, ter jokala in kričala, da je bilo joj. Spravili so truplo pod grudo, in zagrnili nad Bernardom se je hladna gomila.

Na ondotnem pokopališču stoji pa priletna visoka lipa; na nje verh doletela je ob pogrebu tropa krokarjev, ki so tužno krokali ter kričali na glas. Kaj nek krokarijo, kaj nek pojó?

Meni dozdeva sí, da se glasé:

Kar se zgodilo ní, to se ne zvé.

Od nagle smerti Bernardove govorilo se je nekaj časa po tergu; poslednjič so tudi njega pozabili ljudje, kakor vsega pozabijo na tej podsončni zemlji. Malo tednov po tem omožila se je lepa Polona vnovič; uzela je zalega mladenča od bližnje vasi, ki ga je že prej ljubila, kakor terdili so hudobni ljudje.

Preteklo je dvajset let. Bil je v tistem tergu zopet merlič, ktereга je bilo treba materi zemlji izročiti. Podal se je bil tedaj grobar na pokopališče, da bi nov grob izkopal. Začel je na določenem mestu kopati, koplje in koplje, zadeva na mertvaške kosti, ktere na stran dene, ter koplje globokeje. Kar se je prikazala tudi neka mertvaška glava. Ko jo grobar s lopato je prizdignil, da bi jo tudi na stran djal, zažvenkljalo je nenavadno na lopati. Grobar se ustraši, pa kmalo se umiri, ter seže

po tej glavi, da bi jo kaj ogledal. Ogledaval in ogledaval jo je, kar je zapazil v njej precej debel in dolg železen žrebel, ki je v temenu hubanje zabodén tičal. Zauzel se je močno grobar; mislil in mislil je, kaj to znamenuje, kaj je storiti.

Poslednjič ta misel dozdeva se njemu najbolja. Pobral je glavo, očistil jo prilepljene parsti, djal jo pod svoj plajš, ter jo nesel pokazat gospodu fajmoštru.

Čez pokopališče leteli so pa spet črnokrilati krokarji. Tužno so krokali pa kričali na glas. Kaj nek krokarijo, kaj nek pojó?

Meni dozdeva si, da se glasé:

Kar se zgodilo ni, to se ne zvé.

Gospod fajmošter, zagledavši mertvaško glavo, pa železen žrebel v njej zabodén, ustrašili so se tudi nezmerno. Poprašajo grobarja, če se vé spomniti, kdo da je na tistem mestu prej kaj pokopan bil? Grobar premišluje in premišluje; kar nagloma odgovarja:

„Ako se ne motim; milostivi gospod, dozdeva se mi, da pred 15 ali več leti pokopali smo ondi kovača Bernarda.“

Hipoma spomnijo zdaj se tudi gospod fajmošter; pogledajo v knjigo, v kateri imajo zamerle farane zapisane, ter najdejo v njej, da ravno pred 20 letni pokopan je bil verli kovač Bernard. Obidejo duhovna čudne misli, ter jeli so sumiti; naročijo pa grobarju, da naj molčí o vsem, kar je najdel in vidil.

Drugo jutro upotila sta se fajmošter in grobar, (ki je mertvaško glavo v ruti zavito nesel) ter gresta v mesto k okrožni sodnji.

Pridši v sodniško uradnico gosp. fajmošter dotičnemu uradniku povedó, kaj in kakó.

Bilo je megleno jesensko jutro, ko stopil je v hišo kovačevo uradni berič, ter popraševal po Poloni. Ona pride; nekoliko obledí, ko vidi izveršitelja sodniškega. Ta ji na kratko velí, da ona ima ž njim iti. Malo se je žena obotavljala, pa vendar se udala; napravila se je, ter odšla s beričem.

Pridši v sodnico in stopivši pred gospod presojnika obledela je bolj ko poprej, ter se zauzela, prašaje, kaj da hočejo tukej od nje?

„To čete kmalo zvediti,“ ji zaverne uradnik. „Usedite se tje na „klop.“

Polona se usede.

Po navadnem popraševanju za imé, starost, rodno mesto, nje mlade dni, možitev itd. začel je gosp. presojniki popraševati nekoliko natančneje po njenem prvem možu.

Polona odgovarja trepetaje.

Poslednjič jo praša nagloma gospod:

„Kaj, bi li poznali svojega prvega možá, ko bi ga zdaj ugledali?“

Polona. „Mili bože, kaj mi predirate staro rano, prašaje me take reči! Preteklo je blizo 20 let, kar je po mertvuđu zaumerl moj ljubi mož; (jokaje) ne mogla bi bi ga več spoznati.“

Gospod stopi k bližni mizi, na ktorej je bilo s belo ruto nekaj zakritega; odgerne in — mertvaška glava s železnim žreblom v temenu stoji pred Polono.

Sodnik zagromi:

„Poznate li tega?“

Viditi glavo pa žrebel v njej zgrudila se je žena, ter omedlela.

Ko se je zavedla, upraša jo sodnik v drugobart:

„Ga li poznate?“

„„Poznam,““ spregovorila je tihim glasom Polona. Obstala potem je vse. Povedala je:

Ker ni mogla priletnega Bernarda sterpeti, upijnila ga je neki večer do dobrega; po noči, ko je terdo bil zaspal, mu je ona železen žrebelj v teme vbila, da je kmalo poginul.

Pravica je dognala svoje resnobno opravilo, in železna osoda je peljala morivko v sramotno smert.

Na sodnišču molijo vislice v zrak, pa žensko truplo visi na njih; okoli ferfrajo černokrilati krokarji, pa krokajo in kričejo na glas. Kaj nek krokarijo, kaj nek pojó?

Meni dozdeva si, da se glasé:

Kar se zgodilo ni, to se ne zvé.

J. Šubic.

Čaplja.

(Svobodno po Živi izdelal V. J.)

Zvesti pa včasí tudi nadležni tovarši človeka so tri prebivavci zraka: čaplja, lastavica in vrabec. Oni so tako rekoč prostaki na njegovem zemljišču in stoje ravno v sredi med domačo, podverženo perutnino in drugimi svobodnimi letavci. Na prvem mestu naj stoji čaplja.

Čaplja je žlahtne kervi in visokega rodú. Njeno gnezdo se razklada na strehah in slemenih, na stolpih in zidinah visoko nad celo vasjó. Večkrat se tudi vgnezdí na obsekanem, debelovejnatem drevesu, postavim: ilmovcu, jesenu ali dobu blizo kake vasi ali posamezne hiše. Ali to drevó mora biti visoko; zakaj čaplja ljubi prost neomejen pogled po vseh svojih oblastih, po lokah, njivah in močvirjih.

Pride li čaplja, kader prva spomladna sapica zaveje, nazaj do svojega sela, vriskajo mladi in stari. Pesmice in prijazni klici pozdravljajo dolgo pogrešano prijatlico. Starci jo že davno poznajo kot svojo tovaršico, mladenči pa, katerim je naj bolj prijatelj, ugledati jo veselja poskakujejo; zakaj sladko upanje jim je prinesla, da se nova spomlad gotovo že približuje. Juhé! čaplje so prišle in tudi mila spomlad ni več daleč.

Komaj so pri nas, se že pazi na celo njih obnašanje, se govori mnogo o njih letu, o njih hoji in gnezdu, o njih posebnostih in zvijačah, o njih bojih in veselicah. Zaré! čaplja je čudna vse hvale vredna ptica. Ona je vojvoda, sodnik, prerok, vse v eni osebi. Ktera druga ptica bi se v tem neki ž njo meriti zamogla?

Že njena postava ti kaže neko prednost pred družimi pticami. Na visocih nogah, v ozkih nogovicah se venomer ziblje njeno v belo oblečeno truplo. Rep je černoobrobljen; kratek in prisekan; pa toliko daljši in bolj stegnjen je njen vrat, na katerem jej glava v tihi častivrednosti po-

čiva. Togo, pa gladko perje se njeni glavi ravno tako prilega kakor skerbno počesani lasje. Izpod črnih obervi gleda rujavo oko. Njeno obličje se končava v dolg kljun, ki je silno oster in špičast na kraju. Hoja, postava in cela nje obnaša kaže, da je terdovratna starokopitnica iz davno minulih časov. Globoko zamišljena korači kakor po berglah ob potocih in lokah. Pri vsaki stopinji povzdiguje visoko k trupu svojo nogo, da bi ničesar na njej ne obviselo; vrat in pa glava jej v naj smešniši resnobi semtertje maha. Molče koračita samec, in samica kakor dvoje peripatetičkih modrijanov nekaj časa semtertje. Kar na enkrat samec svoj šilasti kljun na zemljo zatepe ter debelo, vampasto žabo popade, ktera je v mislih, da se jej nič hudega zgodilo ne bode, na rob svoje luže prilezla.

To viditi samica glavo pouzdigne in se pripogne, kakor bi se samcu prikloniti hotla. Tako lovita, sicer počasi in tiho, pa vendar marljivo. V lovu junč ne moti. Pa vendar, če se kak radovednež približa ali če se kaj nenavadnega prikaže, postojita, noge k trebuhu pritegneta, vrat kviško pouzdigneta in merita z bistrim očesom predmet, ki se je prederznil, ju v pokojnem sprehodu motiti. Tako ostaneta nekaj časa mirna in se ne gane, dokler se ne prepričata, ali je varno dalje loviti ali ne. Kader morata pobeogniti, se celo truplo zvaguta in tako rekoč ravnovago izgubi. Častitljiva zadovoljnost ju mine in z naporom vseh moči se hočeta kviško pognati. Ali okorno truplo se komaj vzdigniti da. Od začetka nerodno poskakujeta, z razprostertimi perutnicami mahata, noge naravnost nazaj stegneta ter se komaj malo od tal zavagutata. Na enkrat pa, kakor da bi se zavedla in okove razlomila, se dvigneta ravno nakviško. Okorno vagutata po zračnem morju. Prestrašeno oko gledavca jima čedalje višje sledi. Zdaj počivata neganjivo v zraku, kakor bi ju lastna teža na višavi držala, zdaj spet nekolikokrat s perutami zamahata in se še višje poženeta, dokler se v kolobarjih ne spustita doli k gnezdju svojemu. Gnezdo pa je visoko pod strehami: gladna družina s kljunčiki klepetaje, se notri njenega povratka veseli. Tako smo sledili čaplji v nje domače življenje in koj se nam postavlja pred oči nje patriarhalna vravnava in tako rekoč nje človeška uredba. Pred vsem drugim je samec skerb in zvest soprog in starašina, če se mu ravno očetovske ojstrosti in gospodovavne oblasti odrekati ne more.

Kakor se pri kočovavnih narodih neizmernih step gospodar rodvine sam popred podaja, da bi novih paš poiskal, in se potem povrača, da bi celo svojo družino do najdenih krajev odpeljal, in kakor sam prvo prešlo za šotor v zemljo vsadi: ravno tako se podaja tudi samec popred, dve ali tri nedelje pred samico, da pogleda, ali je nek še vse v starem redu in, če sta nov par, da si prikladnega mesta za gnezdo poišče. Ako je še najdel vse: staro gnezdo na svojem mestu, stari studenec na dvoru in poleg njega staro košato drevó, sopet na nekaj časa zibne. Ali kmalo se zopet prikaže s svojo milo družico. S čudnimi prikloni in z veselimi vahljanjem perut jo vpeljuje v svoje staro gnezdo kakor svojo gosposinjo. Na vso moč se zdaj loti svojega dela. Staro gnezdo se v kratkem popravi ali pa po potrebi novo nanosi. Tako se naš oćak sopet v starem posestvu vgnezdi in se prav po domače uredi. In kmalo se začne očetovske skerbi in radosti. V lovu potrebnega živeza pretékajo samcu časi sopružki.

Ali domači mir in pokoj se ne ohranjuje vedno v toti seljanski tihoti Zavid, ljubomornost, izdaja in sila ne razsevajo svojega pogubnega semena samo med ljudmi, tudi v mirno domačnost čapelj se vrivajo. Ne redko se prikazuje v sredi podedjene lastnine kak prekanjen potepin. Proti vsej pravici in po sili se polasti njenih lok in močvirjev. Včasi se pritepe kak samski kalin in s pohotnim očesom obletuje samico, ktera v nepričujočnosti gospodarja za svojo še v luščinah zavarvano rodovino skerbi. Pa možko se obnaša samica proti vsemu posilnemu vabljenju napadovavca. Že od daleč je zaglédal samec, ki se vrača domú, sopernika in v mogočnem, silovitem letu se zakadí k svojemu gnezdu, ohraniti svoj dom in svojo ženo. Že je pri njem. Obá samca se skerčita in z ojstrim kljunom v endruzega zakadita. Globoke rane si sekata v persi in pleče. Divje se sedaj popadeta in dokaj časa mine, predenj se sopet spustita. Sedaj vzletita nakviško, silno s perutmi mahata in se z vso močjó vendruega zasajata. Grozen šum in hrum napolnuje povetrije. Eden je globoko ranjen in beží, uni ga v silovitem letu naganja, dokler se obá v daljavi ne izgubita. Pa boj še ni končan. Hitro se sopet ustavite obe neprijateljske strani in nov hud boj se uname. Z vso močjo se napadata, napade odbijata in se zopet k gnezdu približujeta. Samica pa, doslej tiha, čepi sedaj še bolj tiho v svojem domačem stanu. Vendar sedaj zaklepeče s kljunom, kakor bi samca k poterpljivosti spodbadati hotla. Samec take spodbade nikdar v nemar ne pusti. Še enkrat zahrúši nekoliko silnih udarov po zraku, se zakrižata ojstra kljuna v poslednjem gorkem rovanji: in že pade protivnik ranjen na tla, bojišče hrabremu soprugu ponehavši. Boj je slavno določen, dvor in rodovina sta oteta in zmagavnega samca slavi celo plemo kot hrabrega junaka in obranovavca.

Gorje samici, ako ga v resnici ali le na videz spelje. Tedaj se brez usmiljenja keravo kaznuje. Po groznem kriču goljufanega se zbere berž cela truma kljunjačev, da bi preiskali pravdo in pravično nad njo sodili. Zakon, po katerem se truma ravna, je tako rekoč zakon kervave osvete; zakaj vsak člen osramotenega plemena zasadi v persi nesrečnice svoj ojster kljun. Le samec sam — kar je posebno pomenljivo znamenje spomina zalega ptica — le on sam se ne udeležuje tote kervave osvete. Žalostno jokaje stoji nedaleč od gnezda, kakor bi čutil dvojnih bolečin nad sramoto lastne rodovine in nad žalostnim koncem svoje družice. Potem zapusti za vselej vas in pokrajno, kjer se mu je taka nečast dogodila. Sicer pa je čaplja mirne in pokojne prirodnosti. Kakor se naseljuje pod gradom viteza družina podložnih, ohrambe in varstva prosečih, ravno tako pripušča tudi čaplja vrbcu in lastovici gostoljubnega pribežališča pod svojim prestoljem. S tiho pokojnostjo gleda nadležljiv narodčič, ki jo obletuje; nobena prederznost je ni v stanu razdražiti. Sploh pa kaže več nagnjenja k domačemu življenju, kakor kteribodi drugi ptič.

(Konec sledi.)

Pomenljive ure v življenju Napoleonovem.

I.

V šönbrunskem gradu blizu Dunaja je stal leta 1809 ob oknu veliki Napoljon, in je gledal po živem studencu, ki je veselo pred gradom vodo kviško metal, ali voda se je v zraku razperševala in sreberne kaplice so se

spet do zemlje nižale. Ali se ne dviga ravno tako človek v svoji sreči, ali ne pada tako spet do zemlje? Bog vé, — ali so take misli tudi Napoljona obhajale? ali ne? Bil je zdaj na Dunaju, zapovednik skor cele Evrope, razun Ruskega carstva, — stal je ob oknu, in generali in maršali so se mu ponižno priklanjali, in so trepetaje njegovih zapovedi čakali. — Sdaj pride Napoljonu pismo, kako neki? Napoljon ga bere, in veselo se mu zasveti oko, in veselo se nasmehlja, zakaj avstrijski cesar mu je obljubil svojo hčer v zakon. Napoljon, mogočni cesar, se je bil le vrinil med druge cesarje, sdaj pa se druží z njim stara, slavná rodovina habsburška, le tega mu je še manjkalo na svetu!

In to je bila Napoljonovega rodú naj veselejša ura!

II.

Čuj! zvonovi glasno zvonijo v mnogih mnogih cerkvah, ter si slovesno odpevajo; topovi gromijo in povsod se glasna, vesela godba giblje po vsih ulicah, in oznanuje osrečívno uro: kratkoma — ves Paris je na nogah, ves Paris obhaja nenavadno veselico.

Bogato oblečena gospoda se rije do hiše francoskega cesarja in v krasno okinčano dvorano ogromnega poslopja. — Tam pa je ležalo prelepo dete v rahli zibelki, in poleg nja stoji strašni Napoljon, milo se dečeku smehljaje, ktereга je že v zibeli izvolil za „rimskega kralja.“ In pred njega stopijo imenitne gospe, poslanci vseh kraljestev, in visoki duhovni, ter mu želijo večno slavo in obilno srečo.

To je bila Napoljonovega rodú naj srečnejša ura!

III.

Ob času, ko je Napoljon že namenjen bil, podreti premogočnega ruskega carja, je bilo nekega dne več imenitnih gospodov pri njem pri kosilu. Dobra volja mu je bila danes serce odperla, brez ovin-kov je govoril, kako da če izhodnega velikana ponižati, kako da še doma mir utrditi i. t. d. On, ki je kralje postavljaj, je razodel v svoji dobri volji: „ta in ta kralj se mora spraviti, kratkoma: „ves svet moram nekoliko premeniti.“

Cesarica Marija Lojza, njegova soproga habsburške kervi, je te pogovore poslušala in na enkrat se začne britko jokati. Napoljon jo popade za roko, in pravi: „Ne boj se, draga moja, tvojemu očetu ničesar ne bom storil. Zagnal bom le nekaj kraljev in knezov, ki mi niso všeči, in ki so se verh tega še z avstrijskimi deželami mastili.“ Krepkega glasa odgovori cesarica: „O, za svojega očeta se nikakor ne bojim, zakaj poznam hrabre svoje rojake: mož za možem bi se uzdignili; vsak bi daroval premoženje in kri za njega! — Zavolj domovine se ne strašim; ali za te mi serce strašljivo bije, za te moje solze tekó: le odstavljaj kralje in kneze, le zaženi jezero vojakov v mogočno Rusijo... in kje češ potem prijateljev iskati? Preobračaj svet, in kje češ v nesreči zavetja iskati?“ Napoljon se čudi tem besedam in začne urno kaj drugega govoriti, ... berž odpravi svojo tovaršijo. —

To je bila Napoljonovega rodú svarivna ura!

IV.

Šent Helena je majhen otok na neskončnem morju. Žalostno se je ozirala luna po kamniti zemlji, oblaki so se valili po nebu, veter je pihljaj

in šumel, čuti ga je bilo, kot bi se mlado dete jokalo, in morski valovi so bili ob bregovje z žalostnim veršenjem. Kervavo se zasvetijo od daleč bakle, in se do verha blizo morja pomikajo. Votli glasovi spremljajo temno množico zbranega ljudstva. Versta malo postoji, in tihota počiva ob pečovju. Kar zazvenči lopata, in grozno zadoni beseda: „počivaj mirno!“ Vsako serce se strese in zajóče in spet je vse tiho in tihejše, kot prej, dokler zaropoče črna perst v hladno gomilo. Pokopovali so Napoljona, kteremu ves svet ni dosti bil!

In to je bila Napoljonovega rodú predzadna ura!

V.

V šonbrunskem gradu leži nekdanji „rimski kralj,“ še mlad v ravno tisti postelji, v kateri so njegovega očeta sladke, ponočne sanje obdajale. Mladenčevo lice je blede in suho, oko se je zne bilo nekdanje bistrosti, rudeče ustnice so blede kot zid. — Otožnega serca stoji poleg postelje njegova mati Marija Lojza, in si vroče solze iz oči briše. Pred vratni stoji mnogo meh-koserčnih, ki žalostno premišlujejo, kar se notri godi. —

Glej, sdaj zasije prvi žark mládega sonca skoz okno v posteljo, in oblije čudno mladenčevo lice. In umirajoči še enkrat milo pogleda svojo mater, in še enkrat zdihne in tiho izgovori sladko ime: Mati! in ne zdihne več, in ne govori več, oko se povezne, sape ni: in mladi sin Napoljona — je mertev. —

In to je bila Napoljonovega rodú — zadna ura!

Iz Tersta januarja 1856.

Pervo pismo.

Ljubi moj stric Matija!

Živili Slovenci!

Nekde sem bral, da sta se na Talianskem pred letom 1848 dva prijatelja ob nekem mnenju tako grozno sperla bila, da je njih eden svoj nož potegnil, svojega druga prebosti. V nevarnosti zaupije ta po vsej Italiji tada obljubljenó námoljco: „Evviva Pio nono!“ kar je razkačenega tako vblažno prešinilo, da je ginjenega serca namoljco poprijel in svojega tovarša, kateremu je bil ravno smert namenil, prijateljski objemati začel.

Ker sem se tudi jaz Vam zameril, in sicer po tem, da sem molčal na slovenskem knizevnem polji, Vam namolim danas iz celega serca: Živili Slovenci! in zaupam, da bo ta moja námoljca tako moč v Vas razodevala, kakovo je „Evviva Pio nono“ v omenjenem Talianu. Svojo dozdanjo pogreško bom pa tudi s tem popravljaj, da Vam bom pogosto pisal, kar bom zanimivega na Slovenskem zvedel.

Ako Vam za začetek svojega dopisovanja povem, da sem lansko poletje s mnogimi Terstjani tudi jaz bil peté za ramo uzel, ko je neizbirljiva ljudomorka kolera za vsaki dan po dva duceta tukajšnih prebivavcev v černo vojsko poslala, in da sem se ji v svojo lepo domovino Štajersko bil ugenil: sem prepričan, da se Vas bo veffka vedežljivost lotila, zvedeti, kako se najni rojaki vedejo — kako se slovenstvo obnaša. Pa poterpite dragi moj striček, naj se beseda vleti in obere — hočem Vam zaporedoma vse povedati.

Dan pred svojim begom iz Tersta se grem sprehajat po stari cesti proti Občini z gospodom K., verlim Slovencom. Kakor po navadi so se

tudi sedaj najni pógovori na slovensko vreteno motali, in tako sva pogrešila dolgočasnost, katéra domače in unajne med visokim zidovjem spremlja, ki ga skrajne mestné hiše po obeh straneh ceste na dolgo proti Občini tišijo. Tako zidovje, katéro je po 2 — 3 sežnje visoko in po svojem spertem herbtišču s steklenimi črepinjami narašpano, se tu skoro za vsakim potom hripoli, kar unajne toliko bolj žali, kér se jim na naj lepših mestih tisto betvo prostega razgleda po morju zapira, zavoljo katerega bogati potniki jedino tu sem romajo. — Komaj sva omenjeno zidovje za seboj imela, dojdeva voznika, ki svoje medle kluseta poganja, da bi mu blago na verh speljala, katéro je bil v mestu naložil. Drugi vozniki si v mestu predprego do Občine oskerbijo; ta siromak pa ne samo, da razun svojega usnatega hlapona, ki mu je na ročniku vedno žvižgal, ni nobene predprege imel, sta se mu dva za njim gredoča capina tedaj pa tedaj za voz obešala in ga tako krepko nazaj potezovala, da ga konjiči niso premakniti zamogli: „Hal to je živa podoba sadajnega slovenstva,“ reče g. K. „Slovenski rodoljubi in spisatelji se trudijo svoje duševno blago po stermin cesti, ki jim je jedina odperta, med svoje rojake spraviti, pa telebasta neumnost in vampedasti napuh se sdružena upirata njih blagemu in žlahnemu prizadetju.“ Ako ravno je g. K. s to žalostno prisposodobu popolno izrazil, kako slovenska reč sedaj stoji, sem ga vendar tolažil, da bodo prišli bolji časi, da bodo na gorkoti ljubeznivega sonca, katéro vsako poletje brezštevilno veliko buč izgodnja, tudi tiste negodne in zelene buče dozorele, katerim je že bela slana pozne jeseni perje poparila. —

Veselega serca zasedem drugi dan, bilo je 31. julia ob štirih po poldne, sedež v enem Polajevih dostavnih vozov (Stellwägen) in zapustim Terst, kamur sem se čez poltretji mesec povernil. Na Občini, ker na carovnici (Zollamt) vsakega potnika na tenko, malo da ne tudi pod kožo, preiskujejo, sta se še dva nova potnika do Postojne prisledla. Bila sta iz lpsavske doline, kakor sta mi sama od sebe razodela, in ob enem zvedeti hotla, od kod da sem jaz. Za mnogim, praznim, nemškim pomenkovanjem, kakor se navadno med neznanimi plete, poskusim sčasoma vodo na svoj mlin napeljati, ter jih prašam, ali sta g. Vertovca poznala. „Vas! haben Sie ihn auch gekannt?“ mi nju eden odverne. „Iz njegovih pisem ga poznam.“ mu rečem. „Ja, ja, er hat ja eine uinorēja und eine slovenska kemija geschrieben, und hat geglaubt, dass er Gott veiss was für einen Nutzen damit stiften wird; aber die Krainer sind so gescheit, dass sie solche Dummheiten gar nicht lesen.“ Tako gnusno cokanje iz ust Slovenca, kateri se po svojem stanu med izobražene šteje, bi mi bilo menda sproti koléro navleklo, ko bi ne bil že pred navajen smerdljivega strupa, katerega nam naši protivniki vedno v lice brizgajo. Ako sem ravno še le po zaslišanem glasu te ptice spoznal, jima vendar ponudim še eno prašanje: Kako se kaj Novice po Krajnskem obrajtajo? „Novice so prave hrovatice“ reče drugi tovarš. „Pri našim šovmaštru sim jih ankat naraimov, pa sim mu jih kar pod noge zagnau, ko sim vidu, da se u njih po hrovaško piše: „dobrega, s Bogom“. Ta naravni sin planin je v besedi „dobrega“ e tako zategnil, da bi se mu ustna kota menda za ušesoma srečala bila, ko bi jih ne bilo ~~om~~ v besedi „Bogom“ še o pravem času nazaj poklicalo, katero mu je spodnjo čelust od gornje tako daleč razrnilo, da se je še le čez dolgo na svoje staro čvekališče poverniti zamogla.

Vem da Vam ne bo prav, da se nisem za čast in poštenje pokojnega Vertovca in za Novice kar nič obnesel s tima gospodoma; pa kdo bi se s takimi prepiral. Za take protivnike si je samo Samson bil pravo orožje omislil, s katerim je neki dan 1000 možem njihove žlahte večno luč bil prizgal. Ker sem vidil, da na slovenskem kniževnem polju za nje ne raste nobena paša, sem jih obrnil v hlev — na smetišče, med prešiče, krave in drugo pitomo živino, in tu sta se moja slavna sopotnika tako čisto po domače občutila, da bi mi bila celo noč na ušesa godla, ko bi nas ne bila o polnoči Postojna za večne čase razdružila.

Dopustite ljubi striček! da se tu odahnem, in zadovoljite se s pičlim zernjem, katerega sem do tod napoberkoval. V prihodnem pismu Vam bo vesel prinesel na ogled, kar je na svojem daljnem potovanju natergal in nabral

Vaš

hvaležni bratič Jožef.

Slovensko koledarstvo.

Koledarček slovenski za prestopno leto 1856. Na svetlo dal Dr. J. Bleiweis. Kakor njegovi prejšni bratje je nas tudi letašnji koledarček veselo prehvapil. Toliko čistega in lepega blaga hrani v svojih predalčkih, da ga bo gotovo vsak Slovenec serčno vesel. Ozaljšan je letos s podobo rajnega Valentina Staniga in Jurja Japelna, ki sta se že v tistih nemilih časih, ko so slovensčini še od vsikod nevarnosti žugale, prav krepko za njo poganjala. Vsi sestavki so prav mično in narodno pisani; posebno bogat pa je pesniški del. Na koncu je pridjana pesmica „sporočilo“ z napevom vred. Serčno priporočamo ta koledarček vsem Slovencem. Velja mehko vezan le 24 kr. in z zlato obrezo 32 kr. sr. Da nam še mnoge leta izhaja!

Koledar za Slovence v povzdigo katolijskiga duha za prestopno leto 1856. Sostavila F. in B. II. tečaj. Tudi ta koledar, ki je pri g. Janezu Giontinitu na svetlo prišel, obsega razun navadne pratike prav obilno lepih in podučnih reči. Olepšan je z 46 lepimi podobami k raznim povestim in pesmam, ki se v knjigi nahajajo. Za povzdigo katoliškega duha je ves pripraven. Po vsej pravici zasluži, da bi se med našim ljudstvom prav na široko razprostranil. Velja mehko vezan 24 kr. in terdo vezan 30 kr. sr.

Natis obéh koledarjev je prav krasen in čist; prvi je iz Blaznikove, drugi pa iz Somerjove tiskarnice na Dunaju. V Celovcu se dobivata oba v Liegelnovi bukvarnici.

J.

Drobtince.

Nabral A. Janežič.

V spomin Josipine Turnogradske.

Minulo je ravno pet let, kar se je nova zvezdica na obzorju našega domačega slovstva prikazala. Vse se je je veselilo in radovalo, z veseljem njene čedne povestice, žarke nje čiste dušice, prebiral. Cele bukve enacih povestic iz njenega peresa smo že prebirali v duhu — ali človek obrača, Bog oberne. Svitla zvezdica se je uternila — Josipine ni več; črna zemljica jo pokriva. Naj mirno počiva! — V nje spomin naj stoji tudi tu pismice, ktero je gori podpisani, kot vrednik „slovenske

Bčele" s prvo povestico vred iz njenih rok prejel. Zmiraj mu bo milo in drago. Glasi se od čerke do čerke takole:

Častiti gospod!

"Slave dan je veselo zablišal. — Njeni sinovi bite ji vsaki svoj darek prinesti, vsaki ji hoče po svoji moči pokazati, da je nje vreden sin. In zakaj bi tudi njene hčerke ravno tiste želje ne imele? — Ta misel je uzrok, da sem tudi jaz poskusila kaj v milem svojem jeziku pisati, — da se prederznem eno povestico iz svoje nabirke na beli dan poslati, in vas prositi, da bi jo v svojo pridno „Bčelo" vzeli. Ljubó bi mi bilo, da bi že v februarškem zvezku natisnjena bila in scer, ako je le mogoče, brez da bi se oblike popravile. — „Josipina Turnogradska naj bo moje ime, ker je Turnski grad moj dom. —

„Ako hode ta prva poskušnica mladiga nevajeniga peresa dopadla, hočem še nekatere njenih sestic vaši marljivi „Bčeli" poslati.

„Sprejmite priporočenje iskrene slovenke Josipine Urbančič.

Na Turnu 11. januarja 1851.

Društvo sv. Mohora.

* Vedno nekteri gg. društveniki poprašujejo, kaj bojo za l. 1855 društ. knjig prejeli. Ti se motijo, so že prejeli, kar jim gre. Zatorej sem postavljamo, kar je naše društvo vsako leto izdalo:

L. 1852: Gofine I. del, Blagomir, povestnica goriške nadškofije, Šola veseliga petja, Kafolovi ogovori I. del; —

L. 1853: Božidar, zgodovina star. zakona v podobah, stari Urban, Kafol. ogov. II. d.; —

L. 1854: Djanje Svetn. I. d., Gofine II. d., 2. in 3. Mojz. bukve;

L. 1855: Djanje Svetn. II. d.; zgodovina nov. zakona v podobah, in Cvekove pesmi in napevi. L. 1854 in 1855 še „Šolsk. prijatelja" po verhu. Prosimo, da gg. društveniki tiskane pole sošteti blagovolijo! — Vse te knjige, razun zgodovine gor. nadškofije in Djanja Svetn.* se prodajo po vseh knjigarnicah. —

* Na novo so pristopili: 1050, Marolt Jak. kapl. v Raki, 1051. Vovk Jan. kapl. v Leskovcu, 1052. Kasian Ognjo. dekan v Lučah, 1053. Klinc Jan. učit. v Dvoru, 1054. Meško Jož. mlinar pri sv. Tomažu 1055. Golob Jož. kapl. v št. Kocjanu, 1056. Erzar Mat. župn. na Oblokah 1057. Burcar Bož. bogosl. v Gradcu.

* Dalje so plačali za l. 1855. Arzenšek Mat., Brence Jern., Cigale, Dekl. šola v Dolini, Ferme, Hobel, Kešman, Lakner, Kocmut Iv., Mali, Penko, šola v Boljuncu, Turk, Veranič Bl., Werkl.

Za l. 1856 so plačali: Ankerst, Agrež, Altman, Adamič, Brence, Jan., Bevk Jož., Božic Bal. (1/2), Böhinc, Bezjak Dav., Bornik (1/2) Berli Fr.,

Pogovori vredništva.

Gosp. B. B. v Grad. imamo vse razun Kafol. prid; — dobite jih povsod. — Gosp. B. L. v Dv. Lepa hvala — po velik. noči prav pride. — Gosp. J. S. v Ž. Pridno ste napisali, pridig ni treba na enkrat, temuč vsako o svojem času! — Gg. J. K. na B. in F. J. v M. prosim, da sta mož beseda. Gosp. P. Andr. v Lipn. smo poslali g. Leyrerju. — Gosp. Sovd. Jož. smo vse posl. g. P. M. v Gor. — Gosp. Br. Jern. v Bolj. Rok Lov. ni društ.; — Gosp. P. L. v Sred. ima vse Lerh. v Ljubli; — Gosp. Jer. J. v Stud. za Marit. manjka vpisn. Gosp. Vilf. v kr. g. šola za l. 1855 še ni. —

Dobre bukve — učiteljem živa potreba.

Kdor ne napreduje, gre rakovo pol. Te besede veljajo za vse ljudi, posebno pa za nas učitelje. Nam je zaupana nježna mladina, da jo učimo raznih vednosti in jo privajamo vsemu dobremu. Blagor in gorje posameznih otrok, celih družin in držav počiva v naših rokah. Zatorej je naša sveta dolžnost in živa potreba, neprenehoma skrbeti, da si za svoj visoki poklic potrebnih znanosti pridobimo. Popolnoma moramo vse to razumeti, česar hočemo drugih učiti. K temu nam pa služijo razne bukve in časopisi podučivnega zapopadka.

Bukve so naše naj zvestejše tovaršice, in nas nikdar ne zapuščajo, ako jih sami ne zaveržemo; one so naše naj vernišje prijateljice, v katerih nahajamo tolažbo v grenkih urah našega življenja. Blagor mu, kdor se z njimi rad obhaja. V bukvah se nahajajo nauki in misli dobrih in učenih mož, kateri so iz ljubezni do človeštva svoje skušnje in nasledke dolgega uka v njih nagromadili. Bukve razmnožujejo naše vednosti, požlahnujejo naš čut in um za blagor človeštva, povzdigujejo naše serca k Bogu vsegamogočnemu in navdihajo naše misli s čednostjo in krepostjo.

Bukve so učitelju tako potrebne, kakor ribi voda; brez njih ne more biti pravi učitelj. Iz njih si čerplje skušenosti, katerih bi si svoje žive dné pridobiti ne zamogel. Le toliko bodi opomnjeno, da jih zna prav upotrebovati.

Pa veliko je na tem ležeče, ali si te ali une bukve k našemu izobraževanju izvolimo. Bukve, ktere smo z enim branjem že prebrali, niso za nas. Le taci bukev, ktere so vredne, da jih večkrat prebiramo, in iz katerih se vselej kej novega naučiti moremo, naj si priskerbeti skušamo. V naših omarijih naj se, z eno besedo, nahajajo le take bukve, ktere za nas nikdar svoje cene ne zgubé.

Marsikteremu je veliko na tem ležeče, da imá mnogo lepo vezanih bukev, drugemu zopet, da ima čeravno manj, toda samo izverstnih bukev v svoji knjižnici.

Denarji, za slabe bukve izdani, so v vodo verženo blagó; dnarja pa imamo žalibog le malo; zatorej naj nam nikdo za zlo ne vzame, ako krajcar trikrat popred v roki obernemo, predenj ga za kake bukve izdamo. Pri nakupovanji bukev naj nas lepi kramarski nadpisi nikdar ne motijo; vselej glejmo na zapopadek knige.

Neki modrijan je djal, „Povej mi, s kom se obhajaš, in tudi jaz ti povem, kdo da si.“ Ravno tako moremo tudi po bukvah, ktere kdo ima, soditi o njegovem okusu in izobraženji. Preglejmo knjižnice posameznih učiteljev, kako čudno zmes bukev bomo našli! Kakšno veselje bo nas navdalo, ako najdemo kje kako izvrstno knigo; veselega serca moremo zaklicati: Blagor mladini, ki imá takega učitelja. Torej berite, dragi tovarši! berite neprenehoma, pa prebirajte le samo dobrih bukev in časnikov, ki vam um in serce požlahnujejo.

A. J.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje).

Pero dobivamo od goši; kurje alj purje pero ni za pisanje; pero ima cev, v kateri vidimo dušico, bradico in banderico. Pero se izreže, izrez poojstri in ost gladko priseka. Ost se tenko vcepi, da po cepi tinta gre. Če je pero topo, se spet poojstri. Pero se vreže peresnikom, ki je ojster nožič. — Otroci! Mokro pero oblizati ni zdravo, izbercati ga, je nevarno; lahko koga oškropiš; v pivni papir ga vselej obrišite! Hranite peresa v peresnici in na peresnik dobro gledajte, da ga ne zgubite! Kar ste napisali v pisavno knjižico ali pismarico, potrosite peskom, kateremu je sviseč ali sipa ime in se hrani v sipnjaku. —

Klinec je kamnen in pišemo ž njim na kamneno tablico; pobriše se mokro gobico alj pa cunj. Klinec je črn alj siv in če na tla pade, se razdrobi na drobne kosce, zato gledajte! Mesto klinca se ne sme rabiti žrebelj alj kaj ojstrega, da se tablica ne pokazi. Dobra je za to tudi

Krida ali melj, ktera je bela kot apno. Krido moreš rezati in lomiti — je mehka in drobeča. Dobra krida mora biti brez peska. Perstov pa ne lizati, katerih se krida prime; apnena je in zdravju škodljiva.

Svinčnik ali olovka je klincu podoben — je svinčen in lesom obložen, tog in dolg — ž njim pišemo, črtamo in risamo; — svinčnik je treba večkrat obrezovati. Svinca, moji učenci! imamo na Koroškem obilno in prav slovečega! Kdo ve, kje se nahaja?

Merilo nareja mizar iz lesa, kateri mora biti dobro suh. Rabimo ga za načrtanje, da ložej ravno pišemo. Merilo je 3 alj 4 perste široko, pa delj, včasih cel seženj. Robi so gladki in ojstri, in saj eden tudi žlebkovan. Le pogledjte! — Bog obvari, da mi kdo koga merilom vdari.

Miza je okrogla, večjidel pa štirivoglata. To se pravi pri mizi pokrov ali ploha, to so stranice, to pa noge. Ta miza ima le eno nogo; navadno ima miza štiri noge. Ona je bela, zelena, siva, — lesena ali kamnata. Mize dela mizar iz lesa. Zakaj so mize?

Stol je za to, da na njem sedimo. Njegovi deli so: sedilo, stranice, noge in včasih tudi slonilo. Sedilo je ali leseno ali pertom, ali suknom ali usnjem pooblečeno in slamo, perjem ali žimjem nabulano. Pooblečeni stoli so mehki in včasih tudi na pruživih (elastičnih) peresih položeni, da se vsibjejo. Takim mehkim stolom rekamo sesli ali seselni od sesti. Stole nareja tudi mizar, pooblači in bula jih pa prepogar ali tapecirar.

Stoliček ali stolej pod noge je nižji in manjši kot stol. Noge se na njega polagajo; otroci tudi sedijo na stoličku. Sedilo ima luknico, zakaj da pa? Sedilo počiva na dveh stranicah ali mostičih. Nekteri stolički imajo 4 noge; nekteri so tudi mehko pooblečeni.

Klop je delja kot stol. Na stolu sedi le eden, na klopi jih pa sedi več. Klop ima tudi sedilo, noge in slonilo; so tudi klopi bez slonila. Kje vidimo klopi? Na vertu, pri peči ... kje še?

Kako lepo sedeti na stolu, pri mizi, na klopi, pri jedi, pri delu ... v cerkvi ne sedeti, tam so klopi le za stare ljudi: otroci pred altar! —

Zastavica: Ni drevo, pa listov ima obilo, — glej! pripovedit in pesem ti bo nosilo; kaj je to? (Knjiga). Domá in v šoli se jaz potrebujem — banderco na cevi ti pokazujem? Kdo sem? (Pero).

(Dalje sledi.)

II. Odštevanje.

A. Odštevanje desetak in enot.

Nar bolje bode, če učitel ravno po teh stopnjah postopa, kakor pri soštevanji, razun tega, da ne leze od desetke do stotke naviš, timveč od stotke do desetke nazaj. Modro in dobro bo učitel tudi ravnal, če narprej doštevaj, in potem koj odštevaj. —

1. Vsaki desетки odštevajmo narpoprej enojko, postavim: 100 menj 1 je 99; $90 - 1 = 89$... in slednjič $10 - 1$ je 9.

Potem dvojko; post: 100 menj 2 je 98; $90 - 2 = 88$ in slednjič 10 menj 2 je 8. Tako gre naviš s vsemi enotami med 1 — 9; poslednje število toraj bode 10 menj 9 je 1.

2. Vsaki desетки in enojki odštevajmo ravno tako vse enote med 1 — 9; postavim: 91 menj 1 je 90; $81 - 1 = 80$; 11 menj 1 je 10. Tako gre s dvojko, trojko itd.

3. Vsaki desетки in dvojki odštevajmo vse enote med 1 — 9; post: 92 menj 1 je 91; $82 - 1 = 81$; $12 - 1 = 11$. Ravno tako tudi dvojko trojko itd. ... Po tem potu korači naprej, da slednjič desетки in devetki odštevaj vse enote, post: 99 menj 1 je 98; $89 - 1 = 88$; $19 - 1 = 18$, slednjič: $99 - 9 = 90$; $89 - 9 = 80$... $19 - 9 = 10$.

B. Odštevanje desetak in desetak.

Deržimo se spet ravno teh stopinj, po katerih smo pri soštevanji napredovali.

1. Vsaki desетки odštevajmo deset pa tako, da učimo in vadimo odštevati vselej desetke od desetak, postavim: 100 menj 10 je 90; naj da učenci takole rekajo: deset desetak menj eno desetko ostane devet desetak; $90 - 10 = 80$; $10 - 10 = 0$.

2. Vsaki desетки in devetki odštevajmo deset, postavim: 99 menj 10 je 89; naj da učenci takole rekajo: devet desetak in devet menj eno desetko ostane osem deset in devet. $89 - 10 = 79$; $19 - 10 = 9$. Potem 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90. Postavim: $99 - 20 = 79$; naj da učenci takole izgovarjajo: devet desetak in devet menj dve desетки ostane sedem desetak in devet, to je 79. Tako gre naprej: $89 - 20 = 69$; $29 - 20 = 9$. Slednjič tole: $99 - 90 = 9$. —

Vsaki desетки in osmerki odštevajmo narprej deset, potem 20, in slednjič 90 kakor smo kazali ravno zgoraj pri desетки, pri desетки in devetki. — Vsaki desетки in sedmerki, desетки in šestki itd. odštevajmo vse desetke.

3. Vsaki desетки z enotami odštevajmo 11; postavim: $99 - 11 = 88$, kar učence takole izgovarjati vadi: 99 menj deset ostane osem deset in devet, pa še menj eno enoto, ostane 88. Ravno tako dela z desетки in osmerko (88.), desетки in sedmerko (78) itd. do 11.

4. Vsaki desетки z enotami odštevajmo 12, potem 12, 14 — 19. Ravno kakor zgoraj.

5. Vsakemu številu, pri katerem ima odštevanec več enot kakor zmanjšanec, odštevajmo narpoprej od zmanjšanca desetke in od ostanka še le enote odštevanca. Pa tudi tukaj je treba varno po stopnjah naviš lesti; post: $20 - 11 = 9$, kar učenci naj takole izgovarjajo: dve desетки menj eno desetko ostane ena desetka, pa še menj eno ostane 9. Potem $30 - 11 = 19$; $40 - 11 = 29$ itd. do $90 - 11 = 79$. Po tem

načinu odštevajo učenci 20 — 12, 30 — 12, 40 — 12 do 90 — 12. Tako se odšteva 14, 15, 16 ... 19. Ko to že urno gre, naj se odšteva: 21 — 12, 31 — 12 do 91 — 12; — 22 — 13, 32 — 13, 42 — 13 do 92 — 13. To se pa samo od sebe zastopi, da ne bode treba vselej vseh stopinj obširno razkladati; proti kraji pojde vse bolj hitro in veselo, — le previsokih števil ne!

Ako je učitel po ravno zaznamovanih stopnjah korak za korakom postopal, bode marsikteri učenec že znal pravilo povedati, kako se odštevajo števila, ki imajo v sebi desetke in enote. Pravilo se pa glasi takole: Odštevaj narpoprej desetke od desetak in od ostanka še le enote.

Moremo pa še tudi po drugem poti odštevati, namreč po soštevi. Odštevati se namreč pravi: preiskovati, za koliko je eno število manjše, kakor uno; postavim: 12 odštevati od 18 se pravi preiskovati, za koliko je 12 manjše kot 18; če toraj k številu 12 toliko doštejemo, kolikor je manjše kot 18 dobimo 18. Drugo pravilo pri odštevaji se glasi takole: Doštevaj manjšemu številu toliko, kolikor manjka, da dobiš večje. To smo pa že zgoraj kazali, kako se ima soštevati; narpoprej doštevamo manjšemu številu toliko enot, da dobimo prvo višjo desetko, potem desetke in če je treba spet enot, kolikor še manjka; post: 70 — 37? Na 37 pridamo 3, je 40, pridamo 30, je 70; koliko smo pristavili? Narpoprej 3, potem 40, to je ukup: 43. 85 — 29? Na 29 pridamo 1 je 30, pridamo 50, da je 80, slednjič še 5, da je 85; koliko smo pridevali? Narpoprej 1, potem 50, slednjič 5 to je ukupno 56. Učitel naj uči in vadi učence obedve pravili. Stavljamo sem nekaj izgledov: Tonček! imaš 24 orehov, jih pa sneš 12, koliko jih še imaš? 12, kako si to izrajtal? Učencov je v šoli vseh ukup 72; bolnih je pa 15, koliko jih je tukaj? Oče peljejo 45 vaganov pšenice v Celovec na prodaj; prav srečni so in prodajo 40 vaganov, koliko jih še domu pripeljejo? — Koliko je treba odšteti od 65, da ostane 36? — Tvoja mati so 48 let stari, ti pa 19, koliko so mati starjši? Razložite 84 v dve stevili, katerih eno je 37? —

(Dalje sledi.)

Pomagaj si, pa ti bo Bog pomogel.

Po ilirskem: „Traži a dat će ti.“

Bog in Peter sta pot'vala
Po širokem belem svetu;
Lačna pervikrat obstala
Sta pri nekem nemškem kmetu:
„Hansel Huber“ so po redi
Imen'vali ga sosedi.

„Bog daj srečo, hišni oče!
Al pri vas bi se dobilo
Jesti, naj bo kar kol hoče
Za nebeško povračilo?“
Nemec čoha se za uhom
In postreže njima s kruhom.

Ko popótnika sta naša
Se pri Nemcu okrepčala,
„Kaj sva dolžna Bog popraša?
Dolg vam bova kar plačala.“
Nemec hitro zdaj izreče:
„Daj mi dnarjev polne vreče.“

Bog in Peter sta pot'vala
Po širokem belem svetu,
Lačna drugikrat obstala
Sta pri nekem laškem kmetu:
„Marko Rossi“ so po redi
Imen'vali ga sosedi.

„Bog daj srečo, hišni oče!
Al pri vas bi se dobilo
Jesti, naj bo kar kol hoče
Za nebeško povračilo?“
Lah rekoč: „gradevolmente,“
Dá jim sira in polente.

Ko popótnika sta naša
Se pri Lahu okrepčala,
„Kaj sva dolžna Bog popraša?
Dolg vam bova kar plačala.“
Lah izreči ne odlaga:
„Daj štacuno polno blága.“

Bog in Peter sta pot'vala
Po širokem belem svetu;
Lačna tretjikrat obstala
Sta pri mážarskem zdaj kmetu:
„Erdeg lštvan“ so po redi
Imen'vali ga sosed.

„Bog daj srečo, hišni oče!
Al pri vas bi se dobilo
Jesti, naj bo kar kol hoče
Za nebeško povračilo?“
„Na vam špeha ino hleba“
Mázar reče, „koljkor treba.“

Ko sta pótника se naša
Pri Mažárju okrepčala,
„Kaj sva dolžna Bog popraša?
Dolg vam bova kar plačala.“
Mázar pravi: „daj pšenice
Da imel bom dost' potice.“

Bog in Peter sta pot'vala
Po širokem belem svetu;
Lačna štertikrat obstala
Pri slovenskem sta zdaj kmetu:
„Jerne Kožuh“ so po redi
Imen'vali ga sosed.

„Bog daj srečo, hišni oče!
Al pri vas bi se dobilo
Jesti, naj bo kar kol hoče,
Za nebeško povračilo?“
Naš Slovec po hleb kar skoči
Ter jim vina tud' natoči.

Ko sta pótника se naša
Pri Slovincu, okrepčala,
„Kaj sva dolžna Bog popraša?
Dolg vam bova kar plačala.“
Al Slovenec, duša mila,
Prav': „Pri nas ni nič plačila.“

Záto je od tiste dobe
Nemec v dnarjih prav premožen;
Lah imá vse polno robe;
Z žitom je Mažár založen;
In Slovenec naš prijazen,
On je krog in krog — ves prazen.

J. Drobnič.

Posenhofen.

Tako se imenuje kraj, kjer je bila rojena njih veličanstvo naša mlada cesarica Austrijska, Elizabeta Eugenia.

Ta kraj je zlo star. Že v dvanajstem stoletji je znan po imenu. Posestniki tega grada so zapisani od šestnajstega stoletja sem. Imena njih so ta le: Rozenbuš, Šel, Hervart, knez Ferdinand Maria, knez Maks Emanuel, grof Sereni, Joan Rudolf, prostak od Vempel, od Deling, grof Rosénski.

Še le leta 1834 je prišel grad Posenhofen v roke in posestvo njih kraljeve visokosti gospoda vodja Maksimiliana Bavarskega, in njegova jasna žena Loiza, kraljeva princesinja Bavarska si ga je izvolila za svoje naj ljubše stanovanje. Ona ga je skoro vsega prenaradila in z njim tudi tako rekoč celo okolico prerodila. V starih časih je bil ta grad z visokim in debelim obzidjem ograjen, na voglu tega je bil visok stolp. Zdaj pa

je vse to obzidje zginilo, in namesto strahovitega stolpa se razprostira lepa kapelica na prijaznem homcu. V znožju tega grada se blisketa virmsko jezero, kjer so naj lepsi verti okoli in okoli napleteni. Vsa okolica je že od narave krasno okinčana, in vse nekako prijetnost diha, in človek bi že lahko uganil, da tukaj je preblaga nevesta doma, na katero se obrača šest in trideset milijonov ljudi in zvestih serc. —

Černogorci — pravi junaci.

Leta 1807 je bila Turčija v vojsko zapletena z carevino rusko, zategadelj je Turčin strašno divjal in razsajal nad kristjani sebi podložnimi; in veliko neusmiljeno terpinčenih je zdihovalo po temnicah v težkih okovih, sosebno je Jugoslavjan občutil njih ljutost in že nekajno sovražtvo. Černogorci so, ktere prevzame paša Škadarški šibati naj pervo, ker se prederznejo peti javno hvalne molitve zavoljo srečnih bitev zmagonosnega ruskega orla. Kakor kervožejni volkovi se klatijo neštevilne trume roparskih Albancov in Turkov po černogorskih mejah, in čakajo želno vgodne prilžnosti, majhno svobodno deželico napasti, ter osvetožejne serca v kervi ohladiti, zraven pa tudi pleniti, ropati in moriti.

Vózka stezica se vije po černogorskih hribih in planinah na razprostrano ravnino, ktero na eni strani Škadarški zatok zaliva, drugo pa lepo obraščene gore objemajo. Potok meji Černogoro od turskih dežel, ter pre-rezuje v svojem teku omenjeno stezico, med tem ko nad potokom steni z goščavo in drevjem obraščene nasproti molite, in tako nekako obok nar-jate, v kateri samo včasih solnce od zgorej zasija.

Že se je skrilo solnce za gore, in jemlje slovó z svojimi zlatimi žarki še od viših verhuncov. Od daljnih planin se razlega meketanje od paše gredočih čed, klicanje in veselo prepevanje zadovoljnih pastirjev. Ali po malem potihovajo glasovi, dokler grobna tihota okoli in okoli nastane, in gost mrak deželo v temno krílo zavije.

Ob straneh stezice tičita dva Černogorca v dolge plajšče zavita. Po dnevi prežita vpertimi očmi na ravnino, o mraku pa na slehern hrušč nategujeta učesa. Kmalo pa plezata na sproti moleče skalovje, in začneta šepetaje sledeči pogovor:

• Si ti Jurko?

Da, jaz sem; kaj si ti Janko? Dobro, da si se oglasil; slišal sem praskati, in že sem hotel na srečo petelina podreti.

Ne svetujem! varniši je, prej klicati; bil sem jaz, lezel sem po protji.

Jezi me, Janko spet besedo povzame, da se mi smodnik na praš-njici moči. Dva dni in dve noči je že, kar tukaj prežim, in nisem še tako srečen Turčinu glave prevotliti.

Smo jim k slovesu predvčeraj dobro podsmodili in se ne upajo več v naše planine. Da bi jih hotli sami poiskati! Tudi me že merzi tako dolgo lenobo pasti, in kroglice mi pretežko serce težijo. Da bi bil eden serdarjev ali poglavarjev! Kolo bi hotel zbrati, in po sili kar imeti, naj se Škadar napade, čamije zapalijo, in vse poseka in pokosi.

Da, da pri Bogu! to bi bilo kaj! ali vladika je to prepovedal. Premisli besede, ktere je nam govoril: Sinovi! varujte blage slavyanske kervi, kaplica nje več velja, kakor deset Turčinov. Bodite verli, in bojujte se

hrabro takrat, kadar upate vraga vničiti, ognite se ga pa, ako mu niste kos, in žuga vas pokončati, enako skali, ktera iz hriba derči, — in njegove besede so vedno resnica. Tudi ni v Škadaru kaj veliko za nas, visoko in široko je zidovje, in brez števila topov zija po nasipih.

Da vladika je zapovedal, z vragom v boj se ne puščati, in svetuje samo iz zakotja skrivši izzad sten nanj streljati, ali on nam hoče dobro. Kakor oče za nas skerbi; naše življenje varje, in svojega ne porajta. Ali — naj govori kdo kar koli mu je ljubo, veruj mi brate, na pol se serce ne ohladi, deset Turčinov podreti, kakor enemu glavo odsekati. Osemdeset turških čepinj kinča stene očetove koče, in vse so ali z jagatanom ali z hanžarom odsekane. Oče leži pri Krušici, kjer je prevzetni Mehmet paša in trideset Turčinov na tla telebilo, ker ga je mikalo, našo svobodno Černogoro podjarmiti. Sicer sta strica osemnajst turških glav domu prinesla, in očetovo smert osvetila: pašetovo je pa tretji ljudstvu podaril, ktero je v samostanu Cetinskem shranilo. Meni pa še ni sreča došla nad smertjo očeta se maščevati, kakor se spodobi; njegova srajca še ni pokopana v znamenje, da osveta še ni storjena in tudi prisega še ni dopolnjena, kakor sem materi obljubil. Oh! kako mi serce kipi, med vragove rajde zaleteti se, in v kervi Turčinov smert očetovo potolažiti, če tudi sam poginem.

Dobro tako brate! Vničiti nasprotnika vere in svobode svoje, je vedno poglavitni del; ali kako, to je kaj važna reč. Na misel mi pride nekaj, kar mi smeh posili. Predvčerajšnim me je ta sovražna druhal podila, kar svojo kapico na skalo obesim, sam se pa za drugo poskrijem. Smertne kroglice brizgajo in Turčin za Turčinom se valja v kervi, med tem ko drugi na kapico pokajo, vesel krik in brup zaženo, ko jo spodteknejo. Ali čuj! Zdi se mi, kakor da bi nekaj ploskalo v potoku.

Da pri Bogu! nekdo brodi po potoku, zaverne Jurko: Nateguj uho Janko. Hočem dolej zlesti in naznaniti, ako na sovražnika naletim, ti pa teci k našim, strelaj, kričaj. Jaz naj te pa nič ne skerbim. Živ se ne podam, nespameten nočem tudi smerti podjeti.

To izrekši se spusti, in plazi se po kamnji in lesovji. Komaj pa iz goščave stopi, zapazi moža, ki je ravno iz potoka stopil, se vstavil, boječ okoli ogledoval, pazil in poslušal. Ko mu pa tema ne pripusti, njegove noše spoznati, zakriči Jurko še vedno skrit:

Kdo je?

Slavjan iz Bosna — Seraja, je bil odgovor ptujca.

Kaj te je semkaj prignalo!

Ljubav bratovska.

Kdo te je poslal, in kam?

Rojak in vodja kolena svojega, čigar ime smém le vladiku samemu odkriti. Idi da k njemu grem.

Jurko prikoraci iz goščave k Slavjanu, mu poda roko, ter reče:

Dobro došel, k blagemu načinu! Napred! hočem k prednji straži te peljati; in oziraje se v stran, kjer je Janko ostal, zavpije:

Janko! na noge! ali slišiš?

Da, slišim, je bil kratek odgovor.

Stoj tukaj, dokler ne pridem. Pazi in čuvaj na sleherni šum. Lahko bi znal kdo Kotorcu slediti. Ti pa brate, reče Jurko Kotorcu: podaj mi puško, hanžar in samokres, ker vozka je stezica, po kateri bova koračila,

goste so tmine in eden družega ne pozna. Pred ko je ura polnoči, dobiš vse nazaj in blagoslov vladikov. To terja šega narodna, toraj ne jezi in obotavlja se.

Ne vem zakaj bi se obotavljal, odreče Kotorec, na! vzemi. Le sovražniku ne dovolim orožja se dotakniti; komur pa zaupam, izročim tudi drago orožje. Ali stopaj hitrej, moker sem, in mraz mi je.

Krepko koraka oba po vozki stezici, ktera zdaj navzgor zdaj na vzdol v prepađe se rije. Kmalu priplezata do stermině in zapazita v dolini še precej ognjev, okoli kterih v plajših čez glavo Černogorci zgrudjeni dremajo.

Tukaj so naši! spregovori Jurko, in kaže z roko na dolino, kjer Černogorci sedijo. Vse je potihnilo, vsi počivajo.

Ali komaj nekaj korakov daleč stopita, jima nasprot zadoni: kdo je? Slavjana, v imenu božjem! je bil odgovor. — Jaz Jurko Stetič iz Stareviča, in z menoj je Kotorec, kteri vladiku dobro vest nosi in prijateljsko sporočilo.

Tako z Bogom! govori dalje neznani glas. Iđita v dolino k serdárju Vukatiču.

Na to tenjek žvižg na nju uho pribrenči, in kakor bi trenil, planejo Černogorci, kakor so bli podučeni, na noge, in zgrabijo za orožje.

Vsedite se, veli poveljnik čete, že imenovani serdar Vukatič, z gromečim glasom, in ko bi trenil, stoji trideset junakov v rajdi.

Med tem se Jurko s pajdašem približa, in serdarju se poklonivši Kotorca napové; ali tudi serdar ne more družega od njega zvediti, kakor kar je Jurko Stetič na oprašanje dobil.

Iz rajde veli serdar spet vojakom; se oberne h Kotorcu ter reče: Ali ti ni ljubo gospodine! do zore pri nas ostati, in z vinom in z maslenkami se okrepčati? Ti Jurko ostaneš tukaj in Mihal Kostenič za te stražo prevzame.

Naročilo mi ne pripusti tukaj zore dočakovati, odgovori Kotorec. Prevažno pismo nosim vladiku, kterega izročiti mi je oestro naloženo.

Tako vi Peter Simonovič in Nikolo Dubravič sprejmita domorodca do vladika. Ne mudita se pa dolgo, in ne pozabita poživila prijatlu seboj vzeti. Tako z Bogom!

(Konec sledi.)

Jezikoslovne opazke.

Nekaj v prihodnje slovnice in slovarje. *)

Napačno in nepravilno rabi se navadno zaime ki. Mnogo jih je, ki pišejo: „Žena, ki dela; dete, ki igra; matere, ki skerbijo“ itd. Ki je pa prva oseba od ki, ka, ko (staroslovenski kij, kaja, koje; lej Glag. Cloz. stran 59.) Zatorej vtegne stati le v prvem padežu jedino- dvo- in višebroja možkega spola, postavim: Mož, ki dela; brat, ki pride; možje, ki pravijo; brata, ki bereta, itd.

V ostalih padežih ne smemo ga rabiti. Zatorej moramo govoriti no pisati: Žena, ktera dela; dete, ktero igra; matere, ktere skerbijo; bukve, ktere beremo itd.

*) Lej začetek teh opazk v časopisu „Prijatelj“ leta 1855, na 258. in 293. strani.

Možki ki pregiba se takole:

Jedinobroj.	Dvobroj.	Višebroj.
1. ki	ki	ki
2. kojega	kojih	kojih
3. kojemu	kojema	kojim
4. kojega	ki	ke
(ki ga)	(ki ju)	(ki jih)
5. o ki	o koja	o ki
6. { pri kojem	{ pri kojima	pri kojih
{ „ kem	{ pri kema	
7. { s kojim	{ s kojima	{ s kojimi
{ s kim	{ s kima	{ s kimi.

Res je, da mi pisatelji noveje dōbe smo že tako razvajeni pa poptujčeni, da pisarimo sila nepravilno (vendar se nam še ne sanja, da je nepravilno). Odtod pride, da se berejo skorej na vsaki strani slovenskih bukev in časopisov taki ali enaki izrazi: „Parst, ki se korenin derži (namesti: ktera se korenin derži); skušnja, ki nas uči (pravilno: ktera nas uči); na njivah, ki so bile zlo zaraščene (ktere so bile...); njive in livade so premrežene s silo tankimi pajčinami, ki se vlečejo po zraku (pravilno: njive pa livade so premrežene silo tanjkimi pajčinami, ktere se vlečejo po zraku); terta, ki je malo gnala (prav: ktera je malo gnala); kmetijska družba, ki si v čast šteje (ktera si v čast šteje); majhne deklice, ki v šolo gredó (male deklice, ktere v šolo gredó); parst, ki je pod hostnim plajščem (ktera je pod hostnim plajščem); besede, ki so na Dolenskem navadne (ktere so...); suknja, ki jo po zimi nosijo (ktero ali kakoršno po zimi nosijo) itd. itd. *)

Naj bi prebirali pa posnemali pisatelji slovenski posebno narodne pesme, v katerih te oblike pravilno se rabijo (pravimo: pravilno, kajti ne vse, kar v narodnih pesmih stoji, je posnemanja vredno, ne vsako zernjice je zlato, temoč tudi praznih lupinj je dovelj).

Ljudstvo dalje izrazuje pravilno, govoreč: Mož, ki je rekel; oča, ki delajo itd. (ne: kateri je rekel, kateri delajo). Nasproti temu izrekuje pa pravilno, govoreč: Kteri mož je to storil, je...; žena, ktera je rekla; dete, ktero igra, itd.

Jugoslovani imajo še, pa rabijo pravilno zaimé ki, ka, ko ali namesto teh koj, koja, koje; naj bi tudi mi Slovenci poprijemali se njih pravilnih, to je: lepo slovanskih oblik in izrazov, če je mar nam za — blago vzajemnost.

J. Š.

*) V teh in enakih izglelih vtignilo bi stati namesti ktera, ktere, ktero tudi ka, ke, ko; postavim: Parst, ka se korenin derži; skušnja, ka nas uči; na njivah, ke so bile... itd. Se vé pa, da to našim razvajenim očem in ušesom ne prilaga se kaj prijetno, ker smo

1. poptujčeni in ponemčeni preveč;

2. ker menimo, da le to je pravo in lepo, kar in kako v naši vasi govorijo, in

3. ker ne gledamo čez prag, to je, ker se ne oziramo po drugih slovanskih bratih in — knjigah, da bi se od njih kaj boljšega naučili — podobni vaščanom, ki menijo, da črevljav v njih vasi najboljše obuvava izdelava.

Naj bi take in enake nenavadne ali na pol pozabljene slova in oblike, ktere so vredne, da se vznovič v književni jezik vpeljejo, posebno pesniki rabili, ter polagoma je v pesmih svojih obelodanili: kajti skladnemu pesnikovemu pevanju služajo radi ljudje, ter povzamejo sladke glasove v pesmeč in sercé. Tudi pripušeno je pesnikom, kaj novega vpeljati, kakor že Horac opominja, govoreč:

— — — Pictoribus atque poëtis Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Č a p l j a.

(Konec)

Kakor smo že gori omenili, je samec skerblijv in pri vsej svoji ojstrosti prav dobroserčen oče. Do svoje rodovine je ljubezniv in hvaležen do svojih roditeljev in dobrotnikov. Zato so ga že stari Rimljani pobožnega ptica imenovali in ga kot izgled domače čednosti čislali. Svoje deca si neki na zadi naklada in se ž njimi sprehajat podaja. V potrebi skrbí bolj za svojo rodovino kakor za samega sebe.

Kmetu, na katerega strehi je gnezdil, neki vsako leto kak dar kot najemnino zapušča; prvo leto peró, drugo jajce, tretje clo enega mladiča. Kamor čaplja prileti in kjer se koli vгнеzdi, pravijo, tam nikdar kak ogenj ne navstane. Ako se pa po noči vname, zažene strašen krik, da se ljudje prebudé in gredó gasit. Kader bi pa ogenj že iz dimnika švigal, se neki nanj vsede in ga s perutmi zagati, dokler da se ogenj ne zaduši. Ako pa vendar divji živelj zmaga, vendar čaplja svojih mladičev v gnezdu ne zapusti. Rajši ž njimi pogine, ako jim pomagati ne zamore. Ravno to ljubezen, kakor do svojih mladih, imá tudi do otrok, ki jo posebno za ljubo imajo. Na južnem Českem, kjer posebno ob ribnikih rada žíví, je razširjena pravlica, da prinaša ona dete možkega, vrana pa dete ženskega spola, bodisi skozi dimnik ali pa skozi odprto okno.

Tudi čistota v domačem življenji je čaplji lastna, in je tako rekoč, znamnje nje narodskega značaja. Pa čistota je čaplji tudi v resnici prav potrebna; zakaj najmanjši madež bi njeno belo obleko oskrunil. Za to jej je kljun, kateri jej služi za ščet in glavnik. Zdaj se tu, zdaj tam ohera in popravlja, zdaj na suknji, zdaj na napersniku, zdaj spet na nogovicah. Pa nje čistota ni samo zunajna; ona ne sliši k tistim, ki pod belo suknjo nesnažno srajco nosijo. Ves čas se koplje; clo tudi znotraj se s svojim kljunom čisti in osnažuje. Klistira gotovo ni kdo drugi iznašel, kakor čaplja. Zatorej se basnuje, da med perutnino čaplja in nje stric jereb zdravniško službo opravlja.

Čaplja je človeku v marsičem podobna, zato jo pa tudi človek in ona človeka rada vidi. Brezskerbno in neboječe korači po loki in ogradi ratarja, si gnezdi na gradu in stolpu v sredi vasi. V severnih pomorskih mestih se clo košato med ljudstvom sprehaja, od vsakega tirjaje, da bi se jej s pota umaknil. Ponosno hodi od terga do terga, od studenca do studenca, kratkoma, ona čuti, da je med svojimi.

Pa pri vsi tej krotkosti je vendar čaplji svoboda čez vse. Kaderkoli se ktera čaplja pridomači in ujeti pusti, so proste čaplje na ujeto in pridomačeno tako grozno hude in jezne, da jo v celih trumah napadejo in do smerti razmesarijo.

To premišljevanje nas pelje k velikim državnim vojskam in porotam. Vojske in porotne sodbe so jako imenitne dogodbe, kajti čaplja je po svoji naravi tiha in miroljubna; red njene občine počiva na zakonih svobodnega in dobro uredjenega društva. Nikdar ne koperni čaplja po bojni slavi, nikdar se ne skuša za samovlado. Pa od časa do časa se tudi v tej pokojni občini poremetijo srečne prijateljske razmere. Včasi se njih plemo v kaki okrajni preveč pomnoži, pomanjkanje živeža pritisne in se mirno življenje razdere. Gladú in lakote mučeno plemo se zakadí na blagoslovljene okrajne bogatejšega plemena. Na nekaj časa se prišlemu plemenu sicer pripušča,

v mlakah in žaborodnih vodah brodit in loviti; kader se pa taci filofagov ali pojedunov preveč naklati, da gostoljubnemu plemenu nevarnost žuga, se snidejo v zbor in se posvetujejo, kaj bi bilo početi. Po dolgem in hrupnem pomenkovanji se odloči vojska. V sklenjenih trumah se poda bojno možtvo na bojišče in se sprime s trumo, ki je zdaj prisiljena, se obupno za vsakdanji živež boriti. Zdaj zmaga ta, zdaj una tropa; marsikter hraber junak rajši junaško pade, kakor da bi jo umaknil in tako svoje življenje v sramoto pripravil. Dolgo se bijejo, predenj se konec vojske razloči. Premagano pleme jo neutegoma pobriše do daljnih krajev, zmagovavci pa razderó gnezda pobitega neprijatta.

Kader se o sparnem letu blata in kaluže posušé, zapustí čaplja svoje kraje in se umakne do lesov, kjer se ob vrelcih in potokih, po plonjah in mlakah sprehaja. Ko pa zjeseni tudi tam potrebne hrane zmanjka, in se zlatoperni detel, mična konopljišica in drugi pevci k odhodu spravljajo, se zbirajo tudi čaplje na samotnih lokah in planjah in se pomenkujejo o poti do druge toplejše domovine. O takih priložnostih se včasí tudi očitna sodba derži. Klepetaje se čaplje po loki sprehajajo, se v male šoke razdelujejo in sumljivo eno pogledujejo, ktera je medla in slabotna viditi. Čedalje vročejše klepetajo s kljuni, čedalje hitrejše se sprehajajo, dokler se cela truma v širok obroč ne zversti. V sredi stoji pohlevni in svoji osodi popolnoma vdani delinquent, ki je popolnoma nedolžen, samo da je slaboten in za dolgo pot čez morje nesposoben. Z razprostertimi perutmi se slednjič nad vbožico zakadé ter jo z dolgimi kljuni razmesarijo, da bi ne bila sebi in celemu plemenu pri popotovanji na poti.

Sedaj se kar naravnost do neizmerne višave zaženó in proti jugu obernejo. V trumah, ki včasih več kot tisuč glav štejejo, hité naprej in skorej ne obstojé prej ko na italških bregovih, odkodar jo potem čez sredozemno morje potegnejo. Posamezne plemena prezimujejo sicer v južni Evropi, kakor v Carigradu, Sevili in drugih mestih, kjer imajo svoje zimske stanovanja; spet druge se obernejo v Malo-Azijo, kjer v brezštevilni množici po mestih svoje gnezda imajo.

Vendar njih glavno stanišče ostane Nilska dolina, kamor ravno po odtoku Nila prispejo, in po močah in mlakužah neizmerno množstvo golazni najdejo. Tu pozna čaplje rujavi sin Egipta ravno tako dobro, kakor Europejčan. V velikem številu gnezdiijo tudi na Algirskem. — Arabljani mislijo, da je čaplja zakleta moraba (duhovna oseba), ktero je Allah za kazen grehov v ptico spreobernal. Zató nek naj rajši na mešitah gnezdi. Kader na eni nogi stoji, se pravi o njej, da prevdarja in kader z glavo kimlje, terdijo Arabljani, da k Bogu moli.

Tako se je tudi tu narodnih nravi in običajev nauzela. Radostno jo pozdravlja zvigredi Europejčan, zjeseni pa Afrikan.

Lah in Slovenec.

Kako Lahon Slovenca osramotiti hoče, in kako ga Slovencé kaj dobro izplača.

Najdejo se ljudje na svetu, katerih posebno veselje je, in kateri še neki ponos na to stavijo, če svojega bližnjega z čim osramotiti in se mu potem posmehovati zamorejo. Taci neobtesancov se pa ne najde le med priprostim ljudstvom, tudi med bolj omikano versto človeške družbe, med

gospodo se jih tu in tam ne majnka. Včasih sicer dosežejo svoj ne ravno častiti namen; včasih jim pa tudi šembrano spodleti, in namesto bližnjega osramotiti, sami osramotení ostanejo. — To zamoremo razviditi med drugim tudi v naslednji resnični dogodbi. —

Bilo je leta 184°. Gospod L —, doveršivši bogoslovške šole v duhovščini Lj — ski, vendar premlad za mašnikovo posvečenje, nastopi do svojega časa pri neki plemeniti družini v primorskem mestu R. službo odgojitelja. Ker je bil poseben prijatelj petja, je tu o nedeljah nar rajši k veliki sv. maši v glavno cerkev hodil, kjer se je navadno izvrstno prepevalo. Po besedah domače prislovice: „enak z enacimi rad se druží“ je tudi njega nar bolj veselilo, blizo pevcev biti, toraj je nar rajši zahajal na kor. —

Neko nedeljo se je spevala prav izvrstna, pa silno umetna in teška latinska maša. Pevci so bli vsi zamišljeni vsak v svoje note. — Ravno se je spevalo pred altarjem sv. Evangelje; na koru pa je med tim blizo našega L — stoječi pevec s posebno skerbjo premetaval svoje note, in se pripravljaj na nek silno težek predmet; imel je namreč k darovanju spevati kaj umetni Ofertorium, Basso Solo. — Ko si svoje note vredí, mogočno pričakuje za petje odmenjenega časa. Naš L — se ozre enkolko od strani v note mogočnega pevca; kratkomal ni mislil taistega s tim motiti, ali do kaj žaliti, ali prevzetni Lahon, češ: čakaj radovednež, bom te vpríčo vseh nazočih jako osramotil, mu med hudobnim posmehovanjem z besedami: „ali hočete morebiti Vi namesto mene peti,“ svoje note ponudi. L — u rudečica lica zalije, — pa ne sramote ali strahu, — hladnokervno prime za ponudjene note. —

Lahon kaj tacega ni pričakoval. Ves osupnjen in od straha prešinjen stermo gleda in ne ve kaj bi počel, ali bi od ptujca note nazaj prosil ali jih po sili vzel; pa naš L — se kar ne ozre na njega, in terdno derži note v svoj roki. Vsi pevci debelo gledajo, kaj da bo, preden pa se razbrati zamorejo, je predigra Ofertoriuma na orglah končana — in naš L — prične s tako krepkim, — ja rekel bi gromovitim glasom prepevati svoj Basso Solo, da je na koru in po cerkvi vse začudenja stermelo. Z ušesmi in ustmi so poslušali izvrstne, nenavadno brenčeče glase mladega slovenskega pevca, on pak tebi nič meni nič mirno derži v levi roki note, z desno si takt meri, in bolj ko se napev koncu bliža, bolj mogočno in nekako serdito povzdiguje svoj glas! —

Ofertorium je končan, — morebiti se je še malokdaj tu tako izvrstno spevalo, — naš L — položi mirno note pred osramotenega Lahona, ga zaničljivo pogleda, se pokloni njemu in ostali družbi pevcev, se oberne, ter odide pri ti priči iz kora! —

Ali ne, da se je bil dobro odrezal naš pevec? Kdor misli, da imajo Slovani slamo v glavi, se dalječ dalječ moti! — Živili! —

J. Levičnik.

Slovstvene reči.

Iz Krajnskega. Kakor se je trem modrim v jutrovi deželi prečudno lepa zvezda prikazala, ter jim k Jezusu, Zveličarju svetá, pot kazala: tako je prečudno lepa zvezda za pobožne keršanske device ravno kar izšla, ktera jim bo naj bližnjiši in varniši pot z nekako notranjo močjo

vodila k Jezusu, svojemu nebeškemu Ženinu. Ta vesela zvezda pa je: „Nevesta Kristusova, ali podučne in molitve bukve za pobožne keršanske device.“ — „Danica“ je te bukve v dveh listih 50. in 51. z vrednostjo in živostjo popisovala, in devicam in duhovnim gospodom priporočevala; — in zdaj zamorem z veseljem po „Slovenskem Prijatlu“ naznati, da so zares te bukve vsakemu kaj ušče, vsak jih z veseljem bere in hvali. Device in duhovni jih pri bukvozezu Ničmanu, na starem tergu št. 167, tako pridno kupujejo, da jih ne more sproti zadosti navezati. (Tudi že od več krajev jih bukvozezi išejo, dva sta že v kratkem času dvakrat po-nje pisala). Neko devico, ki je te bukve kupila in le nekoliko brala in jih pregledala, sem vprašal, kako ji kaj dopadejo? — in odgovorila mi je, da ji tako močno dopadejo, da, ko bi mogla petkrat toliko za-nje dati, kakor veljajo, bi jih vender ne mogla pustiti. Pri toliki in tako važni obsegi so pa vender te bukve tako ceno v primeri proti drugim, da se vsakemu čudno zdi. Podoba k tem bukvam je ravno tako lepa in razodeva veliko umetnost; in večkrat ko se pogleda, bolj dopada. Dobé se tudi posamešne, ena za 3 kr. Devicam, ki brati ne znajo, bo sama podoba že veliko namestovala. Kaže pa petere pametne in petere neumne device. Perve so ovenčane, vse vesele, vsaka ima svojo gorečo svetilnico in vsaka se po svojem notranjem duhu drugači derži. Nad njimi je Jagnje Božje, ki se z dopadanjem na nje ozira in žarke milosti in ljubezni na vsaktero lije. Druge petere neumne device so pa na strani v temni noči, ne ovenčane, ne veselega obraza, s praznimi in ugasnjenimi svetilnicami. Njih glas je: Za Božjo voljo! ali nas ne poznaš? Z omilovanjem tedaj se oziram na te neumne device, ki so bile lene in zaspane — in zadnjič Ženina Božjega zamudile. . . . O da bi se vse device prave modrosti učile, in bi čuječe in goreče neveste Kristusove bile: resnično bukve in podoba bi jim vesela zvezda Božja bile. — Drage slovenske hčere, ki znate brati, in vam je Jezus, nebeški Ženin in pa sveta čistost in popolnost kaj mar: ali se boste kaj ozerle na „Nevesto Kristusovo“? — in na nje lepo podobo? —

Listnica.

* Iz slov. goric. J. H. V naši škofiji je uže vpeljano novo gosp. Slomšekovo „berilo“ v slovenske škole, verlo se dopada ne le učiteljem, temuč tudi učencom, ker je resen podučljivo in v gladki slovenšini pisano. Otroci s vidljivim veseljem knjigo odprejo, ko se jim reče, da bodo brali, kar se prej nikdar vidilo ni, dokler so morali nemški Le-sebuch brati in ga po slovensko tolmačiti. Nekteri starši se sicer branijo svojim otrokom novo berilo omisliti, ali to so le taki, kateri ne poznajo svoje visoke dolžnosti, ktera jim velewa otroke dobro in po keršansko odgojiti, in kateri jo malo po nemški zakrožiti umejo. Željati bi bilo, da bi sadajni čas, ko denarja pomankuje in resen nakupovanje novih knjig staršem mnogokrat skerbi dela, prijatelji in gosp. duhovni pastirji ljubi mladeži nekoliko žertvovali; mesto navadnih šolskih daril med pridne učence šolske bukve delili; sebe in slovensino bi staršem in otrokom bolj pri-kupili ter gotovo veliko koristili.

* Od Ogerske meje. Narodnost in materni jezik iztrebiti ni tako lahko, kakor bi si kdo mislil. Za to so nam živa priča naši Slovenci,

ki unkraj Mure za Radgono polek ogerske meje stanujejo v peterih vaseh. Naj se pogleda na jih okolščine, se hitro vsak prepriča, da so bili odnekaj in še so v vsem prikrajsani, kar njih jezik in omiko zadeva, v cerkvi in šoli i. t. d. Naj se k totim vaščanom veliko slovenskih poslov v mestu Radgoni in nekaj mestjanov prišteva, broj Slovincov ni veliko manjši od Nemcov, vendar imajo Slovenci le samo eno božjo službo v podfari Matere Božje v mestu. Keršanski nauk se jim razlaga le na vaseh. Ker imajo samo eno božjo službo brez popoldanske, radi obiskujejo druge slovenske cerkve, kakor sv. Petra pri Radgoni ali bolje prav v Radgoni, ker je ta fara v predmestu. — Šola v štirih razredih, katero tudi ogerski otroci obiskujejo in kam tudi drugi Slovenci od dalje pošiljajo svoje fante, je celo nemška, ker so gosp. učitelji razun enega terdi Nemci. Samo gosp. kateheti povejo včasih kaj po slovenski. Marsikteri fant se križati ne vé po nemški in bere komaj za silo, da bi poslušavca lahko grizlo, pa že mora žlaburiti nemško slovnico. Oh ljubi Bog sveti! kaj tacega ne bo rodilo hasek za prihodno življenje!? — Če se ravno s Slovenci po mačehovskem dela, davajo vendar po svoji darežljivosti trem gosp. kaplanom prostovoljno zbirco in odrajtovajo gosp. dekanu njegovo pravico.

Čuditi se je, da v teh in še drugih okolšinah se slovenska meja celo nič nazaj ne premikava, ampak stoji, kakor jezeroletni starodavni zid, terdna in nepremakljiva, kakor je stala. Če ravno jih veliko nemški govori, se povsodi nar raji posluževajo svojega jezika, in kader se prepirajo s svojimi sosedi Nemci, govorita včasih oba dela po svojem in dobro jim gré. Rekel sem, da se tukaj nepremikava meja, kakor v planinah n. p. na Radelnu nemški živel slovenskega podkopati žuga. Vzrok je toti, mislim. Nemci si radi kupujejo na Slovenskem posestva in planinčari se tudi radi ženijo z Nemkami. Kakor mati govori, govoré tudi otroci, kar se posebno od planinčarov reči mora, kjer dalječ sosed od sosedu na svojem hribu stanuje, in ker se lahko ne znidejo ne odrasčeni, ne otroci, jim priložnosti manjka, da bi se ptujci po domačih prenaradili. Celo druga je na polju po dolini, ker so velike vasi in hiša pri hiši in sosed s sosedom vsak dan opraviti ima; tu se ptujec v večini domačih vtopi; če ne on, gotovo pa njegove deca.

Sosedi Slovincov za Radgono so ogerski Slovenci pod Sanbotelsko škofijo, ki v 18 farah živijo. Veliko jih je protestantov. Nar večí razloček med obojimi je v noši. Naši Slovenci, kakor drugi Štajerci si kupujejo v štacunah za praznike svoje oblačilo, Ogri pa se nar bolje oblačijo z domačim platnom, posebno ženske, ki imajo iz domače robe belo haljino (jenko), pečo okoli glave in ruho, v katero se zavijajo, kader je merzlo ali dež gré. Možki nosijo čez robačo in berguše gaban (kepenik, čoha), ki je pred 20 letmi še tudi pri nas prav domač bil, zdaj pa je jo potegnil. Zastran ljudskih šol je huda. Če ravno so, se ne dajo stariši nagovoriti, da bi pošiljali svoje otroke. Pri nas je veliko dela, veliko več pa še unkraj meje. Manjkali jim bodo slovenski duhovniki, kakor se čuje. Bila bi tedaj slovenskim mladenčem tudi tu odperta pot, ki pelja do kosčka ljubega kruha. Nar večá sreča za te ljudi bi pa vendar bila, ako bi s štajerskimi Slovenci pod katero drugo škofijo združeni bili, ker njihov mali broj proti Nemcom in Madjarom taiste škofije celo zgine. Kjer je več narodov v eni fari ali škofiji, uči skušnja dovelj, kako se taistim godi, ki

jih je manje. — Ako se namenjeno vredjenje sekovske in labudske škofije dožene, kaka le bo s temi Slovenci, ktere edine je osoda posadila unkraj Mure v graškem okrogu? Bog pomagaj vsem otrokom svojim!

T.

Drobtince.

Nabral A. Janežič.

Jutro v Pjatigorski v Kavkazu.

Ruski pisatelj Lermontov piše: Včeraj sem prišel v Pjatigorsk, najel stanovanje na koncu mesta, na naj višjem kraju tik korena visokega Mašuka. Ob času nevihte se bodo oblaki do moje sobe spuščali. Ravno ob petih zjutrej odprem okno, in na mah se je napolnila moja komnata z dišavo na vertu cvetečih cvetlic. Veje cvetečih črešenj mi gledajo skoz okno in veter mi osiplje pisavni stolec z belimi lupenicami. Pogled na vse strani je veličasten. Na zapadu se beli peteroglavni Beštu, kakor poslednji oblak razgnane burje. Na severju se uzdiguje Mašluk, kakor kosmata kapa Perzijanca in zaklanja na tej strani celo obzorje. Proti vzhodu je pogled prijetniši. Ravno pod menoj se razprostira lepo, novo mestice, šumé zdravilni vrelci, šumi raznojezična množica ljudi — in tam dalej se uzdiga gora za goró v neprezerno daljavo. In na koncu obzora se vleče srebern pas sneženih verhov, ki se s Kazbekom začena. Veselo je živeti v taki zemlji. Nekako očverstivno čuvstvo je razlito po vseh mojih žilah. Zrak je čist in čverst, solnce gorko, nebo sinje — česa bi mi bilo, se mi zdi, na svetu še drugzega treba? Čemú vse strasti, želje, omilovanje? ... Pa čas poteka. Pojdem k Elizabetinskemu vrelcu: tam, pravijo, se shaja zjutrej celo kopelno društvo.

Sl.

Barkov in Sumarakov, ruska pesnika.

Pač ga ni bilo, da bi bil znal Sumarakova tako dražiti in serditi, kakor Barkov. Sumarakov je Barkova kot učenega in bistroutnega pretresovavca visoko čislal. Pri vsakem svojem spisu ga je za njegovo mnenje poprašal. Prigodilo se je pa, da pride enkrat Barkov v Sumarakovo hišo. Komej stopi skoz duri, se prikloni Sumarakovu in reče: „Sumarakov! ti si pač velik mož, ti si v resnici prvi ruski pesnik“. — Te besede so Sumarakova silno razveselile. Pri tej priči mu ukaže čašico koralke podati, po kateri je ravno Barkova želalo. Berž popije Barkov koralke, se oberne in zapusti sobo rekoč: „Sumarakov! ne verjemi; jaz sem te le nalagal. Prvi ruski pesnik sem jaz, drugi Lomonosov in tretji šele ti.“ — S tim je pobriše skoz duri in se umakne razdraženemu Sumarakovu.

Mezzofanti starega sveta.

Quintus Ennius se je vedno hvalil, da ima tri serca, ker je znal tri jezike govoriti, namreč: gerškega, oscianskega in latinskega. — Mitridat pa, preslavni pontski in bitinski kralj, ktereга je bil Pompej premagal, je poznal vseh dva in dvajsetih jezikov, ktere so prebivavci njegove države govorili. Nikoli se ni pogovarjal s pomočjo kakęga tolmača. V kakoršnem koli jeziku ga je kdo nagovoril, v ravno tistem mu je gladko odgovarjal, kakor da bi bil sin njegovega naroda.

Društvo sv. Mohora.

* Dalje so plačali za l. 1855: Božic Jan., Božic Ant., Dupljanski, Forko Dav., Gergelet Jož., Kurnik, Polanc Andr., Pavlič Luk., Sdovšek Jan., Slov. čitavnica v Borovljah, Šola v Krajnski gori, Šlik Jož., Vučnik Fr., Zupan Jak.

* Dalje so plačali za l. 1856: Anžur, Albrecht Lor., Aliančič Andr., Brolih ($\frac{1}{2}$), Brezic, Burger Jož., Brencce Fr., Bernik, Balon, Dr. Bučar, Burcar, Cafov, Bucik, Budau, Božic Jan., Bukvarnica pri sv. Križu, Benza, Brezuzčik, Breclunik, Comel, Člargo, Črepinšek Jak., Čibašek Jan., Černič Fr., Černe Ant., Černivec Mart., Čeru, Čitavnica duh: mladeži Zagrebaške, Dolinar Mat., Dürnwirth, Dernjač, Doljak Fr., Dolinec Luk., Dovjak Jak., Doljak Bal., Doljak Štef., Dupljanski, Drobivnik, Dolinar Nlk., Duriava, Einšpieler Andr., Einšpieler Jan., Endlicher, Erzar, Elersič, Eržen, Eppich, Ferme, Ferčnik, Fric Mat., Farna čit. pri sv. Lor. v Temenici, farna čit. v Šoštajnu, Ferenc Ant., Farna bukv. v Braslovčah, Filej Pet., Furlani Mat., Fresl, Fiegl, Fabiani Karl, Frank, Ferk Mat., Forko Dav., Gollčnik Melh., Guzaj Jern., Gregoršic Ant., Gajler, Globočnik Jan., Gollčnik Fl., Globočnik Jan. v Reičh., Gajšek Drag., Golob, Gruden Jak., Graber, Gruden Fr., Grivec, Goslar, Hafner, Hajšek Ant., Hojkar, Hobel, Hofer Dr. ($\frac{1}{2}$), Heidrih, Holc Jak., Hoban, Hofsteter, Jakopič, Jevnikar, Jerič, Javornik, Janež, Jež, Jureš, Jeraj, Jekše, Jereb, Jeram, Juvančič Fr., Klajne, knjižnica bog. v Ljubl., Kokic, Kociančič, Kanduč, Kragl Ant., Karba, Kešman, Klobasa Mat., Kovač Jož., Konkl, Kastelic, Kotzbeek, Kovačič Jos., Kralič, Kocmut Iv., Kramberger Dav., Kern Kat., Kolenko, Križman, Klobasa Fr., Kasian, Klinc, Krajcar, Kramberger Fel., Kene, Katnik Al., Kafov Ant., Koban Ant., Koder, Kravanja Andr., Kukušnik, Knays, Kancler, Kromar Jan., Klanšič, Kragel Neža, Lapanja Jur., Lešnik, Lackovič, Leban, Likar, Lah Bal., Lukanc Jak., Levčnik Jož., Lapanja Jan., Leben Pet., Lumbar, Letnik, Leben Val., Letnar, Legat Bal., Mačnik Greg. ($\frac{1}{2}$), Majhar, Milar Andr., Makuc Ant., Madon, Marušic Jan., Marušic Andr., Mozetič Fr., Mežnarič, Mačnik Jož., Mercina Fr., Merkel Ant., Marinič Štef., Mozetič Jož., Mavčič, Mastnak, Modic, Mozetič Jan., Mulhar, Mašič Katar., Muršec Mat., Dr. Muršec, Musi Pet., Milar Jan., Meško Jak., Makoter, Majerič Max., Močnik Luk., Dr. Murko, Majcen Vit., Majerič Jak., Musi Vil., Mukič, Marinko, Matek, Mali, Marolt, Meško Jož., Okorn Fid., Ožgan, Ovšenik, Pintar Mat., Pečovnik, Pintar Ant., Poklukar Jož., Pušl, Pavlič Jož., Peternel, Penko, Piveč, Pinezič, Potočnik Lov., Pirc Mat., Pipan, Pirc Jan., Plemel, Peric Fil., Peric Ant., Pavletič Andr., Podreka Fr., Povše, Pukšič, Pečenko, Petanjek, Polič, Pogačar, Rečicky, Rošker, Rutar Tom., Roic Mih., Rutar Ant., Rutar Lov., Respet, Razlag, Robida, Rudmaš, Dr. Robič, Rantuša, Razpotnik, Sajevec, Simandl, Suhač Ant., Sušnik, Stojan, Semin, knižn. v Gradcu, Stranjšak Ant., Sovdat, Sivic ($\frac{1}{2}$), Stranjšak Mart., Srednov. šola, Skubic, Stupar, Skorjanec Vit., Somer, Simonič Jož., Simonič Ant., Štangl, Šrol, Šinko, Švajger, Sodja, Seranjnik Lov., Strah, Stanonik, Strekel, Selak, Stuhc Jur., Sovič, Sever, Stare, Smeričnik, Šuc, Šivic Jan., Šraj, Šular, Teran Jern., Trobej, Terstenjak Jan., Tutek, Trepinc, Travenščak, Turkuš, Tavčar Mat., Trampuš Iv., Tavčar Fr., Trampuš Jan., Terčon, Topolnik, Tuni Jož., Ulčar, Urbanič, Urek, Ukmar Ant., Vihfan, Veranič Bl., Vidmar, Valar, Vojška Lav., Vegund, Vovk Jan., Vrečko Mat., Vovk, Vozu, Jan., Varl, Wolf Andr. Wucela, Weinhandl, Weixel, Wigele, Werkl, Zorman, Zisej, Zorati, Zupančič Jan., Zofran, Žičker, Železnikar Mar.

* Za društvo matico so darovali:

Prenos: 251 fl. 40 kr.

Kralič Fer. fajm. v Bazovici	1 » — »	Dr. Muršec, prof. v Gradcu	10 fl. — kr.
Makoter Jak., kapl. v Arnežu	1 » — »	P. Vikt. Pinezič minorit v Ptuj	1 » — »
Ferčnik Lamb. kapl. na Peravi	1 » — »	Kešman Franc, fajm. v Pivčecih	1 » — »
Kociančič Štef. prof. v Gorici	1 » — »	Karba Iv. kapl. v Selnici	2 » — »
P. Max Majerič, quad. v Ptuj	1 » — »	Nek imenovan gosp. v Kopr.	4 » — »

ukupno: 274 fl. 40 kr.

Učiteljska skupščina v Jelšanah na Teržaškem.

° ° Od vikšega nadzorništva šol, ktero se za povzdigo ljudskih šol krepko poganja, je bilo pretečenega leta vsem učiteljem Teržaško - Koperske škofije v pretresovanje razposlano dvojno sedajni čas za šole imenitno uprašanje, namreč:

I. Upr. Kako naj se učitelji med šolsko mašo in sicer med službo božjo obnašajo, da bodo svojim učencom v lep izgled? kako naj v cerkvi na svoje učence pazijo, kako naj svariijo tiste, ki se med službo božjo v cerkvi nespodobno vedejo, kako ravnati s takimi, ki službo božjo enkrat ali clo večkrat in ponidoma mudijo? —

II. Upr. Je li boljše glaskovavne učbe (Lautirmethode) poprijeti se, ali pismenkovanja (Buchstabiren)? v čém obstoji prednost glaskovavne učbe pred pismenkovanjem? Zakaj se vender učitelji terdovratno deržijo pismenkovanja, ali pa glaskovanje popustivši se zopet k pismenkovanju vračajo? —

Na to so se pri precastitem dekanu in okrajnem šolskem ogledu Valentinu Pušavic-u v Jelšanah pred dvema mescoma sošli učitelji tega okroga iz Jelšane, Hrušice, Klone, Novegrada, Vodic in Mun, zraven pa še trije drugi gospodje, in so na to dvojno uprašanje svoje misli enoglasno takole izrekli:

Odg. na I. upr. Naj je sam učitelj pri službi božji v cerkvi resnično pobožen brez hlimbe in hinavščine pričujoč. Na njegovem obličji in na vsem njegovem zunanem naj se vidi in bere, da njegovo notranje ve in je tudi prepričano, kako svet da je ta kraj in kako imenitno da je to opravilo, pri katerem so sedaj pričujoči. Z živo vero, terdnim zaupanjem in gorečo ljubeznijo naj učitelj moli Boga svojega naj boljšega očeta, od ktereга vsak dober dar pride. To lepo in pobožno obnašanje gospoda učitelja se bo učencov poprijelo, in kakor prigovor pravi, „da, kar iz serca pride, tudi k sercu seže,“ bo tudi to segalo do serca mladih učencov, in bo pri njih stoteren sad obrodilo. Tako se bodo učenci lepega in pobožnega obnašanja v cerkvi iz mladega vadili, ta lepa navada bo ž njimi vred čedalje bolj rastla in čeverste korenike poganjala. —

Vender pa ne sme učitelj v cerkvi le na otroke gledati; ko bi učitelj po sv. maši rekel: „Jože ti si v cerkvi med povzdigovanjem danes govoril. Janes, ti si se smejal“ to se ne spodobi, tega ne smeš več delati i. t. d. Učenec bi mu na to znal odgovoriti: In vi, gospod učitelj, ste nas med mašo gledali, to se tudi ne spodobi. Jaz pravim: učenec ima skoraj prav, ako svojega učitelja tako zaverne; zakaj kdor resnično moli, mora v molitvi, pobožnih mislih in občutljajih tako zamaknjen biti, da ne vidi nič okoli sebe. Zato bi se po naših mislih na otroke v cerkvi takole naj lažje in naj bolje pazilo:

I. V vsaki le kolčikaj dobri šoli je vender polovica dobrih otrok. Učitelj naj postavi otroke v cerkvi sparoma tako, da v vsakem pari boljši otrok stoji na desni strani. Vsak otrok na desni strani naj pazi na svojega tovarša, ki mu je na levi strani. V drugem pari na desni strani stoječi naj pa pazi tudi na oba, ki sta ravno pred njim v prvem pari, Prij. za šolo in dom.

in otrok, ki je v tretjem pari na desni strani, naj pazi na svojega tovarša leve roke in tudi na oba para, ki sta pred njim i. t. d. . . . V zadnji par na desno stran naj se postavi tisti, ki je zmed vseh učencov naj boljši in na katerega se učitelj zamore zanesti, da ne bo nepokoja delal.

Tako se bo na vsacega učenca posebej gledalo in ker se bo precej zapazilo, če katerega manjka ali če se kdo nespodobno obnaša, bodo otroci bolj skerbeli, da bodo o pravem času k sv. maši dohajali in se bodo tudi vadili, v cerkvi lepo mirni in pobožni biti. Ko bi se pa vender le primerilo, da bi se kateri otrok v cerkvi nespodobno vedel ali ko bi iz zanihkarnosti nekaj sv. maše mudil ali clo pri sv. maši ne bil, naj ga učitelj prvič opomne, kako svet da je ta kraj, in kako imenitna da je daritva sv. maše, pri kateri se dobri in ljubeznjivi prijatel otrok, naš Izveličar Jezus Kristus, svojemu nebeškemu Očetu daruje. Ta daritva je tako imenitna, da so clo nebeški angeli z velikim spoštovanjem pri njej pričujoči i. t. d.

Ako to ne pomaga, pokaži otroku, da ga ne čislaš več, in ko bi tudi to ne pomagalo, mu žugaj s žibo in spolni, kar žugaš. Izgledne učence pa, ki se kaj pregrešijo, odstavi in nadomesti jih z unimi iz leve strani, ki so se v cerkvi naj lepše obnašali in niso nikoli sv. maše mudili. —

Odg. na II. upr. Glaskovavna učba je, po kateri se otroci najpred soznanijo z enojnimi glasi. Znamnja enojnih glasov se jim kažejo, ime njihovo pa se jim še ne pove. Vadijo se otroci potem enojne glase kake besede dobro razločevati in iz glasnih znamenj zloge in cele besede so-stavljati. — Pri pismenkovanji pa se začne pri znarnjih, namreč pri čerkah in pri imenih glasov. Vadijo se otroci potem posamem izrekovati imena čerk, ki gredo k enemu zlogu, iz glasa tih imén se vadijo počasi skupni glas vsacega zloga posebej dobivljati.

Ako vse to premislmo, vidimo, da ima glaskovavna učba pred pismenkovanjem veliko prednost.

Pismenkovanje je zlo pomanjkljivo in tudi zoper naravo otročjega razuma. Pri pismenkovanji se učencu ime in znamnje čerke pred pokaže, kakor zaznamvana reč, in čisti glas vsake čerke se mu ne pové, ampak se vselej ptuji e prideva. Tako se pokvari otroški razum, ki po svoji naravi enojne glase vsake besede še le po dolgem trudu razločevati zna; zraven tega se pa otrok tudi predolgo pri branji zamudi. —

Glaskovavna učba je boljša od pismenkovanja:

1. Je glaskovavna učba lahka, ker ima le malo glasov in znarnij glasov, in je tudi brez vseh pomožnih glasov, ki se pri pismenkovanji pridevajo.

2. Je bolj naravna in tudi otroškemu razumu bolj primerna. Po njej se otroci najpred soznajljajo z rečjo in potem z znarnjem.

3. Pri njej se vadijo otroci čistega in krepkega jezika.

4. Izurjeni učitelj po njej hitreji svoj namen doseže, kot po pismenkovanji. Toda le izurjeni učitelj ga doseže.

Ker je pa zlo težavno, se v glaskovavni učbi dobro izuriti, ostaja veliko učiteljev rajši pri starokopitnem pismenkovanji. Ne moremo tajiti, da koristi, ki se od glaskovavne učbe pričakuje, učitelji pogosto ne dosežejo zato, ker se te učbe ne poprimejo tako, kakor bi se je morali

poprijeti. Zavoljo napčnosti, ki se nekterim učiteljem v začetku te uče pogosto primerijo, jo učitelji radi popuščajo in se vračajo nazaj k pismen-

kovanji, po katerem so se oni v šolah vadili.

To ovira napredek toliko koristne glaskovavne uče.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Omar je lesen in mizar ga nareja. Njegovi deli so: pokrov, stranice, predali in noge. Nemški „Hängkasten“ bi mogli imenovati „visok omar“ — „Schubladkasten“ pa „podolglast omar.“ V omar hranimo oblačila, pranje, knjige, hišno spravo. Visok omar ima le ene duri, ktere se pa včasih tudi na dvoje odperajo. Podolglast omar ima dva, tri, štiri predale. Duri in predale se zamorejo zakleniti.

Skrinja. Kar je po mestih omar, to je na deželi skrinja: reči vsake baže se v skrinji hranijo. Tudi skrinja je lesena; včasih pa tudi železna ali železom okovana, zakaj da pa? Dela jo tudi mizar. V skrinji hranijo na kmetih moko, meso, platno, tudi žito, — takim skrinjam posebno bolj večim rekamo tudi košt. — V omarji in skrinji naj bode vse lepo zravnano!

Ogledalo ali špegeľ je steklo, ktero je od zadej nekaj belino pooblečeno, ta belina se pravi amalgám. To steklo ali steklena plošica ima okoli in okoli remo ali leseno ali kako drugo. Ogledalo je ravno in gladko; v njem se vidimo in ogledujemo. Ogledalo ali visi na steni ali stoji na mizi, omarji ali kje drugod. Bogati ljudje imajo velike in drage ogledala. —

Oko je ogledalo duše: kakor vidimo v ogledalu, ali je kaka reč čista ali umazana, tako poznamo na očeh, ali človek dobro misli ali hudo.

Postelj je lesena: sedaj narejajo posebno za vojake tudi železne postelje, ktere se morejo razprostrti in spet složiti, lahko shraniti in dalje nositi. Postelj ima zglavje, dve stranici, znožje in štiri noge. V postelj se deva nar popred slama ali turšično perje — potem plevnjak, pri bogatejših tudi vajsničica (matroca) ali clo pernica, sedaj rjuhe in kolter. Pri zglavji so tudi polstri, katerim pravimo vzglavnik ali podzglavje. Na pernicah ležati mladim ljudem ni zdravo. Ne pozabi, predenj se vležeš in kader vstaneš, opraviti svoje molitve. Rana ura — zlata ura. Kdor z rana plega, na večer pobega. Mladi ležači — stari berači. Po delu sladko počivati. Kakor si kdo posteje, tako se vleže.

Miza, stol, omar itd. so gibljive reči, ker se predjati ali prenesti morejo; hiša, skedenj itd. so pa negibljive reči. Miza, stol itd. so hišna ali tudi jizbina sprava. Narisajte na svoje plošice stol ali mizo; le sem poglejte, da vam pokažem!

(Dalje sledi.)

III. Poštevande.

Slovenci pravimo: več cest derži v sveto mesto. Taka je tudi pri številoslovji. Več načinov je, učence iz glave rajtati učiti. Kniga, ktero je visoko ministerstvo pod imenom: „Methodik des Kopfrechnens“ na svitlo dalo, postopa enmalo po drugi cesti, kakor jo mi kažemo. Imenovana

kniga uči, vse števila: dvojko, trojko, štirko, petko itd. . . . soštevati, in koj hitro tudi odštevati, poštevati in razštevati. To se nam dozdeva za mlade glavice preveč ob enem. Mi smo učili soštevati dvojko, potem soštevati trojko, štirko, petko . . . in potem še le spet nazaj se vrniti in odštevati dvojko, odštevati trojko . . . in tako vse števila med enojko in stotko. Sedaj ko soštevava in odštevava gladko spod rok gre, se lotimo še le pošteve. Tudi ne štimamo toliko žive poštevanke: „Enkrateden — Einmaleins,“ ktero kniga tako živo priporoča. Saj sami vemo, kako smo jo težavno v glavo si vbijali, vendarle zmiram hitro spet zabili, tako dolgo, da smo jo razumeli, in tako rekoč po dolgi vaji sami si jo sestavili. Mi pri našem načinu poštevo učiti ne potrebujemo poštevanke, temuč le vidljivih čert, in po versti od številke do številke počasno postopaje bomo učence poštevati in zraven bi rekel igraje poštevanko naučili. Praktični šolniki naj skušajo in sodijo, kdo ima prav. —

Pošteva dvojke. Naredimo na tablo dve čerti, naj da učenci ravno tako narejajo na plošice, takole:

||. enkrat dve čerti ste dve čerti;

||. ||. dvakrat dve čerti so štiri čerte;

||. ||. ||. trikrat dve čerti je šest čert;

||. ||. ||. ||. štirikrat dve čerti je osem čert, in tako daleč lepo zaporedoma do deset krat dve čerti:

||. ||. ||. ||. ||. ||. ||. ||. ||. desetkrat dve čerti je dvajset čert.

To se tako goni, da gre prav dobro in gladko pa ne samo le po versti tudi preskakljaje. Potem stopamo naprej, in učimo učence poštevati višje števila, postavim: $11 \times 2 = 22$, $12 \times 2 =$, $13 \times 2 =$, itd. do $30 \times 2 = 60$. Sedaj ne bo več nobenih čert treba, temuč ukažimo, da imajo te števila razlagati v desetke in enote; potem naj poštevajo naprej desetke, potem enote in slednič naj oboje soštevajo. Postavim: 11×2 je $10 \times 2 = 20$, $1 \times 2 = 2$, $20 + 2 = 22$, to je: desetkrat po dva je dvajset, enkrat po dva je dva, dvajset in dva je dvaindvajset; — 25×2 je $20 \times 2 = 40$, $5 \times 2 = 10$, $40 + 10 = 50$.

(Dalje sledi.)

Pri Savici.

Kjer bistra Savica
Iz skale hromi,
Valove dereče
Pred sebo podi:

Tam bival in čudil
Sem ves se zavzet,
Od čudne milote
Do serca pregret.

Ti ljuba Savica
Tak močno bobniš,
Vse drugo šumenje
Okolj zatopiš.

Cvetlice po gaji
Ti niso kaj mar,
In mavrice lepe
Ne vstavi te žar.

Le urno, le urno
Jo v jezero greš,
Na levo, na desno
Okolj se ne zreš.

Ko pač bi jaz mogel
Tak biti, kot ti!
Ko b' mogel pustiti
Tolk' praznih reči!

Ko s tebo hiteti
Bi mogel sedaj,
O srečen, presrečen
Cvetel bi mi raj! —

A. Praprotnik.

Černogorci — pravi junaci.

(Konec.)

Komaj je juterna zarja napočila, komej je solnce pozlatilo planine svobodne Černogore, ko poglavarji černogorskih vasi, serdarji in vsi bolj plemeniti Černogorci na ravnini pri Podgorici se shajajo, kjer je vojska Černogorcov v taboru bivala, da bi, kakor je ukazal vladika, zastran občinskih zadev in v domovine blagor se posvetovali. Deržavljan in vojak obstopi serdarje, in daleko po planinah se odmeva množice glas tisučerni.

V stolpu v Podgorici je zazvonilo in vseh oči se na mestne vrata obernejo, iz katerih se duhovščina, popi in redovniki zlate križe in svete podobe v rokah prikažejo. Pred njimi grejo pevci, ki psalne Vsegamogočnemu prepevajo. Za njimi stopa brojna četa oborožanih vojakov visoke postave, ki so v mnogih bitvah jako se obračali in zmagali. Posledni sledi počasnega koraka možak, visok in častitljivega obnašanja. Njegova obleka je bila črnobaržunnata suknja, pripeta dragim pasom, in čez rame in persi mu privezan trak visi; na koncu tega traka se sveti velika umetna gumba. Na levi persni strani njegovi se blesketa zvezda, in okrogel, črn klobuk mu glavo pokriva.

Ta častitljivi možak je bil vladika Peter Petrovič, glavar Černogorcov. Njemu sledi veliko strežnikov; ko truma v sredo ravnine doide, tu altar zložijo, na katerem vladika slovesno službo božjo opravlja.

Zdravico: „Visoko starost caru ruskemu!“ celo kardelo, popi, ljudstvo in vojna soglasno in močno zakričijo, da se dalječ po gorah in stenah odmeva.

Po dokončani službi božji uka ljudstvo in se raduje in še zaklikne: Dolgo živi Rusije slavni car! dolgo živi vladika Peter Petrovič! Na to se približajo poglavarji vasi, serdarji in popi vladiku ter ga okrožijo, zadej pa stoji ljudstvo v primerni daljavi.

Slavo in visoko starost Rusije mogočnemu caru! začne spet vladika; živijo njegovi hrabri vojščaki, naši sovorniki in sorodniki, premagavci sovražnikov kristjanskega imena, po morji in na suhem. Slavno je biti njemu podložen, častito in hvalevredno ž njim v zavezi! Po noči mi je došlo iz Boke kotorske pismice od mojega prijatelja in domorodca Marka Ivelič-a, zvestega podložnika cara ruskega, ki mi sporoča, da podunavske terdnjave ena za drugo Rusom v oblast padajo, enako hrastu kamor strela vdari, da je dalje pogumni ruski admiral Seniavin tursko brodovje razgnal kakor plaho trumo perutnine in vničil.

Na besede vladikove se križajo Černogorci, obračajo oči proti nebu in prosijo blagor slavnemu caru.

Vladika povzame spet besedo: Grof Marko Ivelič naznanja dalej, da pelje paša Škadarski silno armado proti naši svobodni Černogori, zadnjemu vporu slavjanske neodvisnosti v deželi divjih Turčinov. Zvito — po

ovinkih in gojzdi misli Turčin proti Podgorici predreti. — Vam modri poglavarji in hrabri serdarji! Vam častiti popi! pripustim, da ljudstvo prasa, ali bi bilo varniše paša prositi, da nam prizanese, ali pa bi hotli pripravljene k boju, trinogu naproti hiteti! Ne smem Vam pa zakrivati, da paševa bojna moč je še enkrat tolika, kakor naša, da nas zamore vse pokončati, nam koče zapaliti, žene in otroke strašno pomoriti ali v grozovitno sužnost odpeljati; ako se vklonimo, smerti uidemo — ali slava in neodvisnost je zgubljena. Idite in povejte ljudstvu!

Poglavarji, serdarji se razidejo. Občine okrožijo poglavarje, in ti sporočevajo, kar je vladika govoril. Kmalo se odmeva od vseh strani krik: na vojsko, na vojsko! slavjanskega imena nočemo osramotiti! raji poginemo, kakor se udamo! in daljno po gorah se razlega gromeči hrup tisučerih.

Dokler pogovor terpi, stoji Peter Petrovič v sredi svojih korenjakov, in pogleduje naslonjen na sablo veselega serca svoje mnogobrojne čete. Ko pa krik, „na vojsko“ zadoni, se trikrat prekriža, ter govori: Hvala tebi vsegamogočni Bog! Poglavarji se vračajo k vladiku, in eden iz med njih naznanuje v imeni vseh vladikov, kar je ljudstvo odgovorilo in izvolilo.

Tako naj se zgodi, kar ljudstvo hoče, spregovori vladika, blagoslovi zbrane trume, se prikloni in hoče spremljen od svojih v mesto se podati; kar iz srede mladenč pristopi, in proti vladiku gre. Oblečen je bil v kratko kurtko, kratke in vozke hlače; rudeča kapica mu je komej glavo pokrivala, in v zapasju mu je bilo viditi dva samokresa in dolgi jagatan. Ko do vladika pristopi, pravi: Modri vladika! še si mene pozabil. Jaz sem tudi Kotorec, ki ti je minulo noč prevažno pismice od plemenitega Marko Iveliča donesel, in pričakujem obljubljeni dar.

Vladika mu podari eno pest zlatov in reče: Tukaj vzemi, kar si zaslužil. Oblagodari te Bog za dobro delo.

Na to odverne Kotorec: zlata ne potrebujem. Glej sirota sem — očeta so valovi požerli, in mati je za žalostjo umerla. Vredi me med svoje junake, in dobro bom plačan, ako se serčno in pogumno vojskujem, tebi, presvitli vladika! dopadem in pomagam, ljubo domovino rešiti divjega Turčina! —

Dobro, odgovori ves ginjen vladika, dobro, verli sin majke Slave. Hurrah! Hurrah zadoni od vseh strani.

Pripravljali so se k boju in tako je dan minul. Drugi dan se vzdigne vojska Černogorcov, sam vladika P. Petrovič jo vodi. Proti poldne pride do klancov in plazov, po katerih paša Škadarski s svojo armado v serce Černogore pridreti hoče. P. Petrovič nastavi tukaj tisuč junakov, in jim poveljnika postavi sivega Vukatiča.

Širitisučerim vojakom veli po dva tisuč skupej po gori se poskriti, da o pristojni priložnosti v stran sovražniku vdarijo. On sam pa gre z ostalo polovico po gostem lesovji in čez snežnike, da vraga od zadej napade.

Že tretji dan se prikaže številna armada Turkov, in zgrabi koj tridesetkrat manjšo kardelo junaškega Vukatiča; ali zastonj so se trudili Turki Černogorce v beg zapoditi. Noč je napočila. Vukatič šteje komej še dve sto junakov; on sam je že ranjen; ali vendar stoji kakor skala še na bojišču. Kmalu pa doide pomoč!

Komaj zarumeni četerti stan obnebje na juternjem kraji, in že so Turki od strani in od zadej v veliki nevarnosti in stiski. Da bi jih so-

vražnik iz zaseda ne zgrabil, so primorani odjenjati Vukatiča še dalje napadati, in se vernejo novemu sovražniku naproti. Ali tukaj stoji že vladika P. Petrovič s svojimi junaki, in ob enem vdarijo tudi stranski oddelki in zgrabijo nevstrašeni z jedinjenimi močmi in oroslansko pogumnostjo Turka. Začne kervavi in obupni boj, ki dvakrat štiri in dvajset ur terpi; in obe strani serdito morite. Turka k serčnosti spodbada osveta in sovražstvo kristjanskemu imenu, Slavjana pa navdahuje ljubezen do doma, do svobodne domovine in zaupanje na previdnost božjo.

P. Petrovič se vojskuje v prvih rajdah, ter vsestransko povelja razpošilja. On je povsod, in spodbada nevstrašene junake, ki vpešani že začenjajo se umikati. Kar je Turkov več po številu in moči, to nadomesti vladika s tim, da je povsod pričujoč, povsod nagovarja, povsod se bojuje in povsod podpira s svojimi velikanskimi perjaniki. *) Ko pa streliva mankovati jame, veli jagatanom na sovražnika planiti, in tako zmagati ali umreti. V levi kriz in sablo v desni plane krikaje „Bog z nami! v naj gostejše sovražne rajde.

Kdo bi bil kos takemu napadu zoperstaviti se? Vrag je bil ali pokončan ali sramotno v beg zagnan. Serce mu upade, in udari ves oplasen v hribe; ali tukaj se vname še le prava morija; od brega do brega ga Černogorci podijo ter morijo kakor plaho zverjad.

Dva paša in dvajset tisuč Turkov obleži na meji slavjanske neodvisnosti, na podnožji Černogore; pa tudi zmaga je bila draga, ker okoli šest tisuč Černogorcov je za svobodno domovino slavno smert storilo, in vladika sam je bil večkrat ranjen. Brez da bi pa za rane kaj maral, obleče koj po dobljeni zmagi sveto oblačilo, in zahvali na mestu Boga za pomoč. Za njim molijo iz globočine serca junaški vojaki, in grenki spomin na umorjene brate jim posili solze, ki jim čez zagorele in okervjene lica vlijejo se.

Po dokončani molitvi obhaja vladika slovesno sveto mašo (panichida) za duše umerlih, in govori tako le vojakom: Mnogo naših bratov je padlo, pa svobodna je domovina, in razbiti so robski okovi. Vernite se v miru v svoje koče, ker razgnan je vrag, in slavno je vsem narodom ime slavjansko! —

J. Masera.

Vodni kos ali skorec.

(Po Živi.)

Po gorah prebiva mir in pokoj. V gore se podaja človek, sit posvetnega šuma in hruma, tje kjer veje duh navdušenja, kjer čisti zrak napaja naše persi. Drug svet se tu odpira našim očem. Mi stopimo blizu nadzemskih krajev; živejše se pretaka kri po naših žilah. Zdi se nam, da bi zamogli letati s črnim orlom od skale do skale, od temena do temena, od gore do gore. Čverst veter pihlja črez skalne pečine, ktere siv mah pokriva. Donaša nam prijeten duh, mile vonjave tisučerih cvetlic iz gors-

*) Telesna straža, ktera je bila sestavljena iz naj bolj hrabrih in velikih možakov, kakor nekdanja garda Miroslava Velikega.

kih visočin, ktere odeva ljuba zelenjad raznoverstnih rastlin. Prazničen mir kraljuje okrog; le včasih ruši sveto tihoto krik v oblakih plavajočega orla.

Solnce čedalje bolj pripeka in iztiska marsiktero srago s čela krepkega popotnika. Tudi tu toraj velja pregovor: „Na svetu ne najdeš nikjer popolnega veselja.“ Vročine in obtežne hoje vturjen se želno ogleduješ po krajih prijetnega hladu. Glej tam pod jesenom pri potoku zahladje, ki ga je sama priroda napravila. Verbe in rabike spletajo mu zelene stene, bersen mah pregrinja mu tla. Kako prijazno nas vabi k počitku ta ljubeznivi kraj. Tam naj se počijemo.

Kako milo, kako krasno je mestice, ki smo si ga izvolili. Ljubeznivo šumlja gorski potok po belem kamnji. Olšje in verbje dela mu prijetno senco, rabike in jeseni rastejo vmes. Čista, jasna voda igra z belim peskom in hiti navzdol. Glej kako včasih v svojem teku počiva; kako se okolno rastlinje v njenem kristalnem zerkalu ogleduje. Tu zopet dervi svoje sreberne valike, kakor bi htela zamudo popraviti. Po produ širokega korita vidiš raztrošene skale in srepo kamenje. Če se pazljivejšo po njem ogledaš, kmalo razločiš, da se tudi tukaj rastljinško življenje razvija. Glej, kako se ziblje na vodi zelena mrežica, spletena iz drobnih nitic povodnih rastlin; clo celi terdi kamen ti je ovila. Drobne kapljice gorske vode kropijo čudno rastljinjo in se prelivajo v solncu kot biser iz morske globočine. Tam vidiš sivo skalo; droben mah ali lišajnik otemne boje raste po goley steni, ki se iz zraka živi. Z sred vode stermin visoka skalina; lep vertič je clo razgernila priroda na njenem temeni. Bledorujavkasti tamjan diha prijetno dišavo, šmarnice (jagličiči, convallaria majalis) nam prikimujejo s svojimi belimi glavicami. Gost mah in drobnolistne travice pokrivajo tla kot mehka blazina. Tanka, čedna pliska mahlja dolgim repičem semtertje med njimi, tašica (orešica) zaletuje se za muhami, ki posedajo po cvetji, med serkaje. Glej tu na bregu se je vsedla snežnica plavkastega perja; ne gane se z mesta, prežaje da se jej kak merčes prikaže.

Pa kaj, ravno leti nad vodo proti nam ptič. Glej to je skorec ali vodni kos (*cinclus aquaticus*). V glavo in zatel je siv, po herbtu sivorjav, na persih bel kakor paden sneg, pod trebuhom temnorjav. Kako čvrsto se obnaša, kako sem pa tje leta in poskakovaje repičem kviško šviga. To ti je ptič, ki ne opušča žive dni svojega potoka, kjer se je enkrat vdomačil in svoje mladiče izplodil. Postréli karkoli moreš teh ptičev poleg brega, drugega dne najdeš na ravno teh mestih tiste, ki so se tvojej smertnej strelji umaknili. Tako ti je prikovan k svojemu bregu, k svojem milemu domu.

Vodni kosi žive po parih ter se nikdar daleč ne razkropivajo. Prepodiš jih, ti odlete za kakih trideset korakov in ti zopet posedejo.

Po pogledu bi gotovo ne rekel, da so vodne ptice. Nimajo dolgih nog, tudi kljuna ne dolgega; ne ugledaš jim med kremplji plavne mrenice razpete, pa vendar se radi kopljejo v hladnej vodi, se potaplajo in clo pod vodo nekaj korakov dalej bredejo. Nekteri terdijo, da pod vodo perute k sebi derže in si tako zraka k dihanji prihranijo. Le to, pravijo, nek delajo, da zamorejo delj časa pod vodo ostati. Nekaj podobnega se opazi tudi pri nekterih povodnih kebrih. Perje jim je gosto in tako mastno, da ga nobena voda ne premoči. Ni ravno čudo, če živ in čvrst ptič tako dolgo sapa na se držati zamore, čez dve minuti pa pod vodo ne obstane.

Je kaj prijetno in zanimavo gledati tega nevtrudljivega ptiča. Vse živi na njem. Glej kako prevzetno svoje snežnobeke persi kaže, zdaj repičem kviško maha, zdaj se spet pod vodo skriva; urno se zopet na kateri bodi kamen ali dern švigne ali pa jo tik brega dol podi. Glej, kako se z brega na breg poganja, tu zopet kot strela nad vodo gor leti. Tako živi poleti, tako igra in mило poje; pa tudi zima mu ne dela ravno mnogo skerbí. V naj hujšem mrazu se razlega njegov ljubeznivi spev po bregu potoka; on se vznáša nad zapadenim bregom, ko je potok ledom pokrit in po produ s kamnov ledeni krunci visijo. Z veselím glasom zapoje nekaj lepíh víž in huš se izgubi skoz prodih ledene skorje v merzlej vodi. Voda mu je edino veselje, ona ga krepča in mu daje moč življenja. Voda in petje mu je vse; pri vodi živi in gnjezdi, loví in poje. In obnemagá li on boleznijo ali starostjo in odpoje za krasnega večera svojo poslednjo pesmico — oj kako prijazno ga sprijemajo stari znanci, biserni valovi v svoje naročje. Zalostno šumljaje nesejo svojega vernega tovarša z gote v dolino, kjer ga mogočna reka dalej spremlja. Pa malokteri kos umerje prirojene smerti. Sokol in jastreb mu strežeta po življenji; lesica ga zalezuje in potuhnjena kunica, divja mačka ali lesica ga preganja; clo pred človekom ni varen naš ubožec.

Pa kaj je skorcu mar nemile osode? On se neprenehoma raduje in trudi. Živi ga vodni merčes, na bregu hapa po muhah in komarjih. Strahú on ne pozna, clo človeka se ne bojí. Ubogi morda misli: jemu tako koristiti ali škodovati ne more; ali sirota se hudo goljufá. Ravno ta neboječnost mu prinese smert, zakaj njega meso je prijetnega okusa; zato mu človek rad po življenji streže. Opazi li ubožec, da ga kdo poja, se zakadi v germovje in počene na zemljo mislivši, da je dosti zakrit. Ustreljen se še enčas trudi in poganja, da bi se potopel in pod vodo svoje življenje rešil.

Pač čudo ga je gledati, s kako derzovitostjo se potaplja. V naj večem in naj močnejšem vertincu, clo tam kjer se slap o skalah razbija, se ti potaplja. Zima in leto, to mu je vse eno. Gnjezdo si je večkrat nanosil med lopatami ali nad vretenom mlinskih koles, ki jih gorski potok goni. Navadno pa si ga napravi v skalnih spoklinah pri vodi, včasih pod pomostnicami in bervmi nad vodo v kakej škerbini ali pa pod korenjem germovja na bregu. Gnjezdo si skerbno iz maha, steblic in listja spleta. Je okroglo kot jajce. Mala luknja, ktero sicer praprotjo ali listjem zakrije, je vanj. Samica iznese navadno šestero jajc, ki so belkaste boje, plodi dvakrat v letu, za spomladi in poleti. Včasih so najdlí vležene mladiče že mesenca prosinca v gnjezdu. Komaj so zlezli iz jajčne luskine, že jo potegnjejo k vodi in za nekaj dni jih vidiš, kako se z ravno tisto serčnostjo in derzovitostjo potapljajo kakor njih stari.

Jih pridomačiti ni ravno lahko. Posebno radi jih imajo Francozje, ker kakor slavčiki tudi ponoči pojejo, pa to le v sužnosti. Samo mladiči se dajo pridomačiti: kermijo se muhami in červmi, dokler se slavčikove jedi ne privadijo. Za nekaj časa postanejo krotki in zelo priljudni. Stari v zajetji hitro pogine, nobene reči se ne dotakne, dokler ga ni konec.

Žlahtno djanje poljske device.

Strašna morija je razsajala leta 1572 na Poljskem. Cela dežela je bila v globoko žalost zakopana. Zakaj skorej vsaka družina je jokala po enem ali več svojih ljubih, ktere je črna kuga iz njih srede polomastila. Skorej petina prebivavcev je pomerla, tako neusmiljeno je moreča kuga davila, vse, kar je moglo, je bežalo. Sam kralj, Zigmunt Avgust, ki je že nekaj časa bolehal, zapusti nagloma Varšavo, poglavitno mesto na Poljskem in hiti v Podlesje, da bi tam varniše prebival.

Tudi Jaščod, Zigmuntovih ljubincev eden, je med temi, kteri so ob času strašne morije mesto zapuščali in se drugam preselovali. Ravno se pripravlja k odhodu: po izbah in sobanah je nenavadno gibanje in tekanje. Vsak hoče prvi zidovje opustiti, nad katerim se je strašna morija nosila. Samo Elizabeti, Jaščodovi hčeri, se nič ne mudi. Nebojé se kužne bolezní, se verže clo pred očetom na kolena in ga prosi, da bi v Varšavi ostati smela. Tode to ni bilo nikakor očetu po volji: nejevoljen jej veli, da naj bo v kratkem k odhodu pripravljena. —

Silna žalost obide po teh besedah mlado devico. Žalostna pobesi oči, nakloni glavico, se globoko zamisli in — povzdigne sopet svoje solzno oko proti nebu. Kar se odpró duri in nejevoljni oče sopet pred njo stoji. „Kaj je to, da še sedaj nisi pripravljena?“ — zaupije nad njo.

„Ljubi moj oče! prizanesite mi, — odverne preplašena deklica — mislila sem, da mi bote vendar le dovolili, tukaj ostati.“

„Že enkrat sem ti povedal, da to ne gre, — se oče nad njo otrese. Urno mi se napravi, da ne bomo poslednjih eni iz mesta.“

Elizabeta globoko vzdihne, ustane in se začne na odhod pripravljati. — Pol ure potem derdrá dolga rajda voz proti mestnim vratom, kamor tudi peš velika množica Varšavskih prebivavcev hiti. Vse si misli v gostih lesovih in družih varnih krajih zavetja najti. Kar se zažene iz vsred gnječe bežočih žalosten krik: siv starček se zgrudi nenadoma na tla in vse zbeži iz njegove bliže. Na mah mu postane obličje plavo, grozna bolečina mu ustnice zavija. Strašna gorečica ga v persih prepeka. Milo gleda ljudi bežoče, sklepa roke in zakliče s hripavim glasom: Vodé, vodé! — Ali nikogar ni, da bi mu kapljico vode podal. To vidi in sliši Elizabeta. V hipu skoči s kočije, plane do bližnjega studenca po vode in umiva zagorele ustnice zapuščenemu starčku. Šele zdaj zapazi oče ljubo hčer, kaj dela, jo kliče z milim glasom in hoče že sam za njo iz voza skočiti — ali vojšaki ga zaderžé in ne pusté do Elizabete. „Vozi, vozi! ne ustavlaj konj! — vpijejo kočijašu — ta deklica bi kugo seboj prinesiti zamogla! — „Sedaj se oberne Elizabeta še enkrat po vozech, ki so ravno skoz vrata derdrali in glasno zaupije: Oče! sam Bog me kliče, streči svojim bližnjim. „Za mene ti ni več treba skerbeti — mene Bog ne bode zapustil.“ — Uzdigne še svoje roki, kakor bi poslednjega blagoslova od očeta prosila. Še enkrat pogleda za svojim ljubim očetom in ostane osamljena, pa polna zaupanja v Boga, — okrog nje pa smert in moreča kuga.

Dan za dnevom poteka. Od jutra do večera in cele noči napenja Elizabeta svoje moči in jih obrača v postržbo vbogih in zapuščenih bolnikov. Zdelo se je, kakor bi pri svojem težavnem in nevarnem opraviilu zmiraj več moči pridobivala. Pa tudi to žlahtno cvetlico napade strašna

bolezen in oná mirno svojo lepo dušo izdihne. Nebeški oče jo je poklical k sebi, da jej poplača njeno prežlahtno djanje serčne ljubezni.

V.

Drugo pismo.

Iz Tersta februarja 1856.

Oj slovinska zemljo ljepa.

Robovi su tvi vještaci.

Gmdulič.

Ljubi stric Matija!

Pred ko poprimem vtergano nit svojega poslednjega pisma, si stejeť za prvo dolžnost, da vam za vaš god, katerega bote o Matijevem obhajali, spodobno vezilo prikažem. Vem dobro, da bi vam s kako staro slovensko pesmijo nar bolj vstregel, pa iz Tersta vam za vezilo kaj starega pošljati — to ne velja. Stari prijatelji, stare petice, staro vino se tukaj obrajtajo pošteno, za vse drugo nagerbano in pereło starinstvo ne ponudi nihče pridne besede. Zatoraj namesto starih pesem to veselo slovensko novico.

Tukajšno c. k. namestništvo se ne sramuje ob vsaki priložnosti pokazati, da v njegovem področji tudi Slovenci prebivajo. Kako pa je z najno domovino? Tudi namestništvo najine domovine gospoduje čez 300,000 Slovencev? Poslednji lepi izgled teržaškega namestništva je, da se je trudilo slovenskim šolam po deželi bukvice oskerbeti, iz katerih bi se tudi kmetijstva učili. Take bukvice je tukajšni kanonik in stolni dekan g. Peter Aleš spisal, katere se ravno zdaj tukaj tiskajo, in se bojo po 13 krajerjev prodajale, pa tudi za šolske darila obračale. Razum tega imajo tukajšni Slovenci še to veliko srečo, da je njih sedajni šolski svetnik g. Laukotsky posebnega spoštovanja vreden mož, kateri jim je iz serca dober in se po očetovsko trudi, da bi se Slovenci v svojih šolah po najnaravnijem in najkrajšem poti podučevali, naime: na svojem narodnem slovenskem jeziku. Slovenci pod goriškim, teržaškim in koparskim škofijstvom se morejo srečne imenovati; kako pa je zastran šol najine domovine? Ali se ti ne pozdeva, da tam vse preveč na nemško kopito vleče, posebno sedaj v novejši dobi? To vam za vezilo izročivši se spustim sopet na cesto, na kateri ste me poslednjikrat od Postojne v duhu spremljali.

Od Postojne naprej me je že nekoliko časa pogrešano spanje pod hladečo odejo goste noči v svoje naročje sprijelo. Prav sladko bi bil počival, ako bi me vi v sanjah ne bili oistro strahovali: zakaj se v svojem pisanji jugoslavenskemu narečju ne približavam, zakaj da ne pišem tako, kakor je g. Majar učil, slovenski jezik s jugoslavenskim stapljati in izobraževati. Branil sem taki mešanci se, kar sem nar več mogel, vam dokazovaje, da Iliri nimajo nobenega Kopitarja, nobenega Miklošiča, nobenega Terstenjaka, in da je njihov sedajni jezik tako spačen, da bi se po pravici nemško-tursko-slavenski jezik imenovati moral. Njih besede niso lepše od naših, njih poslednji čas skovane imenovanja raznih stvari in zapopadkov, njih besedoskladje je večidel nemško — nespretno. U njih najposlednjih spisih celó se n. p. bere: v svakom stadu ima svake ruke (!) ovacah;

tergovinu tjerati; carstvo od živine; carstvo od rastja; carstvo od rude!!! in jezero drugih neslavismov. Sicer ne poznam nobene njihove naravoslovne knjige, vendar mislim, da so ti naši sosedje v zoologiškem delu svoje carstvo od živine na kraljevine, vojvodovine, knežije, grofije in druge... ije razdelili, ako doslednost ljubijo. Kateri Slavjan zamore nemško-baši-božuk-slavensko Gallimatjaštvo sedajnih ilirskih piscev brati, da mu ne bi želodca vzdigovalo? Razun kakih treh, ki ilirsko- narodni prelepi jezik gladko znajo in pišejo, so vsi drugi sadajni jugoslavenski pisatelji take baže, da se na njih spisih pozna, da bi turske harambaše s handžarom na razbojih bolje namestovali, ko slavjansko narodnost s peresom na papirju. Potil sem se, ko sem se v sanjah s takimi besedami branil lepo slovenščino s pokvarjeno ilirščino gerditi — in vi ste me razkačeni pod nos dunili, in glej jaz sem spregledal in vidil, da sem v Ljubljani na dvorišču pri Maliču.

Bil sem tedaj od Postojne v Ljubljano, našo slovensko Mekko, ali kakor drugi pravijo, naš Bethlehem v sanjah zamaknjen. Ker se govori, da se tu slovenski vlastenci k „slonu“ najrajši shajajo, sem dal svoje kopita k njemu nesti. Bilo je še rano, in ravno teržni dan, naj ugodniši čas nekoliko po mestu pogledati. Po ulicah in po tergih, kateri so tu s nemškimi in slovenskimi imeni oskerbljeni, je rojilo zdaj samo slovenstvo: zgovorne in jezične branjovke; mladolične mezgeteče mlečarke; posleni kmetje in kmetice s pletenimi koši, belimi jerbasi in progastimi bisagami, v katerih so mestjanom nepogrešivni del sadu svojega gospodarstva na oddajo prinašali. Po pravici vam povem, da bi zernaste, prijetne in pravilne podobe slovenske rodovine, kakoršna se v tukajšnih Slovencih obrazuje, vsi naši sosedni rodovi radi med svoje vštevali. Dve uri pozneje je tergovišče svoje lice in svoj marn spremenilo. Zdaj ni bilo več poznati, da bi Ljubljana bila mesto Slovencev. Troje ali četvero tergovcev ima res tudi slovenski na tablah napisano, kakova roba se pri njih prodaja, kar je hvale vredno, ker s tem kažejo, da se ne sramujejo slovenskih kupcev, kakor mnogi drugi žveplenkarji, cvekarji in gobarji, ki se s svojo robo samo svojim deutschen Kunden priporočajo. —

Nezadovoljen tedaj s majheno nabiro slovenskih spomenikov, grem gledat kaj je bukvarstvo na ogled postavilo. Pri Lerherju je malo slovenskih bukvic, veliko več pa pri Giontiniu, katere bi pa vsakdo lahko zaporedoma med „šuri muri“ vverstil. Smeh me je posilil, ko sem tu „slovenski koledarček“ zravno „velike pratike,“ debelo slovensko laž, vkup zagledal. Koledarček se pravi po nemški Kalenderchen, kleiner Kalender; velika pratika je grosser Kalender; pa koledarček je narmenj petkrat večji, ko velika pratika. Ta laž se je za to leto sopet ponovila! — Ko napise razstavljenih bukev pogledujem, nahajam tu iga in am, tam pa ega in om. Oh v serce mi je globoko zabodlo, viditi starodavno neslogo slavjansko. Žalostno je, sem izdihnil, žalostno, da se visokemu ministerstvu uka in bogočastja iz Kranjske in ravno iz Ljubljane po uredni poti stara nesloga priporoča in očituje: „Die Formen ega in om werden in Krain schwerlich jemals Eingang finden“ etc. etc. Pišite v ime božje iga in am, pa kaj izverstnejšega učenejšega, kakor samo jezikoslovne pričkanja. Kranjska se ponaša in po vsej pravici s svojo lojalnostjo; bodite tudi v tem lojalni in izpolnujte željo visoke vlade, ktera želi, da bi slovstveni jezik slovenski se ravnal po gramatiških pravilih državnega zakonika in berila za gimnazije.

Ko sem Ljubljano po dolgem in po širokem pridno premeril, da nisem več nobenega znamenja slovenstva zasledil, je ura 12 bila, na kar me je moj grešen želodec s svojim nečednim krolenjem tudi že opomijal. Podbrusim toraj peté v gostilnico k „slonu.“ Od treh gostilnih izbá je najtesnejša sbornica za slovenske vlastence. To spričujejo tam Novice na mizi, in na stenah podobe Jelačiča bana, Rajačiča patriarha in še neki drugi čedno naslikan slovenski ostanek od leta 1848. Ko se vsedem tu za mizico, ki še ni zajeta bila, pristopi čeden gostilniški list ženskega spola me prašaje: „Kaj bodo zašafali?“ „Kar vam kuhinja boljšega zmore.“ „Jim bom pač prinesla šalciko knedelčkov na župici, kosček govejskega meseka s špinjačico, lep kosček telečje pralice s solatico, masliček dobrega vinčeka, žemljčke pa že tu na mizici imajo.“ To izreglaje teče v kuhinjo. Kaj bo to? Pretresen in premekinjen želodec zdravega popotnika, ki je zverizen svet od Tersta do Ljubljane ob eni noči prevaljal in pa napovedane jedi v pomanjšavnih oblikah! To me je ustrašilo, ker sem se bal, da se mi bojo na krožniku še manjše oblike stregle, — da bo treba mesekovih in pratičnih oblik na dvojem si iz kuhinje naročiti: pa hvala Bogu moj strah je bil piškov. Pri drugi mizici je sedelo troje novoposvečenih duhovnov iz Ljubljanske duhovnice — pogovarjali so se samo nemški: berž ko ne da so bili Kočevarji. Tisti večer sem se tam z g. F. sošel, ki se mi je potožil čez mlačnost Slovencev in čez Slovenomerzune. — Drugi dan sem se po železni tiri v Celje odpeljal. Ker se duhovniki na Slovenskem za čuvaje slovenskega jezika štejejo, sem se na vozunu nekemu duhovniku ljubljanske škofije nasproti vsedel. Ogovorivši ga slovenski, se ni upal moje farbe spoznati, in je plašen nemško farbo priložil. Na moj drugič ponudjen á tout mi reče: „Uas können Sie nicht deutsch? bei uns sprechen bloss die Bauern krainerisch.“ Tresk v torbo! to je bila poslednja pluska na Krajskem. Na Litijski postaji je ta slovenoplašnik odsedel in jaz dve uri pozneje na Celjski. Kake pluske mora slovenščina v najini domovini na Štajerskem od svojih lastnih sinov terpeti, se vam bo, če mi dovoljite, v prihodnem pismu potožil

Vam

vdani

bratič Jožef.

Listnica.

* Iz Teržaškega. * * * O priložnosti, da ravno naročilo na „Slov. Prijatel-a“ pošiljam, pristavljam nekaj verstic, ki zadevajo Jelšansko faro na Teržaškem.

Večletne želje Jelšanskih farmanov so bile, si zvonove v svoji prijetni cerkvi napraviti, pa so noter do leta 1855 mnogotere okoljšne njihovih predpostavljanih zaderževale, da se njih pobožne želje izpeljati niso mogle.

Ker so pa zdaj po umetnosti njih duhovnega pastirja nekdajne težave polajšane bile, so na svetovanje svojega prečastitega dekana in fajmoštra vsi veselo privolili tako, da imajo zdaj tri lepo vbrane — soglasne zvonove, in še posebej v krasnem novem — šolskem poslopji četrtega, s katerim se vabi k šolskemu nauku. Vsi zvonovi so bili v Ljubljani od slavnega umetnika Antona Samassa-ta vlti.

Težki so takole in razodevajo tele glasove:

Naj večji zvon ima	21 centov	in glas D.
Drugi " "	13 " 22 funtov	" " Fis.
Tretji " "	7 " 12 " "	" " A.
Četerti za šolarje	1 " 57 " "	" " e.

5. novembra l. l. so se prav slovesno v faro pripeljali in farmani so jih veseli sprejeli, in za-nje v treh tednih po previdnem ravnanji svojega dušnega pastirja vse plačilo odrajtali.

Posebno veselje so pa tisti dan, kateri je bil naj lepši med vsemi drugimi, dalječ sloveči dekan z genljivim nagovorom neštevilnemu zbranemu ljudstvu napravili: dokazali so s krepkimi besedami začetek, pomen in korist zvonov — „kako nas opominjajo k delu, molitvi, na praznike, in iz dela in težav nas spremljajo v večnost.“ — Te besede so tako globoko v serce pobožnega ljudstva segle, da jih Jelšanski farmani nikdar ne bodo pozabili.

Tako Jelšanci očitno kažejo, da jih kaj božjega veseli, in da so prepričani, da dnar, na božjo čast obrnjen, ni zaveržen, ampak pri pravicnem bogatem plačevavcu stoteri sad donasa.

Slovstvene reči.

Marije rožen cvet. Kar sv. kat. cerkev lepega in koristnega na svitlo spravi, se Slovencom hitro prikupi. Posebno radi častimo rožno devico Marijo. Zatoraj se je tudi prelepa pobožnost, Marijo mesca majnika častiti, že nekatere leta med nami vpeljala. Spet se bliža tisti prelepi čas, in pobožne duše se ga že serčno veselijo. Mislimo toraj vsem dušnim pastirjem in vernim kristjanom ustreci, če jim knjigo imenovano: „Marije rožen cvet“ lepo priporočamo. Ta knjiga je namenjena za očitno cerkveno službo in je tako obravnana, da dušni pastir za vsak dan kaj novega in mikavnega notri nahaja. Nar poprej se vsak dan celega majnika kaka prigodba iz Marijnegu življenja premišljuje, potem se kažejo nauki, ki jih gre iz nje posneti in priporočuje kaka čednost, v kateri naj bi svojo nebeško mater posnemali. Potem pride lepa in gniljiva molitev, v kateri zdaj za to, zdaj za uno čednost in potrebo Marijo prosimo. Na to se premišljuje primerjen del sv. roženkranca in sledijo tako lepe litanije za vsak dan, da mora vsako serce vgreli se. Slednjič se pojo zdaj od ene, zdaj od druge izmed nar lepših in povsod znanih Marijnih pesem nekatere verstice, kar Slovencom posebno dopada. Vse vkup terpi kake pol ure, tedaj s sveto mašo vred eno uro. Naj bolje se kaže, da se ta pobožnost prav zgodaj zjutraj obhaja, da se je vsak dan veliko ljudi vdeležiti zamore, brez da bi domačih opravil zanemarali. Vsem pobožnim častivcom rožne device Marije to knjigo za mesec majnik posebno priporočamo, zraven pa se pristavljamo, da je ta knjiga tako vravnana, da pobožna duša, ktera hoče Jezusovo in Marijino presveto serce častiti, ob enem za vsak Gospodov in Marijen praznik nar bolj primerjeno premišljevanje z molitvami in litanijami vred v nji nahaja.

Drugi del teh bukvic pa obsega razne molitve, litanije, pesmi za vse navadne vsakdanje domače in cerkvene potrebe in opravila, tako da nobenih drugih molitevskih bukev kupovati treba ni. Knjiga je lepo tiskana

in lepo oblečena, obsega 26 tiskanih pol in velja mehko vezana le 48 kr. sr. Dobiva se po vseh knjigarnicah.

Vemo, da šteje društvo sv. Mohorja med Slovenci mnogo prijateljev. Zatoraj se to pristavljamo, da čisti denar, ki se iz te knjige skupi, pride za društveno matico. Kdor toraj to knjigo kupi ali priporoča, tudi društvo sv. Mohorja toliko potrebno in koristno podpira. Slava in hvala mu! —

Drobtince.

(Vojaška zvijačnost). V zadnji francosko-ruski vojski vjame francoski konjik ruskega pešca. Rus si iz tega clo nič ne stori, veliko več se nasprotniku prijazno nasmeja; ja ponudi mu clo svojo čutarco z žganjico, po kateri Francoz lakomno seže. Pa Rus je neskončno prijazen; tudi po svojo škatlico seže v žep in ponudi mu duhana za nosljati. Kdo bi mislil, da sta to sovražnika? Tudi po duhanu Francoz prijazno seže; hoče pa vender vedeti, s kako robo mu Rus streže, toraj bližaj v škatlico pogleda. Rus, ki je bil že vse to zvito naprej prerajtal in komaj že čakal tega trenutka, mu zdaj urno ves duhan v oči vsuje in med tem, ko francoz serdito rentachi in si zaslepljene oči derga in trebi, mu je Rus že zdavnej pokazal fige in odtegnil kopita. —

V ravno ti vojski, takrat namreč, ko so v hudi zimi Francozi bežali iz Ruskega, vjame tudi ruski kosak francoskega kojnika, kateri je bil vender že zgubil svojega konjiča. — Kosak tira vtrudenega Francoza pred seboj, pa dobro vedši, kaj je kojnik brez konja, se hrabremu sinu Donskih štep usmili vbogi vtrudeni Francoz, toraj velikodušno stopi iz konja in sovražnika prav po samaritansko na taistega posadi. Nihče ne bi bil dvomil, da Francoz ho svojemu sovražniku serčno hvaležen za toliko velikodušnost, pa glejte ga potepina — komaj se je dobro na konju vmestil, že se okrene, konja spodbode in kakor strela jo vlije za svojim ljudom. Kosak, to vidši, tebi nič meni nič en čas mirno gleda za begajočim Francozom in se mu posmehuje; ko se mu je pa šale dovolj zdelo, položi perste v usta in tako živo zaberlizga, da se je po celi okolici razlegalo. Komaj pa je zaslišal konjič žvižg svojega gospodarja, se okrene in v trenutku mu pritrese zvitega in od strahu se tresejočega Francoza nazaj. Kosak, milodušen bolj ko bi kdo mislil, se ni hotel maščevati nad nezmožnim sovražnikom, ampak hladnokervno mu reče: Nisi vzel dobrega za dobro, ker si jahal in jaz pešice šel, bova toraj zopet menjala. Spoka ga iz konja, se sam na-nj vsede in tira ga pred seboj do svoje čete.

J. Levičnik.

Novo najdeni glagolski odlomki. Le malo je doslej znanih rokopisov glagoliških iz prve dobe, ki sega do konca 12. stoletja. Toliko več mora biti veselje vsakega Slavjana, slišati, da so bili pred kratkim v Pragi, kakor Pr. Noviny št. 299 pišejo, neki prav imenitni odlomki najdeni. Rokopis, v katerem so se bili ti odlomki na znotrajni strani zadnje deske terdno prilepljeni ohranili, se nahaja v knjižnici metropolitanski v Pragi. Je latinsko pisan in prav lepo ozaljšan.

Odlomki obstoje iz dveh listov; prvi obsega v 27 verstah tako imenovane svetilne (strsl.), t. j. kratke cerkevne speve; drugi pa v 24 verstah antifone in sedilne (strsl.). Morebiti obsegate spodnje plati, ki ste še

k deski prilepljeni, nadaljevanje cerkvenih spevov. Jezik se vjema v obče z jezikom staroslovenskim, kakor se v naj starših bogoslužbnih knjigah here, vendar se nahajajo v njem nekatere oblike glasov in besed, ki so samo československemu lastne. Sostava teh odlomkov se stavi v dobo apostolske delavnosti sv. Cirila in Metoda in njih pomočnikov v Moravi in Panoniji. — Obširniše razloženi pridejo rokopisi z izvirnikom in prestavo vred v kratkem na svitlo.

A. J.

Družtvo sv. Mohora.

* Drobttnc za l. 1856 je sedaj tiskanih 14 pol. Obsegale jih bojo okoli 18 ali 20. Upamo, da prihodnji mesec oznanimo, da smo jih razposlali. Prosimo za poterpljenje.

* Dalje so plačali za l. 1856: Aliančič Jož., Aleš Ant., Brolih, Brezuzcik And., Borko Jož., Božic Ant., Černic Mat., Čuš Iv., Dražcik, Fabiani Mat., Furlani Jož., Fluhar, Fillej Pet., Fekonja, Furlani Ign., Gruzovin, Gestrin, Golinar Jos., Jerin, Jare Jož., Jerančič, Jarc Jož., Kozjak Fr., Koršic, Kometer, Kočevár Štef., Kos, Kocman And., Kosta, Košmerl, Kerčon, Kosterwein, Kozina, Kukovec, Lampl Ant., Leks, Masera, Mercina Jur., Marušic Jož., Mihel, Matjan, Nemec, Nagode, Narobe, Orešnik, Potočnik Mih., Potočnik Jan., Pirc Mat., Potočnik Ant., Puher Mat., Prohaska, Peterlin, Pirih, Pavletič And., Raktel, Rotman, Rupnik, Rihar, Stibel, Sporn, Skodnik Štef., Šbilli, Škofic, Štritar Jan., Štritar Andr., Šabot, Trafenik Fr., Tavčar Fr., Tavčar Mih., Tušar, Torker, Vodušek Mat., Vošnjak Jan., Vogrin, Velikonja, Vojska Andr., Veršic, Vogrič, Zamejc Andr., Zgombič, Zukiati, Žunko.

* Za učiteljsko shranilnico so dalje darovali:

Obresti od 100 fl. za pol leta	Prenos: 184 fl. 49 kr.
Za razprodane knjige g. Rudmaša	1 " 50 "
	68 " 46 "
	ukup: 256 fl. 25 kr.

Vincenci Rizzi

katoliški duhovnik in vrednik Celovskih novin je 25. februarja t. l. umerl. Bil je naj izverstnejšim nemškimi pisateljem prišteván. Pa zavoljo tega naj ga hvalijo Nemci in nemški časopisi. Mi rajnega v „Slovenskem Prijatelju“ le zavoljo tega v misel jemljemo, ker je bil iskren in vnet Nemec, zraven pa tudi ves pravičen do Slovincov. Leta 1848 se koroškim Slovincem ni pravica godila. Clo tajili so prenapetneži, da po Koroškem Slovincov ni. To slišati in brati napiše rajni Rizzi v svojem časopisu: „Deutsche Monatschrift in Kärnten“ pod imenom: „Die Nationalitäten Kärntens“ prekrasen sostavek, v katerem je jasno in pikavno dokazal, da ni lepo in tudi ni prav, kar se Slovincem godi. In cel svet naj da zve: Bog ve, kaka bi se nam Slovincem na Koroškem bila godila, če bi ne bili imeli tako modrega in pravičnega poglavarja in rajnega Rizzi-a. Prej ko ne bi bili celo Koroško za terdo nemško oklicali! Zatoraj sta Slojnik in Rizzi nam Slovincem preljuba in slavna moža. Slovenski bratje! lepo vas prosimo, da se pogostoma spominjate pri sv. oltarji rajnega Rizzi-a, da mu naj usmiljeni Bog stoterokrat poplača, kar je nam Slovincem dobrega storil!

Bog mu daj večni mir in počitek!

And. Einspieler.

Sadjoreja na Koroškem.

Bukve: „Ponovilo“ *) zastran sadjoreje pišejo tole: Kder prostor imaš, postavi drevó; Sadja obilno doneslo ti bó.

§. 1. Gotovo je, da sadjoreja blagostan posameznih lastnikov in tudi cele dežele močno povzdiguje, in da so bogati pridelki sadja dostikrat krepka bramba zoper pomanjkanje drugega živeža in zoper lakoto. Dostikrat se primeri, da je zavolj velike suše slaba létina za poljske pridelke, sadje pa obilo donese, ker globokeje v zemljo segajoče drevesne korenine še v suši potrebne mokrote in hlada uživajo.

Ko poljski sadeži zavolj silne suše vsehajo, dozori po gorkoti sadje večidel še sladkeje.

§. 2. Sadje, naj se vživa sirovo, kuhano ali posušeno, naj bo iz njega zdruzgan jabelcnik ali gruševac ali kis (jesih), kateri se tudi prav dober iz gnjilega sadja délati da, je vsakemu gospodarstvu velik dobiček. Koliko lepega denarja verže posestniku suho sadje prodano, ali pa tudi sirovo, ker se v kraje nosi, kder sadu ni, pelja, ali tudi po železnici sem ter tje na prodaj lahko pošilja.

§. 3. Gerda beseda je: Kaj bi sadunosnice sadil, pa drevje žlahnil, saj ne bom njih sadu včakal. Bi bili naši predniki tudi tak djali, bi nam le lesnike in ternolice rastle. Bog jim daj lahko! zapustili so nam lepih sadunosnikov, naj jih tudi mi poboljšamo in svojim naslednikom še boljje popustimo. Res je veselje, peške (picke) spomlad saditi, na gredo gledat hoditi, kako iz zemlje prilukajo in zelené. Radostno je, pod sadonosnim drevjem v senci sedeti, sadje pobérati in zavživati. „Kdor pa ne dela, naj tudi ne je,“ pravi sv. Paul.

§. 4. Naj bi vsak ženin svoji nevesti dvoje žlahnih drevesic vsadil, kadar k hiši pride, vsak oče novo rojenemu otroku po dvoje drevesic požlahnil, vsak odrasen mladenč svojemu očetu vsako leto jedno, pa tudi materi jedno sadonosno drevo za rešitvo (vezilo) podaril, kojega je sam izredil in vcepil; verh tega še brat bratu, sestra sestri lepo drevce za godovno dala, hitro bi bili naši krasni kraji vesel raj, kakor ga po stranskih deželah vidimo. Potreba je torej, se sadjoreje učiti, po tem pridno saditi, in Bog bo rast dajal.

Vtisnite si teh besed globoko v serce, ljubi Slovenci! in poprimite se koristne sadjoreje!

Visoko c. k. ministerstvo, spoznavši koliko potrebna in koristna da je sadjoreja, je zaukazalo, da se ima tudi sadjoreja v ljudskih šolah učiti. Naša za ljudsko omiko in srečo vsa vneta deželna poglavarija se je te reči krepko poprijela, in tudi zastran sadjoreje v enem letu veliko opravila.

Na Koroškem je sedaj trinajst ljudskih šol, ktere imajo drevesne šole (drevesnice) to je prostore, kamor se mladi divjaki posajajo; tukaj sem hodi šolska mladina in prejema kratkočasen nauk o sadjoreji.

Dalje je 62 ljudskih šol, pri kterih je prostor za drevesno šolo že odločen in vse že pripravljeno, da se nauk o sadjoreji skoraj prične. —

*) Oč teh prelepih bukev spregovorimo v prihodnjem številu kej več.

Pokazalo se je, da se vsaka fara tega nauka rada in hitro poprime, ako se gg: duhovniki, srenjski predstojniki in učitelji za sadjorejo potegnajo, posebno pa ako tudi c. k. deželске oblastnije za sadjorejo kej marajo. Skoraj povsod je kak dobroserčen prijatelj šolske mladine nekaj prostora za drevesno šolo lepo zastonj daroval, drugi spet za malo dnarja prepustil. Vse to se je vis: ministerstvu po imenu na znanje dalo, in g. minister je 11. marca t. l. št. 3344 odpisati blagovolil, da ga veseli slišati, da toliko koristna sadjoreja tako lepih korenin na Koroškem poganja in da pričakuje, večkrat kej takega zastran sadjoreje slišati. Slovenci! ali ni to lepo in veselo, da so naši predpostavljeni z nami zadovoljni, le tako naprej, na Koroškem ima še veliko veliko dreves lepega prostora, posebno po naših slovenskih dolinah in planjavah! Slovenski gg. učitelji in srenjski predstojniki posnemajte lete svoje slovenske brate: V Borovljah, v Lipalji vasi, v Grebinji in na Rudi so že drevesne šole, kjer gg.: kaplan Možic, učitel Kovač, uč. Trepinc in Stermšek šolsko mladino sadjoreje učijo. Dalje so pri sledecih farah: v Libeličah, št. Mihelu pri Pliberce, Melbičah, doljni Kapli, Rehberze, pri D. Marii na Zili, na Dravi, na Bernci, v Maverščah, v Tinjah, na Dholci, v Brezi, v Otmanjah, v Pokerskivasi, v št. Tomažu, Grabstajnu, na Žihpoljah, v Gospisveti in v Prevalah — prostori v ta namen že odločeni. Za gotovo vemo, da je naš za deželo ves skerblijvi poglavar ravno kar vsem c. k. okrajnijam resno zaukazal, naj da si na vso moč prizadevajo koristno sadjorejo pri ljudskih šolah svojega okroga podpirati.

Slovenci! sami od svoje volje lotite se reči, ktera je tako kratkočasna in toliko dobička prinaša! —

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Stanujemo v hiši. Hišni deli so:

Izba, kjer ljudi prebivajo. Kaj je šolska izba? Kaj spavnica, jedilnica? Izbeni deli so:

Stene, katerih je štiri v vsaki izbi, so zidane ali lesene, bele ali malane, pri bogatih tudi oprepogane ali prepogami (tapetami) pooblečene. Kaj pomeni to: Bob v steno metati? bled ko stena?

Strop je hišni del, ki ga vidimo ravno nad seboj. Narpoprej se položijo trami, ki na zidu počivajo; na trame se pribijejo dila, na dila pa ločje, slednjič se mavto omečlje in ogladi. Ubogi imajo lesene strope. Zdrava je izba, ako je strop visok, pa bolj merzla je, zakaj?

Pod je spodnji del, po katerem hodimo. Večidel je lesen, nared iz ostruganih dil, ktere na podkladah ali polstarih počivajo. Vloženi ali parketni podi so sestavljeni iz mnogo malih dilic. Kje so kamneni podi? Zakaj ne po izbah? Zakaj se po cerkvah kamneni podi pokrivajo dilami?

Peč, ktera nas po zimi greje, je glinasta (ilnata) ali železna. Deli so: podnožje ali noge, kahle in cev, po kateri hodi dim v dimnik. — Peči nareja lončar ali pečar iz ila ali gline, železne se vlijaajo. Po zimi hitro k peči ne hoditi! Tudi pečne cevi ne zaperati.

Okno je luknja skoz steno, zakaj je? zakaj je pred to luknjo še okno posebej? Na oknu vidimo stekleno ploščico, remo, okove, zapah,

stebre, križ ali rešetko, oboknico, včasih tudi zagrinjalo. — Zdravo in potrebno je po letu in tudi po zimi okno odperati, zlasti zjutraj, čemu?

Duri so luknja skoz steno, skoz katero v izbo hodimo. Durni deli so: verija ali stožanje (Stock), podboj in nadboj (Pfoste), prag, stežaj, zavezница (Band), durnica (Flügel), zatik, ključenica ali pleh, ključ. — Duri lepo zapirati; poterhati... vsakdo pometaj pred svojim pragom, — zima je pred durmi, — kdor za durmi posluša, sam o sebi sliši.

Kamra je prostor v hiši; večidel je bez peči. Razne reči se tu hranijo: moka, kruh, meso, sterd itd. tudi starina. Kaj jedilna, starinska, mertvaška kamra ali mertvašnica?

Kuhinja je kraj v hiši, kjer kuhamo. Kdo kuha? V kuhinji je posed, ognišče, dimnik, kotel, sklednjak, pepelnjak, derva, oglje, žerjavica, ogenj, pepel. Povej mi kuhinsko posodo: lonci ali piskri, ponovca ali ponva, okrožnik ali pladnik, skleda, tolkača ali movžarec, valjavec, cedilo, stergalo ali ribežel, svečnjak, steklenica, pometalo, metla, sekira, lopatica, klešče, kozica, nož, vilice, žlica, kuhavnica, vatlika itd.

Klet ali hram je hišni kraj pod zemljo; strop je obokan; zakaj je bolj temno, kaj se hrani v kleti? zakaj le oknice?

Stopnice ali štenge so hišni del, po katerih hodimo v zverhnje ali spodnje hišne dele. So lesene ali kamnate. Imajo več ali manj stopinj. Počasi in modro hoditi po stopnicah zlasti po zimi.

Mostovž je prostor pri hiši, po katerem hodimo iz enega kraja v drugi; je lesen, včasih tudi železen.

Podstrešje je prostor pod streho; pod streho so skrinje in košti, tudi pranje in turšica se obeša tam, zakaj?

Streha je najvišji hišni del, kateri varuje nas dežja, snega itd. Krijemo jih slamo, šintelni, škodljami, opekami, plenami, bakrovino in plehovino. — Koga pod streho vzeti, — zapeljati koga verh strehe (goljfat), — bolje vrabec v pesti kot senica na strehi.

Dimnik, skoz kterega se dim kadi. Leseni so strašno nevarni.

(Dalje sledi.)

IV. Poštevanje.

Da pa tudi mi svoje učence brez sitne poštevance naučimo poštevati dvojko, trojko itd. postopamo takole:

1. Poslužujemo se zbornih (ukupnih) števil; poprašujemo namreč:

a) koliko iznaša ena dvojka, dve dvojki, tri dvojke... koliko trideset dvojke? To ženemo tako visoko, da dospemo do 60, ker ima en goldinar ali rajniš 60 krajcarjev. Takole naj rekajo učenci: ena dvojka je dva, zakaj enkrat po dva je dva; — dve dvojki ste štiri, zakaj dvakrat po dva je štiri; tri dvojke so šest, zakaj trikrat po dva je šest itd. ...

b) koliko ima en otrok oči, ušes, rok, nog? koliko dva otroka; koliko tri... do trideset, da dobimo spet 60. Naj takole izgovarjajo: dvanajst otrok ima 24 nog, zakaj dvanajstkrat po dva je štirindvajset.

c) koliko iznaša en tolar rajnišev ali goldinarjev? Se ve, da je treba povedati, da ima en tolar dva rajniša. Potem koliko dva tolarja, koliko tri... do trideset. Izgovarjajo kakor zgoraj.

ni ovd) koliko krajcarjev velja ena dvojača ali podvakrajcarnik, koliko dve dvojači, koliko tri . . . do trideset dvojač, da dobimo en rajniš. Tako se vadijo otroci dvojko poštovati veselo, umno in za dolge leta. Ko vidimo da to že vse dobro gre, začnemo:

— 2. učence vaditi, kupovati dve reči po enem, po dva, tri . . . po trideset krajcarjev.

Delamo takole: en svinčnik (Bleistift) velja dva krajcarja, koliko veljata dva svinčnika? Otrok poreče: dva krajcarja. Kako si to dobil? Enkrat po dva je dva. Koliko krajcarjev boš plačal? Ali bi pa tega ne mogel enim samim dnarjem plačati? Se ve da, eno dvojačo. Dobro. Sedaj pa še enkrat prašam: 1 svinčnik velja 1 krajcar, koliko dvojač veljata 2 svinčnika? Otrok mora takole ponavljati: Ako en svinčnik velja en krajcar, veljata dva svinčnika eno dvojačo. — Kupujmo svinčnike dražje in plačujmo enega po 2, 3, 4, 5 . . . krajcarjev? Postavim: 1 svinčnik velja 5 krajcarjev, koliko veljata dva svinčnika? Otrok poreče: 10 krajcarjev, zakaj dvakrat po pet je deset; pa hitro moramo popraševati: koliko dvojač boš plačal? Vadimo jih koj hitro takole odgovarjati: Ako en svinčnik velja pet krajcarjev, veljata dva svinčnika pet dvojač ali deset krajcarjev. Tako bodo učenci sami od sebe pravilo zasledili: dve reči veljate vselej toliko dvojač, kolikor krajcarjev velja ena reč, brez da bi bil njim od tega le besedice znil; tudi tega ni treba izreči, še clo v misel jemati ne. Da se pa vendar prepričaš, ali je to pravilo tvojim učencom, ako ravno še nekako skrivno, vendar prav jasno, koj poskoči nagloma v kako višjo desetko; poprašaj naglo: en svinčnik velja 29 krajcarjev, koliko veljata dva svinčnika. Če učenci hitro odgovoré: 29 dvojač ali 58 krajcarjev veljata dva svinčnika, bodi prepričan, da nosijo zgoraj imenovano pravilo nevedoma v svojih glavicah. Kako veselo!

— Da bode učence bolje veselilo, kupujmo raznih reči, post: peresa, pole papirja, sukno po palici, platno po laktu, kostanj, orehe po piskerci itd. . . 1 piskerc kostanja velja 13 krajcarjev, koliko dva piskerca; — 1 škafec orehov velja 25 krajc., koliko veljata 2 škafca; — 1 palica sukna velja 30 krajc., koliko veljate dve palici? Vsigar morajo odgovarjati: 2 piskerca veljata 13 dvojač, — 2 škafca veljata 25 dvojač, — 2 paljici veljate 30 dvojač ali en goldinar, tukaj obstojimo enmalo, in pravimo učencov od goldinarja ali rajniša, da ima 60 krajcarjev ali 30 dvojač. — Potem stopamo spet višej in kupujemo eno reč po 31, 32 . . . do 50 krajcarjev in poprašujemo, kolikor veljate dve reči? Postavim: 1 polič vina velja 48 krajcarjev, toraj veljata 2 poliča 48 dvojač ali 1 fl. 36 kr. — Ako že tudi to brez spotike gre, bojo učenci gotovo tudi take naloge razreševali, kjer se reči kupujejo po 1, 2, 3 . . . 50 rajnišev in po nekoliko krajcarjev. Postavim: en mernik jabuk velja 2 rajniša in 36 krajcarjev, koliko veljata 2 mernika? Dva mernika veljata dve goldinarske dvojače in 36 dvojač to je: dve goldinarske dvojače so 4 goldinarji in 36 dvojač je 72 krajcarjev ali 1 fl. rajniš 12 krajcarjev, toraj veljata dva mernika 4 fl. + 1 fl. + 12 kr.: to je 5 fl. 12 kr.

(Dalje sledi.)

Oče naš, kateri si nebesih.

(Povestica poleg nemškega povedana.)

I.

O pol noči.

„Mamka! mamka, ali kaj slišite, kako vihári in treska! Mamka! vi vedno pravite, ko bo sodni dan blizo, tedaj bo strah! Mamka! ali se morebiti zdaj že sodni dan približuje?“ Tako je popraševal nek mali fantič svojo mater, pri kateri je v postelji ležal. Med tem grom za gromom treska, da se le bajtica trese in lesketajoče strele kot goreče (ognjene) kače po črnem nebu sem ter tje švigajo. „Ljubo dete! moli en Oče naš,“ mati spregovori, „tako bo Bog z nama, in tebi se ni treba nič bati.“

„Oče naš, kateri si v nebesih,“ otrok pobožno moli, „kteri si v nebesih,“ — kar spet strela vreže in tako tresne, da se fantič, ki je na postelji sklenjenimi rokami klečal, okoli zverne in vse vtihne. „Kaj je ti, moj angelček, moj Robert!“ mati preplašena zavpije, „ali ti ne slišiš, moje prëljubó dete — za božjo voljo moje dete! „Fantič ne da odgovora, pokaj tog je kot merlič.

V tem nekdo na okno poterka, in neki mož silovito tirja, da bi se odperlo. Vboga, zapuščena udova svojega otroka objema ter mu svojo od žalosti in straha vročo sapo vdiha, da bi ga oživila. Zdaj strupljeno okno v sobo zrožlja, vihar in dež se v tajisto zaženeta, pa tudi dva neznaná moža se skoz potrupljeno okno splazita.

Preplašena žena se v svoji postelji skriva in svoje dete na persi stiska. Silovite pesti mlado, lepo ženo zgrabijo ter iz postelje potegnejo, koja sramožljivo svoje persi truplom svojega dečka zakriva, in njeni dolgi lasje se okoli nje života ovijajo. Tako stoji pred njima, in zdaj poklekne na svoje kolena ter na vse prašanje le samo to vé odgovarjati: „Oče naš, kateri si v nebesih!“

Brez, da bi se za ubogo mater kaj zmenila, koja pred njima v nepopisljivih tudah skorej vsa obupna rokami sklepa, se divja tovarša zdaj za mizo vsedeta, kolneta hudo vreme in eden svoj kervavi nož v beli postelji obriše, drugi pa veliko mošnjo polno cekinov pohotno odreši ter začne denarje preštovati.

„Oče naš, kateri si v nebesih“ — spet jame nesrečna mati moliti. — Huda moža ji kletvijo odgovorita in eden z bosim nožem k nji stopi ter proti prebosti jo, če bo še enkrat molila. Spet strašno tresne in tako nebo, kot bi bilo razdraženo nad tako hudobijo, odgovarja. Fantič zdaj oči odpre — mati ga je vroče objemala in ga spet prebudila, — globoko zdihne in moli:

„Oče naš, kateri si“ —

Hudodelnika grozovito mater pogledata, koja na to k fantiču pravi:

„Ljubo dete, zdaj ne smeš moliti.“

V tem hipu puška pred bajto pokne, hudodelnika po koncu skočita, primeta za orožje, koje sta imela pod plajši skrito ter se k oknu vstopita pripravljena na boj. Zunaj se spej začne streljati; iz bajte se skoz okno ravno tako urno in pogumno odgovarja; neka kroglja fantiča nekoliko rani, kateri o tem zavpije, mati pa liza kervavo rano svojega otroka. Spet

začnejo puške pokati, žena dobi v ramo globoko rano, kri teče curkoma iz rane, vunder ona zato nič ne mara ter samo zdihne: „O moje ubogo dete!“

„Oče naš, kateri si v nebesih.“

Bajta jame goreti in je vsa v ognji, od vseh strani streljajo, žena leti k durim, vroč in gost dim se ji nasproti vali ter jo hoče skorej zadušiti, krogelje žvižgajo okoli nje in pokotajo ko toča, kar le zamore, hiti ona iz goreče bajte, dež pa lije scurkoma. Globoko sedaj zdihne: „Oče naš, kateri si v nebesih,“ pritisne svojega dečka k sebi ter omedlevša se na tla zgrudi. — —

II.

Z j u t r a j.

V bolnišnici na Dunaju, kateri se je reklo pri sv. Jerneju sta ležala dva ranjena človeka. Ivan in Jurko sta dva kupčevavca v neki dobrovi po noči napadla, ju usmrtila in obropala. S plenom ubitih pobegneta v neko samotno bajto, da bi tam v zavetji pred hudim vremenom bila.

Vojaki, ki so ravno tisto noč okoli stražili, so bili begune zasledili ter za njima dirjali do koč, kjér se ona dva jim vstavita in vporno branita, tako da lovci niso kaj drugega vedeli kakor bajto zažgati. Hudo ranjena padeta, pa še za časa so ju hrabri lovci iz ognja potegnili, jima rane zavezali ter v bolnišnico spravili. Tudi neko žensko, od ktere so mislili, da jima potuho daje, so ranjeno v bolnišnico pripeljali.

Že je bilo nekaj časa preteklo. Žena je bila že enmalo okrevala, tajila je pa vse, da je z njima zastopljena. Niso je zamogli napraviti, da bi bila sodnikom kaj več odgovorila in da bi kaj več iz nje zvedeli, le samo prašala je vedno po svojem otroku, kojega so ji bili odvzeli.

Tolovaja pa sta bila se zlegala, da je ova ženska za njuno hudodelstvo vedela, da sta večkrat pri nji, v nje bajti zavetja najdla, vunder je Madlena le tajila. Da bi jo toraj premogli obstati, jo po navadi tajiste dobe k „tezavnici“ peljajo ter jo začnejo mučiti. Ko ji perste raztegujejo, da le udje pokajo, ko jo rabelj po nje belih plečah šibami biča, da je bila vsa kervavo progasta, ni slišati kaj od nje kakor šeptati in milo zdihovati:

„Oče naš, kateri si v nebesih!“

Zdaj ji obljubijo otroka nazaj dati, ako le obstoji, in — zdaj obstoji, da je tudi deležna hudodelstva tolovajev. Vunder ji otroka le ne dajo.

K smerti jo potem obsodijo, da ima ona s tolovajema Ivanom in Jurkotom ob glavo djana biti. V posledni noči je ji bilo dovoljeno spet svojega otroka viditi; o kako je bila srečna nesrečna Madlena! Žalostno jutro, ko bi imelo nji posledno biti, že zasvita; ona pa na strašno smert še zmislila ni, saj je bila vsa srečna imeti svojega otroka.

Kako serčno stopa naprej, ko jo k smerti peljajo! Slovo od sveta vzeti je bilo ji tako lahko, slovo od svojega ljubega dečka, o kako je bilo to hudó.

Pohlevno položi svojo glavo na panj. Že je zablisnul meč rabeljnov, že ga on vzdigne, da bi ji glavo odsekal, še en trenutek — in zdaj — zdaj se omečita unadva tolovaja Ivan in Jurko ter se usmilita in enoglasno zavpijeta:

„Ona je nedolžna!“

Pri teh besedah rabeljnu meč iz rok spade, Madlena pa moli:

„Oče naš, kateri si v nebesih!“

III.

N a v e č e r.

Nekoljko dni po tem so na velikem tergu tolovaja Ivana in Jurkota med nar hujsimi mukami ob življenje djali. Skorej bi se bila nedolžna kri prelila, ker sta tako krivo pričevala in prisegla!

Čista kakor novopadli sneg je bila nedolžnost Madlene, in v tem, ko mertvaški zvon milo poje ter ljudi moliti opominja k usmiljenemu Bogu za dva hudodelnika, koja zasluženno smertno kazen ravno terpita, v tem kleči neka uboga, ostro skušena žena s svojim otrokom v samostanu k „nebeškim vratom“ in moli:

„Oče naš, kateri si v nebesih!“

Kdo nek je bila ova ženska?

Madlena je bila in — nje fantič.

To se je leta 1573 godilo.

Da se tacih strašnih in naglih sodeb ne godi več, gre čast in hvala sveti katoljski cerkvi. Ona se je po svetem očetu v Rimu dolgo in krepko poganjala, odpraviti tacih hudobnih vraž!

Joško Skarbina.

S p o m i n e k.

Je deklica lepa
Ko rožica bla,
In zdrava, vesela
In blaz'ga serca.

Mi vsak dan, še včeraj
Prepevala je,
Tak sladko, tak milo,
Nikol še tak ne!

Mi pela od mladih
Minljivih je dni,
Od rožic jesenskih,
Kak cvetje medli.

Kako se obrača
Nam časa koló,
Kak zdaj, kar je sladko,
Je kmalo grenkó.

In zraven pristavi
Mi k slovezu še:
„Na svetu čas sreče
Nam kratko cveté.“ —

In danas tak milo
Zvonovi pojo,
Pogrebci merliča
Na britof nesó.

Na trugi je venček
Iz bledih cvetic,
Za njo pa gre versta
Ožalnih deklic.

Pod koso morivke
Je padlo dekle,
Prepevat v gomilo
Mertvašnico gre.

Kar včeraj je pela,
Poterdi mi še:
„Na svetu čas sreče
Le kratko cveté.“

A. Praprotnik.

Grof Rudolf Habsburški.

Že ime vam kaže, ljubi bravci, kakega rodu da je mož bil, o katerem vam nekoliko dogodb povedati hočemo. Rudolf bil je oče naše cesarske rodovine, bil je prvi cesar svojega rodú. Kar se njegovega bitja tiče, bil je Rudolf velike, tanke postave, obraz je bil miren, pa mil, če si ga ogovoril. Nos je imel slokast, pa malo lasi. — V svojih delih se ni nikoli prenagril, mirno je mislil in premišljeval. Jedel je kar navadne reči, imenitne, spačene jedi ni mogel viditi. Pil je zmerno. — V vojski si je včasih sirove repe nabral in jo jedel, in po tem takem je včasih vojsake utolažil, če so delj lakote godernjali. Nosil je po navadi sivo suknjo, in večkrat si je v vojski svojo vojaško srajco sam popravljal in šival. — Čujte, cesar je bil in tako pohleven! Gotovo bote radi tudi kaj o njegovem življenju slišali. Rudolf se je rodil leta 1218. Tedajšni cesar Friderik II. mu je bil kerstni boter, in ga je poznej na svojem dvoru učil pobožnosti in viteštva. — Pa Rudolfovi stariši niso bili bogati; imeli so na švajcarskem nekoliko dežele in pa stari grad Habsburški; mogočni pa že clo niso bili. In vendar je iz malega mnogo zrastle; pa Rudolf je bil tudi možák zato.

Bil je nizkega, pa vendar le žlahnega stanu, ali izkazal je svojo krepko roko v mnogem boju, zavolj pobožnosti pa so ga povsod poznali. Nekdaj je bil ravno na lovu, kar sreča mašnika, ki je o slabem vremenu po naj večem blatu moral do bolnika, da bi ga s sv. rešnim telesom previdil. Precej Rudolf raz konja zderkne, mašnika na njega posadi, in ga do bolnika pelje. Ko je duhoven svoje dela opravil, je moral spet na konja, in grof ga pelje nazaj do cerkve. Še konja mu je podaril, da bi mu ne bilo treba, še kdaj peš bolnikov obiskovati. —

Poznej se je bil enkrat s šentgalskim opatom razperl. Hud boj bi se bil skor med njima vnel, kar nekega dne Rudolf na opatove vrata poterka in v izbo stopi. Opat se ga vstraši, Rudolf pa mirno pravi: „Gospod, sem pač mislil, da bi se spravila, ali je vam prav, podajte mi rokó.“ Začuden in vesel mu opat v roko seže. — Ko je bil neki Verner za višjega Manjskega škofa izvoljen, je moral v Rim po škofovski plajsi. — Gredé memo Rudolfové deželce ga je prosil, naj ga s svojimi vitezi do meje spremi. Vesel mu Rudolf prošnjo izpolni, ter ga pelje še čez mejo do laških gor, ki taljansko mejijo, in do ravno tih gôr tudi po njega pride, ko se višji škof spet v svoj dom vrača. Ta prijaznost bila je prvi imenitni pripomoček, da je Rudolf poznej cesar postal. Tedaj je namreč po Nemčiji vse divjalo; zakaj pravega kralja imeli niso, ki bi bil puntarje vganjal. Ko so se torej boljši knezi in pa duhovni zbrali, da bi si poglavarja postavili, je Manjski višji škof zlo za Rudolfa govoril, njemu pa je še krepko pomagal Rudolfov stric, grof Nirnberski. Zadnič so ga vsi knezi za svojega cesarja spoznali, le Otokar ne, vojvoda česki, ki je bil tačas naj imenitnejši in naj mogočnejši knez. Otokarja pa je Rudolf poznej premagal.

Nenadoma je prejel Rudolf novico, da je cesar postal. Ravno je bil v vojski zoper Bazelsko mesto, ki ga je razžalilo; zvedši pa, kako čast da so mu knezi namenili, se je z mestom koj spravil, ter je želel, vsi deželi dobrote, pravico in mir spet dodeliti.

Če je kak cesar cesarstvo prevzel, je bilo navadno, da je gospódi posestvo, ktero je imela, poterdil s cesarsko palico, ktero po slovensko „žezlo“ imenujemo. — Knezi so se že zbrali, ali zdaj še le se spomnejo,

da Rudolf žezla nima. Rudolf pa se ni dal zmotiti. Urno iz stene sname sveti križ, in pravi: „Gotovo bo ta sveti križ le toliko vreden, kot pa žezlo!“ — Tak govor bil je knezom verlo všeč. Ko se je novi cesar s vsemi knezi sprijaznil, je potoval po svojih deželah, da bi spoznaval potrebe svojega cesarstva, da bi tudi vedel, komu pomagati. Roparske viteze je krotil, njihove gradove razdiral, in jih tudi mnogo pomoril. Včasih je sam med ljudstvom sodil in pravico zgovarjal, in kmeti so mu zato rekli, da je on „živa postava.“

V družbi bil je Rudolf prijazen, in je rad šale zbijal. Če mu je kak vitez rekel, da je predober, mu je naravnost povedal: „Glej prijatelj! mnogokrat sem se kesal, da sem bil preoster, nikoli se pa ne bom kesal, da sem milostljiv in dober.“ — Če cesarska straža včasih kakega sromaka ni do cesarja pustila, jo je koj okregal in djal: „Kaj sem kar zató kralj, da me boste pred ljudstvom zapirali?“ —

Ko se je zoper mogočnega, českega kralja Otokarja vojskoval, ga je neki gospod prašal, kdo da cesarske denarje hranjuje? — Rudolf pa je odgovoril: „Kake cesarske denarje? Da ti povem, da ne gleštam več, kot pet zlatov, še ti so malovredni.“ — Kako se bote pa vojskovali, če zaklada nimate? vpraša gospod. — „No! kaj? Bog me je do semkeje le vodil, mi še bo že tudi naprej pomagal!“ — In res, Rudolf je bil zmirom reven. Če je v vojsko šel, ga je morala dežela, po kateri ga je pot peljala, preživljati; — zato so ga tudi nekteri imenovali „beraškega kralja.“ Enkrat se je bil po neki ozki stezi peljal in po poti ga sreča kmet z vozom. Cesarski kočjaž napne kmeta, naj se zogne. Kmet pa šaljev zavrne: „Kam se pa čem zogniti, ker cesarjev nos na vse plati moli.“ Godernjati je cesar čul, zato praša, kaj da je kmet rekel. Kočjaž pa kmetove besede na tanko cesarju pové. Groza spreleti kmeta; vse je bilo radovedno, kako da ga bo cesar kaznoval. Ali Rudolf položi perst na svoj dolgi nos, in ga malo na stran potisne, ter pravi: „No imaš zdaj dosti prostora se zogniti?“

Nekdaj pa je bil Rudolf, že 70 let star, pred nekim mestom v vojaškem ležišču. Nakrat hud mraz nastopi. Starček čisto sam tava v mesto, in ravno ugleda pri nekem peku, kakó v peči toplo gori. — Stopi v hišo, in prosi, naj bi se malo ogrel. Ali pekovka huda nad njim, zavreši in ga odganja, in ker cesar le še noče se spraviti, mu ženska poln veré vode po glavi vlije. Moker do kože gre cesar domu.

Drugega dne naloži svojemu strežaju bokal vina in naj boljših jedi na herbet, in pravi: „Na! nesi tole pekovki, ter ji reci, da se dam zahvaliti, ker me je včeraj tako dobro umila.“ —

Pekovka se grozno prestraši. Precej leti do cesarja, mu pade pred noge, ter odpuščenja prosi. Kaj mislite, kako da jo je Rudolf kaznoval? Pred vso gospodo je morala pekovka cesarja ravno tako psovati, kakor prejšnega dne. — Dete! kak smeh so gospodje zagnali, ko ga je ženska zmerjala, da je bilo kaj. — Tak je bil cesar Rudolf. Umerl je leta 1294. Malokaj takih cesarjev poznamo. Bil je vsigdar pravičen, junak, pohleven, zvest in moč beseda, in dolgo po njegovi smrti je še živel med ljudstvom pregovor, če se je kdo zlegel: „No! ta že ni moč beseda, kot Rudolf!“

Lev ali oroslan.

(Svobodno poleg Žive.)

Marsikaj napčnega se je mislilo o levu ali oroslanu, kralju zverin. Šele izvrstni lovec lévov, gosp. Jules Gerard, častnik francoske armade na Algirskem v Afriki, je popravil ta njih pogrešek. Gerard je v zadnjem desetletji sam 25 lévov pobil, toraj podajemo tu nekatere besede iz njegova spisa: „Lovec lévov“ v katerem življenje te zverine natanjko popisuje.

Kakoršen je lev, nam ni treba popisovati, ker mislimo, da ga je blezo vsak bravec našega lista vidil ali v podobi ali pa v kakem zverinjaku ali v kakem museji. Tu hočemo samo o njegovem zanimavem življenji govoriti. Parajo se lévi v Algiru navadno konec meseca prosenca. Samcov je veliko več od samic, katerih mnogo pocerka, kedar zobe dobivajo. O tej priložnosti se strašno tepó in pobijajo, marsikteri clo mertev obleži, posebno če se dva stara léva tako srečata. Nek Arabljan pripoveduje tole o takem boji, katerega je on nehoté gledati moral. O krasnej, svitlej noči sem čakal jelene in serne. Kraj je bila gola plan sred gostega lesa; da bi pa bil bolj varen, splezem na dob, ki je ravno tik poti stal. O polnoči približa se levica, katero je kaj srep in odrasčen lév spremljal. Ona se ogne z steze in se naravnost pod dob vleže, on pa ostane na stezi in bistro nekaj posluša. Na enkrat se zasliši oddaleč rjutje, kteremu levica hitro odgovori. Pa kar zarujove njen spremlovavec tako strahotno, da me groza spreleti in mi puška z doba pade.

Bolj ko se rjovenje oddaljenega leva bliža, prijaznejše ga levica odgovarjanjem k sebi vabi. Njen spremlovavec to čuti kakor bi vztekel semtertje bega kot bi naznaniti hotel: naj le pride, bode že vidil, na koga naleti. Pol ure preteče, kar se prikaže na koncu lesne golice črn lév. Levica to viditi se hitro vzdigne in gre mu nasproti. Pa tudi njen spremlovavec ne miruje, strašno ikoto zakadí se v svojega nasprotnika. Ko bi z očmi trenil, sta oba na tleh. Ljut boj se uname med njima, in precéj dolgo terpi. Gledavcu na dobu je bilo kaj tesno pri sercu. Strašno pokajo kosti pod jeklenimi zobmi, z mogočnimi tacami teše eden drugemu mesó z telesa. Rjoveči krik in puhlo ječanje oznanuje divjost in grozne bolečine. Koj obnam se vleže levica na črévo in gleda z dopadenjem strašno borbo. Z repom mahaje daje jima na znanje, kakó se jej njun boj dopada. Bilo je po boju. Oba obležita mertva na bojišču. Zdaj se jima levica približa, povoha merliče in se ošabno dalje poda.

Opustita samec in samica svoj berlog, gre samica vedno popred. Zljubi se jej postati, postojí tudi on. Dospeta do črede, iz ktere si k večerji kaj izbrati mislita, vleže se levica mirno na zemljo in čaka, da jej lév kaj prinese. On pa pogumno proti čredi korači, si plen za levico izbere, naj boljši brav, ki ga je dobili zamogel, gleda s posebno dopadljivostjo na njo, kakó jej mastna jed diši, in šele, ko je oná sita, tudi za lastni želodec poskerbi.

Čuti levica, da se jej porod bliža, poišče si kako jamo ali votlino v prav skitem kraju. Verže navadno dva mladiča samca pa samico, pogosto le enega, redkokrat po tri. Perve dni se samica od svojega gnezda ne gane, samec jih mora živežem oskerbovati. Šele po treh mescih, ko dobé enkrat zobé, kdor pa, kakor smo rekli, mnogo samic pogine, jih mati vsak den za nekaj časa opušča ter jim drobno razterganega mesa donaša.

Samec, posebno če je že precej star, ostaja kaj nerad pri mladičih, naj raje jih celó zapusti, ker ga njih otročje igranje nadleguje. Navadno si poišče poseben berlog, kjer je bolj pri pokoju, pa mora biti vedno blizu samičnega, da jim o nevarnosti k pomoči priteče.

Arabljani kmalo vedó, kje imá lév mlade, ali že da so v tem kraju brejo levico vidili ali pa sodijo potem, da samec vedno v eno stran svoj plen nosi. Jim mladiče unesti pa ni ravno lahka reč, berlogu se le bližati smejo, kedar ga je levica opustila. Zato prežajo po cele dni na kakem drevesu ali verhu, od koder jim je berlog viditi. Ako zapazijo, da se je levica oddalila (pa morajo tudi prepričani biti, da samca ni blizu,) — se doplazijo skrivši k berlogu, poberejo mladiče v prostoren meh, da bi njih krika levica ne zaslišala in hité ž njimi naj bolj ko morejo, kraj lesa, kjer jih že jezdarji čakajo, ktere so si popred tje naprosili. Jezdarji jih potegnejo k sebi na konje in jo zaprašijo v naj urnejšem skoku odtod. Pa večkrat se zgodi, da derznoviteže levica preteče; gorjé jim tedaj, strahovito se ona nad njimi znosi.

So levčeta štiri ali pet mescov stare, z materjo hodijo na kraj lesa, kamur jim lév jed donáša. So pa enkrat pol leta minule, opusté z materjo svoj berlog, vedno za temne noči in odslej hodijo vedno s starima, dokler se od njih čisto ne odločijo.

V osmem, v dvanajstem mescu hodijo že na rop; napadajo ovčje črede, ki se blizo njih stanovanja pasejo. Clo goved se včasih lotijo, ali tu so še zelo neokretne; ranijo mnogo brav, prej da le enega samega usmertijo. Clo očetove pomoči jim je včasih treba. V drugem letu imajo vendar že toliko moči, da konja, vola ali velbloda enim mahom pobijejo, in šest črevljev visoke plote tamarov v enem skoku preskoče, kamur se črede čez noč zapirajo. Ravno v drugem letu bivajo okolnim prebivavcom naj bolj nevarni. Tu davijo živino ne samo za svojo potrebo, ampak tudi da se v ropanji izurijo. Razumi se samo po sebi, kako dragó pride tistim njih uk, ki jim morajo plen dajati.

V tretjem letu zapuste svoje roditelje in si izberejo družice, s kterimi ravno takó živé, kakor njih starejši. Šele v osmem letu dorastejo popolnoma; griva samcova je tretji del večja od samičine.

Marsikteri je vidil léva v kakej menažeriji, pa kaj je te proti lévu, ki živi pod milim nebom v puščavi, še ž njim primeriti ga ne moreš. Tak lév v menažerijah je navadno že od perve mladosti v zajetji, ni se nasisal materinskega mleka. Potemtakem le kumerno raste, je pravi medlulh žalostnega pogleda. Tudi griva mu ne zraste nikdar tako bujno kakor v puščavi. Da bode kratko rečeno: težko poznaš v njem njega brata puščavnika.

V Algiru živé troje verste lévov: črni, plavkasti in sivi, ktere Arabljani v svojem jeziku: el adrea, el Asfar in el zazuri imenujejo.

Črni lév se bolj redko nahaja od drugih dveh verst, je tudi nekaj manjši, pa v glavo in v pleče ter v stegna je mnogo silnejši in močnejši. Kožuh imá kratek in je temne boje, dol od pleč pa je kaj gost in dolgo-kosmat, da ga je grozno pogledati. Čelo mu je lakot široko, telo od nosa do repa pa pet laktov dolgó. Težek je 550 do 600liber. Črnega léva se Arabljani naj bolj boje, pa ne brez uzroka. On se ne vlačí in ne klati okrog kakor druga dva; si je enkrat kak kraj za stanovanje izvolil, ti tudi ostane do trideset let tam, če ga posebne okolnosti ne preženó. Redko-

krat prihaja dol v dolino do duarov (arabskih vasi), pa zvečera ko živina domu gre, preža na svojem mestu, in ukonča včasih četvero brav nasititi se njih kerví.

Poleti, ko so dolgi dni, zapušča z zatonom svojo ležo in potegne jo k potim, ki vedejo črez goro. Tu preža, da pride kak popotnik ali jezdec, kter se je na gori zakasnil. Le jezdec je včasih tako srečen, da reši v begu svoje življenje. Navadno je po konji in človeku djano.

Plavkasti in sivi se razpoznavajo le po grivi, so nekaj večí od črnega, pa mnogo slabejši. V življenji pa so si vsi tri podobni. V njegovem življenji ste dve dobi čisto od sebe razločene, v vsaki od teh je lév skor drugača zver. Te dobi ste noč in dan. Po dne umakne se od vsakdanjega hrupa v svoje skrivališče, da bi tam mirno počival. Popotniki, ki so ga vidili po dne, pravijo, da ljudi ne napada, pa to je laž. Če so ga muhe in sparica z leže spodile, ali žeja k vrelcu prignala ravno ni čudo, da jim tedaj še na pol v spanji se opotikaje ter brez gládú ni nič žalega storil. Žalostne dogodbe pa nam spričujejo, da je tudi po dne jako nevaren.

V Algirskej zemlji mergolí lévov, pa po dné imajo malokdaj glad. Ali ponoči ni varen pred njim ne človek ne živina. Sreča lév ponoči več ljudi skup, je svojega plena gotov. V določenej daljavi korači za njimi, kamorkoli se ognejo. Iz mnogih primerov, da je lév ponoči popotnike raztergal in požerl, naj stoji tukaj ena dogodba, o kterej se je svojega času v mestu Konstantini kaj mnogo govorilo.

Bilo je nekoliko let, kar so Francozi Konstantino v svojo oblast dobili. Med jetniki, ki so tedaj ječe napolnovali, bila sta dva brata k smerti obsojena. Drugi dan bi imela ob glavo djana biti. Oba sta bila hudobna roparja in po derzovitosti in neboječnosti posebno znana. Da bi neušla, so ju na nogah vkup uklenili. Kako sta potem takem pobegnila, ni nam znano. Ko pa drugi dan rabelj po nju pride, najde ječo prazno. Skrila sta se po dne v germovji nedaleč od mesta, ponoči pa jo dalej mahata. Že se mislita prosta, ali hudodelnikom je koj kazen za petami. O polnoči narajmata na léva. Poskušata ga kamenjem in groznim krikom splasiti, ali vse nič ne pomaga. Lévovo žrelo jima reži nasproti; on se ne premakne. Viditi da je ves krik zastonj, ga gledata prilizovanjem in prošnjami pomiriti; pa kaj — lév plane na nju, razterga starejšega brata zraven mlajšega, ki se potaji in mertvega hlíni. Ko pride do noge, ki je bila železnim obročem obdana, jo nad kolenom odgrizne. Nasitivši se jo maha počasi k bližnjemu studentu, da mu ostali plen bolje tekne. Ubožec, ki je še živ ostal, se koj zavó, skoči na noge in beži z tega kraja, kjer mu gotova smert preti, kajti lév se od vode hitro poverne in bilo bi po njem. K sreči najde v bližnjavi globoko, suho jamo, do ktere se pri tej priči spusti. Bratova noga je bila še vedno pri njegovej vkovana. Kmalo potem sliši léva silno rujoveti, zgrešil je svoj plen in spusti se za njim, pa v jamo za njim se vendar ne upa. Dolgo je rjul in potekal okrog nje, ali ko se deniti jame, jo zapusti in gre v svoj berlog. Ko misli, da je nevarnost minula, zleze nesrečnik iz jame. Pa komaj se z glavó ven pomolí, ko zagleda nekaj jezdarjev, ki so njega iskali. Zopet ga ujamejo. Eden ga posadi k sebi na konja in pripeljejo ga nazaj v Konstantino. Bej (poglarar) slišati od konjikov, kaj se je z jetnikoma zgodilo, jim noče verjeti in pokliče ujetega pred se, da se na lastne oči prepriča. Še je vlačil nesrečnik vklenjeno

nogo svojega brata seboj. Beja to tako gane, da mu življenje prizanes, čeravno je bil po svojej grozovitosti daleč okrog znan.

Algirski lév se ne goni za zverino, čeravno imá čudno moč in gibljivost v svojih udih. Zagleda kakega divjega merjasca, ali jih več vkup, priplazi se skrivši blizo njih, ter jih nenadoma napade. Obvohajo ga pa merjasci oddaleč, se v naj večej hitrosti razbežijo in jo uneso tako lévo-vim tacam. Včasí se podá dol v dolino, ker si izmed črede večerjo izbere, kar je mnogo lahkéjše in tudi gotovéjše. Večkrat beží celi trop merjascov z gore, ki so bili od léva prestrašeni; pogosto pa živi lév z merjasci pokojno in mirno, posebno kedar je mu živina v bližnjavi. Njegov glas ponoči je strah in trepet za človeka in živali. Arabljani, kterih jezik je naj bogatejši prispodob, imajo za njegovo rujojenje samo en izrek: „rad“ kar se imenuje po našem grom.

Je lév z lévico vkup, ona najprej zarujove, ko svojo ležo zapusti, potem zarujove on, takó se čredita oba od četert do četert ure. Približujeta se pa arabskemu duaru, potihneta oba, da si tim laglje svojo večerjo ukradeta. Sta enkrat sita, začneta zopet rujojeti in rujojita do jutra. Pa tudi samec, čeravno je sam, rujoje in le včasih se duarom tiho približa.

Po letu ob velikej vročini včasih čisto obmolkne, naj strahovitéjše pa rujoje, kedar se goni.

Navadno živi lév do 30tega ali 40tega leta. Vsako leto pojé lév blizo za 3000 gld. konj, mežgov, goved, velblodov in ovec.

Poglavitne lastnosti léva so, kakor se iz popisa vidi, da je leniv, hladnokerven in derzoviten. Kar se tiče njega sloveče velikodušnosti, nas uči naj bolj arabski pregovor: Greš na pot, izberi si tovarša in sprevidi se orožjem, kakor bi se z lévom srečati imel.

V. J.

Slovensko slovstvo.

Domači ogovori po prazniških evangeljih za verne ljudi na deželi. Spisal Fil. Jak. Kaffol, samostalni kaplan v Bajtuji pri Vipavi.

Že večkrat so bili imenovani ogovori v dokladi „Novic“ pohvaljeni in priporočeni. Težko smo jih toraj pričakovali in, ko smo jih prejeli, hitro in dobro prebrali. Povedati moramo, da si je g. Kaffol s timi ogovori spet nove slave in časti pridobil, in vsem slovenskim pridgarjem lepo pod ramo segel. Gosp. duhovniki! bodite hvaležni in kupujte jih pridno, bote vidili, da vam ne bo žal za denar. Zakaj pridige so res prav lepe, tvorine (Materien) izvirne, jasno osnovane in jaderno izpeljane, jezik je živ in ognjen tako, da mora človeku do živega seči; tudi prelepih povesitic in izrekov cerkvenih očakov je obilno podanih. Kar tudi nekterim dopada, so ogovori dolgi in tako razdeljeni, da se zamore vsak ogovor za dve leti rabiti. Posebno nas je pa to serčno razveselilo, da ogovori niso samo moralne temuč dogmatične pridige, kterih nam Slovencom še skoraj celo manjka. — Ker nam je resnica črez vse, rečemo pa tudi to, kar nam ni dopadlo. Vemo, da to ne bode trohice škodovalo dobro zasluženi časti in pohvali teh ogovorov, temuč naša beseda bode gotovo še le več veljala, ker gg. bravci vidijo, da še takih malenkost ne zamolčimo, kterih še v misel jemati vredno ni. Zatoraj od kritoserčno povemo, da

nam nekteri stavki niso se zdeli prav slovenski. Postavim: str. 4: „hočem vam prvo pridigo ravno od te važne dolžnosti bratrnega podučjenja in posvarjenja izustiti; „str. 26.“ Trije premislili pri Jezusovih jaslih so zapadek vaše današnje pazljivosti“ . . . in še nekaj enakih. Pa to so le naše misli, in morebiti da kjedrugod Slovenci tako govoré, ako pa ne, saj si vse to vsakteri lahko popravi po svoji volji. Toraj še enkrat; znotrajna cena je res prebogata in tudi zunajna obleka prav lična. Slava gosp. Kaffol-u, pa Bog daj tudi srečo bukvarju! —

Ker smo ravno omenili moralnih in dogmatičnih pridig, podajemo tukaj kratko svoje misli zastran slovenskih pridig, in očitno oznanujemo, da se jih smo in bomo zvesto deržali pri pridigah v „Slovenskem Prijatlu.“

1. Slovenski pridigarji vse preveč moralizirajo, malo malo pa za verske resnice marajo. Bote rekli: Slovenci smo zvesto verni, zakaj da kej še vero pridigovati? Oh ne motimo se! Tudi med nami je, bodi Bogu potoženo, ostudne nevere in krivovere, še več pa prazne vere, nar več pa mrtve vere. Ako vero oživimo, gotovo sledi tudi lepo in brumno zaderžanje. Vera je korenina in deblo — življenje je cvetje in sad. Je pa korenina zdrava in deblo čversto in daje Bog pripravnega vremena, cvetje in sadje mora, mora se prikazati. Bodimo prepričani, da, kdor terdno in goreče veruje, tudi lepo in pošteno živi. Ker pa med nami prava vera umira, tudi brumno zaderžanje hira. — Kako dolgo so bili prvi kristjani skoraj vsi pravi svetniki? Dokler so se deržali zvesto svoje svete vere in za njo dajali svoje blago in življenje.

2. Poglejmo nar slavnejše nemške pridigarje. Komu ni znan Dr. Veith, Dr. Förster, Dr. Schlör, Dr. Hirscher in še drugi? Kako ti pridigovajo? Povsod je vera popred, in še le za njo potem moralna, nauk kako živeti. In ti znajo vero in življenje tako tesno in mično vezati in tako iskreno govoriti, da človeku spreleti vse kosti. Pustimo une, ki dekaajo vsi po enem kopitu, berimo bogate spise teh imenovanih pridno, napijmo se živega duha, ki veje v njihovih spisih in pridigovajmo v njih duhu in po njih pisavi; le tega ne smemo zabiti, da mi pridigovamo prostim in slovenskim poslušavcem, kateri potrebujejo marsikaj drugega kot učeni in nemški poslušavci. Zatoraj govorimo le tudi od njihovega duha, in tega iz celega srca želimo vsem pridigarjem!

3. Sam Bog je tako pridigoval že v stari zavezi I. Mojz. 20, 1. Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ki sem te rešil iz egiptovske dežele, in izpeljal iz hiše sužnosti . . . itd. . . Toraj popred vera — in potem še le sledi: „Ti nimaš itd. . . . Tudi sv. Janez kerstnik je začel pri veri:“ Nebeško kraljestvo je blizo. Že je sekira drevesom v korenino nastavljena. Vsako drevo, katero ne obrodí dobrega sadu, bo izsekano in v ogenj verženo. Pride veči za menoj . . . in slednjič pristavlja: „Prinesite vreden sad pokore . . . In ko je o binkoštih sv. Peter jel oznanovati, kaj je najpred izgovoril? — Tudi le vero, rekel je:“ Naj zve ves Izrael resnico, da je Bog Jezusa, katerega ste križali, od smerti izbudil in ga postavil za Gospoda in Kristusa itd. . . . Vsi prestrašeni so poslušavci popraševali: „Ljubi brati! kaj je nam storiti?“ Dj. apost. 2, 14. Tudi nar prej: Verujte in potem: to in to delajte! — Ozmimo se še na učenika vseh učencov, na Jezusa Kristusa, kako je On učil? Nar prej dela čudeže in znamenja, izpričati, da je res od Boga poslan; potem še le podučuje, kaj gre svojim učencom storiti. Kaderkoli ljudi opominja ali svari, popred je vselej nekaj verskega.

Tudi je zaukazal ravno tako delati svojim apostolom in učencom: „Kerščujte jih v imenu Očeta itd. . . učite jih poznati presveto Trojico in gnade, katerih smo od Očeta, od Sina in sv. Duhu sprejeli . . in potem: „Učite jih deržati vse, karkoli sem vam zapovedal.“ Mat. 28, 18. — Da je tudi naša sv. kat. cerkev ravno teh misel, vsakdo ve, sv. cerkveni očeti in učeniki so naj več vero pridigovali in priporočevali, in skoraj nobene cerkvene molitve ni, ktere prvi del bi ne bil dogmatiški.

4. Zatoraj se nam dozdeva, da se starodavno navadne homilije preveč v nemar puščajo. Lehko, mikavno in zraven bolj temeljito in rezno se dajo dogmatiški in moralni nauki zjedinovati. Kaj se vam zdi od tistih pridig: od pijanosti, jeze, nečistosti, — ali od bratovske ljubezni, zatajevanja, prizanesljivosti itd. . . ? Kaj pravijo ljudje iz cerkve domu gredé? Kaj ne: danes so jim dajali — komu pa? temu ali tej . . Ali pa: Oh danes so lepo pridigovali — pa to ni za me, to je preveč, to je le samo za nektare posebno izvoljene dušice itd. . . Takih pridig ni svetovati pogosto narejati in govoriti, zakaj ljudje se naveličajo dolgo in obsirno od ene reči poslušati, ker nobena reč vseh ne zadeva. Zatoraj bolje snovati homilije po evangeljih in od več reči pa od ene reči večkrat in od več strani govoriti in ves nauk staviti na sveto evangelje. Verjemite, da je to lepa hvala: „Naš gospod lepo pridigovajo, zvesto se deržijo svetega evangelja.

Teh pravil smo se deržali dosedaj in se jih deržimo tudi zanaprej. Pa žetva je velika — delavcov pa malo. Zatoraj lepo prosimo vse gospode, kateri so naših misel, da nas podpirajo. Ljubi brati in sodelavci v nogradu Gospodovem! spisujte marljivo svoje pridige in pošiljajte jih nam; radi jih bomo — če bode treba, popravili — in tiskati dali. Ne utrudimo se! Saj gre za čast in slavo božjo in srečo naših Slovincov!

D r o b t i n e e.

* Za Radgono unkraj ogerske meje živi veliko protestantov. Ni leta, kjer se nebi nekteri odpovedali svoji krivi veri in se podali v naročje matere katoliške cerkve. Ni dolgo, kar pride mož k duhovnu v Radgoni, želi in prosi, da hoče postati katoličan. Svojo prošnjo pa podpira sledečimi besedami: „Naša vera bo tak že letos konec vzela. Kakva vera je ta, če nimamo nobenega svetca (svetnika) v svoji cerkvi? Enega smo imeli, pa še taistega je nekdo vkradel in ga na njivo v žito vergel.“ Tako je prerokoval prosti človek.

* Mestne šole v Radgoni obiskujejo Slovenci in Nemci. Pred kratkim je kaznoval katehet nektare nemške fante, ker so se slabo obnašali v šoli; klečati so morali. Tudi Slovenec nekaj zavozi in se obsodi, da ima tudi klečati. Zdaj pa se fant smiehljaje oberne h katehetu in prosi milosti rekoč: „Zdaj pač ne gospod katehet! ker so zunaj sami Nemci.“

* Ves slavenski svet težko pričakuje, da bi visoko učeni gosp. Dr. Miklošič svojo slavjansko slovnico srečno in skoraj dokončal. I. del njegove slovnice, to je: glasoslovje (Lautlehre) je vis. c. k. akademija vednost na Dunaji pretresla, pohvalila in perve cene vrednega poznala. II. del to je: besedoslovje (Wortbildungslehre) še ni prišel na svetlo. III. del to je: oblikoslovje (Formenlehre) je ravno kar beli dan za gle-

dal. Staroslovensko oblikoslovje je že lani posebno bilo tiskano in izdano, ali letos je tudi pridjano oblikoslovje vseh slavenskih narečij. IV. del bode obsegal skladoslovje (Wortfügung). Bog daj slavnemu gospodu zdravje in veselje, to preimenitno delo srečno dognati. Da se slovenski jezik pili, drugim približuje in olepšuje, gre zahvaliti pred vsem izverstnim in globoko učenim delom g. Dr. Miklošiča. Slava mu! —

* Kar je g. J. D. iz Tersta une dni v „Novicah“ omenil, smo že davno v sercu nosili. Nemške novine na Dunaji ali v Pragu, ktere bi donašale novice iz slavjanskih dežel, ktere bi dogodbe pretresovale v slavenskem duhu in ktere bi oznanovale, kaj tudi Slavjani spisujejo in kako tudi za drugimi omikanimi narodi krepko in hitro stopajo, take novine po nemški pisane v slavenskem duhu bi gotovo veliko veliko koristile. Zakaj še vselej je dosti nevednih ljudi, ki slavenski narod pisano gledajo, ker ga ne poznajo. Veliko je domorodcev na Dunaji in v Pragu. Da bi kdo tudi serčnosti imel, to prevažno reč sprožiti in na noge spraviti. Mislimo, da bi se škode ne bilo treba bati; zakaj Slavjani in Nemci bi te novine si naročevali. — Bratje! serčnost velja! —

* Pri J. Leonu se je te dni začel tiskati nauk o zakramentu sv. zakona. Spisal ga je g. Andr. Likar, kaplan v Sorici. Kaže se, da bode prav lepo delce. Vis. Lavantinsko in Ljubljansko škofijstvo je rokopis poterdilo in lepo pohvalilo. O svojem času povemo kej več od te knjige, ktera bode 6 — 7 tiskanih pol obsegala. —

Društvo sv. Mohora.

* „Drobtince“ za l. 1856 so ravno dokončane. Obsegajo 20 tiskanih pol in se ravno vežejo. Te dni jih začnemo razpošiljati. Skušnja nas je zmodrila, da ne bodemo društvenih knjig vsem gg. društvenikom pošiljali, temuč le tistim, ki so za l. 1856 že plačali ali saj obljubili pri društvu še ostati. Nekteri gospodi so res čudni, — prejemajo knjige že po dve leti, plačila pa še omenijo ne. Da bi saj toliko dobri bli, kratko naznaniti, da od društva odstopijo; se ve, da se mora to zgoditi v frankiranem listu. Dalej smo vsem društvenikom, kterih poslednja pošta nam je znana, „Drobtince“ po pošti poslali. Kolikor smo mogli smo za več gospodov ene okoličice en zavitek napravili, imenik pridjali in prosimo, da bi se knjige hitro razposlale. Nekteri knigarji so svojo dolžnost zanemarjali, zatoraj smo nastopili drugi pot. — Slednjič lepo prosimo letnino skoraj odrajtati ali saj naznaniti, kdor misli odstopiti!

* Na novo so pristopili: 1058. Šlik Jož., kapl. v Lebring, 1059. Forko Dav. podučit. pri sv. Marga. 1060. Kovc Jožef, v Mernem, 1061. Juvančič Franca v Ljublj. 1062. Eppich Jan. učit. v Škofjiloki, 1063. Rupnik Jož. kapl. v Hrušici, 1064. Jarc Jož. posestn. na Krajns. 1065. Kozina Juri v Ljublj. 1066. Bihar Fr. kapl. v Stopčih, 1067. Zuklati Mart. kapl. v Šempasu, 1068. Šantl Mih. kapl. v Radgoni.

* Dalje so plačali za l. 1856: Brežčak Štef., Cigale ($\frac{1}{2}$), Čolnik, Fras Jos., Havzer, Kolar, Keber Ant., Krašovic Juri, Leon, Leupuzic, Novak, Pibernik, Paar, Prinčič, Peternel Ign., Pehare Vacs, Pavšič Jož., Skalar, Škarbina, Šparl, Šantl, Terstenjak Jož., Velcl, Valentinič, Vrečko Ant.

Bog naš ljubi oče.

Preč. g. šols. ogleda, And. Aliančič, so naložili gg. učiteljem Doberle-
vaske dehantije pismeno dokazati, kako se ima iz malega berila odstavek:
„Bog naš ljubi oče“ praktično brati? G. Mihal Poznik, učitelj v st. Kocjanu,
je takole odgovoril: Učitelj. Tonček! Kaj imam v rokah? Tonček.
Bukvice ali knjižico. U. Kako se zove ali imenuje ta knjižica? T. Malo
berilo. U. Zakaj se tej knjižici pravi malo berilo? T. Zato ker se v njej
kratke povesti, lepi izgledi in kratki nauki za posnemo najdejo. U. Kje se
pa posebno berejo lete bukvice ali v cerkvi? T. V šoli, pa tudi doma jih
imamo skerbno in pazljivo prebirati. U. No! Tonček! daleč beri na 31. strani
XVIII. berilo. T. Bog naš ljubi oče! U. Tonček! kaj si bral? T. Da je
Bog naš ljubi oče. U. Zakaj pa imenujemo mi Boga našega očeta. T. Zato,
ker on za nas ljudi, pa tudi za vse druge stvari tako skerbi, kakor oče
za svoje otroke, zato ga imenujemo svojega očeta, in mi smo njegovi
otroci. U. Prav si povedal. Beri naprej. T. Deca! Dobro stariše imate.
U. Tonček! kaki so vaši stariši? T. Dobri. U. Kaj pa storijo stariši dobrega
svojim otrokom? Beri le naprej. T. Lepo vas redijo in za vas skerbijo.
U. Kdo skerbi za tvoje zdravje, in če zbolíš ti, ali tvoj brat ali sestra,
kdo skerbi za vaše zdravje? T. Moji stariši. U. Kaj dobrega še dobiš
od matere in očeta? Beri. T. Mati vam dajo hrane, oče vam kupijo
obleko, da v šolo morete. U. Kaj potrebuješ, kadar si lačen ali žejen?
T. Jesti in piti. U. Kako se še jed drugači imenuje? T. Hrana. U. Ali
je že dosti, ako otroci le jesti in piti imajo, ali še morebiti kaj drugega
potrebujejo, in kdo jim tega oskerbi? T. Tudi obleko potrebujejo, in to oče
kupijo. U. Kdaj pa oče svojim otrokom radi oblačila kupijo? Kaj ne, da
tedaj, kadar se otroci doma kujejo, — po vesi letajo, in namesto, da bi
v šolo šli, po zimi derkajo, po letu pa ptičje gnezda po germovji iščejo.
T. O ne, tedaj ne kupijo radi, ampak le tedaj, kadar jih doma lepo vbo-
gamo, pridno v šolo hodimo, se tamkej lepo učimo, in se povsod lepo
vedemo. Janezek. Še ti beri naprej. J. Kdo pa očetu in materi daje?
Bog jima daje. U. Od kod pa tvoji starejši vse to dobivajo, kar imajo
in tebi dajo? J. Bog stori, da zernje iz zemlje zraste, da drevje zeleni,
lepo cveti, in sadje rodi. U. Kaj pa morajo oče storiti, ako hočejo, da
jim zernje iz zemlje zraste? J. Oče ga morajo poprej vsejati. U. Ali
v vsaki zemlji žito lahko in lepo raste? J. Ne v vsaki, zemlja se ima
poprej pognojiti, izorati, povlačiti in lepo počediti. U. Kako pa imenujemo
tisto zemljo, kjer žito raste? J. Njivo. U. Kaj še stori Bog? J. Da
drevje zeleni, lepo cvete, in sadje rodi. U. Kdaj pa zeleni drevje? ali
v jeseni ali po zimi? J. V spomladi zeleni in cveti. U. Kdaj pa sadje
rodi? ali v spomladi? J. Nektero drevo po letu, druge drevesa pa
v jeseni. U. Imenuj mi nekaj sadnih dreves. J. Hruska, jabelko, slive,
orehi, breskve in več drugih. U. Ali vse sadno drevje enako dober sad
rodi? J. Le tiste drevesa dober sad rodijo, ktere so na dobri zemlji, in
so ceplene. U. Kaj je pa potreba, da zemlja sad rodi? Beri naprej.
J. Bog ukaže, da solnce sije in zemljo greje. U. Ali bi zemlja mogla
Pri. za šolo in dom.

kaj roditi, ko bi solnce ne bilo? ko bi solnce gorko ne sijalo? J. Nič bi ne mogla roditi. Vse bi zmrznilo. U. Kako bi pa tedaj bilo, ko bi solnce zmirej gorko sijalo? J. Bi tudi ne mogla roditi, vse bi vsahnilo in se posušilo. U. Česa zemlja potrebuje, kadar je suha? J. Tihega dežeka, katerega nam dober Bog tudi daje. U. Ali bi zamogli ljudje sami polje obdelovati? J. Ne mogli bi vsega tega storiti. Potrebna je nam ljuba živinca. U. Od kod pa imajo tvoji starši živinco? J. Bog jo je stvaril. U. Zakaj je Bog živinco stvaril? Štefan beri naprej. Št. Da nam pomaga delati. U. Ktera živina nam pomaga delati? Št. Voli, konji, osli, včasih tudi krave. U. Ali je Bog živino le zato stvaril, da nam pomaga delati, ali zakaj drugega morebiti še? Št. Tudi zato, da nam da volno za sukno, meso za jed, kožo za obutel. U. Kako se pa razdeluje živina, katero je Bog v naš prid stvaril? Št. Jaz mislim na dvoje, v domačo ali hišno žival, in pa v divjo, ali hostno, ki v lesu prebiva. U. Našej mi živino, katero doma imate. Št. Konje, vole, teleta, kure, krave, gosi, mačke, race. U. Povej tudi nekaj divjih zverin. Št. Medved, lev, ris, volk, jelen, košuta, zajc, dihur. U. No, je že dobro. Povej mi ti Joža, odkod pa imajo, in odkod dobijo starši vse, kolikor vam dajo? J. Od Boga. Ako Bog staršem ne bi dal, oče in mati ne bi imeli deci kaj dati. U. Glej! ker nam Bog vse da, kako ga mi zategadel imenujemo? J. Dobrotljivega Boga. U. Kako stoji v bukvicah na zadnje? J. Oh! kako dobrotljiv je Bog! U. Jože! kaj hočejo tvoji starši za vse dobro imeti, kar tebi storijo? J. Da to storim, kar mi rečejo, kar mi zapovejo. U. Kaj hoče pa dober Bog za vse to imeti, kar on nam daje? J. On hoče, da vse to storimo, kar nam je zapovedal. On hoče, da bi ga spoznali, ljubili, čistili, molili; kratko, da bi vse njegove zapovedi zvesto in natanjko dopolnili. U. Ako bomo vse to storili, kar si ti zdaj povedal, kaj imamo zato pričakovati? J. Na tem svetu časnó, na unem svetu pa večno veselje v nebesih.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Nož je orodje, katerim režemo. Njegova dela sta ploča in helce ali deržalo. Ploča ima herbet ali taleb, res in ost; je večidel jeklena in se mora včasih brusiti. Helce so lesene, rožnate ali železne. Noži so britvice, ktere v aržetu nosimo, — pomizni, ktere rabimo pri mizi, — britve, katerimi se moži brijejo, — peresnik, katerim peresa režemo. Nožu podobne so tudi vilice. Nožev in vilic ali drugih ostrih reči otrokom ne dajate v roke!

Škarje, katerimi tudi režemo pa le nekatere reči. Kaj režemo skarjami. Škarje imajo dve ploči, ktere klince veže. Zakaj da ima deržalo dve luknji? Nože, vilice, škarje nareja nožar.

Igla je orodje, katerim šivamo (šivanka), katerim pripnemo (bucika), ali pa pletemo (pletiljka). Šivanka ima ost in uho. Kako se ločijo šivanka, bucika in pletiljka? Kaj to pomenja: Z igle na grošček, z groščka na omariček, z omarička na kravico, s kravice na vešala? Zasedilo se je, da bi iglo našel.

Sekira je orodje, da derva sekamo. Sekira je železna, in ima rez, brado, uho, in topor. Tesla je večja kot sekira. Bradlja je široka sekira, ktere potrebujejo tesarji, da les obsekajo, — njen topor je kriv.

Sveder ali nabozec je za to, da se v les luknja naredi. Sveder je železen, pa nasajen v lesenem deržalu. Svedri so veliki in mali, debeli in tanjši. Sveder ima ost in vertilo. Kaj pa je silo in bodalo?

Kladivo je orodje, katerim tlečemo. Je železno in ima leseno nasadko (kladvišče).

Klešče so za to, da se žreblji iz nekod potegujejo. Imajo dva dela, ktera veže cipček ali klinček. Pri enem koncu (deržaju) se klešče pri-mejo, da pri drugem po tem stisnejo. Zakaj so pečne klešče?

Skobel je lesen omariček, v katerem se nahaja ostro železo. Skobel se derži in potiskuje pri nosu. Večji skobel ima tudi še zadej posebno deržalo. Ostro železo nekaj malega iz lesenega omarička ali posteljice moli, da v les reže in ga gladi. To železo je dobro zabito, da se ne premikuje.

Žaga je podolglasta, zobata ploha, ktera je z vervjo med tri remce razpeta. Ploha je železna in zobí so ostri. Žagi podobna in tudi zobata je pila, kateroj pilimo železo, — in strugalo (rašpel), kateroj gladimo le-seno robo.

Lopata je za to, da perst, pesek itd. iz enega kraja kam drugod mečljemo. Lopata je cela lesena ali železna, ali pa je samo spodnji del železen, deržalo pa leseno.

Motika je orodje, da kopljemo; podobna je sekiri, le samo da ima ostro ploho počrez.

(Dalje sledi.)

V. Poštevanje.

Pošteva trojke. Pravila, katerih smo se deržali, pri pošteví dvojke, veljajo tudi za trojko.

Narejajmo narprej na desko tri čerte, učenci naj jih delajo na svoje plošice, takole:

|||. enkrat po tri čerte so tri čerte;

|||. |||. dvakrat po tri čerte je šest čert;

|||. |||. |||. trikrat po tri čerte je devet čert; in tako gre dalej do

|||. |||. |||. |||. |||. |||. |||. |||. |||. desetkrat po tri čerte je tride-set čert. To se dela tako dolgo, da gre tudi križema urno in gladko.

Potem stopamo dalej in učimo učence poštovati višjih števil, posta-vim: $11 \times 3 = 33$, $12 \times 3 = 36$, $13 \times 3 = 39$, do $20 \times 3 = 60$. Se ve, da je tudi pri trojki treba števila razlagati v desetke in enote, potem nar poprej poštovati desetke, za njimi enote in slednjič oboje sošte-vati. Post. 11×3 je $10 \times 3 = 30$ in $1 \times 3 = 3$ oboje ukup: 33, to pa imajo učenci takole izrekati: desetkrat po tri je trideset, en-krat po tri je tri, trideset in tri je pa tri in trideset. Tega pa ne bo treba delati pri vseh številih. Ako znajo dvojko umno poštovati, pojde poštevanje trojke in vseh višjih števil igranje.

Trojko poštovati brez poštevanke pa vadimo učence po temle potu:

1. Poslužujemo se sbornih števil; poprašujemo:

a) koliko iznaša ena trojka, dve trojki, tri trojke ... do dvajset trojk. Tukaj obstojimo, ker je to ravno en rajniš. Učenci naj se vadijo

takole izgovarjati: ena trojka je tri, zakaj enkrat po tri je tri; — dve trojki ste šest, zakaj dvakrat po tri je šest itd. . .

b) koliko ima en črevljarski stol nog? Koliko dva stola, tri stoli . . . do dvajset stolov? To se takole izgovarja: petnajst črevljarskih stolov ima pet in štirideset nog, zakaj petnajstkrat po tri je pet in štirideset.

c) koliko ima en groš krajcarjev? pa povej jim poprej, da ima en groš tri krajcarje. Koliko imata krajcarjev dva groša, tri groši . . . do dvajset grošev. Izgovarja se kakor zgoraj. Tudi se učencem pove, da mesto dvajset grošev pravimo en rajniš. Dobro bo za prihodnji nauk, ako učencem poveš, koliko grošev je dva, tri, štiri, pet rajniš.

d) povej tudi, koliko ima en rajniš dvajsetic, kar bojo pa učenci gotovo sami našli, ako si jim povedal, koliko ima dvajsetica krajcarjev. Koliko ima en rajniš dvajsetic, koliko dva rajniša, tri rajniši. Izgovarja se kakor zgoraj.

Ko vidiš, da vse to že urno in umno gre, začni:

2. učence vaditi, tri reči kupovati po enem, po dva, po tri, do . . . po dvajset krajcarjev.

Obnašaj se takole: Ene bukvice veljajo en krajcar, koliko veljajo tri bukvice? Učenec poreče: tri krajcarje. Prašaj, kako je dobil? Boš slišal: Enkrat po tri je tri. Ali bi ne mogel mesto treh krajcarjev kak drug denar plačati? Saj že veš, da imamo nek denar, ki velja tri krajcarje. Res: en groš boš dal. Sedaj pa še enkrat ponovi in mesto krajcarjev reci groše: Ako ene bukvice veljajo en krajcar, veljajo tri bukvice en groš. Kupujmo sedaj bukvice dražje in plačujmo ene bukvice po 2, 3, 4, 5 . . . krajcarjev. Prašaj: Ene bukvice veljajo štiri krajcarje, koliko veljajo štiri? Otrok mora takole odgovarjati: Ako ene bukvice veljajo štiri krajcarje, veljajo štiri bukvice štiri groše ali dvajnost krajcarjev. Tako bodo učenci sami zapazili pravilo: Tri reči veljajo vselej toliko grošev, kolikor krajcarjev velja ena reč, brez da bi tega v misel jemal, tudi tega treba ni.

Se prepričati, ali je učencem to pravilo jasno v glavi, preskoči nenadoma v višjo desetko in prašaj: ene bukvice veljajo petnajst krajcarjev, koliko veljajo tri bukvice. Ako je učencem pravilo jasno, hitro porečejo: Ako ene bukvice veljajo 15 krajcarjev, veljajo 3 bukvice 15 grošev.

Nove reči učence veselijo, zatoraj kupuj vseh sort reči, se ve da po troje; post. en nožej velja 13 krajc., koliko veljajo 3? Oče so nalovili rib; nesejo tri v mesto na prodaj; eno so prodali po 20 krajc., koliko so dobili za vse tri? Mati so dali 3 škarje brusit, za ene so brusarju plačali 17 krajc. koliko za tri? In tako gre naprej, le tega ne pozabi učence učiti takole vselej odgovarjati: Ako en nožej velja 13 krajc. veljajo tri nožeji 13 grošev.

Za tim stopamo spet višej in kupujemo reči še dražje, post. po 21, 22, 23 . . . do 50 krajcarjev in poprašujemo, koliko veljajo tri reči? Post. Oče plačajo dervarju na den 48 krajc., koliko mu plačajo za 3 dni? Koliko je to rajnišev? Sestra ima naprodaj 3 golobe, enega proda po 39 krajcarjev, koliko dobi za vse tri?

Ako že tudi to gre, ne bode tudi to veliko težave napravljalo, kupovati reči po 1, 2, 3, 50 rajniš; post. ena palica suknja velja 7 rajn. koliko veljajo 3 palice? To bode 21 rajn.

In slednjič moreš že takih nalog poiskati, da reči veljajo nekaj rajnišev še zraven pa nekaj krajcarjev; post: En mernik grušek velja 1 fl. 36 kr., koliko veljajo tri merniki? Tri rajniše in 36 trojač ali grošev to je 1 fl. 48 vse ukup toraj $3 \times 1 \text{ fl. 48 kr.} = 4 \text{ fl. 48 kr.}$

(Dalje sledi.)

Za šolarje kaj.

(Poleg ilirs . . J. Levičnik.)

Nahaja se, hvala bodi Bogu, med našo mladino dosti pridnih otrok, ki so veselje staršev in učencikov, ter obetajo biti enkrat vredni udje slovenske domovine in sploh človeške družbe. Ako pa se nabajajo kje tudi med otroci taki hudobneži, kateri zraven družih slabih lastnost imajo posebno veselje, terpinčiti nedolžno žival in radovati se potem nad nje bolečinami, naj poslušajo nasledno dogodbo, katero zapišem malopridnim v svaritev, in dobrim v spodbudo.

Živko bil je sin bogatih staršev. Imel je fante mnogo lepih lastnost, pa v persih mu je tolklo nemilostno serce, in njega nar večje veselje je blo, mučiti nedolžne živali. — Prijatelj njegov, Bogoljub, sin bližnega sosedu, mu je večkrat očital, da je tako neusmiljen, in opominjal ga, pa vse ni nič pomagalo. —

Nekega dne gresta ta dva mladenča skupaj iz šole. Na odpertem dvorišču neke hiše zapazi Živko pritvezenega psa, ki je ležal v svoji mali hišici. Koj zgrabi malopridnež gerčavo palico, ter se nameri nanj. Zastonj ga opominja Bogoljub, naj tega ne stori in naj se smiluje ubogega psa, ali Živko mu serdito odgovori: Jaz mačke ali psa kar živega viditi ne morem, zato pa tudi vsakemu kožuh stepem, ako ga le doseči in zmagali zamorem.

Pazljivo se Živko približava hišici, zgrabi verigo, na katero je bil pes natvezen, in izvleče ga iz taiste. „Za božjo voljo“ reče Bogoljub, „pes je bolen — beživa.“ „E, kaj bolen,“ se zakrohota Živko, „len je, in zato ga moram malo s palco namazati, da mu lenost iz glave stepem,“ in pri teh besedah začne nemilo s palico po psu mlatiti in mahati. Od začetka se pes potuhnjeno odmikuje; v tem trenutku se tudi odpre okno hiše in neka stara ženica vsa preplašena iz vsega gerla kričati jame: „Za milega Boga, pusti psa v miru, ker je stekel!“ — Pa prekasno je bilo svarjenje stare ženice, potuhnjeni pes se zapraši Živku v persi, ga podere pred se na zemljo in ako bi ne bili urno ljudje priskočili, gotovo bi ga bil raztergal.

Kmalu potem je prišel konjederec, da bi psa končal! —

Dobri ljudje so odnesli Živkoto domu. Lahko si mislite, ljubi šolarji, žalost in strah staršev, ugledati svojega sina vsega kervavega. Poslali so res koj po zdravnika, pa zastonj se je trudil; v malih dneh je Živko po grozovitnih bolečinah umrl — za steklino! —

Glejte, ljubi bravci, kako žalostno je končal neusmiljeni Živko. Ako ima tudi med vami kdo proti nedolžnim živalim tako neusmiljeno serce, naj si jemlje iz te prigodbe svarivni izgled. —

Blagi Bogoljub je dorastel, postal tergovec in oženil se v daljni Italii z zlo bogato devico. — Enkrat je hotel obiskati starše svoje žene, ki so stanovali na Nemškem; toraj se odpravi z svojo družinco na pot.

Cesta iz Italije v Nemčijo pelje čez visoko goro sv. Bernarda, ki je večnim snegom pokrita. Na temenu te gore, v strašni in divji puščavi je postavljen samostan, v katerem popotniki prenočujejo, zakaj pota čez visoko goro ni mogoče v enem dnevu prehoditi.

Tudi naš Bogoljub s svojo družinco je popotoval prek gore sv. Bernarda. Bilo je že v mraku, temna noč je urno stiskala svoje tamne krila skupaj, naši popotniki so že blizu samostana, kar se zasliši na enkrat strašno bobnenje. Eni trenutki še, in — od Bogoljuba in njegove družince ni nobenega sledu več! — Strašen plaz, ki se je iz gore privalil, jih je zasul.

Samostanci ali redovniki so pač slišali bobnati divji plaz, ker je pa v ondotnem kraju to kaj navadnega, niso nič za to kej marali. K sreči se je vendar Bogoljubov služabnik izkopal iz pod plaza in ves vpehan prišel do samostana naznanit nesrečo, ktera je njegovega gospoda in družinco zadela. Samostanci, ki imajo nalašč v to izurjene pse, da namreč nesrečne popotnike pod plazovi in snegom iščejo in izkopljujejo, se zdaj urno s tistimi podajo do mesta, kjer se je nesreča bila godila. Božja volja je bila, da so psi kmalo Bogoljuba in njegovo družinco zasledili in še žive in zdrave izpod plazu odkopali. Tako je bil miloserčni Bogoljub in vsi njegovi s pomočjo psov rešen žalostne smerti! — Bog ga je bil očitvidno plačal za njegovo miloserčnost.

Ljuba mladina in sleherni človek, imej usmilenja do uboge živine in nikar je ne muči; zakaj kakor tebe je tudi njo Bog ustvaril, da živi in se raduje. Zakaj bi jej mi to brez potrebe odtegnili, kar ji je dobri Bog podelil?

Tetrevi ali gorne kure.

(Svobodno poleg Žive poslov. V. J.)

Misli si gost les, kamor le redkoma solnčni žarki svojo svitlobo razlivajo, kamor le malokdaj človek zablodi, kjer klade in hrašča po tleh ležeča zemlja gnoji, ki čverstim smrekam in tankim jelam obilno reje podaja. Tu ne nadlegujejo neporedni otroci perjadi s svojimi zankami; malokrat se tu odmeva lovcova puška od drevja in skal. Tu imá žival pokoj pred človekom in njegovim smertnim orodjem. To je črni les, ki se tako pogostoma v naših narodnih pesmih opeva, ktereга za naših časov le malokje v gorah daleč od človeškega stanovanja najti zamoreš. To je torišče divjadi in gorne perutnine. Po verhjih drevja igrajo veverice, pod gostim vejovjem čevkajo lisice, kune in divje mačke prežajo ropa; od vseh krajev se ti odziva kljuvanje detelov in klukarjev; divja gerlica pozdravlja verkanjem svitlo solnce, ko izhaja in zabaja; še pred svitom vodita jelen in sernjak svojo rodovino na pašo na gorsko plan. Zapihajo li vetrovi, čuj v močnem koralu šumi drevje; čuden in skrivnosten je ta šum in piš, verh se sklanja k verhu, smreka šeptá jelki čarobnim glasom o dolgo dolgo minulih časih.

V takih lesih živé gorne kure ali tetrevi. Tu hočemo govoriti samo o treh verstah, ki živé po naših krajih, večidel v lesih in gorah: o gornem petelinu ali gluhem tetrevu, o brezovki ali tetrevku in o jerebu.

Glui tetrev (tetrao urogallus), navadno gorni petelin imenovan, je kaj rep, žlahten ptič, pač vseč plen skušenih in znajdenih lovcov. Živi po samem, posebno rad v krajih, kjer rastejo černice, jagodice in malini, kjer je blizo kaka plan in čisti vrelci izvirajo. Navadno si voli svoj stan na juterni strani, kjer se večidel časa zderžuje. Star, odrasčen petelin je skoraj veči od laškega petelina, in tri do polšterta črevlja dolg, z razpetima perutama od enega do drugega kraja $4 \frac{1}{2}$ do pet črevljev širok in tehta devet, včasih clo dvanajst funtov. On je derslate rasti in ima tako gosto perje, da se včasih clo puškina krogla od njega odleti. Klun mu je belo-žolt, dva palca dolg, dol zakrivljen in imá na koncu kavkico, kar se tudi pri roparicah nahaja. Okó imá temnorujavo in nad očesom lok alj progo škerlatove boje. Perute so odspodej bele, po verhu pa je perje černo in se sveti kakor metal, samo v glavo in v persi je modrosivo in se čarobno v zeleno preliwa. Noge so mu kosmate, temnorujave, rep črn in razun srednjih peres belimi pikami poset. Kremplje imá ostre pa kratke. Kura je veliko manjša, tehta tri k večemu šest liber, perje imá čisto druge boje od petelinova rujavkasto s črnimi in belimi marogami, pod vratom in v persi rudečkasto, pod trebuhom belo černo in rujavo pikasto, rep je jasno rujav s črnimi progami počrez.

Petelin rad poseda po zemlji in po drevji. Po tleh kaj častivredno korači, pri čem ga le redkokrat kdo vidi. Je jako spreviden in ti lovca koj zapazi, da se mu je še prav tiho bližal. Naj manjši šum ga stori pazljivega, hitro se kviško zvaguta, pa ne odleti daleč, ker je pretežek in mu perute kmalo onemagajo. Vse drugače so kure, ki naj rajši po zemlji dancajo, listje razberskujejo, rade v družbi živé in vedno: „dlak, dlak“ mlaskajo. Pretí jim kaka nevarnost — kakó urno se poskrijejo in tako rekoč v listje zakopljejo. Petelin je že na vse zgodaj po koncu in kaj čudno poje. Pri petji vrat razteguje, golžun napenja, oči kaj smešno namežurja, nogami trepeče, rep šopiri in perute spušča, nekolikokrat zakričavši: „dět dět“ pristavlja: „dedl, dedl dedl,“ potem močno povzame: „dlak, dlak,“ in nazadnje: „hedehe! hedehe!“ zateguje. Lovec mora njegov krik dobro poznati, sicer ga ne dobí nikdar na muho, le kriččega mu je moč streliti. Že pred svitom mora stati na svojem mestu, kjer ve, da petelin rad poseda. Od drevesa, na katerem petelin poje, ne sme daleč od deset korakov biti, sicer ga v juternem mraku med berstjem ne ugleda.

Petelin je v petje tako zaglobljen, da med tem ne vidi in ne sliši čisto nič, toraj ga imenujejo gluhega tetreva. Za petja se mu mora lovec še bolj bližati; ko pa petelin utihne, mora tudi lovec postati, dokler zopet peti ne začne. Opazi li petelin kar naj manjšega gibanja, obmolkne in koj odleti, da ga tega dne pred oči ne dobiš. Je mu enkrat za strelaj blizo, še ni lahka ga v tmi zadeti. Kura ne živí na drevji, ampak na zemlji, ljubi posebno rušje in germovje gorskih plani, kjer si tudi gnezdo nabira in mladice splodi. Gnezdo si z granja in stebličev spleta in ga naj raji v izkopano jamo umeščuje. Jajca, katerih pet, k večemu štirinajst iznaša, so rijastimi in rujavimi marogami ali pikelči prižane. Po štirih nedeljah zlezejo iz njih kurice, ktere kokla po lesu vodi in jih merčes loviti učí, jim mravlinjake razgreba in mravlinje jajca predklada ter jih proti vsakemu sovražnemu napadu pogumno brani. Petelin živí se večidel od brinjevih jeglic, prapreti, od popja mladih drevesic, od jagod, malinov in merčesov, pogoltuje tudi pesek, da želodec bolje prebavi. Po zimi sedí po nekoliko nedelj na

enem drevesu in z vej vse jegličje pozoblje. Tegadel je njega meso po brinji zaduhlo, togo in nitasto; zato ga popred v vinu namakajo, da bi mu odvzeli zadeh po smolastem jegličji. Kura je že bolj izbirična, je naj raji popje mladega drevja, različno zernje, jagode, maline, muhe, mravlje, gosenice, kebre, čerwe in drugo golazen. Meso ji je bolj kerhko in sočnato, pa vendar ga nekteri jesti nočejo. Kura ima med lesno zveradjo mnogo sovražnikov; po dne in ponoči jo zalezujejo kune, dihurji, lasice in več drugih zverí, ki večkrat kuro z piščeti vred požeró.

Krajine, kjer žive gorne kure, so vsi gornati in lesnati predeli srednje Evrope in Azije do reke Oba in Jeniseja. V naših krajih je to gorska ali planinska divjad, lov posebno na peteline gospodá visoko čislá. V nekterih krajih toto divjad clo v posebnih ogradah kakor lažante redijo. Kure se ne streljajo, ali pa v gnezdu se rade pusté vjeti, čeravno zperva pobegnejo se vendar kmalo nazaj k gnezdu vernejo. H koncu naj še omenimo, kako se petelini v švicarskem kantonu Bernu lové. Lovec, ki hoče kakega petelina ustreliti, si obleče belo srajco črez cel život, in vzdigne se na vse zgodaj v oni predel, kjer se petelini radi zderžujejo. Začuje li glas, gre za njim, pa le dokler petelin poje. Kdarkoli umolkne, tudi lovec postoji. Da ga ravno v tem petelin opazi, se vendar ne gane, ga meri bistrim pogledom, če pa vidi, da bela postava nepremaknjeno stoji, se golfá in misli, da je sneg ter dalej poje. Zopet se mu lovec bolj bliža, dokler ga nima na strelaj saksebi. Je li dober strelec, da ga zadene, tresne petelin z veliko težo z drevesa na tla.

(Konec sledi.)

Blisk in grom.

Da jantar, ako ga s suknom dergaš in potem obrazu, roki ali mizi blizaš, nekako dersklja in iskrice, ktere v temi dobro vidiš, izpušča, je že davno znano. Enako lastnost ali moč so naravoslovci pri nekterih drugih stvareh, sosebno na steklu zapazili in oni so leto moč električno moč ali elektriko imenovali po janteru, kteremu Gerki elektron pravijo. Da bi obilnejšo električno moč v steklu izbudili, so si naravoslovci neko strogo domislili, ktero imenujejo električno strogo. Leta obstoji iz steklenega kroga, ki se pri vertenju derga in zbujeno elektriko medeni krogli oddaja. Krogla je tako postavljena, da elektrika iz nje ne more po drugem potu odteci, kakor po steklu, na kterem krogla stoji, ali po zraku, ki kroglo obdaja. Nobenega teh potov vendar elektrika ne ljubi, torej rajše na medeni krogli ostane. Ako krogli, ktera je sedaj z elektriko oblita, perst blizaš, skoči višnjeva iskra od krogle v roko, te nekakošno speče in zbode in po členih pretresne. Ako električno iskro skoz tanko steklo pelješ, ga prevrta in zdrobi; ako iskra vdari v močno žganje, ga zapali; ako močno elektriko pelješ skoz kratek in tanek železen drat, ga sožge in raztopi. Kedar koli elektrika nima dobrega elektrikovoda se tako zgosti, da greje, in kedar je clo prisiljena skoz zrak preskočiti, se pokaže po iskri, ktera gorljive stvari vzge in zrak tako stišne, da slišimo pok, kakoršnega napravi zasukani bič.

Lete in enake skušnje in prikazni so napeljale naravoslovce na mnenje, da blisk izvira iz elektrike v podnebjí, ktera je vendar veliko

močnejša od une na električni strogi. Resničnost tega mnenja je dokazal Franklin v letu 1752 po sledeči skušnji. On je vzel papirnatega drakona, kakoršnega otroci v zrak spušajo, mu je priterdil rudno ost, in ga je privezal na konopno nit. Drakon je plaval pod deževnimi oblaki, vendar od začetka ni kazala nit na svojem spodnjem koncu nobene elektrike. Ko je pa dež nit nekoliko namočil, so začele električne iskre iz nje švigati. Sedaj je bil Franklin prepričan, da je v podnebji in v oblakih elektrika, ktera po mokri konopni niti doli teče. Potem je postavil Franklin na svojo hišo železno ranto in je iz nje vselej dobival električne iskre, kedar koli so oblaki plavali čez hišo. S temi skušnjami je Franklin sebe in druge prepričal, da je elektrika v podnebji, ktero vidimo v blisku. Richmana v Petrogradu je podnebna elektrika pri neki skušnji ubila. On je tudi na svojo hišo železno ranto postavil in je o hudem vremenu zapazoval, ali se na spodnjem koncu rante kaže elektrika ali ne. Na enkrat švigne iz rante električna iskra, velika kakor metla, v Richmanovo glavo in ga na tla verže. Vse prizadetve ga zopet oživiti, so bile brez uspeha.

Odsehnal opazujejo naravoslovci z večjo previdnostjo elektriko v podnebji, in to ne le o hudem vremenu, ampak večkrat sleherni dan. Takšne opazbe učijo, da je podnebni zrak vedno električen; da je podnebna elektrika nar močnejša kmalo po sončnem izhodu in zahodu, nar slabejša pred tema dobama. Tudi je podnebna elektrika močnejša pozimi kakor poleti; o gerdem vremenu je ona zlo premenljiva. Dež, sneg in toča imajo elektriko, in včasi tolikšno, da se svetijo po elektriki. Od kod pride elektrika v podnebje, ne vemo; le to je gotovo, da je kiselc, ki je obstojni del zraka, sam po sebi električen.

Gromski oblaki se poleti prikazujejo. Predznamnja nevihte so: Podnebje je brezveterno in vročina hudo pripeka. Kmaló se prikaže kak nizek in gost oblak, ki naglo raste. Krog prvega oblaka postanejo drugi, tudi majhni in nekako raztergani, ki se sedaj bližajo, sedaj oddaljšujejo. Bliski začnejo iz enega oblaka švigati v drugega, in posamezni oblaki se potem zedinijo v velik oblak. Hud veter se vzdigne, ki prah, listje in druge lahke reči na kviško suče. Sedaj je tudi nevihta že blizo.

Blisk, ktereга o nevihti vidimo, je električna iskra. Ona ne gre po ravnem, ampak po voglastem potu in to za tega voljo, ker blisk pred seboj zrak stiska in si ravni pot zapera, torej mora po ovinkih drugega pota iskati. Da pa bliskov dolgi pot naenkrat vidimo, pride od njegove hitrosti. Iz tega vzroka tudi vidimo pot gorečega oglja, ki ga v krogu naglo vertimo. Večje število bliskov gre iz enega oblaka v drugega, in jih manjše število se oberne na zemljo. V slednjem primerljeju pravimo, da je strela vdarila. Nar rajše vdari strela v vlažno zemljo ali vodo. Do te si pa iše nar boljši pot za elektriko, namreč veterнице, strehne žlebe, dimnike, drevje. Lete pote blisk takrat zapušča, kedar po kratkem skoku skoz zrak boljši pot najde. Kedar blisk preskoči ali po slabem potu iti mora, grozno razsaja in vse razruši, kar ga v toku zavera. On razcepi drevo in jambor; on predere zid, razmeče in razdrobi stole in mize v izbi; on zapali slamo, les in karkoli rado gori. Ako skoz suh pesek v vlažno zemljo hiti, raztopi pesek in zapusti bliskne ali strelne cevi. Kedar strela človeka ali kako živinče zadene, ga navadno ubije. Zunanje poškodovanje pri vdarjenih od strele ni veliko, vendar elektrika jim razterga žilice in omertudi čutnice.

Električna lastnost, vsled ktere ona po nekterih stvaréh brez poškodovanja teče, po nekterih ne, nas sama opominja, kako moremo sebe in svoje blago strele varovati. Kdor je o nevihti doma, naj se ne bliža takim stvarém, ktere elektriko dobro vodijo, namreč rudninskim rečem, mokremu zidu, ognjišču. Gorek zrak strelo bolje vodi, kakor merzel, torej ni varno kuriti o hudi uri. V sredi prostorne izbe mirno stati, je narvarnejše. V leti mora eno okno odprto biti, da se človek, ako bi strela v izbo prišla, ne zaduši. Kdor je pod milim nehom, naj se ne vstopi pod kakšno drevo ali kaki stog; tudi naj se ogne vode. Na planjavi stati, kjer bi bil človek naj višja stvar, je pa tudi nevarno. Narvarnejše mesto je kake štiri seznje od visokega drevesa stati. O hudi uri teči je tudi nevarno, ker gorkota in pot od človeka puhti in strelo vabi. Iz tega se zapopade, zakaj je prepovedano o hudi uri zvoniti. V zvonik strela rada vdarja in lahko pride po vervi do tistega, ki zvoní. Z blagoslovljenim zvonom znamnje k molitvi dati, je pač prav, ali dolgo zvoniti, da bi se z zvonjenjem nevihta odgnala, je prazna vraža in dostikrat škodljiva, kakor skušnje učijo.

Da gospodar svoje pohištvo škodljive strele obvarova, naj si preskerbi strelovod. Leta obstoji iz železne rante, ktera je na narvišjem mestu na pohištvo priterjena in kakih 6 čevljev čez leto mesto moli. Ranta mora biti na zgornjem koncu ostrá in pozlačena, da ne zarjaví. Spodnjega konca rante se bakrení trak tako derži, da se kotlovina in železo povsod dotikata. Bakrení trak mora biti poldrugi palec širok, pol čerte debel in skoz in skoz iz istega kosa, ali pa dobro zavarjen, da se povsod baker bakra tiši. Poleg strehe in zida gre trak kake štiri čevlje v zemljo, potem pod zemljo od pohištva kakih 14 čevljev in stopi razcepljen v več koncev ali v vodo ali saj v vlažno zemljo. Po takšnem strelovodu gre elektrika brez škode za pohištvo v zemljo. Kedar ima pohištvo visoke dimnike ali rudninske strehne žlebe, jih je treba z bakrenimi traki s trakom strelovoda zvezati. Strelovod zavarova pohištvo krog sebe tako daleč, kakor je visok. Večje in prostornejše pohištvo potrebuje več strelovodov, ki so med seboj rudninsko zvezani. Strela zapusti strolovod le takrat, kedar je prešibek za vso elektriko, ali kedar je kje raztergan, da se njegovi deli ne tiščijo rudninsko. Nekteri menijo, da strelovod daljno strelo naše vleče in je nevaren pohištvom. Letem odgovorim, da tudi morska goba vodo rada pije; položite jo tedaj zraven stekla, v katerem voda stoji, in glejte koliko je bo popila. Ravno tako je pri strelovodu. Kedar je strela tako blizu, da bi imela v pohištvo vdariti, takrat vdari v strelovod in pohištvo je škode obvarovano. Skušnje clo učijo, da tam, kjer je veliko strelovodov, so nevihte manj hude in to zategavoljo, ker elektrika iz podnebja v zemljo in iz zemlje v podnebje se polagoma iztaka, torej se ne nabere v taki obilnosti, kakor bi se nabirala brez strelovodov. Da se elektrika tudi polagoma iztaka, vidimo na zvonikovem križu ali na strelovodu, ki se v nekterih nočéh na zgornjem koncu sveti, kakor da bi gorel.

Grom spremlja blisk. Le takrat, kedar je blisk predaleč od nas, ne slišimo groma, akoravno blisk vidimo. Kako blisk po stiskanem zraku zbuja grom, sem že prej omenil. Ako bi bil blisk le ena električna iskra, ktera tanko lego zraka preskoči, bi mi tudi le en pok slišali. Ker pa blisk skače iz ene megle v drugo, tretjo i. t. d., in potem v zemljo:

slišimo zaporedne puke, kateri zjedinjeni napravijo neko bobnenje. Verh tega se posamezni puki pomnožujejo po jeku ali odmetu v meglah in zemljiskih stvaréh. Dalje ko je blisk od nas, več časa preteče med zagledanim bliskom in slišanim gromom. Zakaj blisk v eni sekundi kakih 20000 milj prešine, in mi zagledamo blisk v istem trenutku, v katerem elektrika preskoči; grom vendar v sekundi le 1050 čevljev daleč pride. Ako mi 4 žilne bitke v 3 sekundah štejemo, je blisk 6300 čevljev, to je pol ure od nas, kedar žila med bliskom in gromom osemkrat vdari.

Sedaj vemo, kaj je blisk in grom, in kako moramo o hudi uri ravnati, da sebe in svoje reči škode varovamo. Ako smo storili, kar pamet in skušnje svetujejo, izročimo Bogu sebe in svoje blago. On bo vse k dobremu obrnil.

Robida.

Tretje pismo.

Iz Tersta mesca maja.

Ljubi stric Matija!

Po mojem načertu bi to pismo že zdavna bilo v vaših rokah, pa saj veste — človek obrača, in Bog oberne — ni mi bilo mogoče svoje obljube deržati. — Na celjski železotirni postaji sem se v poslednjem pismu od vas poslovil, tu vas danas zopet pozdravim. Nezamerite, da vam zamolčim, kakošni občutki so me spreletavali tu na pragu tistega Celja, kjer sem nekdanj, šolski mladič, veliko zatega časa — zatratil. Vkljub vsem sladkim spominom, ki so se tu v meni čredili in verstili, se mi je med vrati, skoz ktere se iz kolodvora odhaja in prihaja, nečedna misel vrinila, da so me učenci celjskih šol nekdanj v svoji vražji nameri tako zmotili bili, da sem vse merzil, kar je slovensko, da sem slovensko rodovino sam na sebi terdno zatajeval, dokler sem se žalibog pozno, še le med terdimi Nemci zavedel, da sem v svoji domovini modrijane poslušal, za kterimi se pamet vlačí, ko rep za zajcem. Zanašaje se, da sadajni šolski učitelji nekdanjim niso podobni, tečem hitro v mestice, ga premerim od vseh strani, vedežno se oziraje, ali bi bilo kje kakega pismenega sledu slovenstva zagledati. Ne ene čertice slovenske; ulice imajo nemške napise; uradi, šole, tergovci in rokodelci se skrivajo zaporedoma za nemške table.

Vkanjen na tej strani v svoji nadi, se obernem v celjske učilišča. Pa kuku lele! tudi v latinskih šolah bi se spodobilo, slovenščini — materalinskemu jeziku — več prostora in pravic odmeriti. Bog hotel, da bi ne bilo nikoli več takih učiteljev, kakor sem jaz jih imel! Da se pa v glavni mestni šoli, kateri je slovenski rojak ravnatelj, naredbe visoke vlade zastran slovenšine popolno s nogami taptajo kako to? Pogovarjal sem si nekdanj z gospodom, ki ima pri mestni šoli največ opraviti. Rekel sem, da to ni prav, da to ni domorodno. Kaj mi pa ta gospod odgovori? „Die Regierung germanisirt furchtbar in den Schulen.“ „Ali je visoka vlada svoje naredbe glede slovenšine preklicala? ali ne izdava več nemško-slovenskih bukvic za mestne šole za slovenske pokrajine? ali je morebiti gg. ravniteljem visoka vlada posebno ukazala slovenščino iz mestnih šol poditi?“ Tako sem ga

popraševal. Nobeno teh prašanj ni mogel tisti gospod terdivno rešiti; veliko več se je iz daljnega pogovarjanja pokazalo, da je visoka c. k. vlada pravična in mož — beseda, in da je le nekdo drug tista Regierunga, ki svojevoljno furchtbar germanisira.

Glejte, ljubi! stric taki so naši šolani Slovenci — podmitljivi, brezserčni, brezdušni migorepci, pa žalibog! ne samo po Štajerskem, temuč tudi drugod po slovenskih pokrajinah. Čudno je, da državne, ali cerkvene službe in časti v Slovencih čisto na opak in drugače delajo, ko v drugorodnikih n. p. Nemcih, Talianih, Mažarjih. Nemec, Talian, ali Mažar živi in umerje za svoj narod; na kako čast povzdignjen obrača sprijeto oblast na proslavljenje in osrečenje svojega naroda. Visoko šolan Slovenec iz narnižje službice le za en sam klinec više vzdignjen zgubi pod sebo slovenski svet, izgubi pa tudi slovenski marn; napihuje se meholično, da bi lahko ulice s svojo sapo pometal, in ker mu po glavi vedno visoke misli rojijo, v kterih se za Jovis magnum incrementum šteje, obrača svojo oblastico pravo- in ljuboderski osramotiti in podkopovati svoj narod.

Sopet v Celje obrnjen vam ponovim: „Lasciate ogni speranza.“ Celjsko kroniko, lep spominek, kterega je g. Orožen s velikim trudom iz latinskih in nemških izvirkov slovenski sestavil, štuli njegov naslednik v nemškem jeziku! Celje šteje 2000 prebivavcov, med kterimi je kakih 150 Nemcev; oh! kolika sreča, če bi bilo več takih Slovencev, kteri domorodno mislijo in ko vlastenci ravnaajo, kakor g. Dr. J. Š. Kakor v Celji slovenščina ne šteje prijateljev, ravno tako malo jih ima po deželi, bodi si v župnijah, v šolah, ali pri kmetih. Skrajenci, ktere sem okoli Celja obiskal, so Šolcbah, Slovengradec, Vitinja, Konjice, Marburg, Rogatec, Brežce, Sevnica, Zidanmost. Na velikem prostoru, ki sed med temi skrajenci razlega, sem se soznanil s mnogimi slovenskimi rojaki — pa Slovencev razun 6 gospodov nisem mogel med njimi zaslediti. Kjer koli sem pri duhovnih, ali šolskih učiteljih na zvon slovenščine poterkal, se mi je nemški odklepetalo. Duhovni in učitelji tožijo sicer povsod, da kmet za slovenščino v šolah ne mara, da neče slovenskih bukvic brati; da bi pa ti gospodje sebe in svoj stan za izvir te mlačnosti spoznali — toliko se še niso zavedli. Pri vseh tih gospodih so mi bili slovenski časopisi Šibolet, po kterem se je mahoma zvedilo, kdor je prijatelj in kdor neprijatelj slovenščine. Le redki so, kteri bi bili kak slovenski časopis skazati imeli. Mnogi so se izgovarjali na slabe dnarne čase: nekdo mi je odgovoril: Ich pflege Zeitungen zu lesen und nicht zu buchstabiren, darum halte ich bloss deutsche Zeitungen. Nekdo drugi mi odverne: Weil ich Fortschritte und keine Rückschritte machen will, so lese ich keine slavischen Zeitungen. Dva gospoda pa sta mi še clo to povedala, da do Slovencev sploh nobenega veselja več nimata, kar jim vinske desetine odrajtovati nočejo! Čiste, gladke, drobno presijane slovenščine mora vsak pameten človek pri visokošolanih Slovencih narveč slutiti; po takem bi župnije in kaplanije morale bogate zakladnice takega domorodnega blaga biti. Slovenščina bi slovenskim duhovnim morala biti lično, voljno, ostro nabrušeno orodje; pa razjokal sem se viditi in slišati, kako tisti gospodje, ki slovenski časopisov „buchstabirali“ in „Rückschritte“ delati nočejo, slovenski govorijo, da bi se človek milo razjokal. Njih slovenščina je podobna potrenim grabljam na mlinskih jezih, kterim za vsakim zobom po dva zoba manjkata. Kakor take grablje skoz svoje široke verzeli debelo protje in hlodovje na mlinsko kolo spuščajo; tako se našim

slovenskim govornikom germovje za germovjem domačih in unajnih cvetlic ob nedeljah iz visokega žleba na poslušavce privajja. Cele germade sem si takega cvetja nabral, od katerega vam pa samo nekoliko peresic za izgled pošljem: „Ta sreča tih otrok od tih starejšev dol visi. Šolar, ki se dobro gor pelja in pridno uči, bo ob prifengi lepo belonungo dobil. Moizes je fuhrer izraelskega folka; dobre dela ausubati; tugendmittelne nucati; si od vsikanega arceta tauglišne arcnajmittelne fersafati!“ Iz tega vidite, da tudi Slovenci svoje Doblerje imajo, katerim se taki pisani venček, berž ko zinejo, na debelo iz ust sipljejo. Take slovenščine najdeš v cerkvi in v šoli pri božji besedi! Kaj neki Jezus reče, ki je tako milo in serčno in skerbno učil in vsem pastirjem izgled zapustil!

Res, da gg. duhovniki slovenščino nar bolj podpirajo; hvala in slava jim, trikrat hvala in slava jim, ker pečati se z slovenščino ne kaže nobene-ga dobička, veliko veliko pa ternja in bridkosti!

Zatoraj še enkrat hvala in slava zvestim in marljivim domorodcem! Bog jim daj veselja in serca, da ne opešajo pri svojem težavnem in nehvaležnem delu! Merzle in mlačne naj bi pa Bog zbudil iz gerdega in grešnega spanja! Še nekaj Vam imam povedati, ljubi stric, kar mi pa morebiti še verjeli ne bote. Gospod . . . č, katerega sem bil v Laških topli-cah našel, se mi je do živega razžaljen potožil, da mu je ravno neki nje-govih predpostavljjenih ostro prepovedal, da v uradnih dopisih svojega imena ne sme več na konci s „č“, ampak s „tsch“ pisati. Bog si ga vé, kje so si ti gospodje pravico nacehali pravopis predpovedovati, katerega je visoka vlada Slovencev poterdila. Tudi zastran farnih bukev bi mogel kej čud-nega povedati — pa jezik za zobe! . . . O zvestih domorodcih molčim, s kterimi sem se v svoji domovini soznanil, opomnim samo to, da so vsi žlahne, spoštovanja vredne duše, ki se za svoj narod in za svojo domo-vino žertvujejo.

Njih dobra vest jim spričuje, da svoje dolžnosti pošteno opravljajo. Bog jih daj več!

Da tega pisma čez mero ne nategnem, vam sklepaje žalosten poter-dim, da sem Slovenijo v svoji domovini popolno tako našel, kakor mi jo je moj prijatelj K. v prvem pismu narisal. Ako Bog da srečo, vam bo ob kratkem kaj drugega iz Slovenije na ogled prinesel

vaš

bratič Jožef.

Slovensko slovstvo.

* Ponovilo potrebnih naukov za nedelske šole na kmetih se imenuje slovenska kniga, ktera je l. 1854 na Dunaju na svitlo prišla troškom c. k. administracije za razprodajo šolskih knjig.

Ko sem lani na Dunaju bil, mi je visok gospod pri c. k. ministerstvu za bogočastje in uk tole rekel: „Vi Slovenci ste pač res srečni, da imate gospoda, ki knige za ljudske šole sestavlja, kakor da bi mu iz nebes pa-dale.“ Ni treba opominovati, koga je menil ta c. k. ministerjalni svetova-vec; saj vemo vsi Slovenci, da vse knige napravljajo presvit: knez in škof lavantinski Anton Martin Slomšek. Bog jim obilno poplačaj, kar nam dobrega delajo, in nam jih ohrani dolge leta zdrave in srečne! Tudi Po-novilo so osnovali in popravljali g. knezoškof in tako izverstno napravili,

da si človek pripravnejše knige za nedeljske šole še misliti ne more. Da čast. gg. bravci sami vidijo, koliko prežlahnega blaga Ponovilo obsega, stavljamo tukaj sem Predgovor imenovane knige: „Popotnik je človek na svetu. Srečno svojo pot hoditi ima mladino dobra šola učiti — dobra šola za življenje. Poprej ko se mladež od šole na vselej poslovi, naj se mladenčem in dekličem o svetih nedelah in praznikih vse potrebno ponovi, česar so se o delavnikih v šoli učili. Ovo Ponovilo naj odraseni mladini popotnica bo za nazoče putivno življenje.

Popotnik trebuje za srečno hojo ljube svetlobe, da pravo pot vidi. Dogodivščina svete vere bodi mladeži svetla luč, ktera nam zgodbe naše svete katoliške cerkve toliko lepo kaže, da stare resnice ne zgubimo. Popotnik, ki pravo vero zgubi, vse zgubi.

Mlad popotnik mora modrega tovarša imeti, ki mu pravo stezo kaže, da si ne zgreši in se po poti ne spotika. Navod pobožnega življenja in zadržanja čednega voditelj naši dragi mladini naj bo, da od pota pravice ne zajde. Ova predmeta sta ponovilo vsega kersanskega nauka, in poglobitna temelja srečnega življenja, časnega in večnega.

Popotnikom mladim je pa tudi potreba, da dobro pisati znajo, poprej ko se po svetu podajo, naj si bo list v dalne kraje poslati, ali za domačo korist si kaj zapisati, pa tudi za cesarske vradnije kake javne svedoče narediti. Spisavnik naj odraseni mladini pismo doverši in jo v navadni pisarii podučí. Ravno tak je mladim ljudem številoslovja ali računstva potreba, da jih premeten svet ne goljufá.

Kar je pa prihodnim gospodarjem in gospodinjam na kmetih naj bolj potrebno, je kmetoslovje, ktero jih uči zemljo dobro spoznavati in obdelovati, travnike glajštati in za tečno kermo skerbeti, drevje žlahniti in živino lepo rediti; tudi drobnih bučelic ne zanemariti. Vinograde obdelovati naj mladini vinoreja pokaže. In ker v mladih letih nihče ne vè, kamo še pride, je mladim popotnikom tudi svèt spoznati, zemljo po suhem in po mokrem pregledati, spoznavati mnoge države, dežele in ljudi, koji po svetu prebivajo, ter pozvedeti, kako se jim kaj godí. Vse to jim zemljopis povè. — Žalostno je pri hiši, ako gospodar in gospodinja slabo, termoglavno družino imata, koja ne vè poštenja, ne pozna pokoršine, ne porajta za strah; — v takej hiši ne biva Sv. Duh. Velika družina v ljubi domači deželi — domovini — smo vsi; gospodarja, ki nas v posvetnih zadevah vlada, imamo cesarja in njegove namestnike, oblastnike. Kdor v tem velikem družtvu srečno in mirno živeti hoče, naj se nosi, kakor ga zadno poglavje Ponovila „ljubezen domovine“ uči. — Tako bo to Ponovilo lepo vodilo za mlade Slovence in Slovenke, glavo prebrisati, serce ozlahniti, ohraniti zdravo dušo in telo, in pa pridne, delavne roke.

Hoče pa ono Ponovilo biti mladenču prigodno vodilo k časnej in večnej sreči, bodite Vi, častiti šolski učitelji, modri, skerbni voditelji, posebno svojim nedélcenom in nedélkam previdno okó. Učiti in ponoviti je veliko, časa pa malo; ni mogoče v ednem letu vse — pa v treh ali štirih letih se lahko vsi predmeti tega vodila ponové. Poišite in izvolite pred drugimi take reči, koje so mladini za vaše kraje in za nje dobo koristnejše. Kar učitelji v šoli nauka jamete, v tem naj učenci in učenke doma napredujejo; in kar ste prvo nedelo jeli (začeli) in mladeži naročili, drugo nedelo izpitajte in v kratkem ponovite, kolikor se da. Tako bo vsaka sveta nedela in svetek lepa stopinja blage omike in poduka za mlade ljudi.

Bodete skerbno sadili in pridno rosili svoje nauke učitelji Vi, bode jim tudi Bog svojo rast dajal. In kdor obilno sêje, bo tudi gotovo obilno žel — če ne na ovem, pa na unem svetu stotero prijel." Slovenci! lejte kako veselo na svitlo izhajajo knjige, ktere so nam potrebne in koristne ne samo za šolo temoč tudi za vsako hišo! Zatoraj kupujte in prebirajte pridno!! —

Drobtinice.

* Vis. c. k. ministerstvo za uk in bogočastje je po posebnem ukazu zapovedalo, da je po vseh gimnazijah češkega kraljestva češki jezik obligatni predmet za vse učence.

* V Terstu je ravno na svitlo prišla kniga: Zveden kmet, ali Najpotrebniši nauki kmetijstva za nedeljske šole po deželi. Spisal po želji vis. c. k. Teržaškega namestništva od 22. svečana 1854 Peter Aleš stolni dehan v Tersti in okrožni šolski ogleda.

* Znano je, da se je 24. aprila podstavni kamen za novo cerkev na Dunaju uložil, ktera se bode zidala v hvaležni spomin, da je usmiljeni Bog našega presvitlega cesarja Franca Jožefa 18. februarja 1852 smertne nevarnosti rešil. Marsikteremu bode gotovo všeč slišati, kako se je ta prelepa slovesnost opravljala. Zatoraj opisujem, kakor sem svojimi lastnimi očmi vidil. 24. aprila t. l. je bilo ravno prekrasno jutro, vroče pa mirno predpoldne, kakor bi hotelo tudi nebo pričujoč biti pri tej slovesnosti. Ni bilo viditi nikjer meglice, tudi presneti veter je tišal, ki nam skoraj vsak dan gost prah v medoče goni. Od vseh krajev ogromnega mesta vreli so ljudje blizo določenega prostora, ki je bil ograjen; znotraj ograje pa so bili odri, na kterih je imelo prostora tisuč in tisuč ljudi, na sredi so bili šotori za oltar, za cesarsko rodovino, za generale, ptuje poslance, in velikaže celega cesarstva.

Prostor sam, kjer bode cerkev stala, bil je visokimi belorudečimi rantami po pet črevljev narazen obdan. Na vsakej ranti vilo se je svilenó veliko bandero, z deželnim gerbom, vsako je predstavljalo kako avstrijansko deželo ali kako veliko mesto. Tudi koroško bandero z gerbom, belorudeče sem vidil ferfrati. Proti solnčnemu zapadu, kjer bode veliki oltar, bila je naj višja ranta vsajena, ki je visoko nad druge molela in največje bandero, črnorumenó, ktero je znamenje celega cesarstva, nosilo. Od tote rante proti solnčnemu izhodu, kjer bodo velike vrata, stal je strašno visok, brinjem, cvetlicami, rožami, banderi, židanimi žnorcami rudečim žametom ozalsan lok, pod kterim je okoli 60 škofov, nadškofov in kardinalov v naj lepšem cerkvenem oblačilu cesarja sprejelo.

Od rante na ranto okrog in okrog vili so se pisani venci in kite z brinovine zpletene in rudečimi trakmi prevezane. Šotori bili so znotraj s čisto žido in rudečim žametom podvlečeni, z strehe viseli so neizmerno lepe židaste franže, stoli in sedeži so se zlata in srebra lesketali, posebno pa sprelepe ste bile dve klečali, na kterima so cecar in cesarica klečali. V omenjenem loku stale so že čvrtire postave (statve) svetnikov od tukajšnih naj večih umetnikov iz terdega marmelna zrezane. Med šotori in obloki so bile umetno in zalo napravljene gredice polne naj lepših rož in naj bolj dišečih cvetlic in zelinja, da so se nebeške dišave okrog razlajale. Zdaj pa oglejmo se še za ogrado: proti severu stoji ravno ena na novo

zidana pa še ne gotova hiša na pet nadhišj (stokov), ki je bila od tal do strehe zeleno okinčanimi odri obdana. Drugega v okolici ni nič več imenitnega. Osnova (plan) cerkve je kaj lepa. Imela bode tri špicaste turne, dva spredej pri vходу bodeta ravno tako zidana ko štefanski turn, seveda ne tako visoka. Od spredej bodo tri vrata peljale v njo. Sploh bode imela celo podobo štefanske cerkve. Pa zdaj pogledimo kaj ljudi med tim počenjajo. Že na vse zgodaj se zbirajo okrog, kdor si je oskerbel listek ali cedelc smel je v ogrado na odre. V kratkem so bili vsi prenapolnjeni, tudi uni pri novo zidanej hiši. Večidel so bile tu ženske v židastih različno barvanih oblekah z ombrelicami, vse kakor bi bilo z rožami okinčano. Voz za vozom s sprelepo kojnsko opravo je priderdral, da ni bilo konca ne kraja. Če si na vse to bistro gledal, glava bi se ti začela verteti nad nevidjeno lepoto in bogastvom dunajske gospode. General za generalom v naj lepšej uniformi je stopal na svoje odredjeno mesto. Šteti jih ni bilo, več res kakor sto in petdeset, tu jeden v husarskej uniformi, drugi v navadnej generalskej z želeno perjanico in rudečimi hlačami. Viditi je bilo tudi francozke in turske generale v prebogatej obleki. Kamur je oko neslo, po glasiji in ob cestah je bilo natlačeno ljudi, zakaj cerkev se bode zidala na glasiji komej dve tre minute hoda od hiše Jožefinuma. Osem vojaških band je igralo okrog, vojaki so ob slovesnosti strelali in kanoni so z bastije gromeli. Ob desetih se pripelja carska rodovina v osmih pozlačenih vozih. Pred carjevim vozom bilo je tri pare sprelepih šimlastih konj, pred drugimi samo dva para. Cesarski voz bil je tako nebeško lep, visok, ves pozlačen z zlatimi čopami na vse strani, da ga ni opisati; kočijaši in konji so se ravno tako zlata prelijali. Ta slovesnost je terpela do dvanajstih, pri kterej so psalme peli, žegnovali in na temelni kamen bili, kterega so bli z svete dežele z olske gore sem pripeljali. Pervi je cesar z zlatim kladivom tri krat udaril v imenu svete trojice, za njim cesarica, cesarjev brat, dunajski kardinal itd. Znotrej je bil kamen votel in v toto votlino so djali listine, kdo je cerkev sozidal in zakaj, v spomin potomstvu. Potle so ga djali v zemljo kjer bode veliki oltar stal. Na kamen so zapisane besede: „Wo Christi Herz brach, brach man mich“ (kjer je Kristusu serce se lomilo, ulomili so mene). Cerkev se bode imenovala „Salvator“ (Odrešenik, Otetnik).

Družtvo sv. Mohora.

* „Drobtince“ za l. 1856 smo razposlali in mislimo, da jih že v rokah imajo vsi gg. družtveniki, ki so za l. 1856 plačali ali nam saj naznanili, da pri našem družtvu še ostati mislijo. Poslali smo jih vsem gg. družtvenikom po pošti, le gg. Lerher-ju, Leyrerju in Schimpfu smo poslali nekaj malega iztisov za tiste, kterih poslednja pošta nam ni znana.

* Dalje so plačali za l. 1856: Dr. Andrioli, Bruk, Bevk Jan., Brežan, Cvetko Fr., Čeppe, Čus Iv., Fiegl Jan., Holc Jak., Hleb, Juch Andr., Kopšič, Kostanjovec, Kodermac, Kaffol Štef., Krušic, Kranjc Fr., Lakner, Lager, Magdič, Misia, Majnik, Pencio, Posat, Pernavsl, Podrieka Pet., Pijic, Pušt, Prandšetter, Polak, Radičnik, Rabič, Rant, Simonič Fr., Stosler, Simc, Slanič, Sboogar, Švab, Šlik Jož., Tavšic, Vovčič Jož., Vuga, Verne, Vazenicnič, Velebil, Zadravec, Žaze.

Otročjost.

„Pustite male k meni priti, ker njih je nebeško kraljestvo.“ Mark. 10, 14.

Tako je rekel nekdanj naš nebeški Izveličar, ko so njegovi učenci presilno ljudstvo in tako tudi nedolžne otročiče od njega odvracati hoteli. In mladino ljubeči Jezus ljubeznivo posvari zavoljo tega svoje učence, in otročiči smejo k njemu in se radovati ž njim. —

„Pustite male k meni priti!“ O ljubeznive besede! Koga bi pač ne ganile? On je s tem otročjost, kot naj nedolžniši čas človeškega življenja, naj lepše in po pravici pohvalil. Z otročjostjo zgine večidel marskteremu zlati raj nedolžnosti in čistosti. Zatega voljo je tedaj otročjost pri Bogu toliko ljuba in vredna. In zares, odkritoserčni ljubeznivi otročji pogled mora v serce ganiti, če bi človek še tako strasten in v svet zamišljen bil. Ali nas ne vleče nekako priprosta otroška prijaznost k sebi, in nas tako rekoč zlatih časov sladko spominja, v katerih smo bili še njim enaki! In kdo si ne želi pri ljubih nedolžnih otročičih tudi prezlate otročjosti nazaj? Otročje serce je popolno svetišče, pravi neki pobožni mož. To prekrasno svetišče bi se moglo tedaj zlo spoštovati in modro in neutrudeno braniti, da bi nikoli nič nesvetega in nečistega v njega ne šlo. Otroci se primerjajo mladim drevescom, in tako je tudi. Ravno kakor mlade in nježne drevesca potrebujejo varha in strežbe, tako tudi otroci morajo koga imeti, ki jih varuje, k dobremu napeljuje in vse hudo od njih odvraca. Ako je tedaj vertnar pri drevescih zanikern in ne zatira vseh izraskov, ki se tu in tam pojavljajo, in če zraven zmiraj skerbno ne prilija in ne popravlja, se drevesce spačeno razraste, in nikoli prida sadu ne donaša. Ravno tako je pri otrocih. Otroška prva vertnarica ali odgojiteljica pa je lastna mati. Ona mora svoje prvo drevce varovati in čuti, da se ne spridi, zakaj ako se je že urastlo, se ne more več ali saj težko zopet poravnati. O kako srečna je tedaj mati, ki ve in zna svoje mile otročiče enako dišečim cveticam rediti in jih zoper svétne nevihte dobro v dobrem ukoreniniti! In koliko srečnejši je pa še učitelj, ki ima polno šolo dan na dan ljubih otročičev okoli sebe, med ktere lahko dobro seme obilno seje, in mehke serčica in spominčica na dobro stran ogreva, pridobuje in ohranjuje! O kje je pač veselejše in prijetnejše biti, kot pri nedolžni, nepokaženi in prostoveseli mladosti?

A. P.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Ljudje se tudi oblačijo in obuvajo. Oblačila:

Suknja ali jopa se nareja iz sukna, pa tudi iz druge robe. Suknja ima dva rokava, vratnik, dva napersnika, dve herbetnici in krilnici. Vratnik je včasih zameten. Na suknji ste tudi dve versti gumbov, včasih le ena versta; gumbi so rožnati, medeni ali žido ali svilo pooblečeni. Kratko jopo imenujemo jopič.

Prij. za šolo in dom.

Hlače odevajo noge in trebuh. So iz razne robe in mnogoverstne boje ali barve, — visijo na hlačnikih ali haytrah, in da so bolj napete, jih deržijo spodaj podpenke ali štrufne.

Nederc ali lajbič ima vratnik, zadnico in dve prednici, rokavov pa ne, nederc ima tudi gumbov, da se zapera.

Plajš je široka obleka, kamor se po zimi zavijamo. Suknje, hlače, nederce, in plajše nareja krojač, — ni slovensko mesto krojač rekati žnidar.

Srajca ali čikel leži na nagem in mora čeden biti, zatoraj se večkrat pere in spreoblači. Srajca je platnena ali pertena, nekteri nosijo tudi prižane srajce.

Ovratnik ali haderca okoli vrata je posebno dober po zimi, ko je mraz ali veter vleče. Ženske in otroci ne nosijo ovratnikov. Ovratniki so volnati, platneni ali svilnati in razno bojani ali barvani.

Klobuk je za to, da glavo pokrivamo. Ima pokrov in krajec ali streho. Dobro je, da imajo klobuki široke krajce, zakaj da? So nared večidel iz posebne robe, kterej pravimo klobučina, so pa tudi slamnjak. Fant nosijo tudi kape; zakaj imajo kape spredaj strehico? Kdaj devamo klobuke in kape z glave? Pridni otroci lepo pozdravljajo ljudi? Kako pravijo? Kako pa odgovarjajo. — Klobuke nareja klobučar, kape pa kapičar. Obuvala:

Skornjice, ktere pokrivajo noge do kolen, čišme ali kratke skornjice, punčohi in črevlji. Vse to nareja črevljar iz usna; skornjice so vselej usnate, črevlji so pa včasih sukneni ali platneni.

Podplati so iz debelih kož, da so močnejši. Da se obuvala nogi lepo prilegajo, jih črevljar pomerja in po kopitu nareja.

Nogavice in rokavice so, da noge in roke odevamo; nogavice so nitkaste, volnate ali svilnate, ravno tako tudi rokavice, ktere so pa včasih tudi usnate in kožuhaste; zakaj da? Nogavice tka nogavičar, rokavice pa dela rokavičar.

Zraven možkih oblačil so pa še tudi ženske oblačila, ktere nosijo ženske.

Janka nima rokavov, temuč nederc in krilo; se dela iz volne, pavole in platna; bogate gospe nosijo svilnate janke. So spodnje in zverhne janke.

Zastor se pripenja spredaj črez janko, je bel, moder ali tudi pisan. Zastori imajo tudi aržete ali žepe.

Na glavi nosijo ženske ali klobuke, ali kape, ali rute in peče. Kako pa ženske pozdravljajo, ali se tudi odkrivajo?

Otroci! oblačila so drage, zatoraj lepo varujte jih! Bogato oblačiti se ni potreba, pa čedno in pošteno! Raztergano in umazano hoditi, je gerdo!

(Dalje sledi.)

VI. Poševanje.*)

Pošteva čvetirke. Ravno tiste pravila, po kterih smo dosedaj postopali, veljajo tudi za vse višje števila; zatoraj, da se širena ne bode predolgo in presitno motala, bomo le kratko kazali stopnje, po kterih naj učitel podučuje.

Narejajmo narprej na desko štiri čerte, kakor smo delali do sedaj; učenci naj da jih narejajo na svoje plošice, takole

*) Na strani 68 versta 25 in 26 „Slov. Prij.“ mesto štiri beri tri.

||||. enkrat po štiri čerte so štiri čerte;

||||. ||||. dvakrat po štiri čerte je osem čert;

in tako dalje do desetkrat po štiri čerte je štirideset čert. —

Potem, ko to zastran čvetirke že urno gre, stopamo dalej in učimo učence poštovati višjih števil, post: $11 \times 4 = 44$, $12 \times 4 = 48$ do $15 \times 4 = 60$. Kako pa gre poštovati, smo že zgoraj kazali, namreč: 13×4 je 10×4 in 3×4 to je $40 + 12 = 52$. Naj učenci to lakole izrekajo: desetkrat po štiri je štirideset in trikrat po štiri je dvanajst, to znaša ukup: štirideset in dvanajst je pa dva in petdeset.

Čvetirko poštovati pa vadimo učence takole:

1. Poslužujemo se sbornih števil; poprašujemo:

a) koliko iznaša ena čvetirka, dve čvetirki . . . do petnajst čvetirk.

Tukaj se počijemo, ker je to ravno en rajniš; učenci naj se vadijo takole izgovarjati: ena čvetirka je štiri, zakaj enkrat po štiri je štiri; dve čvetirki je osem, zakaj . . . petnajst čvetirk je šestdeset, zakaj petnajstkrat po štiri je šestdeset.

b) koliko ima en vol, ena krava itd. . . nog, koliko dva, tri . . . petnajst volov? Koliko ima miza, tabla voglov, koliko 2, 3, 4 . . . 15 miz? Naj učenci takole pravijo: en vol ima štiri noge, zakaj enkrat po štiri je štiri . . . petnajst miz ima šestdeset nog, zakaj petnajstkrat po štiri je šestdeset.

c) koliko ima toliko in toliko reparjev v sebi krajcarjev. Narprej se jim pove, da en repar ima v sebi štiri krajcarje. Koliko imata krajcarjev dva reparja, tri reparji . . . do petnajst reparjev? Izgovarja se takole: 12 reparjev je 48 krajcarjev, zakaj 12 krat po 4 je 48. Koliko ima en rajniš reparjev? Dobro in modro je za prihodnji nauk, če učencem poveš, koliko reparjev imata dva rajn. tri, štiri rajn., moramo toraj napredovati do 60 reparjev.

Kader učenci že vse to gladko in umno znajo, začni

2. jih vaditi, štiri reči kupovati po enem, po dva, tri, do po 59 krajcarjev.

Obnašaj se pa takole: en polič mleka velja en krajcar, koliko veljajo štiri poliči? Učenec odgovori: štiri krajcarje. Povej mi, kako si to dobil? Poreče: Enkrat po štiri je štiri. Nekdaj so tudi imeli dnar, ki je veljal štiri kraje. Ko bi sedaj še tak dnar imeli, ali bi ne mogel mesto štirih krajcarjev kak drug dnar dati? Res, en repar bi tudi toliko plačal. Sedaj pa še enkrat povej mi, koliko veljajo štiri poliči, in mesto krajcarjev imenuj reparje. Ako en polič mleka velja en krajcar, veljajo štiri poliči en repar. Prav lepo. Kupujmo sedaj smetano, ktera je drajša, postavim polič po dva krajc. koliko veljajo štiri poliči? Otrok poreče: Ako velja en polič smetane dva kraje., veljajo štiri pol: dva reparja; koliko je to krajcarjev? Kupujmo reči še drajši, post: en funt soli po 5 kraje. koliko veljajo 4 funti? Ena palica žnuric velja 8 kr. koliko veljajo 4 palice? En golobček velja 15 kr., koliko veljajo 4 golb.? Prebrisane glavice bojo same zasledile pravilo: štiri reči veljajo toliko reparjev, kolikor krajcarjev velja ena reč. Prepričaj se, da jim je to pravilo jasno, če hitro v kako višjo desetko preskočiš; post. eno ponovilo velja 56 kr., koliko veljajo 4 ponovila? Učenci, katerim je pravilo jasno, urno porečejo: Ako eno ponovilo velja 56 kr., veljajo štiri ponovila 56 reparjev; koliko je pa to rajnišev? — Tako kupuj in prodaj reči razne verste posebno, ki so

otrokom znane in ljube. Pri tem nauku boš pa modro in dobro storil, ako učence opomniš, da je 4 toliko, kot 1 krat po tri in 1 krat po enem, 2 krat 4 toliko, kot 2 krat po tri in 2 krat po enem . . . 6 krat po 4 toliko, kot 6 krat po 3 in 6 krat po 1 itd. . . Tako bodo znali vse poštevte čveterke mesto v reparjih tudi izrajtati v groših in krajcarjih, post. eno malo berilo velja 15 kraje. koliko veljajo štiri? Veljajo 15 reparjev. Prav; pa izrajtaj mi to v groših in krajcarjih: Veljajo 15 grošev in 15 krajcarjev, to je 1 fl. Mati neso 4 kure na prodaj; prodajo eno po 23 kr. koliko dobijo za vse štiri? 23 reparjev ali 23 grošev in 23 kr., to je: 1 fl. 32 kr.

Na poslednje za učence ne bo velika težava rešiti tudi takih nalog, kjer ena reč velja nekaj rajnišev in krajcarjev. Post. 1 orna ola velja 4 fl. 25 kr., koliko veljajo 4 orne? Veljajo 4 rajn. in 25 reparjev ali pa 4 rajn. 25 grošev in 25 krajcarjev; to je ukup: 5 fl. 40 kr.

(Dalje sledi.)

Mirko Ostrovid, ali gorje nepokornim otrokom!

Med prve dežele naše carevine, čez ktere je Bog posebno obilno razlil svoj sveti blagoslov, štejemo lepo in rodovitno zemljo Slavonio. Ona, z Sremom ali Banatom vred je tisti hram, ki črez svoje lastne potrebe mnogim sosednim deželam ljubi kruhek preskerbljuje. Tukaj je živel pred mnogo leti na prijazni grajšini bogat vitez po imenu Radič, kteremu je dober Bog bil podelil toliko premoženja, da so ga vsi sosedi srečnega imenovali. Imel je res vsega v obilnosti, kar le človeško serce poželuje. K ti sreči mu je bila še žena rodila dvoje ljubeznivih otrok, fanta in deklico, ki sta bila veselje in up svojih starišev.

Ni je večje sreče za skerbijočega očeta in ljubijočo mater, ako njih otroci že v nježni mladosti hodijo po potih, ki derže k sreči in slavi; pa tudi je ni hujše šibe za nje, če zgodaj zabredejo otroci na razpotja hudobij, ker od tih se malokdaj vernejo. Navadno so razuzdane dela hudobnih otrok pušice, ki prebadajo in smertno ranijo starišev serca. —

Radičev sin, Mirko po imenu, je bil dorastel. Zastran ostrega očesa ali vida so mu bili dali znanci priimek Ostrovid, bil je pa fante tudi drugač krepkega, zalega telesa, in po običaju vseh Slovanov na jugu mu je bilo orožje narveče veselje. Zamogel bil bi postati hraber vojak, veselje in ponos starišev in domovine; pa — drugam so ga vlekli želje. —

Klatile so se tisti čas po Slavoniji mnoge razbojniške čete, ki so bile ostanki raztiranih Turčinov, pa tudi strah na samem stanujočih prebivavcev. — Ve sama mila majka, kako se je Mirko z eno tih čet soznanil; dovolj nam je vedeti, da omikanemu vitežkemu sinu je razbojniško življenje tako dopadlo, da stopil je v njih društvo, kjer so ga tovarši kmalo za svojega voditelja ali harambaša zvolili. —

Misliti si zamorete, dragi braveci, kako so se stariši prestrašili, zvedivši to žalostno novico. —

Zastonj so prežalostni starši, ko je Mirko nekega večera prišel skrivaj domu, sina nagovarjali, prosili, opominjali in clo protili mu. Mladi harambaša je bil gluh za vse njih prošnje, in edine, prevzetne besede, ki

jim jih je odgovoril, so bile: „Stariši! naukov vaših ne potrebujem, ker upam si brez vaših svetov živeti. Ostanite z Bogom, nikdar več se ne vidimo.“ — „Sinko! sinko! verni se in zapusti krivi pot,“ rečejo oče, „kako ne, zadelo te bo prokletstvo moje,“ pa Mirko ni slušal teh besed, naglo je zasedel svojega vranca in odjahal iz domačega dvorišča.

Preteklo je bilo mnogo let. —

Katinka, hči Radičeva in sestra Mirkova, kateremu pač ni bila nič podobna, se je bila med tim omožila z Ivanom, verlim tergovcem in starim prijatlom Radičeve hiše. Osem let je bilo že minulo, kar niso nič o Mirku slišali. Cela okolica je bila že njega pozabila, le stariši in Katinka ne, kateri so vedno na njega mislili in zanj molili, da bi ga Bog razsvetlil in pripeljal na pot prave pokore. — Katinka je bila rodila med tem dva ljubezniva sinčka, ki sta za veselje starišev rastla enako pomladanskim cvetlicam. —

Vnovič se je bil približal rojstni dan starega Radiča. Katinka je hotla svojega očeta danes posebno razveseliti, toraj v rano jutro pride s svojima sinčkoma, ki sta, sledni lepi snopek cvetlic v roki deržaje, staremu očetu jih v dar poklonila in mu v otročji nedolžnosti vošila srečo k šestdesetemu rojstnemu dnevju. Mali darek vnučkov in njih ljubeznivo obnašanje je starega Radiča tako razveselilo, ko zdavnej že nobena reč tako. Celi dopoldan je bil židane volje in ko se je o poldne mnogo znancev k obedu sošlo, so se radovali in prepevali tako, kakor se kaj tacega le pri Jugoslovanih nahaja. — Pa nekaj jim je imelo veselje kaliti. Proti koncu obeda se naenkrat pred odprtimi vratmi stanice zaslišijo žalostni glasi pesmice:

Smilujte se vbogega sromaka,
Ki ne vidi dneva in ne mraka,
Ki ne vidi nikdar sonca lep'ga
In ne gleda nikdar mesca bled'ga,
Kterga božja šiba je zadela
Za hudobne in kervave dela.

Vseh oči so se obrnile zdaj proti beračinu, ki je, ogernjen z razcapano haljo, se približal veseli družbici. Vsakega pa je tudi zazeblo v serce, ko je vidil, da siromak ima iztaknjene oči. —

Med tim beračin žalostno zavpije: Peljite me k staremu Radiču! — „Kaj želiš od mene?“ pregovori Radič, kateremu se je serce pomilovanja treslo. — „Ja, ti si Radič, poznam te po besedi „reče slepec.“ O, sprejmi me pod tvojo streho, daj mi pod njo prostorček — naj si bo tudi v pasji bajtici, in podeli mi le tisto hrano, katero navadno zaveržete; kaj drugega nisem vreden.“ — „Kdo pa si ti,“ ga upraša Radič, kterege so začele grozovitne predčutja navdajati. „Jaz sem pomilovanja vreden revček, kateremu so Turki oči staknili. Bil sem glasovit junak, pa močnejši od mene je prišel in sterl me — o, da bi me bil ubil popolnoma.“ — „Kako ti je ime?“ ga zopet nesterpljivo popraša Radič. Imel sem ime „zaverne beračin,“ pa njega so mi vzele šume in berda Slavonske. Vzemite me pod tvojo streho, in v plačilo ti hočem mnogo važnih dogodb o sebi pripovedovati.“ —

Radič, usmiljenja prevzet, mu odkaže prostor v družinski sobi. Tukaj se je naš slepec tako zaderžal, da so ga gospodar in družina radi

imeli. Zastran slepote in mnogih ran ni mogel drugega delati, kakor perje pukati, ali viti prejo. —

Neko jutro ga najdejo mertvega v postelji. Pod zgglavjem so našli pis-mice sledečega zadržaja: „Ljubeznivi starši! jaz sem vaš sin Mirko Ostro-vid. Beračil sem in se težavno priplazil le zato do Vas, da pod vašo streho svojo dušo izdihniti zamorem. — Bog me je kaznoval hudo in vdaril me s slepoto, ker sem se pregrešil zoper četrto zapoved njegovo. Odpu-stite mi in molite zame, da se me Bog v svoji neskončni milosti usmili!“ —

Končnega navka k ti povesti nam menda ni treba! —

Svobodno po ilirskem sp. J. Levičnik.

Re z i a n i.

Stari ljudje pravijo, da so Reziani iz Rusovskega prišli v svoje da-našnje kraje. V časih hudih vojsk so neki Rusi v to dolino pribegnili, kjer ni do tistih dob še nobeden prebival; tu so se ustavili, hiše zidali in v miru živeli, in po njih se je ta kraj klicati jel Resia ali Rezia. Re-zianski jezik je zares tudi zelo podoben Rusovskemu; zakaj ko so Rusi se po teh straneh nazaj pomikali, je neki Rus tudi na Reziansko prišel, in ko je s starejšimi Reziani govoril, kateri svoj domači jezik bolj čisto go-voré, je dobro umel njih govorjenje, in tudi Reziani so njega razumeli. Verjetno je tadaj, da je jezik Rezianski prav za prav Rusovsko podnarečje, ali sadaj je zelo popačen zavoljo tega, ker živé Reziani v sredi Lahov in hodijo po svetu, kjer morajo mnogo drugih jezikov saj za silo govoriti. Je tadaj Reziansko narečje zmes slavjanskih, menda Rusovskih, nemških in laških ali furlanskih besed, katerim dajajo slavjanske končnice in slavjansko škljanjanje. Ker pa kupčujejo z Nemci in z Lahi, govoré kakor smo uže omenili, tudi za silo nemško in laško.

Reziansko se naslanja proti izhodu na Bovške planine, in se dotika Bovca in Žage; proti jugu na Lusevero; proti zahodu jo meji Rešiuta (ali Reziuta, Resciutta), proti polnočni strani Rakolansko in Klauze (Chiusa). Dolga je Rezianska deželica, od izhoda do zapada, blizo dvajset italian-skih milj, to je skoraj 5 ali šest ur hoda; široka pa je od severja do juga, blizo osem milj ali dve uri. Cela deželica je le dolina okoli in okoli obkrožena od visokih stermih gor, samo na zahodni strani je soteska, kjer se Rezianska pot poleg potoka Rezijske zviija in vodi do Rešiute na veliko cesto. Naj višja gora na Rezianskem je Kanin (Canino), ki se na izhodni strani čez oblake vzdiguje. Imenuje se tako od latinskega canus-a-um (siv), ker od polovice gor je vedno sivkasto bela. Po zimi se beli, ker je vsa snegom pokrita; poleti pa ker nima nič drugega kakor samo golo skalovje. Na nji ne raste nobena travica, noben germ, nobeno drevo; na nji ni nič živega opaziti. Ta gora je tako visoka, da bi človek ko-maj ji do verha prišel v šestih urah. Do pol visokosti se še lahko pride, potem pa naprej je tako sterma, da bi bilo malo komu mogoče, ji do vérha dospeti, ker je plazenje po nji silno težavno in nevarno. Od tod so babjeverni ljudje raztresli prazno govorico, da Bog tiste grešnike, ki umerjejo nespokorjeni, obsodi, na tej gori stanovati in terpeti. — Druge Rezianske gore niso tako visoke, in tudi ne tako puste in nerodovitne; na njih se vidijo med golim skalovjem tudi senožeti in hoste. — Planjava Re-zianske doline je široka eno miljo, dolga šest; po sredi teče potok, ki

mu tudi Rezia pravijo. Čez potok je sred doline lesen most postavljen, ki veže obe strani.

Vse stanovališča Rezianov razun Volčja, (Uccea) so v planjavi, in se delé v štiri velike vasi. Pérvá vas se kličé Sv. Jurja (S. Giorgio), ki ima 115 ognjišč in šteje okoli 670 duš. Druga vas je Njiva (Gniva), ki šteje okoli 250 prebivavcov in ima 89 hiš. Tretja vas se kličé Ožjak (Oseacco), in šteje hiš 152 in 880 duš. Volčji térg (Uccea) leži na južno — izhodni strani, ima samo 24 hiš, in šteje 130 duš. Potem takem živi na Rezianskem okoli 2900 duš v 500 hišah.

Skoraj na sredi deželice stoji samotna vasica, ki ne šteje čez šest hiš, in se kličé Travník (Prato di Resia). Tu je farna cerkev, katera ima pet lepih altarjev iz belega marmelnja, in nove orgle postavljene leta 1849. Pa tudi vsaka tu zgoraj omenjenih vasi ima svojo podružno cerkev; vsaka teh cerkev ima po tri altarje iz marmelnja, in v St. Jurški cérkvi se hrani tudi sv. rešno telo.

Reziani imajo enega fajmoštra in dva kaplana; vsi trije duhovni stanujejo na Travniku pri farni cerkvi. Od tod morajo za duhovni blagor svojih farmanov skrbeti, ki okoli raztrešeni žive; posebno jim je težavna služba duhovna zavoljo Volčje vasi, do ktere imajo skoraj 15 milj daleč. Vsi Reziani morajo v farno cerkev k službi božji se shajati, kjer se berejo tri maše vsako nedeljo in vsak praznik čez leto. Kadar pa pade god posvečevanja ali pa patrona ene ali druge podružne cerkve, se berete v farni cerkvi zgodaj dve tihi sv. maši, péta farna maša pa je ob ednajsti uri v podružnici, kjer je ravno posebni praznik.

Središče cele Rezianske deželice, kakor smo zgoraj rekli, kjer stoji farna cerkev z nekterimi hišami, je Travník. Ta kraj je obzidan okoli in okoli; zid, ki vasico obdaja, je blizo štiri čevlje visok; od ene strani do druge méri ves obzidani kraj 75 korakov. V tem zidu so štiri vrata proti štirim oddelkom fare.

Rezianske hiše so terdno zidane, in imajo po dva, nekatere tudi po tri nadstropja. Vse shrambe in sobe pri tleh so obokane ali velbane, zato dim ne more tako lahko do gorejnih sob, pa tudi hiše so po tem takem bolj terdne. Dimnik se vidi pri malo kateri hiši. Nekatere hiše so slamo krite, večidel pa so pokrite opekami.

Živé pa Reziani od svojih zemljišč, ki jih pridno obdelujejo, od živine in od kupčije. Pridelujejo reži, turšice, krompirja, repe in ajde. Ali malo družin je, da bi za svoje potrebe dovolj pridelali na svojem zemljišči; skoraj vsi morajo turšico od furlanov kupovati. Rezianski svet je tako pesknat in nerodoviten, da morajo gnojiti vsako leto ne samo polja, ampak tudi travnike, ako hočejo kaj pridelati; če tega ne storé, nimajo ne kruha, ne sena. — Polja pa obdelujejo same ženske. One spravljajo seno, vozijo domu derva, gnojijo njive in travnike, pospravljajo poljske pridelke. Možje so skoraj vsi kupčevavci ali pa berači, se vlačijo okoli po svetu, se za obdelovanje polja kar ne zmenijo, in kadar tudi za majhen čas domu pridejo, se poljskega dela nikdar in nikakor ne lotijo. — Reziani redijo tudi krave, koze in ovce. Naj premožniši hiše imajo navadno po 50 ovac, po 40 koz in po 8 krav. Iz mleka delajo sir, maslo itd. — Ker pa se s poljodelstvom in z živinorejo preživeti ne morejo, so prisiljeni kupčevati in si tako iskati potrebnega kruha. Vedno so okoli po celem Avstrianskem cesarstvu in tudi vunkej hodijo v Parske dežele. Naj premožniši

Rezijski kupčevavci imajo po dva ali tudi tri voze, in po 18 do 20 konj, s katerimi robo prevažujejo iz Nemškega v Italijo, in iz Italije na Nemško.

Rezianom dopade posebno dobro vino, igra in ples. Dvanajst kerčmarjev je na Rezijskem, in v središču deželice je še gostivnica, kjer lahko tudi čez noč gostje ostajajo. Naj ljubši njih igra so karte. O spomladnem času in poleti, in pa o pusti plešejo skoraj vsak praznik, ravno tako o ženitninah. Plesišče je vselej štirivoglato; plesaje se ne vertijo okrog, temuč skačejo naravnost pred se od ene strani plesišča do druge, in ravno tako nazaj; na sredi se plesavci in plesavke sučejo, pa se ne dotaknejo eden drugega. Vsakteri pleše sam za se; plešejo res ob enem možki in ženske vkupej, ali nikoli se eden drugega ne dotikajo celi čas plesanja, in si rok ne podajajo.

Cela Rezijska dolina z Volčjo vasjo vred je ena sama občina ali komún; na sredi pri farni cerkvi je njih občinska uradnja. Vsi trije občinski možje, in pa en srenjski hlapec, znajo pisati in brati. Srenjski župan je skoraj vsakdan skozi celo leto v svoji uradnji.

Razun te uradnje imajo Reziani tukej tudi šolo, ki jo obiskujejo otroci iz vseh Rezijskih vasi. V tej šoli se učé otroci brati, pisati, računati itd. v Rezijskem in v talianskem jeziku, tako da se vadijo v obeh, in umejo, govoré in pišejo v obeh jezikih.

Razun ključarjev (fabbricieri), ki nimajo dovolj cerkvenih dohodkov, da bi z njimi svojim cerkvam potrebnih stvari omišlovali, imajo tudi cerkvenega starašina (cameraro), ki je dolžen po nasvetu ključarjev skrbeti za vse cerkvene potrebe. Vsaka zgoraj omenjenih pet cerkev ima svojega lastnega starašina, ki konec leta odstopi, da se nov starašina izvoli. Dan volitve novega starašina je za njegov oddelik fare vesel, prazničen dan. Ali naj večje veselje in praznovanje je, kadar volijo starašina farne cerkve. Vsako leto se zberejo namreč 25. mesca aprila zvečer pred farno cerkev fajmošter s kaplanoma, ključarji, srenjski uradniki in drugi pošteni možje cele fare; tu poda pričujočim starašina pisan račun čez vse, kar je čez leto za cerkev potegnil in izdal. Kadar pričujoči možje račun pregledajo in najdejo, da je vse prav, starašina svojo mošnjo vun potegne, in podari iz svojega lepo število dnarja cerkvi, po navadi tavžent benečanskih liber.*) Na to se podajo vsi v cerkev, in zapojejo zahvalno pesem. Potem stopijo zopet iz cerkve, starašina in drugi možje; starašina pa stopi med mnogobrojno zbrano ljudstvo, ki čaka, željno zvedeti, kako se je važno opravilo končalo. Tu jamejo govoriti gospod fajmošter, oznanijo zbranemu ljudstvu izid letnega računa, in kolikajn je starašina cerkvi podaril. Skoraj vsako leto znaša ostanek cerkvene denarnice s starašinovim darom vred okoli 2500 benečanskih liber. Ljudstvo na to veselo zavriska; vsi hvalijo z enim glasom dobrodušnega starašina, in mu z dobrim belim vinom zdravice napivajo, da je kaj. Pol ure po tem ko vse uže nekako bolj omolkne, sam bivši starašina ustane, in na glas, da ga lahko vsi slišijo, oznani ljudstvu ime novega starašina, ki je uže poprej v to volitev dal svoje privočenje, in se iz ponižnosti še v kakem bližnem kotu skriva. Dva duhovna se na to koj vzdigneta ga poiskat, in ko ga najdeta, ga seboj vzameta in sprejmeta do zdolejnih stopnic mesta, kjer stoji dozdašnji starašina v sredi med srenjskimi možmi. Novi starašina poklekne, enmalo tihoma pomóli,

*) Benečanska libra velja 11 1/2 krajcerjev. Tavžent liber je blezo 188 fl. 55 kr.

pa prejme iz rok dosedajnega starašina z velikim spoštovanjem veliko sreberno škatlo, ki je skorej eno libro težka, in je znanje njegove nove službe. Po tem se uzdigne, ustane, se zahvali možem in vsemu zbranemu ljudstvu za čast, da so njega izvolili starašina, in se priporoči njih darljivosti. Na to se vsi razidejo. — Novi starašina pa hodi koj po celem Rezijskem, po vseh hišah in potih, in bere milodari v denarji, ki mu jih vsakter radovoljno podaja, ki ga sreča. Tisti večer po volitvi novega starašina se napravi vselej obilna večerja, h kateri se povabijo vsi srenjski uradniki in drugi zgorej imenovani pervaki, stari in novi starašina, sorodniki obojih, in še kter drugi možak iz raznih farnih oddelkov. Po večerji vzame novi starašina v roke sreberno škatlo, in jo nosi okoli mize k vsem povabljenim, in dobi vanjo od vsakega kak srebernik. Ravno to dela on vselej, kadar je pri kaki gostiji pričujoč.

Starašina se jemlje vselej izmed prvih in premožniših Rezijskih hiš. Njegova dolžnost je, večkrat čez leto vso srenjo obhoditi, in nabirati sira, masla in tudi denar, zato da se zamorejo oskerbeti vse v cerkvi potrebne reči. K vsim diplomatskim gostijam je tudi on vselej povabljen, ki se v Rezijski napravljajo, in je v časti prvi za duhovnimi. Tudi v cerkvi ima on in njegova družina poseben časten stol. Da v kratkem povém, starašina je povsod in v vsem prvi za duhovnimi in med vsemi naj bolj spoštovan.

Ker Rezijski vedno po svetu hodijo, in v razne dežele in kraje zahajajo, imajo tudi raznoverstne šege v noši in obleki. Večidel posnemajo v tem ljudi tistih dežel, v ktere bolj pogostoma dohajajo: zato se nekteri nosijo po Ogersko, drugi se oblačijo kakor Poljaki, drugi posnemajo Avstrijance, drugi nosijo furlanske pisane oblačila, in zopet drugi se nosijo kakor Parci. Same ženske se vse derže svoje domače Rezijske šege, s tim samim razločkom, da se nektele lepše in dražje oblačijo, nektele pa revnije, kakor jim premoženje dopušča. Sploh pa ljubijo svilnate oblačila, ki jih obilno nosijo.

Vsi Rezijski nosijo svoje otroke v farno cerkev k svetemu kerstu; ravno tako nosijo k farni cerkvi tudi svoje merlice, in jih tam zakopujejo; se vé da se tudi samo v tej cerkvi poročujejo. Novorojene otroke donajajo h kerstu v opertnem košu. Kadar je dete kerščeno, molijo duhoven med tem, ko se vračajo od kerstnega kamna k velikemu altarju, začetek evangelja sv. Janeza, in ko pridejo do velikega altarja, se tamkej ustavijo in dajo poljubej miru detetovemu očetu, kumu ali botru, botri in babi, in dobé od vsakega kak dar v denarji, ki ga na altar položé. — Potem gredo vsi skupej, z duhovnim vred v kerčmo k južini, ktero Rezijski karstlinje (Carstigne) imenujejo.

Porodnice ostanejo ene tedne po porodu domá; po tem pa jih spremlja baba do cerkve k navadnemu blagoslovu. Tu pokleknejo pred cerkvenimi vrati ogernjene od glave do pet z rjuho ali pa kakim dolgim kosom platna, in nektele imajo na glavi tudi klobuk. Tako ostanejo ondi celi čas, ko duhoven sveti blagoslov čez nje govore, kakor stoji v rimskem obredniku; na zadnje podajo duhovnik porodnici in babi poljubej miru pri velikem altarji; tu porodnica rjuho od sebe dene, in se poda na svoje opravila. Zvečer tistega dne potem napravi na svojem domu večerjo, h kateri povabi botra, botro in pa babo.

Kadar se ženijo in udajejo premožniši, pridejo na dan poroke do cerkve z velikim številom svatov. Kar je možkih, gredo v lepém redu po

dva in dva, eden za drugim, in na zadnje ženin na desni svojega druga; za njimi gredo kar jih je ženskih, v ravno takim redu; ali nevesta pred vsemi, s svojo družico na levi. Kakšenkrat imajo tudi godce, ki jim celo pot do cerkve, in potem iz cerkve nazaj na dom godejo. Po svetem opravi-
vilu v cerkvi, pri katerem gredo ženin, nevesta in vsi svatje k poljubeju miru ali kakor sploh pravimo, k ofru, kjer vsakter kak denar na altar položi, se poje sveta maša, da bi Bog novi zakon blagoslovil, in po maši pojejo sred cerkve Miserere in De profundis, in še neke druge molitve za rajnke ženina in neveste, in zopet pri tem podari vsakdo izmed pričujočih kaj malega duhovniku. Kadar pridejo vun iz cerkve, obsujejo vsi ženina in nevesto, jima srečo voščiti, potem pa se vernejo na svoj dom v ravno tistem redu, v katerem so prišli. Tu se napravi vesela ženitnina, in se pleše.

Kadar kdo umerje, ga vselej eden ali več duhovnov sprejunejo, bodi si ubog ali premožen, in to se godi vselej pred poldnem. Kadar vzdignejo merliča, da bi ga iz hiše nesli, začnejo na ves glas jokati in žalovati vsi njegovi sorodniki in znanci, da je joj, in to terpi celo pot noter do cerkve; v cerkvi se ta jok en malo utolaži med svetim opravičilom, začne pa zopet po tem in še z večim krikom, kadar merliča v jamo spuščajo. Ni je pogrebščine na Rezianskem, pri kateri bi se ne slišal tak glasen jok in stok, in scer je to žalovanje mnogokrat prisiljeno, ker je taka navada. Na dan pogrebščine napravi hiša, iz ktere je bil merlič, v kaki kerčmi obed vsem tistim, ki so merliča do groba sprejeli, in kadar je obed h koncu, molijo še vsi skupaj za rajncega. Zavoljo tega se zbere k pogrebu vselej dosti ljudi, čez dve sto, tri sto, do pet sto oseb. Kakšenkrat je ta gostija še precej obilna; je se in pije tako, da se nekteri tudi upijajo, in tako se prigodi kakšenkrat, da tisti, ki so zjutrej plakali in na glas jokali za mervtaško trugo, zvečer veseli domu gredo, in si po poti vriskajo in pojejo. To, kar tu pravim, ni izmišljeno, ampak resnično. — Reziani svojih rajnkih ne zabijo, in radi in zvesto za nje molijo: na dan pogreba plačajo za eno peto mašo po rajnkem, ravno tako tretji dan po pogrebu, sedmi in trideseti, in pa na obletnico: zraven tega denejo vsakrat kak denar v cerkveno v to namenjeno tružico, kadar se molitve po njih mervtih v cerkvi opravljajo. Če je bil rajnki iz premožne hiše, se pete maše po njem še z večjo slovesnostjo opravljajo.

Vse cerkvene svete opravila so o praznikih lepe in slovesne. Velika maša se vsako nedeljo poje in še posebno takrat, kadar so večji prazniki, ker je tadaj peta maša z leviti. Tudi v podružnicah se pojejo maše z leviti o njih posebnih godovih in praznikih. Naj pa se poje maša z leviti v farni cerkvi, ali v kaki podružni, vselej je ofer, kjer vsakdo kaj malega na altar dene. In zato da se svete opravila v cerkvi lepše in z večjo slovesnostjo opravljajo, ima vsaka cerkev po šest pevcov, tadaj je vseh pevcov štiri in dvajset. Kadar kateri teh pevcov umerje, se koj drug poišče; ali nobeden ne more postati pevec, kterega pevc sami ne izvolé, in potem morajo še fajmošter v njegovo volitev privoliti. Ta volitev in to privoljenje se godi vselej tisti dan leta, ko vseh 24 pevcov vkup pride, kar se vsako leto enkrat zgodi. Ta dan so povabljeni vsi pevcí od fajmoštra in od starašina k obilnemu obedu, kterega ta dva poslednja plačata. —

Do tod so besede Rezianskega fajmoštra, pisane v italianskem jeziku v letu 1849. Jaz sem jih le preoblekel, in za naše slovenske bravce poslovenil. Pristavim pa še to, kar je bilo temu izvirnemu spisu na koncu pridjano, s tem samim razločkom, da Rezianske besede in stavke s pristavljenimi slovenskimi razložim.

Dialogo fra un Resiano ed
una Resiana.

Maria. Laudato Jezú Cristo, hótár.

Zuan. Sempre sia laudato, hótá.

M. Ja man a chiar di vas videt, hotar.

Z. Sahualen: pa ja vas, hotra.

M. Sahualen, hotar.

Z. Zhi vi ste kei sdrava, hotra?

M. Gio ninchei. Abai vi, hotar? pa vi!

Z. Pa ja ninchei, hotra.

M. Ja, vas saludavan, hotar.

Z. Pa ja vas, hotra.

M. S bichom, hotar.

Z. Boho ime, hotra.

M. Poite lepu, hotar.

Z. Sahualen. Poite lepu pa vi hotra.

M. Sahualen, hotar.

So pa od Rezianov tudi še drugi pisali, ki jih hočem tukaj saj v kratkem omeniti, kolikor sem zvedel. Naj pred najdem Dobrovškega, (Slavin. Herausgegeben von W. Hanka. Prag 1834. S. 118 — 124.) ki je od Rezianov nekaj povedal. Njegove besede tu sem postavim, pa poslovenjene, ker utegnejo ktereга bravca zanimati, in pa ker omenjenega Dobrovškovega dela nima vsak pri rokah. On govori torej tako le: „V listu od dne 14 aprila 1801 leta je napisal moj ljubi Slavin (A. Pišely) nekaj slovenskih besed, ki si jih je nabral v Rezianski dolini, pri potoku, ki mu je Rezia ime, v vasi Ruštis. Ta dolina spada pod Benečansko, petnajst italjskih milj deleč od Vidma (Udine), in šteje 7000 ljudi, kateri živé od poljedelstva in od živinoreje. Tisti izmed prebivancev te doline, ki govoré slovensko, so prav za prav oddelek tistega slovenskega stebila, ki se je od šestega stoletja sem razširil po Krajskem in po Koroškem. Kar pričajo njih jezik, ki je poln slovenskih besed.

Potem imenovani Dobrovski v zgorej omenjeni knjiži tako dalej govori: „Prebivavci te doline imenujejo svojo domačijo dum Rezia. Vasi v tej dolini so: *) Ruštis, Oseak, Niva, Stolvica, in Povijej, kjer se govori furlansko. Reke in potoki so: Rezia, naj večja voda v dolini; črni potok, Risatik, Puto. Imena gor: Posgost nad vasjo Stolvica imenovano; Kanin, nad Št. Jurjem Brumand nad Brumandom. Posebne imena nekterih strani Rezianskega so: Plananica, Stolac, Zlebac.

*) Tu stoji Auštis, jaz sem Ruštis zapisal, ker prvič izdani Slavin tako bere. Mogoče pa, da mora biti tu, in kjer je zgorej užé ta vas omenjena, le Auštis, kar bi se nekako ujemalo z italjskim imenom vasi Uccia.

Pogovor med Rezianom in
Rezianko.

Maria. Hvaljen bodi Jezus Kristus,
boter.

Janez. Vekoma bod hvaljen, botra.

M. Prav ljubo mi je, da vas vidim,
boter.

J. Zahvalim: pa jaz vas, botra.

M. Zahvalim, boter.

J. Ali ste kaj zdrava, botra?

M. En malo. Kako pa vi, boter?

J. Jaz tudi malo, botra.

M. Jaz vas pozdravljam, boter.

J. Tudi jaz vas, botra.

M. Z Bogom, boter.

J. V ime božje, botra.

M. Pojdite lepo, boter.

J. Zahvalim. Pojdite lepo tudi vi,
botra.

M. Zahvalim, boter.

„Pri poslovljenji so Reziani, s kterimi je moj Slavin govoril, navadno pravili: a vi stujte zdrav. Slavjani si voščijo povsod eden drugemu zdravje, in kaj si zamorejo res boljšega želeči? Kaj je več vredno, kakor mens sana in corpore sano? kakor govori Horaci.

Da bi pač moj prijatelj Reziane bil poprašal, kako oni sami sebe imenujejo, kadar se hočejo ločiti od Nemcov in Talianov, in kako imenujejo svoj jezik! Jaz menim, da bi mu bili odgovorili, da so Slovinci, in njih jezik slovinski jezik. Morebit bo kdo drugi enkrat nam kaj bolj gotovega čez to povedal.“

Tako Dobrovski. Če te besede s prvim popisom Reziánov primerimo, najdemo koj neke razločke med obema. Dobrovski šteje tu 7000 Reziánov, uni le 2900. Imena vasi tudi si niso koj podobne. Ali jaz bi rekel, da Dobrovskova vas Auštis *) ni druga, kod Uccia, ali, kakor sem zgorej jo poslovenil, Volčje-Vučje; Oseak je Oseacco, ali kakor sem jaz jo poslovenil Ožjak (morebiti tudi Osjak?) Stolvica je menda Št. Juri. Povijej pa je furlansk, zato se v prvem popisu ne omenja, in od tod pride menda tudi, da Dobrovski 7000, naš fajmošter Reziánski pa samo le malo manj ko 3000 duš šteje. V drugem ne najdemo nobene težave.

Tudi slavni Kolar v svojem slovutnem delu Staroitalia slovanska (díl I. hlava II. clánek II. § 2. str. 209 — 212) govori od teh naših Reziánov. On izpeljuje ime Reziánov od starih Etruskov tako le: „Prebivavci Etrurje so imeli tri imena, dva, da tako rečem, zunajna, namreč: Turi, Turii, Turanje, Tursci, Tusci od tur-vol, ogenj; in Etrusci ali častivci vatre, ognja pod podobo tura ali vola; tretje ime znotrajno in domače, to je: Raseni, Razeni, to je Rodjeni „... itd.“ Ti Razeni so bili v poznejših časih od nekterih severnih narodov, posebno od Iberov in Galov, ravno tako tlačeni, in preganjani, kakor prebivavci južne Italije, Sabini, Latini, Brutii in drugi, od Gerkov... Divji in silni Gali so planili nad krotki, z gospodarstvenjem, naboženstvom in umetnostimi se pečajoči, in zato iz vojnškega ogleda oslábli narod Etruški; so mu vzeli nj-gove cveteče mesta, in potisnili njegove prebivavce iz obdelanih in rodovitnih Etruških dolin in ravnin do severnih gor in planin rhaetskih, tirolskih in helvetskih. To spričujejo Livius 5, 33. Justin 20, 5. Plinius 3, 20. in Stephanus Byzant. pod nadpisom: Rhaetii populus Etruscus. Te spričevanja starorimskih pisateljev čez to historiško prigodbo podperajo pa tudi živi dokazi in do sadašnjega dne obstoječi prevnuki tistih starih Slavo-Etruskov, raztresenih še sadaj po dolinah in gorah Helveških, Tirolskih in Rhaetskih. Zakaj jaz menim, da Reziani, od kterih pišejo A. Pišeli in Dobrovski v Slavinu, Prag 1808 str. 120 — 127; in Stanko Vraz v Danici Ilirski 1841 štev. 29.; v naj novejši dobi pak J. Sreznevski in P. Preis, v Časopisu Musejnem 1841, 3, 341, — da so namreč ti Reziani potomci teh Etruških Razenov, ki so pred Gali semkaj pribežali... Kakor je bila v Etrurii reka in dežela Razena (amnis Rasenus, regio Rasenensis blizo Vetuloniae), tako je tudi tukej v Rezii reka in dolina Rezia... Sreznevski pak piše na omenjenem mestu: „Zlasti to je spomina vredno od dvora Gospodnice, da je živel tukej, kakor pravi ustno sporočilo, prvi začelnik Reziánov, ki je prišel iz Rušije, t. j. iz Rusije, kakor to razlaga Reverendissimus Dominus Odorico But-

*) Glej poprejšno opazko.

tolo." — To sporočilo Režianov od Rušije se nanaša ne na Ruse, Rusiane v severu, ampak brez dvoma na Raze, Razene v Etrurii in v Italii. Vidov god se obhaja, poleg omenjenega Sreznovskega str. 343, tudi v Režii s plesom in petjem tako, kakor smo to sami vidili tudi pri drugih Italii sosednih Slavjanih itd.

Tako Kolar, iz čigar besed tudi zvemo, kateri so še kaj od Režianov pisali. Akoravno pa je njegovo mnenje od začetka Režianov vredno, da se še bolj pretuhta in po mogočnosti razjasni, bi vendar jaz, opiraje se na zgorej iz Slavina navedene Režianske besede, in njih veliko podobo z našimi slovenskimi, se raj poprijel mnenja Dobrovskega, ki terdi, da so Režiani oddelek krajnskih in koroških Slovincov, katerih jezik se je le enmalo bolj popačil. Ravno te misli je tudi slavnoznani Šafarik. *Slavische Alterthümer*. Leipzig 1844, 2. Band. Seite 344.

Tetrevi ali gorne kure.

(Konec.)

Mnogo menša je brezovka ali tetrevik (*tetrao tetrix*), ki je po velikosti domačej ali hišnej kuri (kokoši) podoben. Tehta dve do poltretje libre. Perje mu je modro černo, se sveti kot kov ali metal; perute so v kolencih belkaste, po verhu dvema rujavima progama prižane, rep vilicast, na koncu precej zakrivljen. Noge ima kosmate črnosive boje, nad jasnim očesom rudečo progo ali oblok. Kura je menša od petelina, imá rujavo, černo pikasto perje, rep ji je krajši s črnimi progami. Tetrevci živé rajši v listnatih lesih in se večkrat v letu preselujejo. Starih krajev, kjer je se ulegel, mu je malo mar. Primeriš li tetrevka s tetrevom, je to pač pravi neumnež. Velika boječnost in plašljivost, ne pa čuječnost in sprevedljivost, kakor jo pri tetrevu najdemo, ga tolikrat smertne nevarnosti reši in mu življenje ohrani. Kurica znese zvigredi po pet do dvanajst jajc, ki so žolto-bele barve z rujavimi pikličii obsete, velike so kakor jajca domačih kur. Gnezdo si nanosi pod nizko, gosto germovje, in jajca z mehom ali listjem pokrije, kdarkoli se za nekoliko časa od njega oddalji. Mladiči čivkajo, kakor domače piščeta, gredó povsod za kokljo, ki jim červe izkopuje in mravljinjake razberskava. Za nekoliko nedelj že letajo za materjo po drevju.

Pozimi živé največ od smolovih ali brinjevih gralic, razgrebujejo sneg, da bi jagodnih ali kak drug koren dobile. Spomladi obirajo različno novo zelje, clo cvet strupenih ali otrovnih rastlin objedajo. Poletu jih kermijo kebri, pajki, kobilice (konjiči), mravlje, jagode, v jeseni različno zernje. Tudi droben pesek radi pogoltujejo, da želodec laglje prebavi.

Tetrevkovo meso je ukusnejše in bolj redivno od tetrevova, petelinje je dvoje barve kakor golobje. Naj več tetrevkov živí v Laponskem, na Švedskem in Ruskem, kjer se jih včasih v trumah po tisuče vkup znajde. Skušeni lovci vedo tetrevka priklicati, ker njega glas oponašajo. Tetrevik se zmladá more tudi ukrotiti, pa ne živí potem delj ko dve leti. Po njegovem glasu prerokujejo stari lovci prihodnje vreme. Pravijo, da on pred gerdo uro glasneje poje, glas h koncu posebno zavija in se kaj nepojno obnaša, z zemlje na nizke debela in odtod na visoke drevesa preletuje.

Jereb (*tetrao bonasia*) živi naj rajše na poldnevnej strani, pa kraj mora biti olšjem, lišjem in smoljem (brinjem) gosto zaraščen. Tu rad po tleh semtertje bega in živega išče. Je malo veči kakor domači golob ali poljna kura (*perdix cinerea*), ima pod jasnim očesom rudečo progno, črn kljun in slabe do kolenca dlakoj gosto obraščene noge. Perje ima rijastorujavo barvo, belimi in črnimi pikami obseto, noge so sive, rep černosiv, okrogliat, po obeh krajih dvoje prog ena črna in ena bela počrez. Živé poletu navadno po dva, le v jeseni se v gostih trumah semtertje vlačijo. Naj ljubejše so jim černe tla in gosto germovje, prenočujejo pa vedno po drevji. Pozimi se clo v sneg zagrebavajo, si kakega korenja v živež dobiti, so kaj plašni in ni jih lahko ujeti. Nameriš na kak trop, se ti uznesejo močno šumé in se v polokrogu nedaleč od starega kraja zopet k tlam spusté: ali pa beže z nategnjenim vratom po tleh v naj urnejšem teku, se kje med kamenjem ali v hosti poskrit. Zleti li kak jereb na drevo, se berž k deblu pritisne, da ga naj bistrejše oko silno težko zapazi. Jerebi ne letajo radi, pa po tleh kaj izverstno in urno begajo, žvižgajo prav glasno: „tihi — titi — ti“ kakor bi se smejali.

Poletu se žive od različne golazni, červov in polžev, pa tudi drevesne popke radi obirajo, cvet in rahlo perje drevesnih rastlin požirajo in po zemlji černice, maline in jagode pobirajo.

Kura ali samica znese zpomladi 8 — 15 rujavkastih jajc z otemnimi pikami, ki so malo večje kakor jajca golobje. Za tri nedelje izlezejo že z njih mladiči, ki se koj berž jako umetno skrivati znajo, da jih je zelo težko najti. Po noči in ob hudej uri utikajo se pod krila samicine. Samec svojo družino povsod spremlja in se svojih mladih jako veseli. Le škoda, da kune, lesice, gavrani in druga roparska zver toliko mladih jerebov pokonča. Tudi človek jih rad zalezuje ter jih glas samicin oponaševaje k sebi mami. Meso jerebičje je tečno, sočno in se lahko prebavlja.

Mladiči v zajetji hitro poginejo, zato jih ni lahko ukrotiti. Stari se sicer človeškega pohištva privaditi dajo, pa se je vedno bati, da pri naj manjši priložnosti ne pobegnejo.

Drobtinčice.

* Učiteljski shodi na Koroškem l. 1855. Rumeno sončice o prijaznej vigredi jame terd led tajati. Dolgo se ustavlja in ustavlja milim žarkom, sčasoma se mora pa vendar le podati in pobrati šila in kopita. Omlajena zemlja začne poganjati in zeleneti in obeta obilno žalnega sadja. Ravno taka je tudi bila na Koroškem zastran učiteljskih shodov. Imeli so ti shodi mnogo nasprotnikov duhovnega in neduhovnega stanu, ja clo tudi od ravno tiste strani, ktera bi imela šole in šolske zadeve na vso moč podpirati. Kdo bode verjel, da je še sedaj nek dekan in šolski ogleda na Koroškem — hvala Bogu, da le na Nemškem —, ki učiteljskih shodov še v misel ni vzel, tem manj kakega sklical. Ali ta gospod in vsi njegovega plemena le kaj znajo deset božjih zapoved, posebno šterte zapovedi? Ali mar vis: c. k. ministerstvo in visokovrd: škofijstvo ni ostro zaukazalo, učiteljskih shodov sklicovati in deržati? Pa pustimo jih, — razglasujmo rajše veselo resnico, da je l. 1855 na Koroškem bilo 20 učit. shodov. Pri

njih je bilo pričujočih 127 duhovnikov, 181 učenikov, 4 učenice in 2 farna šolska ogleda. Mi imenujemo samo slovenske dehantije.

a) 22. Nov. je bil shod v Doberlivasi (Eberndorf). Pričujočih je bilo 12 duhovnikov in 8 učenikov.

b) 13. Junija v Velikovcu (Völkermarkt); prišlo je 12 duhovnikov in 10 učenikov;

c) 21. Junija v št. Mohorju (Hermagor); sošlo se je 7 duhovnikov in 8 učenikov;

d) 2. Oktobra v Rožece (Rösegg); pričujočih je bilo 10 duhovnikov in 6 učenikov;

e) 19. Junija v Belace (Villach); sošlo se je 6 duhovnikov, 15 učencov, 1 farni šolski ogleda in 4 učenice;

f) 25. Oktobra v Celovcu (Klagenfurt) za Celovsko okolico; sošlo se je 14 učenikov in 2 duhovnika.

g) 11. Novembra v št. Tomažu za Tinjsko (Tainach) dehantijo; pri njem so bili 3 duhovniki, 5 učenikov in 1 farni šolski ogleda in srenjski predstojnik.

h) 20. Decembra v Žabnicah (Saifnitz); prišlo je 6 duhovnikov in 10 učenikov. —

Vse slovenske dehantije vidimo tukaj imenovane; le samo dveh manjka; po enej je hudo kolera morila, — druga je pa bila brez dehanta. Visokovredni duhovni gospodi! Alite tudi za nas bi bilo dobro, da bi se nam napravili duhovski shodi (Conferenzen), zdihujemo po njih, kot jelen po merzlej vodi. Kar je nam dobro in sebi želimo, privolimo gg. učiteljem, ki so naši pomagavci in tako srečni, da že uživati morejo tiste sreče in listega veselja, ki se nam sedaj še ne privoluje. —

* Kar marsikteremu slovenskemu mestu manjka, ima nemški Dunaj ali Beč. Koliko se je že govorilo in pisalo od slovenskega gledališča v Ljubljani! Ravno taka je neki tudi v Zagrebu. Na Dunaju pa imajo že davno česko gledališče, in pred nekimi tedni so napravili poljsko gledališče. Igrali so Poljci že večkrat, in vselej prav lepo; 31. maja tako, da so si pridobili hvale od vseh strani. Sami Nemci jih ne morejo prehvaliti. Slovani! le krepko naprej, da poderemo tisto sramotno misel, da Slovani ne znajo nič in da nočejo nič! —

* (Zbirka serbskih obrazov.) Serbski knez Aleksandar Karadjordjevič je založil v svojem poslopju zlo zanimivo zbirko obrazov iz nove zgodovine serbskega naroda. V to zbirko se bodo jemali obrazi vseh mož, kateri so se bili za serbsko samostalnost junško bojevali in se za razcvet serbske narodnosti in omike marljivo poganjali. Vse potrebne dela je izročil svetli knez obrazarju Knezeviču. Zasluge serbskih junakov po vrednosti ceniti, hoče knez v svojem lastnem poslopju vsem tistim vreden spomenik postaviti, ktere serbski narod v svojih narodnih pesmah opeva in razslavlja. Vsak obraz bo tri čevlje visok in dva čevlja širok in prekrasnim, pozlačenim okvirjem okinčan. Že se nahajajo v tej zbirki: Karadjordje (Črni Juri), oče vladajočega kneza, knez Miloš, knez Milan, knez Mihael (bo v kratkem dogotovljen), in poleg njega bo obraz kneza Aleksandra Karadjordjeviča; dalej so že razstavljeni: Jakob Nenadovič, Prota Nenadovič, Mladen, Hajduk Viljko, Pop Luka, Čorak Anta, Dositej Obradovič (pesnik), Cinsar Janko, Stojan Simić, Avram Petronijević, Janičije Djurič, Buljukbaša Tokić in knezinja

Ljubica, supruga Miloša Obrenoviča. — Razun teh oseb se še nahajata tu tudi dva obraza brez zgodovinske imenitnosti, ali važna zavoljo narodnega kroja. Pričakovati gre, da bo dal knez tudi več obrazov iz stare serbske zgodovine izgotoviti, kakor postavim junake iz preslavne Nemaniceve rodovine; junaka Miloša Obiliča, njegove pobratime, svit. serbskega cara Lazarja i. t. d.

K tem obrazom se tudi pripravljajo životopisi, da bi si narod slavne dobe svoje minulosti in sedajnosti toliko lažje predstavljati zamogel. (Sr. Dn.)

Društvo sv. Mohora.

* Na novo so pristopili: 1069 Lavrič Jož. učit. v Ložkem potoku, 1070 Farna bukvarnica na Vranskem, 1071 Šparl Fr. bogosl. v Gradcu, 1072 Krašovic Jož. fajm. v Cirklah, 1073 Šfiligoj Ant. kmet v Imenii — Berd, 1074 Faganeli Vinc. strojbar v Mernem, 1075 Beltram Jož. mizar v Mernem.

* Dalje so plačali za l. 1856: Bistriška šola v Bohinju, Biziak Jož., Beltram, Debeljak Mih., Dobajnikar, Erjavec, Farna buk. na Vranskem, Faganeli, Janežič Fr., knjižnica goriškega semin., Kožuh, Kovic, Krašovic Jož., Logar, Lesjak Bal., Lavrič Jož., Marinič Jan., Mozetič Bošt., Milanič, Oblak Ant., Oberkircher (1/2), Roter Jož., Robič Mat. v Jesenicah, Šfiligoj Ant. kapl., Stepančič, Šfiligoj Ant. kmet, Šober, Šparl Fr., Tonkli, Zank Mat.

P o v a b i l o.

Konec meseca junija je polletno naročilo na „Slov. Prijatla“ pri kraju. Prosimo toraj tiste gospode naročnike, ki so le za prvo polletje naročnino plačali, naročnino za drugo polletje kmali poslati. Tudi zanaprej bomo „Slov. Prij.“ le tistim pošiljali, ki dnar ali pošljejo ali saj obljubijo, ga svoj čas poslati. — Kar nas posebno veseli in spodbada, tudi zanaprej krepko stopati po poti, po katerem smo udarili, je to, da slišimo od vseh krajev, da so častiti naročniki zastran „Slov. Prij.“ zadovoljni; kar tudi priča lepo število naročnikov, katero še sedaj skoraj od dne do dne narašča. Le nekaj je, kar nektere čast: gospode moti, in to je: pola za šolo in dom. Povemo po vsej resnici, da med vsemi naročniki je jih le 12 ali 15 neduhovnov; ni se toraj treba bati, da bi učitelji pridigo popred brali. Tudi jih ne pričakujemo veliko več, ker gg. učitelji „Sols. prij.“ ki je donasal 4 pole samo za šolske reči in le 2 fl. veljal, niso kupovali; zatoraj ni se bati, da bojo 2 ali 3 strani po 3 fl. plačevali. Naša misel je pa tale: Gospodje duhovniki so vodji ali kateheti ljudske šole, bi rekel njih duše, treba in dobro je, da tudi kej slišijo od šolskih reči, posebno ker je učava skoraj vsa nova in veliko boljša. Tudi bodo gg. duhovniki učitelju in celej šoli lepo postregli, če polo za šolo in dom učitelju posodujejo ali darujejo ali pa za mal dnar prodajo. Tako dobivljajo gg. duhovniki za 2 fl. 20 kr., kar posebno za se potrebujejo, pa tudi gg. učitelji za 40 kr. sčasoma vse to, kar jim je v šoli treba. Ljubi bratje in sodelavci! podpirajmo po bratovski eden drugega, naj sega močnejši slabejšemu bratu prijazno pod ramo, da pojde naše imenitno delo duhovnikom in učenikom srečno izpod rok!

Pri tej priložnosti tudi oznanujemo, da dobi vsak nov naročnik še vse liste letošnjega „Slov. Prijatla.“

Nekaj od amerikanskih šol.

Visokočast: g. S. Rudmaš so tele dni od g. Jos. Reš-a, kat. misio- narja v Ameriki, sprejeli obširno pismo. Semle postavimo, kar g. Reš o amerikanskem šolstvu piše: „Česar je polno serce, rado iz ust gre,“ zatoraj nekaj od moje šole. Predenj pa začnem od moje šole praviti, je treba nekaj iz mojega življenja v Evropi omeniti. Bil sem zraven čast. gosp. Jurja Müller-ja kaplan v doljneji kapli. Tedaj sva vsakdan ob bregu šumeče Bele se sprehajala. Najni govori so se verteli okoli šolskih reči; začela sva pri abecdu in končala pri visokih resnicah naše svete vere; pogovarjala sva se, kako učencem veselja in kratek čas napravljati, kako jih v redu obderžati, strahovati, kaznovati itd; se ve, da včasih nisva bila enako tistih misel, da sva se včasih posprijela, pa vse po bratersko: intra limites fraternae caritatis. Kdor pa zavolj Boga in drugih duhovnih nagibov resnično serca in veselja ima do šole, kdor dobre knjige prebira in se uči, kdor pa tudi v djanju poskuša in se vadi, kdor zvedene in modre može obiskuje, in se ž njimi pomenkuje: ta učitel je gotovo dober učitel, in njegov trud donaša obilnega sadja. Tistim bese- dam: sic volo, sic jubeo — tako hočem, tako mora biti . . . sem iz cele duše sovraž, rad pri otrokih otrok postanem, v zibel se pa vendar ne vležem. —

Pridši na moj štacijon sem si mislil za svojo prvo dolžnost, vse katoliške družine na dolgo in široko obiskati itd. Vzel sem 30 funtov težko mavho čez ramo in mahal jo od hiše do hiše, (to se pa samo od sebe zastopi, da so me tu prav prijazno sprejeli, tam pa debelo gledali, da so me tu pozdravili „visokovredni“ tam pa ti prekleti f. .). Tako sem nektre tedne polje spregledoval, ktero imam obdelovati, ali kakor vojsčaki pravijo: „sem terrain rekognosciral.“ Naj prej sem na to silil, da se v sosesčini, kjer sem stanoval, šolska hiša postavi. Res moje besede niso bile bob v steno. Hiša je skoraj stala in hitro sem napovedal, da naj se možeje cele sosesčine zberó in se pogovorimo, kdaj in kako se ima nemška šola začeti. Res zbralo se je veliko možjakov in pomenkovali smo se več kot pol ure, pa nisem mogel vséh spraviti pod en klobuk; zatoraj po- vzamem besedo in takole govorim: „Ljubi možjaki! brati in pisati po an- gleški, je res lepa in potrebna reč; pa vendar še veliko potrebnejši je katoliški nauk. Zraven se pa angleški nauk ne bo zanemarjal, temuč le odložil; jutre ob osmih se začne nemška katoliška šola. Se tole moram opomniti, da pri nauku prav počasno postopam in se deržim samo- svoje učave.“ Šolska hiša pa še ni bila do kraja gotova, zatoraj sem šolo napravil v hiši, kjer stanujem. Moja kuhinja je bila šolska izba brez mize, brez klopi, čez dva terkla sem položil močno desko, tu so sedele deklice, fanti so se pa usedli po stopnicah, ki peljejo pod streho. V mojej izbici ni bilo ničesar, kot moja postelja in moja skrinca. Stal sem toraj v kuhinji pri železnej peči in sem učil.

Vse reči, kterih je v šoli treba, sem že poprej pripravil, ja v mojej šoli je prepovedano, kaj seboj nositi. Kar je za nauk potreba, se raz- děli in po nauku spet pobira, tablice, klinčki, gobice, knjige, črnilo, Prij. za šolo in dom.

pismarice, peresa. Tako je veliko mermranja manj in pridobim si veliko zlatega časa. Res da na to nekaj denarja potrosim, pa vse se mi desetkrat povrača. (Kjer je veliko učencev, je nemogoče za vse šolskih reči kupovati in pripravljati, po deželi bi se pa gotovo tudi v Evropi kej storiti dalo.) Pri keršanskem nauku sem se deržal skoz in skoz zgodovinskega pota: pravil sem, kako je Bog vse in tudi človeka stvaril, kako je kača človeka v greh zapeljala in v nesrečo pahnila, Kajn svojega brata umoril; tako sem napredoval in vmes razjasnoval nar potrebniše resnice svete vere. Pismenke sem pa učil prav po samosvojem. Bote se morebiti smejali, da mi jezik tako urno teče, pa moja učava se mi je pokazala tako koristna in kratkočasna, da jo popišem na dolgo in široko. — Mislim sem si: pismenke obstojé iz ravnih in krivih, iz navpičnih, ravnovažnih in poševkastih, iz debelih in tanjših čert. Zatoraj sem pokazal svojim učencem najpred narejati na tablice navpične čerte, potem ravnovažne, poševkaste, za timi križice vsake sorte, potem hiše s streho (pri strehi se učenci naj bolje vadijo narejati poševkaste čerte), zatim kolesca (niče), v niče noter križice, trivogelnike itd. Se ve, da sem moral včasí zamežati, ko sem pogledal, kaj je ta in uni na svojo ploščo načirčaral. To sem uganjal nekaj dni; potem sem še le začel pismenke narejati. Deržal sem se glaskovanja (Lautiranja) zraven sem pa še na tole dvoje gledal: a. učenci so imeli pred seboj ploščo in klinček v roci in so pismenke pisali — lepo in gerdo, b. vsakdan sem ponavljal, kar sem jih bil poprej učil, to je, učenci so vsakkrat narejali pismenke že znane pa iz glave, nisem jih naredil pred njimi na tablo. Sedaj sem si napravil veliko lesenih tablic in na nje napisal z neko toplo bojo (barvo iz brasijskega lesa in lipove kože) vse pismenke, te tablice na terdnej letvi (lajsti) ob steni obesil in jih med seboj predeval; tako so se napravljale različne slovke in besede. Pismenke učiti je sitno in dolgočasno; pri meni je pa to blo tako veselo in živo, da so otroci serčno radi v šolo hodili; ne dež ne mráz jih ní ostrášil, le samo visok sneg jim je bil včasih sitno muto naredil. Stariši od glaskovanja dosedaj niso nič slíšali nič vidili, zatoraj so sterno gledali in še clo sami prišli gledat, kaka mora nek ta šola biti, kjer še otroci učijo hiše, strehe, kolesca in križe narejati, pismenk pa samo izgovarjati tako tiho in čudno, imenovati pa ne. Ali kako so se silno zauzeli viditi, da otroci še komaj vseh pismenk znajo, v abecedniku pa že vse gladko berejo, ja še clo besede na ploščo pišejo. Lepo brati učiti učence ni več težko, da je le berilo prav osnovano. Povem vam, da so mi ure v šoli tekle hitro in veselo kot minute, in da se mi je ravno v šoli moje včasí pobito serce večkrat ohladilo. —

Tudi od ameríkanskega šolstva nekaj povem. Ljudske šole — public ali common shools imenovane, so brez vse in vsake vere, to je: keršanski nauk se ne sme učiti; le v nekterih deržavah so se za katoljčane napravile katoljske šole. Na kmetih se v ljudske šoli podučuje narmenj šest mesecov, potem pa tudi sosesčina dobi učnino (šolski dnar) iz deržavne dnarnice; kar je pa premalo, se pridaje iz srenjske denarnice. Srenjski predstojnik izvoli za šolo na deželi kako žensko, 16 — 25 let staro, za učenico; včasih ena ženska podučuje 2 meseca, 4 mesece pa spet kaka druga. Ona mora vsakdan od 9 12 in od 1 — 4 v šoli biti, naj je veliko ali malo otrok. Se ve, da pri takih učenicah ni misliti na pravo in dobro izrejo, na keršanski nauk in brumno življenje; marsiktera taka

ženska še brati in pisati ne zna, še hujši je pri rajtanju, — da takej tudi vse sorte posvetnih misli v glavi rojijo, bote tudi lahko verjeli, — včasih gre vse križema in po koncu: otroci so hudobni in brez vsega strahu. Zatoraj imajo katoličani prav in je živo treba, da si napravijo posebnih šol za svoje otroke.

Po velikih mestih so free shool, to je proste šole, kjer učenci nič ne plačujejo, ja še clo vse šolske reči zastonj dobivajo; na šole se res potroši groza veliko dnarja, in katoličani morajo tudi pomagati plačevati. Tožijo in mermrajo, pa kdo se mara za nje. Tukaj je veliko mlačnih katoličanov, katerim je malo mar za otroke in sveto vero. Zatoraj pošiljajo svoje otroke v te „free shool“, kjer se jim daje vse zastonj, pa tudi vera pokvarja. Veliko je pa tudi gorečih in pravih katoličanov, ki dnarjev nabirajo, da bi tudi „free shool“ napravili za katoliške otroke. — Kar se učenikov tiče, je jih veliko, ki so prave sirote in le malo znajo. Neke novine so tole pripovedovale: Prinesel je nek učitel dobre spričala in je že več let po zimi učil. Tega so popraševali, koliko je $\frac{1}{2}$ in $\frac{2}{3}$. Šrotle je rajtal in rajtal, da so mu debele sraje po čelu stale, pa le ni šlo; slednjič je zrajtal, da je to $\frac{1}{3}$. Na prašanje: koliko tretjin da ima ena celotina, je odgovoril: da ima 4 tretjine.“ Vaši evropejski učniki so proti temu pravi, visoko učeni modrijani. — Deržava plačuje za javne šole na leto: 1, 110.000 dolarjev; otrok, ki prejemajo dnarja iz deržavne dnarnice, je 1,233,987, izmed teh v šolo hodi 900,532, na akademijah in vseučiliščih jih je pa 38,734

Freemont Centre, Sullivan Couny, State of New York 3. maja 1856.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Človeku je treba jesti in piti, da živi; jemo trikrat na dan: kosilica, južina, večerja.

Kruh se nareja iz moke. Moko pa melje mlinar iz erži, pšenice, ječmena. Moka se zamesi s kvasom in kropom, in potem v peči speče. Po mestih delajo kruh pekarji, na kmetih ga pa peče skoraj vsaka gospodinja. Kruhi se iz testa narejajo okrogli, katerim pravimo hlebi. Hleb ima skorjo in srednico. Hlebi se narejajo naj rajši iz eržene moke, iz pšenične se pečejo žemljice, šarteljni, potice. — Zna več kot kruh jesti; rasteš, kot kos kruha v roci; s trebuhom za kruhom; — on te kamenom, ti pa njega kruhom; ali si že vidil, kako mati kruh pečejo, povej!

Juha ali župa je tekočina, ktera se nareja iz mesa, mleka, rakov, rib itd.; v juho se devajo vseh sort reči. — Veliko kuharic juho ali presoli ali ne dosoli.

Meso se pravijo vsi terdi in mehki deli človeškega in živinskega trupla; jemo naj rajši goveje meso, tudi telečje, svinsko, kozje, ovčje, po nekterih krajih jedo tudi konjsko. Tudi meso divjih zverin dobro diši: zajčje, zernsko, jelenovo meso; takemu mesu rekamo divjačina.

Zelenina ali zelje raste po vertih, travnikih in njivah, post: salata, zelje, kapus, špinat, repa, redkov, hren, murke itd.

Maslo se dela iz sirovega masla ali putra; sirovo maslo se pa zmede iz mleka, se spusti v ponovci in tako dobimo maslo.

Sir se nareja tudi iz mleka bodi že kravjega, ovčjega, kozjega, od tod kravji sir, ovčji, kozji; tudi sirotka je človeku zdrava, kakor zmedki.

Sadje je prav dobro in zdravo; se ve, da le zrelo zadje, nezrelo je nezdravo; posebno kuhano sadje človeški želodec lahko prebavlja. — Kakor drevo tako sadje; jabelko ne pade daleč od drevesa; — slabo drevo slabo sadje. Mladih drevesic le pridno saditi in drevja nikoli ne poškodovati!

Potice ali na Českem kolače so hlebički pšenične moke, v maslu ovaleni in dobro nabulani. — Zerne do zerna pogača — kamen do kamena palača.

Zemljice (zemljenške hruške, laška repa, krumpir) rastejo pod zemljo v kepah, ktere na koreninicah visijo. So večjidel okrogle, kakor jabelka. Zemljice so za proste in delavne ljudi posebno imenitna jed. Le škoda, da od nekaj let sem tako bolujejo!

Pijemo pa vodo; voda je človeku naj zdravejša pijača; pa mora biti merzla in čista; pijemo studenčnico, deževnice pa ne. Vroč nikoli ne pij! Tudi mleko pijemo, posebno za kosilico; bogati pa pijejo tudi kavo, za otroke je le mleko; tega nam dajejo krave, ovce in koze; kravarica jih molze. Bolehnim ljudem dobro služi čaj. — Odraščeni ljudje pijejo tudi piva in vina; ali žganja vsak dan piti, nobenemu ni zdravo. — Človek ne živi, da bi jedel, temuč je, da bi živel; — Bog nam daje jesti in piti, zatoraj moli pred jedjo in po jedi; — kdor nima mere pri jedi in pijači, rad boleha in poverhu še berači.

VI. Poštevanje.

Pošteva petke. Narejajmo narprej na desko pet čert, in rekajmo enkrat po pet čert je pet čert do: desetkrat po pet čert. — Potem poštevajmo višjih števil: $11 \times 5 = 55$, $12 \times 5 = 60$ do 20×5 . Petko poštevati vadimo učence takole:

1. Poslužujemo se sbornih števil, popraševaje:

a) koliko iznaša ena petka, ... dvajset petk; izgovarja se kakor smo kazali pri četrirki.

b) koliko je na enej roci perstov, koliko na dveh, treh ... dvanajst? ena cerkev ima pet altarjev, koliko dve, tri — dvanajst? ena cerkev ima pet oken, koliko dve, tri — dvanajst? Izgovarjati že znano.

c) povemo, da pet krajcarjem kratko pravimo ena petica. Koliko imate krajcarjev dve petici, tri ... 12 petic? Koliko petic ima toraj en rajniš, dva, tri, štiri, pet rajnišev?

2. Jih vadimo, pet reči kupovati po enem, po dva, tri do po 59 krajcarjev. Obnašaj se tako, kakor pri četrirki itd. ... Ena palica žnuric velja en krajcar, koliko jih velja pet? Učenec poreče pet krajcarjev ali petico. Ali naj da učenec dokaže, kako je izrajtal; kakor pri trojki, četrirki. En funt sveč velja 18 krajc., koliko 5 fl ? 18 petic. En polič vina velja 12 krajc., koliko 5? 12 petic? Pravilo je: Pet reči velja toliko petic, kolikor krajcarjev velja ena reč. Slednjič pa daj izrajtati tudi takih nalog, kjer ena reč velja nekaj rajnišev in krajcarjev. — Modro tudi ravnaj, če poveš, da je ena petica, kolikor en groš in ena dvojčka toliko en repar in en krajcar.

Pošteva šestke. Narejajmo narpoprej na desko šest čert itd. vse kakor pri petki, le mesto pet si misli šest. —

1. Šestko poštovati vadimo učence popraševaje:
a) Koliko iznaša ena šestka, dve, tri ... dvajset šestk?
b) ena izba ima šest stolov, koliko dve, tri ... dvajset izb?
c) povemo, da mesto šest krajcarjev kratko pravimo šestica. Koliko ima ena šestica krajcarjev, koliko dve, tri ... dvajset? Izgovarja se kakor zgoraj.

2. Vadimo učence, šest reči kupovati po enem, dva, tri ... do po 59 krajcarjev. Obnašaj se, kakor pri četrirki, petki. En kos kruha velja en krajcar, koliko šest kosov? Učenec mora reči: 6 krajcarjev ali šestico. En nožiček velja 16 krajc. koliko 6 nožičev? En škapec moke velja 20 krajc. koliko 6 škafcov? 20 šestic ali 2 rajniša? — Kupuj reči tudi po nekaj rajnišev in krajcarjev. — Dobro je tudi povedati, da je šestica toliko, kolikor ena petica in en krajcar, ali en repar in ena dvojčica, ali dva groša ali dve trojači.

Carov meč.

Kazan je mesto na izhodni plati ruskega cesarstva. Memo mesta teka reka Kazanka, ki se s veliko reko Volgo sliva. Ob času, ko so Mongoli Rusijo grozno topli, so morali cari večkrat v Kazan, kjer so se kanu mongolskemu vklanjali. Ali ko se je Ruska sjedinila, je judi okrepela in kanstvo že slabotno se je drobilo, in kmalo se je ta reč prevergla, kmalo so bli kani ruski podložni. — Mesto za mestom so si Rusi osvojali in v drugi polovini 16. stoletja se je razsulo tudi kazansko kanstvo. Dolgo pred že so kani pokorni bili gospodarju moskovitskemu, ali pogosto so se puntali in pogosto so morale ruske armade se valiti do nemirnega mesta. — 1551 je ravno tudi ruska vojska pred Kazanom vervela: umerl je bil zadni kan Safa-Geraj in njegov sin in naslednik Utemiš bil je še dete, Safa-Gerajeva žena pa, slopeča Sujunbeka, ni bla dosti močna, da bi bla krotila kazanske nemirne velikaše; puntali so se vedno, in tedajšni veliki car Ivan Strašni je toraj sam peljal svojo vojsko pred Kazan in hud boj se je vnel. Rusi so povsod premagovali, ali niso še imeli mesta, zakaj car je tako rajtal: če se šibki Kazanci moje vojske strašijo in se prostovoljno podveržejo, je naj bolje, kri pa mojega ljudstva je draga in žlahtna. — In zató je rad poslušal kazanske poslanca, ki so prosili mirú, ki so obetali, da-čjo slavnega cara ubogati in se podati. —

Ravno so počivali Rusi po zadnem boju: bil je hud in kervav; že so Rusi bli omagovali, kar je planil mladi car sam v boj in to jim je pridobilo zmago; car sam pa je zgubil tedaj svoj zlato-okovani meč, ker se je pre-gorko tepel. Zdaj je armada počivala, zakaj Kazanci so bli trudni, slabi in si niso iz mesta upali. —

Pred Kazanom poleg reke Kazanke se je širilo pregróbo rusko ležišče: brez števila šotorov je blo nastavljenih po planjavi in po bližnem gričevji, zakaj carova vojska bla je prevelika, da bi bla vsa šla v mesto Sveško, ktero so si Rusi blizo Kazana sozidali.

V enem šotoru je sedela na tleh stara Marta, ktera je s svojim sinom Svevorom dom zapustila, da bi bla vedno blizo svojega zadnega ljubčeka, ki ga je še na tem svetu imela. Pred desetimi leti bla je že enkrat pred Kazanom, in tedaj ji je nesreča skoraj vse pobrala, kar ji je blo drago. Dobro je še pommila kervavega dné, ko so bli Kazanci nenadama prihruli v rusko ležišče, ko so pobijali in ropali, da je bla groza: tedaj je zgubila

svojega moža, ki je krepko svoj meč sukal, tedaj je berž ko ne kak neveren divjak njeno hčerko prebodel ali jo pa v Kazan seboj vzel, — in nesrečna mati je bridko jokala in bridkeje še je objemala svojega sina, vsaj je bil zadni serček, ki ji je bil ostal. In ta sin se zdaj krepko pestjo maščuje nad neverniki, v vsakem boji pomne nesrečnega očeta, ki morebiti v temnih ječah zdihuje, in živo serce mu kipi in roka se mu strašno dviga in meč v njegovih pesti je grozvit. — Sedela je Marta v svojem šotoru. Veter je hladno pihal po dolini in črni oblaki so se mešali na podnebji: večer se je bližal, mračen večer, skor ravno tak, kakoršen je tisti bil, ko so Kazanci njenega moža vjeli ... in zató je Marta ravno danes živo semtertje premišljevala: vsaka ura, ktero je za desetih let samši preživela, zdela se ji je kot kervava kaplja, ki se sercu zmika in življenje podkaplja. — „O moj Bog! — je sama sebi djala, — kdo vé, kaka da se je Miklavžu godila, ali je še živ? Kolikokrat sem si želela, da bi bil že miren pod hladno zemljo, da bi ga bil Bog rešil prestrašnih muk med neverniki, ah in zdaj kak vroče molim in nebeškega očeta prosim, da bi bil še živ, zdaj, ko če milostljivi naš car vse ječe odpreti, vse nesrečne osrečiti. — In moje dete! o moje dete, preljubo predrago dete ... težkega serca sem govorila Svevoru, da so sovražniki mu sestro ubili, o če še živi, o če živi v sramoti! O Bog, vari me takih groznil misli: naj rajši da spava v tistem grobu, kakor da nečista živi, nečista, nevredna pred Teboj in pred svojo domovino.“ — Tako je onegala starka in zdaj stiska vele rokó in začenja vsa solzna pobožno moliti, in pobožnosti ni čula, kako da je odzunaj dež vlival, kakó da je grom zemljo pretresal: vsaj se nad Bogom vse lahko zabi. — Dolgo je mamka čepela na suhi svoji slami, kar pride Svevor v svoj šotor in tedaj še le poskoči Marta in serčno pozdravlja svojega sina rekoč: „O prav da si tukej, že se mi je sanjalo, kot da bi nobenega več ne imela, ali vendar imam še tebe, Svevor, da mi sušiš gorké solze za rajne moje ljube, da podpiraš staro svojo mater, ktera te seveda skor zapusti.“

„O mati! malo upate v Boga. Bog ne pošilja nikdar nesreče, da bi sreče stokrat več ne dajal: in ali ni nesreča že zató sreča, ker od Njega prihaja? Ljuba mati, meni se vse lepše zdi, kot vam: glejte! za Bogá in za cara živim in za oba rad življenje zastavim, torej ljuba mati —“

„O Svevor, kaj, kaj je? Težkó in britko govoriš, kaj češ mi povedati?“ — nemirno pravi Marta.

„Mati, ne strašite se: slovo danes jemljem od Vas.“ —

„Slovó? O križani Bog!“ — blede zdihuje starka. Ali Svevor miren dalje govori: „Slovó mati, slovo, ali le do jutri. Vsaj veste, da gre moje življenje prvič Bogu in drugič —“

„Drugič meni!“ urno Marta pristavi.

„Vam? Ali me niste sami učili, da imam cesarju služiti? Ali bi ne živeli še oče doma pri vas, ko bi se ne bli posvečevali domovini? In bi jaz za očetom zaostajal?“

„Tedaj bo boj?“

„Boj res ne, ali druge reči.“ —

„O moj sin, moje serce se vsega straši: ne onegaj mi dolgo, urno povej, kamo da češ in če je tvoja dolžnost, kaj storiti, skušala bom, da terdna ostanem.“ —

„Čujte mati! Danas je naš preslavni car govoril mojemu knezu o boju, ki smo ga zadnokrat bojevali, in je tudi takole rekel: Ljubi moj knez Vorotinski, res veseli me, da smo vendar zmagali, le nekaj me v serce boli, da

sem v boji svoj meč zgubil. Meč mi ni toliko drag, ker je zlatom okovan; glejte tále, ko ga zdaj nosim, ni ceneji, ali ljubi knez, dala mi ga je moja preserčna predraga ženka in blagoslovil ga je naš častiti patriarh . . . in peče me, da morebiti Kazanci kerščanski moj meč Allah-tu posvečujejo. — Tako, ljuba mamka, je dobri, slavni car govoril, in bi jaz pri takih besedah miroval? Precej sem se bil namenil, se v Kazan zmuzniti po meč, zakaj glejte, malo pred sem bil tak srečen in sem se soznanil s nekim Kazancem, ki je k nam utekel, in ta mi je pravil, da meč visi v carični sobi, mi je govoril od kazanskih cest in straž, in vse se mora dobro šteči: če le čolnič unkraj Kazanke pririjem, lahko v mesto dojdem, zakaj na ti strani je malo zavarovano in danas ob dežju že clo. Torej mamka, bodite srečni, jutri preden zora ustane, se spet vidiva."

Solzna je poslušala Marta te besede, strah jo je spreletaval, ali ker je Svevor tak možko, tak serčno govoril, kaj je hotla? Bla je mirneja in je stermo gledala ob tla . . . še le ko ji Svevor roko podaja, se je zdramila in je tiho djala: Sin, ljubi sin, moje sèrce danas zadnokrat bije, če se ne vèrneš: čutim, da se mi stara kri leno pomika po žilah strahu in žalosti in skor me ne bo več strahu in žalosti, če se ne vèrneš. Idi, zapusti staro svojo mater in vari se, da ti ne omaga krepka pest, sovražnik je goljufiv . . . ali ti boš že vedel, ali si temu delu kos ali ne?"

"Ne bojte se mati, jaz se tudi ničesar ne bojim. Ostanite srečni, in če se vernem, bo car Vas častil po meni. Res, Kazanci so nemirni, goljufivi: danas so bli poslanca poslali, ki so caru se vdati hotli: miru še nimamo, ali vendar se bojijo nas, in zato sem tako derzen. — In zdaj pa zdrava mi mati: nàte srečko!"

"Bog te spremljaj dragi sin" — zdiha Marta in vsa v solzah daja sinu suho rokó in Svevor gre, gre ganjen ali možkega sèrca. — Marta se spusti na slamo in premišljuje in moli. —

Ni dolgo tèrpelo, je Svevor že čez Kazanko veslal in šumeče brazde rezal v valovih: voda bla je divja, dereča, ali krepka njegova roka je prisilila čoln na unkraj in kmalo bil je tik zidovja. Bliskalo je dobro in v blisku gledal je raztergano zidovje, kterega Kazanci še niso utegnili popraviti. Prepleza steno in „stoj!“ mu gromi pèrva straža. Svevor postoji, in hoče dalej . . . in „stoj!“ gromi drugokrat in boj se med obema vname. Svevor, prav junak, je sovražnika kmalo dosti ranil, in ranjen Kazanc začne napolglasno vekati: „Rusi, Rusi!“ in vse straže strah spreletava, bežijo in Svevor se urno pomeđe v kaniško hišo, kjer straže več ni blo. Kmalo blo je mnogo vojakov v tisti ulici, ali Rusa niso nobenega več našli. Dež pa je curkom vlival, in nobeden ni več mislil, da bi Rusi v takem vremenu mesto napasti hotli. —

Visoko nad druge strehe se je dvigala hiša kazanske carice Sujunbeke: sozidana bla je na plati, kjer je Kazanka tekla. Ravno se je pomikal dan odtod, so se zasvetile svitle luči v gradu. Kako gerdo vreme odzunaj, kaka krasota odznotraj! In vendar je dobro pol vse svitlosti minulo, odkar je bla Sujunbeka vdova. Nekdaj so žlahni konjiki se sbirali v dvorišču, mnogo hlapcov in dekel je letalo semtertje, vse se je lesketalo zlatá in srebrá; in clo če se je lepa carica pokazala svojemu ljudstvu, koliko imenitnih gospodov in gòsp, koliko bogato oblečenih sužnih mladenčev in cvetečih deklíc jo je obdajalo, — in kaka je carica sama bla! Njeno milo, lepo okó je prijazno gledalo podložne in sladke njene

usta kako so se milo smehljale Kazancom: ona bla je naj lepša žena krog in krog; zdelo se je, kot bi ne bla človeške kervi, kot bi bla Vila, kakor so si jih naši poganski predniki sanjali. In zdaj? Zdaj je blo vse drugače. Njena hiša je bla prazna, ena sama straža je varovala dvor in carica res tudi ni ljubila več tovaršije. Odkar ji je njen mož Safa-Geraj umerl, bla je žalostna, tiha. Grenkó ji je blo pri sercu: pomnila je nekdanjih srečnih dni, ko še ni imela drugih skérbi, kot ubogim pomagovati, revne podpirati: zdaj so se puntali njeni velikaši, in mladi njen sin, kan Utemiš-Geraj, si je še v zibeli igral mesto krotiti nemirne sèrca. Ljudstvo jo je ljubilo, serčno ljubilo, ali gospóda jo je prodala ruskemu caru, ter je cara prosila, naj ji da drugega krepkega vodja.

Tisti večer, ko je Svevor od svoje matere slovo jemal, je sedela Sujunbeka na mehkem divanu v bogato — okinčani sobi. Nad divanom je viselo veliko čisto ogledalo v zlati obrobi, nad ogledalom pa Ivanov meč in pod mečem blo je zapisano: „V čast prerokovo!“ Ta je bil tisti meč, kterega je Svevor iskal. — Sloné ob roki je Sujunbeka zamišljena gledala v tla, v naročji ji je igral Utemiš, njen sin, in kedar jo je deček zdramil, ga je vselej solzna pogledala, kakor bi mu djala: Nedorložno déte, kako brez skerbi igraš, in krona na tvoji glavi se ti lahko vsako uro stèrga. — Dobra carica je pač prav imela, in torej ni se čuditi, da je danas tako žalostna gledala, da se ji je vtiskalo žlahno sèrce, če se je ozirala po svojem detetu, kterega bo osoda kmalo pahnila iz šibkega trona. — O tem prinese neka deklica, prelepa deklica, skledico čaja in ga carici nalije.

„Ksandra!“ — tiho pravi Sujunbeka.

„Kaj velite, milostljiva carica?“ praša milo in ponižno deklica.

„Ksandra!“ ponavlja gospa, ker sužne ni čula.

„Prežlahna gospa in carica, tukej sem: ali mi kaj velite?“ odgovarja služavnica in čaj v rokah bližej stopa.

„O pusti čaj, pusti, ljuba moja. Koliko zlata si darovala danas ubogim?“

„Po navadi, častita gospá!“

„Po navadi? Zakaj nisi dvakrat toliko dala kot drugekrati? Meni se sanja, da jutri ne bom ničesar več dajati imela. Ah Ksandra, da bi se ne bla jaz nikdar na kazanski prestol vsedla: kak grozno mi bo, če padem!“

„Gospa, čudno ste spet žalostni. Bog bo drugače ravnal, Bog Vam bo še srečnih dni doživeti dal.“

„Bo dal? Res? Sirotka! Tvoj Bog mora čisto druge robe biti, kot je moj. Allah je svojim pérstom černo zapisal v oblake: Sujunbeka! — Čuješ Ksandra, Sujunbeka pade, in ti praviš, da imam še srečnih dni upati!“

„O gospá, da bi se enkrat privadili živeti med ljudmi: Visokost Vas moti in bojite se globine, ali milostljiva carica, tudi v globini se dobro srečno živi, le odvadite se svita in časti.“

„O da bi me ti učila, takó živeti! Pa sèrčna moja Ksandra, kako bo pa tebi pri sercu, če mene ne bo več?“

Deklica nagne glavo in molči. Svitle solze ji stopajo v oči in stermo se ozira proti oknu.

„Ksandra! tiho in milo pojemlje Sujunbeka, — kaj ti je? Ne žali me, preljuba.“

Služavnica ne zine besedice; počasi pokleka pred divan in solzni obraz v carično naročje skriva. —

„Pa draga, mila, ljuba moja Ksandra, kaj tak britko jokaš: tolaži, tolaži se; ah moje sèrce je mehko, ne rani ga, Ksandra —“ trepetaje govori Sujunbeka. —

„O carica! zdihuje Ksandra, — mene v duši peče,“ in obilne solze jo spet polijajo. Sujunbeka jo boža in sama ne more govoriti. —

„O milostljiva gospá, dajte naj iz vaše službe stopim“ — trepetaje služabnica stoka.

„Iz službe? zakaj?“

„Ah! meni vre sèrce, duša mi je kot plamen, — ah mater, očeta ... o da bi jih spet vidila!“

„Mater? očeta? Dete, teh dveh nisi nikdar pomnilo.“

„O pomnila sem jih vsak dan, vsako uro in sem bla čudno nesrečna. O carica, moj oče, Bog ve ali še živi, je med tvojim ljudstvom strašno nesrečen. O glej zjutra, kedar sonce izhaja skoz to okno le: tam vsak dan nek starček sivih lasov, vklenjen zdihuje in se vije: grozno mu stoka sèrce, on kristjan je v verigah med neverniki! O kraljica, če se taka mojemu očetu morebiti godi! Kèrvave solze sem točila, gledaje nesrečnega sivca, in vendar še ta sivec ni moj oče, je le kristjan.“ —

„Dete, ti mi žlahno govoriš in ne zamerjam ti, da me nevernico psuješ: ali dete! tvoj oče je bèrž ko ne mèrtev in ti imaš vsega, česar ti treba“ — —

„Ah vsega imam, ali nimam svoje matere!“ — živo pravi Ksandra. —

„Matere nimaš! — počasi in zlo žalo pravi Sujunbeka; — matere nimaš! O Allah! zakaj sem kedaj mislila, da sem jaz njena mati? O zakaj si moje sèrce njenemu privezal, — da še pomislila nisem, da nima matere? Prijateljca mi je bla, Ksandra bla je moja duša, — ali matere ni imela. Vzemi mi Allah zadnje sèrce, na katerem sem jokala, in daj da sama zletim, čisto sama iz visokosti v prah, v nesrečo! Deset let, z mladih nog sem te varovala, sem te ljubila; — Ksandra, zdaj nisi več moja, idi!“

„Nikdar nikdar!“ kliče deklica ginjena in se nemirno stiska na persi svoje gospodinje in carica objema dekleta, kot bi bla sužna kristjanka — njena sestra. —

Dolgo ste ble obé tihe: Ksandra se dvigne in veselo gleda, ako ravno so se ji še solze v očeh lesketale. — Dolgo molčavši pravi prijazno Sujunbeka: „Tvoje sèrce je gorko na mojih persih bilo, čutila si mojo ljubezen, zdaj še prašaj, ktereга človeka da bolj ljubim kot svojega sina in tebe? O dekle, če me ti zapustiš, tedaj — —“

„O ne bom vas, carica! Glejte spet sem vesela: vsaj imate še bogastva, vsaj še morem ubogim deliti, — hočem vse v vašem imenu osrečevati, vse, ki zdihujejo, kot uni starček v sosedovem dvoru.“

„Glej dete: še moja žalost si mi olajšala: brihtna sem spet. Kaj ali bi že spat šla? Pozno je že res, pa nič, spati še ne morem, — Ksandra, prosim te, pripelji mi godce in pevke: sladke viže so utolaženemu sèrcu primerne.“ —

In kot bi mignil, hiti služabnica vun in kmalo se jamejo sbirati lepi mladenči in zale deklice in pohlevno se vstopljajo krog carice: mladenči segajo v strune, deklice rahle viže pojó in pesmi slavijo gospodinjo.

„Ko Alla zvezde je stvaril —
Je v venec teb' jih stváril,
Ko soncu svitlost je daril,
Je svít za té mu podáril.

Ko pèrvo rozco je polil,
Je tebi v dar jo zvétil,
Ko rož je prvi cvet zoril
Ga Alla tebi je zóril.

Tak Alla slavo dal ti je,
Zdaj svet ti vence vije,
Lepote glej! svet poln ti je,
Ki z tvojih lic nam sije!

In kot na zemlji pèrva si, —
Te Alla še okraši,
Kedar v nebo zletela si —
Povsod se slava ti glasi. —“

„Dosti!“ — rokoj migne Sujunbeka, in godci in pevke utihnejo. —
„Ne hvalite me, ne slavite mé, moja slava, moja hvala, se giblje, morebiti že zdaj nisem pèrva žena tega mesta; Bog vé, kaj so nezvesti moji služabniki sklenili, morebiti sem že vjetnica — —“ in ni še zgovorila, se glasno odpirajo vrata in med družbo stoji — Svevor. Ugledaje tujca poskoči carica, si skrije svoje lice koprenoj po navadi turskih žen. — „Ah! — zdiha, — to je moja slava, to moja moč? Še pozno po noči me nadlegujejo sovražniki? Ali nimam več straže?“

„Ali se na stražo zanašate, častita gospá?“ — krepko pravi Svevor, — omilujem vas, Kazanci so bebcí, so slabéji kot stare babe.“

„Ali me nihče ne reši takega psovanja?“ bridko zdihuje Sujunbeka in se nemirno ogleduje po postlopi ... ali godci so trepetali strahu: Svevor bil je oborožan do vratú in godci le gosli dobro sučejo: le Ksandra — se bliža in brez strahu tujca gleda.

„Kristjan! govori dekle čvèrsto, — ne žali milega, mehkega sèrca naše carice; jaz sem njena sužna in imam za njo prositi, usliši moje prošnje, zakaj gredó mi iz keršánskega sèrcá.“

„Kristjanka? Ti?“ zavzet pravi Svevor in služabnico mirno gleda; skor bi bil zavolj nje svojega opravila pozabil. — „Dekle! tvoj glas me je čudno ganil, in previdim zdaj, da ta dvor ni divji, da ni ves neveren: — carica, milostljiva gospa! glejte meč v moji roki, dobro sem ga menil sukati: ali zdaj je moja jeza hladnejša, zdaj prosim.“ —

„In kaj?“ čedno vprašuje Sujunbeka.

„Glejte nad ogledalom tà meč: poznam ga: moj car in gospod ga je kdaj nosil na svoji levi, in spet mu ga hočem v rokó položiti ... ali naj me pa slavna moja Rusija zataji!“

„O za Mahometa! zadnji moj kinč terjaš“ — —

„Ali danas ali jutri, vam bo vse jedno.“

„Kako? Kaj praviš, junak?“

„Carica! zastonj življenja nisem tvegál; vzamem meč, in vam lasu ne krivim: ali zvedite, da je vaše gospodarstvo omajeno in torej bi blo bolje, da mi prostovoljno izročite, kar imeti moram.“

„Ah ah! — zdiha Sujunbeka, — kako dobro poznaš mojo serčno rano. Nočem se ustavljati: naj hujše si premagal, ker so moji vojšaki bebcí; in jaz šibka žena bi se sili upirala? Ná meč, izroči ga svojemu gospodu in reci, da nekda j imenitna Sujunbeka ruskega vladarja milosti prosi. — Kristjan! dozdeva se mi, da sem vaša vjetnica: bilo, kakor je nebu všeč, — strašno strašno mi bo res, kedar me će vsak vaših vojšakov zasmehovati: serce mi bo počilo, vsaj ni duše med vami, ki bi me prav poznala. Ah ne zameri, da se tebi razkrijem junak (in o tem kopreno sneme), — glej moje lice,

glej žalost v njem: nekdanj mi je okó prijazno sijalo, zdaj mi je solz kalno, glej ga in omiluj me vsaj ti, kedar me vsa nesreča naenkrat zgrabi."

Tako je govorila in solzna derka ob divan, objemlje mladega Utemiša in ga gorko na serce pritiska. Kot kamen je stal Svevor: zlo je bil ginjen: mislil je, da bo kri tekla v Kazanu, in zdaj mu je pri sercu tak mehko. Stermel je dolgo v Sujunbeko, ni se zdramil pred, dokler da mu Ksandra meč poda in pravi: „Kristijan! ná vse, kar ima moja gospodinja. Verjemi mi, uboga je, zlo uboga, vse, kar še ima, je njeno mehko žlahno serce."

„In ti, ljubeznivo dete, — odgovarja Svevor, — in ti nisi ničesar? Ima še tebe in nima ničesar? O da mora tako čedna duša tukej zdihovati!"

„Zdihovati? — tiho ponavlja Ksandra in rokoj po čelu briše; — o res, zdihovala sem dosti. O oče, o mati! . . . ali dosti o tem, kristijan! Moje serce je veselo: Kazan pojde pod Rusijo, o tedaj bodo strašno rožlale verige in car jih bo mnogo raztergati imel: — ali kaj če moja gospodinja?"

„Ksandra! — mirneje pravi Sujunbeka, — posveti tujcu in reci mu, naj hodi srečno!"

„Odpustite gospa! — prosi Svevor, — odpustite, menil sem, da tukej hudobija prebiva, in našel sem žlahne serca."

„O le idi srečno; moje serce serda ne pozna."

In Svevor, carov meč v rokah gre in Ksandra ga spremlje do vrat.

„Dekle, da bi ti bilo pri nas, kak bi te častil in spoštoval. Daj mi srečko (in o tem jo prime za roko) — če se še morda kedaj vidiva, ti še drugo povém."

„Idi s Bogom, junak!" odgovarja Ksandra in Svevor gre možko odtod in dekle prijazno za njim gleda, dokler ga noč v dvoru skrije. —

Dva dni pozneje blo je v ruskem ležišču vse živo in gibčno. Sonce je ravno se proti poldnevu pomikalo in vojaški godci so od vseh krajev vesele viže godli. Svevor stopa po ozkih stezah, in povsod mu doni vpitje: „Mir! mir!" ali pa: „Živi naš veliki car!" Zdaj je umel, kaj da ta veseli šum pomenja: ravno je bil car danas mir storil s Kazanci in vse je slavilo modrega cara, ki tako čedno svoje sinove, svoje rodove varje pred kervavimi boji, pred strašnimi vojskami. — Ali Svevora je vse to malo skerbelo, imel je svoje misli in je bil ravno do cara namenjen, podat mu njegov meč in pokazat, v kake nevarnosti da si upa Rus za svojega gospodarja. — In takó premišljuje ravno krene v neke široke ulice, kjer je neizmerno ljudstva se terlo in povsod so se gledavci ponižno klanjali in na vsu moč vpili: „Živi naš car! živi Ivan mogočni!" — In to jo blo Svevoru ravno všeč. Pritiska krepko skoz vse roje, preriva ljudi in kmalo vidi cara med naj imenitnejšimi vojskovodji. Skor ga je ta slavna družba malo motila ali vendarle možko stopa med gospôdo in se pohlevno bliža caru. Ponižno se priklanja in težko mu je bilo djati: „Veslavni car! Tvoj hlapec pokoren pred Teboj stoji in Ti prinese Tvoj meč, kterega si pred včerajšnim imeti želel:" in govore daje osupnjenemu caru zlato-okovani meč, po kterega je bil šel v Kazan. Car ga prijazno pozdravlja rekoč: „Ljubezen do mene vendarle ni prazna reč: moj meč, ah kak drag mi je in zato ker mi je drag, si se ti življenja tvegat? O moj Bog, kakó ti čem plačati tvoje delo? Kje je bil? Kak si ga dobil? —

„Pri Kazanski carici sem ga vzel: in veliki car, bla je moja dolžnost, tvoje želje izpolniti. In delo bilo je lahko, ker so Kazanci boječi in zmoteni."

„Ljubi moj! — se car čudi, — naj hrabrejši vojšak brez plačila ostati ne sme. Meč ki si mi ga prinesel, mi je zlo zlo drag, ali ta le ni ceneji, ná, menjajva“ . . . in o tem sneme car svoj meč in ga po sili Svevoru sam pripne. — „Kako ti je ime? Zóli si kaj in vse ti podam, ta meč pa nosi v spomin v vsakem boji, naj pri njem tvoje serce oživuje, hrabri junak: takó je moja volja. — Kakó ti je ime?“

„Svevor. In milostljivi car, če smem kaj prositi, imam prav imenitno prošnjo: — danas si mir storil s Kazanci, in oh oče moje domovine, gotovo nisi zabil brez števila nesrečnih, ki med neverniki zdihujejo. Med njimi imam tudi jaz že berž ko ne starega očeta, daj torej, naj s drugimi vred tudi jaz odpiram grozne ječe in luknje, zavolj očeta jih bom marljivo iskal, in za te bo molila stara moja mati, za té pomoliva jaz in moj oče, Tvoja milost nam bo večno v srcih živela.“

Ginjen pogleduje car svoje vodje; skor da mu niso solze v oči stopile. — „Moj sin! tvoje serce je žlahno, kar prosiš, ti je dovoljeno . . . za drugo jaz sam poskerbim. — Svevor ti je ime? komu služiš?“

„Knezu Vorotinskemu.“

„Dobro! Ruski car ti bo hvaležen.“ — In o tem gre gospodar zamišljen naprej in Svevor se zgubljava med ljudi, ki so se kot mravlje krog njega rojili, ga izpraševali, ga občudovali in Svevor — v boju junak, — se je veselja jokal. — Ali kaka radost je še le drugega dne bla? Stara Marta se je solzila, je molila, — Svevor same sreče ni vedel kam? Zakaj car sam ga je izvolil polkovnika in carov služabnik mu prinese zlato svetinjo in tisuč srebrnih rubeljev v dar. —

(Konec sledi.)

Cuvier in lastavice.

Cuvier, eden naj slavnějšíh prirodoslovcev francozkih, je na stare dni kaj rad pripovedoval sledečo prigodbo, ktera mu je neizmerno veselje do preiskovanja prirode vdahnila:

„Dognal sem visoke šole v Parizu; pa sin nezamožnih starišev nisem vedel prav kaj početi. Veselo sem tedaj prevzel podučevanje otrok pri grofu Hericu. Preselil sem se iz mesta v grad Fiquainvill, kjer sta moja učenca stanovala. Moje okna so bile na vertič, ter sem jih vsako jutro rad odpiral, da bi se v juternem zraku bolj očverstil pred težavnim podučevanjem.

Enega jutra opazim, kako ste jele dve lastavici v kotu nad mojim oknom gnezdo nanašati. Samec je prinašal glino, samica jo s slamo in stebličjem mešala, nogami tlačila in tako svoje gnezdo gradila. Kmalu je bilo gnezdo gotovo, pa znotraj je manjkalo še mehke posteljnine. V ta namen ste odletele v šumo, si tam volne in druge mehčave nabirat. Moralo je biti gotovo daleč, ker ste se šele drugi dan povračevale. Cel čas, ko ste lastavice svoje gnezdo tako marljivo gradile, vidim dva vrabca, ki sta na dimniku sede neprenehoma gledala, kako delo napreduje. V kratkem sem se prepričal, kaj to pomenja. Enega dne, ko ste lastavici po navadi v les odletele, se lotita vrabca ponatihoma gnezda in se v njem uredita kakor bi bila v svojem domu. Nikdar ga nista oba naenkrat opustila; vedno je eden v gnezdu ostajal in stražil, da bi lastavici ne prišle in ga zopet ne prevzele. Ošabno je protil ostri kljun vsakemu napadu bodi od

katere koli strani. Minul je drugi dan, lastavici ste se vernile ali kako ste se morale zavzeti vidivši tujca v svojem lastnem gnezdu. Ves razkačen se zakadi samec proti gnezdu v samosilnika, ali ta ga je klunom tako razpulil, da se je s kervavo glavo in pogrudjenim perjem k svoji samici verniti moral, ktera je blizu na zeleni vejici sedela. Okó mu je jeze zagorelo; tako ga je sram, da se po životu trese. Tu se začne s svojo samico prav togotno o nečem posvetovati. Kmalu potem razpnete peruti in odletite, da ju ni bilo več viditi. Malo časa preteče, in začujem živo žuborenje: vrabčova samica se je k gnezdu vernila in on jej nek celo prigodbo z zaničljivim posmehom poveduje. Zdaj se na vso moč trudita, živeža nabirati in ga v gnezdu nagromaditi. Z naj večjo znatiželjnostjo pričakujem, kaj da še bo. Dokončavši letó opravilo, usedeta se oba v gnezdo; le ostra kljuna je bilo viditi, ki sta iz gnezda moléla. Ni bilo dolgo in glej čudo, cel trop lastavic se u višini prikaže in cel zrak s svojim šumom in cvikom napolnuje. Vse nižej se spuščajo in jamejo po strehi nasprotnega pohišva obsedati. Jaz gledam in kmalu opazim med njimi posestnici gnezda, ktere sta vrabca pregnala, kako svojim tovaršicam žvergolé storjeno krivico in samosilstvo pripovedujete. Bilo je blizu dve sto k posvetovanji zbranih. Ko tu med seboj ščebetajo, začujem žalosten stok izpod strešine. Mlada vlastavica, kterej je gotovo dolg čas bilo, se je gonivši se ob steni zapletla v zanke, ktere so moji neporedni učenci s konjske žime tam nastavili. Slišati stok jej urno desetero sestic priskoči.

Pa bolj ko se trudijo, bolj zategujejo zanke okrog nog uboge jetnice, več muk jej napravljajo. Kakor na dano zapovéd vznesejo se zdaj naenkrat kvišku in se poredi spuščajo k vjetej ter zasajajo svoje klune v stavo, da nazadnje zanka pokne in osvobodjena lastavica radostno zažvergolivši s sesticami v sinji zrak odleti.

Vrabca priče tega prigodka se celi čas nista v gnezdu še ganila ne, samo klune sta še dalej z gnezda stegala. Ko bi trenil se zdaj cela truma lastavic vsuje nad vrabca, vsaka imá blato v klunu. Čudni prizor, kakor toča s črnega oblaka, leti zdaj luža na gnezdo, pa pametne živalice so se deržale redno precej od njega, da bi bridkih vrabčevih kljunov ne okusile. Kmalu sta bila vrabca čisto omamljena, da jima oetbe ni bilo več misliti. Zastonj so bili vsi nju trudi in napor, vlastavice so čedalje bolj nalegale. Že se upajo clo na gnezdo, gnetajo perutami, nogami in kluni, tlačijo in terdijo blato, dokler niso gnezda z vrabcoma vred docela zamašile. Radosti zdaj zažvergole, da so zmagale nad samovoljnim stiravcem. Še ni bilo konca, zopet se lotijo dela in kmalu je bilo ravno na letavnici starega novo gnezdo gotovo. Takó so se lastavice nad vrabcoma znosile, ki sta morala svojo samosilnost življenjem poplačati in clo v smertnih mukah veseli žvergot vlastavic, ktere ste bile vzrok njujnega pogina poslušati. Samica je znesla potem šest jajc, ktere je v dveh nedeljah izplodila. Nevtrudljivo jo je samec celi čas živežem oskerboval. Od sih dob pozoroval sem z naj večim veseljem, kako goli mladiči rastejo, kako jim mehka dlaka, na zadnje rahlo perje poganja. Že jamejo spremljati nekolik korakov od gnezda svojo mater, samec jih uči v letu muhe in komarje loviti, se ob lepem vremenu visoko vznášati, kamur merčes poteguje in se zemlje dotikati, kedar sparica in gerda ura muhe in komarje k tlem podi.

Prišla je jesen. Zopet se je zbral nad streho našega gradu čern trop vlastavic k nekakemu posvetovanji. Z veseljem in tiho radostjo poslušal sem jih ozbilno žvergoljenje in se silil, da bi razumel jih razgovora. Enega jutra pa je odletel celi trop proti izhodu, razločivši se žalostnim stokom od starega stanovanja. Sledeče spomladi vernete se zopet dve vlastavici v omenjeno gnezdo, bile sta kaj kumerne in pogrujene viditi. Spoznal sem v njih svoje stari prijateljici.

Šterto pismo.

Verli moj bratič!

Ker dobro veš, da se ne štejem med tisto brespolno rodovino, ki se kosmopoliti imenujejo, od katerih M. G. Saphir prilično pravi: „Der Allerweltfreund es mit niemand gut meint;“ temuč me poznaš dobrega kristjana, ki po domačem prigovoru „vsak svetnik ima k sebi obrnjene roke“, napred za svojo hišo skerbi, po tem še le za sosedovo: si lahko misliš, kako mi je serce paralo, ko sem iz tvojih pisem izvedel, da se še najni rojaki zmirom motijo, kakor žerjavi, katerim je megla pot zmešala. Potakem še ni podobe, da bi Slovence volja bila svojo gnusno sramoto zamesti, zavoljo ktere nas naši sosedje le malo obračajo, in nam gerde, sramotne priimke obešajo. Serce mi hoče žalosti počiti, ko spominjam, kako so nas Slavjane kerstili Nemci, Madžari in Talijani. Bog hotel, da bi se ti gerdi priimki skoraj zabili vedne čase! Veliko Slovencev meni, da nas sosedje zato psujejo, ker nemški ne znamo. Anglezi, Francozi, Talijani, Madžarji bi potakem niže od Slovencev — v večji sramoti biti morali, ker je gotovo, da je razmerno več Slovencev ko imenovanih drugorodnikov, kateri nemški znajo. Drugi del Slovencev pravi, da je naš jezik tako nemarn in gerdoglasen, da se ž njim človek povsod zameri. Kakor je jezik najizobraženejšega naroda v nekterih krajih prav gerdoglasen, in sicer toliko gerdeje, dalje ko se od knižnega jezika odmika; tako se tudi slovenskemu marnu godi. Kar našo knižno slovenščino zadene, ji bo vsak nepristran sodnik med avstrijskimi jeziki za talijanskim prvo mesto spoznal. Se tega prepričati te zavernem v letošnjo Avstrijo; v tem velikem koledaru se bere cesarska pesem na vseh jezikih, ki se v Avstriji govoré, namreč: na nemškem, talijanskem, polskem, českem, rusinskem, ilirskem, slovenskem, madžarskem, romunskem, hebrejskem in armenskem. Tukaj se vidi, da je za talianskim jezikom naš slovenski naj lepše zakrožen. Slovenski jezik potakem ne more sramote kriv biti, ktera našo rodovino gerdi; naši modrijančiči se toraj močno goljufajo, ker mislijo, da bi Slovenci svojo sramoto iz sebe otresli, ako bi se ponemčili. Koren naše sramote je nekdi drugej.

Med učenoj Nemčijoj in omikanoj Italijoj se razlega od severa proti jugu veliko selo, polno prirodne krasote. Od zahoda do izhoda ga paseta in rosita dva sreberna pasa, bistra Sava in hladna Drava. Kraj njih in med njimi se razgrinjajo rodovitne planjave in polja, posute tisučletnimi spomeniki klasičnega rimskega naroda. Rajske doline in čudapolne jezera, obrobene rudepolnimi, zelenimi humci in berdi, izpod katerih čisti potočiči šumljajo in se po ravninah med cvetečimi travniki do svojih mater Save ali Drave ljubko šnujejo; mnogi zdravilni vrelci, zdrava, čista sapa — vse

te reči so samo dragi biseri, ktere nadgledovati in čuvati se na zahodni strani mogočni Triglav čez vse humce do neba vzdiguje. Po sredi tega krasnega sela so iz Nemčije v Italijo lepe tergoviške in vojaške ceste napeljane, po katerih se izverstna učenost in omikanost iz juga na sever in iz severa na jug zamenjavate in vozite. To rajsko selo je domovina Slovencev, to je naša ljuba Slovenija.

Ta široko po svetu sloveča prirodna lepota naše Slovenije in nje prilična lega med dvema visoko izobraženima narodoma ni med Slovenci obudila ne glasovitih pesnikov, ne naravo —, ne bogoslovcev, ne modrijanov, ne slikarjev, ne podobarjev, ne glasbenikov (Tonkünstler) ne zgodovinarjev, ne vitezov — nikogar, s kom bi se slovenska rodovina hvaliti, in pri sosedih dobro ime si pripraviti mogla. Celó kmetijstvo in obertnijstvo sta pri nas še v zibeli. Izobraženost in omikanost naših sosedov, ki se gromčim glasom odmevate od enega konca sveta do drugega, ste šumele in šumite brez mlaka (Echo) mimo Slovencev: in to, in le samo to je naša sramota. Od tod izhajajo tisti sramotni priimki.

Vtegnil bi mi kdo po stari slovenski modrosti prigovoriti, da imajo Slovenci mnogo slavnih mož iz svoje rodovine izkazati; pa ta votel prigovor se okersi in olupí popolno, ako se premisli, da so razun majhnega številca vsi slavni možje naše rodovine svoje znanosti in učenosti le unajnim narodom, ne pa svojemu na oltar nosili. S tím prigovorom se svetu le to izpriča, da imajo Slovenci dosti sposobnosti za višjo izobraženost, v kateri so se pa do zdaj vselej svojemu narodu nehvaležno in izdajavski izneverili. Dobro si jo zadel v svojem poslednjem pismu rekši: da vsaka častica Slovenca v zatiravca svoje rodovine spremeni. Temu še jaz pristavim, da vsi naši visokošolani Slovenci nimajo ne v nekdanjih starih, ne v sadajnih narodih sebi enakosti. Žlahnodušna Izraelka je bila gotovo neizrečeno srečna in vesela viditi, da se ji njen sinek Mojses s mladimi kraljiči na dvoru egiptovskega kralja šola in odgojuje; pa Mojses bi bil pozneje gotovo vso svojo učenost na podkopanje svojih zaničevanih rojakov obračal, ako bi mu bila mati — Slovenka. Bogatejši Rimljani so pošiljali nekđaj svoje sinove v šolo k modrim Gerkom v Atenu, ne da bi se samo gerskega jezika tam naučili, in svoje rojake potem gerčili; timveč, da nekđaj gerske modrosti polni, jo v domačem jeziku svojim rojakom razlagali. Ob kratkem so imeli Rimljani svoje lastne modrijane in spisatelje, kterih dela so tudi za nas polni lepih izgledov. Mladi nemški žlahnič, kteri so nekđaj v Rimu v zastavi bili, so se vsega naučili, kar so Rimljani znali. Vernivši se v svojo domovino, niso svojih rojakov latinili, kakor bi bili Rimljani radi, timveč so jih v domači besedi s rimskimi navadami, s njih umetnostmi in znanostmi znanili. Pa tudi sadajnih drugorodnikov žrtvuje slednji le svoji rodovini vse moči svojega duha in uma; le Slovenci se deržijo prigovora: lačna vrana sito vrano pita.

S tem, moj dragi bratič, se za zdaj zadovolji — odkrivaj še zanaprej sramotne rane našega naroda; piši pogosto, karkoli naše Slovence zadeva, in verjemi, da je vsaki kosček papirja slovenski napisan čudovitno hladilo in celilo gorkim ranam, ktere slepa neumnost in hudobija slovenskemu narodu vsekava. Na tej odkritoserčni izpovedi svojih glede Slovenije nespremenljivih misel spoznaš lahko svojega strica Matija.

Slovensko slovstvo.

*Pesmi, cerkvene in druge. Zložil Andrej Praprotnik, učenik. Z dovoljenjem visokočastitljivega Ljubljanskega škofijstva. V Ljubljani.

Kdor je v slovenske knige in časopise le količkaj pogledal, temu je ime Praprotnik dobro znano, ljubo in drago. G. Praprotnik nam je že veliko pesm zapel in mnogo sestavkov spisal. Vse, kar iz njegovega peresa teče, je mično in prijazno, pohlevno in nedolžno. Ravno take so tudi pesmi, katerih danes v misel jemljemo in vsem čast. bravcem serčno in živo priporočujemo. Vse so gladke skoz in skoz, pravilno spisane pa vendar lahko razumljive, vsaka verstica od prve do zadnje kaže mirno, čisto in nedolžno serce, goreče vneto za Boga, domovino in lepo zadržanje. Slovenci! bili ste za Boga in domovino in lepo zadržanje vnetega serca, vzemite te pesmi v roke, in vaše serca se bojo lepo ogrevale ljubezni — prave, kerščanske ljubezni.

Pesmi so razdeljene v dva dela; prvi del obsega „cerkvene,“ drugi pa druge pesmice. Da se pa čast. bravci sami prepričajo, kako mične so te pesmice, podamo tukaj eno cerkveno.

N e b e s a.

Kadar serce žalno bije
In tečejo mi solzé,
Se pominjam domačije,
Kamor želje hrepenó.
Tam veselje vse kraljuje,
Vsako serce razvedruje.

Čas sladkosti in veselja
V raji večnem ne nehá,
Spolnjena jo vsaka želja
Hrepeneciga serca.
Kakor v zlatih sanjah milih
Ziblje duša se v čutilih.

Čistojasni vir resnice
Med cveticami puhti,
Duha je razkritó lice,
V rádosti se vse topi.
Vse blagosti in vsi bliši
So v nebeški srečni hiši.

Tam popotnik si počije,
Svoje breme dene preč,
Pomlad večna tam mu klije,
Venec spleta mu cveteč.
Večne praznike obhaja,
In v sladkostih se napaja.

Bratec brata tam objema
Ni ločitve bati se,
Plam ljubezni se unema,
Iskre tli nevgasnjene.
Serca veže vez edina, —
Ne protuje bolečina.

O preljubi kraj presrečni!
Kdaj priromal k tebi bom?
Kdaj mi v svoji sreči večni
Boš odperl se mili dom?
Daj mi skoraj k tebi priti,
Srečnemu tam večno biti! —

Tako lepe in mične so vse od konca do kraja; — knjižica je lična, papir bel, tisk prav čist. Zatoraj jo priporočujemo vsem Slovencem, zlasti pa gg. katehetom in učenikom za šolske darila. Tudi to je prav, da se napevi že pripravljajo, in skoraj na beli dan pridejo. Knjižica — 140 strani debela — velja 24 kr. sr.

*Zveden kmet. Obznanalí smo, da je v Terstu slovenska kniga: Zveden kmet izišla; temu obznanalí dostavljamo danas, da obseže cela knjižica na 10¼ polah najimennitniše strani kmetijstva namreč: zemljodelstvo, živinorejo, sadjorejo, svilarstvo in čbelarstvo. V čistem slovenskem, vsakemu Slovincu lahko umevnem jeziku spisana je ta knjižica izverstno vodilo kmetovanja ne le mladim, ampak tudi starim kmetovavcem. Ker je nje cena le 13 kr., si jo lahko vsak omisli; posebno bi utegnila prilično darilo biti za odhodne došolance. Sploh pa je želeti, da bi se Slovenci prav na gosto s to knjižico seznanili. Dobiva se samo v zalogi šolskih bukev v Terstu.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Sklede in pladniki (krožniki, talirji) so posode, v katerih se jedila na mizo nosijo. So glinasti, belopersteni, porcelanasti, kositerni ali pa iz kake druge robe. Sklede so večje od pladnikov; so okrogle, podolglaste so za juho in pečenko, pladniki so globoki in plitvi, naj globejši so za juho; pladniki za sadje so tudi luknjasti. Pisker je visoka, trebuhasta posoda, ima roč ali uho, za katero se prime ali obesi. Piskre ali lonce dela piskrar ali lončar iz gline ali ila; pa nišo samo glinasti ali ilnati lonci, temuč tudi plehnati, železni in bakreni; znotraj so vsi ološeni ali glazirani. Nož, žlica in vilice so pomizno orodje. Nožem rezamo meso in druge jedila, vilicami jih bašemo, žlicoj zajemljemo juho. Povejte mi vse, kar že veste od noža! Vilice imajo tudi helce ali deržaj, in eden, dva, tri rogle. Žlica je široka in globoka, zakaj da kej? Ima tudi deržaj, za ktereга se žlica prime; žlice so lesene, plehnate, kositrene, sreberne in kostene; so tudi velike in majhne; ali veste, kaj je zajemavnica, kaj posnemavnica, kaj žlicica za kavo? — Pijemo iz verčoy, sklenic ali tudi čutar. Verči so glinasti, sklenice pa steklene, čutare lesene, včasih tudi steklene pa slamoj ali ločjem ovite; spodaj je poden, zverhaj pa gerlo, da se zamašiti more; — kavo in čaj pijemo v majolikah, so zverhnje in spodnje majolike. — Imenujte mi pa sedaj kuhinske posode, smo se jih že učili! Vsaka posoda naj se večkrat omiva, da čedna ostane. —

Sedaj pridemo k rodbini, zatoraj ponatisnemo, kar je v malem berilu tako lepo povedeno.

Naša naj bližja rodbina so nam dobri oče in naša ljuba mati, kateri so nas rodili. Mala deca jim pravijo atej in mama; odraseni jih imenujejo stariše. Za Bogom so nam stariši prvi dobrotniki.

Našega očeta brat so nam stric, in jih žena so nam strina. Brat naše matere so nam ujec, in jih žena so nam ujna ali ukinja. Stričevi in tudi ujčevi sini so nam bratranč ali bratranci; jih hčere pa bratrane ali bratranke.

Očeta našega in naše matere sestra so nam teta, jim pravimo ljuba tetka ali tetica, jihovemu možu pa tetec. S sini naše tete smo si sestрани ali sestriči; tetine hčere so pa sestrane ali sestranke.

Ljubega strica in strino, ujca in ujno, pa tudi teto in tetca (tetinega moža), ki jih za strica imamo, spodobno spoštujmo. Radi nas imajo in bodo skerbeli za nas, če nam Bog stariše vzame, in bomo sirote brez očeta in matere. Bratrane in sestrane ljubimo, in jim radi kaj dobrega storimo.

Poštujmo tudi svojega botra in botro, ki jim tudi kum in kuma, gotej in gota ali gotejca pravijo. Oni so nas k svetemu kerstu nesli, in so za nas poroki bili, da bomo pridni, pravični kristiani. Naša duhovska žlahta za nas, in bodo na sodbi za nas odgovor dajali.

Ako starišev in druge vsmiljene žlahte ne bi imeli, bi naši botri za nas skerbeli. Veliko hvale smo jim dolžni.

Prij. za šolo in dom.

Če nam nemila smert očeta vzame, in se naša mati, zapušena vdova, spet omožijo, dobimo očuha ali očima. Ako nam pa mati umerjejo, in se naš oče, vdovec, oženijo, dobimo mačeho za mater.

Po mačehi in očimu dobimo po poli brate in po poli sestre. Očim in mačeha nas za pasterke in pasterkinje imajo; mi pa očuha in mačeho moramo lepo imeti; saj so tudi naši stariši — ljubiti po poli brate in po poli sestre naše; saj smo vsi božji otroci.

Naši predstariši so naš ljubi dedek in babica, ki jim tudi pravimo stari oče in stara mati. Oni so oče in mati naših starišev, so nas zibali in lepo pestovali, pa prav radi so nas imeli; tudi jih spoštujmo!

Stariši našega dedeka in naše babice se imenujejo naš predededec in naša predbabica. Oni, prededje naši, so že davno pomerli; mi jih nismo poznali, tudi oni nas ne, pa so vendar za nas skerbeli, kakor slišimo od njih praviti; hvaležno smo jih pomniti dolžni.

Vsi naši spredniki se imenujejo naša stara zlahta ali naša prednja rodbina. Bili so naši dobrotniki, so nam zapustili drago domovino in pa pravo sveto vero. V časti svoje starodavne sorodnike imejmo, pa ohranimo skerbno svojim naslednikom, kar so nam oni izročili. Tako bomo dobrih starišev hvaležni otroci.

Kdo je naša rodbina ali zlahta? Oče Martin in mati Ana sta pet sinov oženila in tri hčere omožila. Teh osem Martinovih otrok se imenujejo med seboj bratje in sestre, in so si v prvem rodu. Njih sini so dedeku Martinu in babici Ani vnuki, njih hčere pa vnuške. Med seboj se imenujejo bratrani in bratranke, sestriči in sestrične, ter so si v drugem postranskem rodu.

Otroci vnukov in vnušk so prededeju Martinu in predbabici Ani prevnučeti in prevnuške, se tudi bratrani in sestrani navadno zovejo, in so si v tretjem postranskem rodu.

Petero sinovih žen so Martinu in Ani sinahe ali neveste. Zakonski možje treh hčer so Martinu in Ani zetje. Sinaham in zetom so Martin tast (test), Ana pa taša. Bratov žene so si svakinje, sester možje pa svaki ali deveri. Svaki so tudi možje ženam ostalih bratov, žene pa drugim bratom svojih možev svakinje, med seboj ravno v tem členu v svaščini, kakor so si oni ali one v rodu.

Kadar se kaka ženitnina, svatba ali gostija obhaja, se tudi nekterim svatom posebno častito opraviilo da. Glava vse svatbe so oče starašina, koji imajo za zeninom in nevestoj prvo besedo in prvo mesto za mizoj. Za njimi so mati vodila ali arjušnica, neveste svetvavka. Zenin ima svojega deverja, nevesta pa svojo družico. Po mnogih krajih se tudi mnogotero imenujejo; ali naj jim bo ime kakor rado, da so le pošteni svatje.

VIII. Poštevaje.

Pošteva sedmičke. Narejajmo naj popred na desko sedem čert, in rekajmo enkrat po sedem čert je sedem čert; dvakrat po sedem čert je itd. ... do desetkrat po sedem je itd. $1 \times 7 = 7$ do $10 \times 7 = 70$. Da pa učenca vadimo poštevati sedmičko,

1. Poslužujemo se sbornih števil popraševaje:

a) Koliko iznaša ena sedmička, ... deset sedmičk; izgovarja se tako kakor smo že večkrat kazali.

b) v enej klopi sedi 7 učencev, koliko v dveh, treh ... desetih klopah? koliko dni ima en teden, koliko dva, tri ...

Izgovarjati smo že učili.

c) povemo, da je sedmička toliko, kolikor šestka in enojka ali v dnarjih: mesto sedmice rekamo ena šestica in en krajcar. Koliko ima toraj ena sedmica šestic in koliko krajcarjev? Koliko dve, tri ... deset sedmičk?

2. Vadimo učence sedem reči kupovati po enem, dva, tri ... deset krajcarjev. Postopamo kakor smo že povedali večkrat. Ena palica trakov ali pantelnov velja en krajcar, koliko sedem palic? Sedem krajcarjev, eno sedmico ali pa tudi eno šestico in en krajcar; naj bolje bode, da učenci rekajo eno šestico in en krajcar. 1 palica velja 2 krajc. koliko 7? Dve šestici in dva krajcarja ali ... en funt mesa velja 8 krajc. koliko 7? 8 šestic in 8 krajc. .. en polič vina velja 9 krajc. Koliko 7? Lahko bojo učenci našli pravilo: Sedem reči velja toliko šestic in krajcarjev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Se prepričati, da je pravilo učencem jasno, preskoči v drugo desetko: en funt sladkorja ali cukra velja 18 krajc. koliko 7 funt? Če jim je pravilo jasno, hitro porečejo: 18 šestic in 18 krajcarjev. — Slednjič pa daj rešiti tudi takih nalog, kjer ena reč velja nekaj rajnišev in krajcarjev: ena palica sukna velja 2 fl. 45 kr., koliko 7 palic? Dvakrat po sedem goldn. in 45 šestic in 45 krajc. koliko toraj? 14 fl. + 4 fl. 30 kr. + 45 kr. = 19 fl. 15.

Pošteva osmičke. Poglej nauk o sedmički in stavlaj mesto sedmičke vselej osmiško. Poštevati osmičko takole vadimo:

1. Poslužujemo se sbornih števil praševaje:

a) in b) kakor pri sedmički, c) povejmo, da je osmička toliko, kolikor ena šestica in ena dvojača, kar je učencem že vse znano. Koliko ima toraj ena osmička šestic in dvojač? Kolike dve, tri ... deset?

2) Vadimo učence kupovati osem reči po enem, po dva ... deset krajcarjev? Eno jajce prodajo mati po enem krajcarju, koliko dobijo za 8 jajc? 1 šestico in eno dvojačo. Eno pišče velja 9 krajc. koliko 8? 9 šestic in 9 dvojač? Koliko toraj? Hitro bojo učenci zasledili pravilo: Osem reči velja toliko šestic in dvojač, kolikor ena reč krajcarjev velja. Prepričaj se, da so učenci pravilo zapopadli; dajaj tudi takih nalog, kjer ena reč velja nekaj rajnišev in krajcarjev: en vagan pšenice velja 6 fl. 24 kr., koliko 8 vaganov? 6 krat po 8 fl., potem še 24 šestic in 24 dvojač to je: 48 fl. + 2 fl. 24 kr. + 48 kr. = 51 fl. 12 kr.

Pošteva devetke. Pri čertah kakor zgoraj. Poštevati devetko učence vadimo:

1. Poslužujemo se sbornih števil.

a) in b) kakor zgoraj, c) povejmo, da je devetka toliko, kolikor ena šestka in ena trojka, ali v dnarjih kolikor ena šestica in ena trojača (groš). Koliko toraj ima ena devetka šestic in trojač; koliko 2, 3 ... 10 devetk.

2. Vadimo učence kupovati devet reči po enem, dva, tri ... deset krajcarjev. En kozarc žganja velja en krajcar, koliko devet kozarcov? 1 šestic in 1 trojaco, ali ... En nožej velja 8 krajc. koliko 9 nožejev? 8 šestic in 8 trojač ali ... Tukaj velja pravilo: Devet reči velja toliko šestic in trojač, kolikor ena reč krajcarjev velja.

Prepričaj se, da je pravilo učencem jasno. Slednjič dajaj nalog, kjer ena reč velja nekaj rajnišev in krajcarjev. Eno tele velja 8 fl. 36 kr., koliko 9 telet? 9 krat po 8 fl. + 36 šestic + 36 trojač to je: 72 fl. + 3 fl. 36 kr. + 1 fl. 48 kr. = 77 fl. 24 kr.

(Dalje sledi.)

Carov meč.

(Konec.)

Ne dolgo potem bilo je nekega dne zjutra v Kazanu vse na nogah. V vsaki ulici so se mešali ljudje in tam pa tam so se možje živo pogovarjali. „Kaka bo? Kaka? — je djal kdo, — kako se bo godilo, če carice več ni?“ „Mene ni kar nič strah, — kak drug pojemlje, — zakaj povsod se govori, da je cesar milostljiv: le ubogati bomo pač morali.“ „Prekleti kavrini! — spet kak drug derzno roti se, — in ti psi nas bodo po strani gledali? Grom in blisk, kedar baba vlada, še vrag oslabuje: ko bi bili le imeli kakega možaka na tronu, stavim glavo, da bi ne stopil Rus v naše mesto!“ — „Nikar nikar sosed! — se oglašá nek starec, — ne grajajte carice, ona ima žlahno serce; kdo je kriv vse nesreče, kot velikaši, ki se bojevati niso hotli. Vi pa — menim, — bi še miši ne vstrašili: kdo pa je imel undan bolj urne pete kot vi, ko si je en sam Rus v naše mesto zupal? No sosed?“ — Ali čujte čujte! kaj je to? Godci! Gotovo Rusi stopajo do carične hiše po carico: joj lepi ženski! — Tako so Kazanci onegali in oddaleč donijo glasne viže ob bregovji reke Kazanke. Vse tje vervi in brez števila ljudstva se vbira ob zidovji in po kervavih travnikih poleg Kazanke. Ene mestne vrata bile so zalo okinčane in dolge verste ruskih berkašev so prostor delale po ulici, kjer je carična hiša stala. In zdaj stopata dva imenitna ruska gospoda, knez Bulgakov in Harbatov med verstama do Kazanskega dvora. — Vse je tiho. Kar človek se ne giba. Kake pol ure nobeden skor očmi trenul ni ... ali namah se čuje glasen, bridek jok med ljudstvom, zakaj zagledalo je nesrečno svojo carico: Sujunbeka se je prikazala. Med verstama je stopala: na levi jo je spremljal Bulgakov, na desni Harbatov in tik nje je šla mlada zala Ksandra, edina prijateljca, ki svoje gospodinje ni hotla zapustiti. Sujunbeka bila je belo oblečena, kot bi je veselje čakalo ... ali njeno lice bilo je čudno blede, in ni ga skrivala danas, zadnokrat naj jo še gledajo dragi njeni podložni. Serce ji je plašno tolklo in kamor se je žalna, solzna ozerla, povsod so tekle bridke srage, povsod so stokali Kazanci: „O naša dobra gospodinja!“ — In do vrat pridši se še enkrat ogleduje po svojem dragem mestu, po svoji hiši ... bridkosti ji moč onemaga in težko je stopala dalje, naslanjaje se ob Ksandro. In na reki Kazanki jo je že čakal prelep čoln: zapušča zemljo, ktera ji je bila toliko draga ... in ko voda šumi pod čolnom, pokleka vse ljudstvo na travniku in tla moči gorkimi solzami: vek se čuje povsod, povsod bridek jok. — Sujunbeka vse to vidi, vse to sliši in vendar še dosti terdna ostaja. — Unkraj jo že čaka car ruski in ji sam podaja rokó, ko stopa na suho. —

„Mogočni car! — pravi trepetaje Sujunbeka, — vse moje bogastvo je ta dobra duša le (in kaže Ksandro): ali tam, tam unkraj reke sem zapustila mnogo dobrih serc! Na moje serce, rado prelije zadnjo kapljo svoje kervi, le unim tam bodi oče, dobre so stvari!“ —

„Lepa carica! — Odgovori Ivan, — vem kaj imam storiti in verjemite mi, da moje serce ni terdo. Vam pa podam bogastva, kolikor ga čete: Moskva ni revna, in zlahne žene se tudi v Moskvi časte.“

In zadnokrat miga Sujunbeka rokami in pozdravlja unkraj reke svoje drage, ki roke proti njej stegajo ... in kmalo si oddahuje žalosti in bridkosti v bogatem, krasnem šotoru, ktereга ji je car dal postaviti. —

Kako vse drugače je zdaj v Kazanu! Vse vervi po cestah: in kardela ruskih vojakov hodijo od hiše do hiše, če kje morebiti kak rusk vjetnik živi. Mnogo tisuč nesrečnih, ki po deset, po dvajset let niso sonca gledali, danas lezejo iz strašne podzemeljske teme, danas se spet grejejo ob sončnem svitu, danas se spet zavedajo, da so človeki, da so prosti! Mnog sin objemlje spet svojega na pol mertvega očeta, mnog brat brata in mnoga postarana ženka joka veselja na sercu svojega moža. Skor je bilo po vsem Kazanu spet vse tiho: vek, jok, veselje je pošumelo ... kar nekoliko ruskih vojšakov še stopa po tisti ulici, kjer je Sujunbek na hiša stala: vodil jih je — Svevor, polkovnik, na svoji strani zlato okovani meč, ki mu ga je car poklonil. — „Ali so že vsi prosti?“ praša Svevor svoje vojšake.

„Vsi! gospod polkovnik! — odgovori eden, — ta je zadna ulica le, ktero še imamo preiskati: brez števila nesrečnih pa se že vali čez Kazanko v naše ležišče: na zelenem travniku jih car sam čaka.“

„Hvala Bogu! Ta dan je vsem prav vesel dan: veselim se s drugimi, ali — ali.“

„Gospod polkovnik! ali vi koga iščete: recite, in vse hiše še enkrat preiščemo!“

„Ne ne! je mertev, je mertev; moj oče je že mertev!“ In govoré žalosten in zamišljen stopa dalje ... kar čuje v neki hiši tik Sujunbek nega poslopja nekega zdihovati.

„Gospod polkovnik! tukej je spet nekaj opraviti!“ pravi eden vojšakov.

„Čujem! moje je delo! — odgovori Svevor; — ostanite odzuna, sam grem noter!“ in urno hiti v dvorišče ... tam vidi lesene vrata, ktere se navkviš odpirajo: bile so zaklenjene: ali kmalo jih razsekajo vojšaki svojimi meči in sonce posija v strašno lukno: smrad puhti iz globine ... in nedolgo leze starček na pol slep s svezanimi rokami iz ječe, leze kot červ in se vije pod nogami Svevorovimi in bridko zdihuje: „O svitli Gospod, rešite psa, rešite kristjana: oj tukej le odzpoda je grozno grozno: tam kače pikajo, tam mora stradati sužni pest! rešite rešite, Marta in Svevor pomolita za Vas, jaz tudi pomolim, gospod rešite rešite!“

Ginjen je gledal Svevor starčeka, ali čisto je ostermel, ko čuje svoje in svoje matere ime. Urno dvigne starčeka, mu berž razreže vezi in tiho pravi: „Kaj častiti starček? Kdo pa je Svevor, kdo je Marta?“

Starček čuje glas, stoji enkrat spet prost in globoko sopiše ... čisti zrak ga je skor prevzel. Odbliža gleda Svevoru v lice in stermi, kot da bi se iz dolgega spanja bil zbudil: ne trene očmi ... in nehotama položi svojo roko na serce: govoriti ni mogel. — Svevoru kri čudno vre, dolgo gleda starčeku v lice in vdruči tiho pravi: „Svevor! Marta! za Boga! Kdo sta ta dva?“ — In staršek se trese kot šiba, debele solze mu tekajo po licu in zdaj se mu tudi jezik reši ... zmoten zdiha: „Svevor! Marta! moj sin! moja žena! — O gospod, meni se zdi, da Vas poznam ... mladi Miklavž se je postaral ali ravno tak je bil nekdaj, ko ste Vi zdaj!“ — „Mi-

klayž! moj Oče!" kliče Svevor in spoznata se sin in oče, ktera je nesreča deset let ločila . . . spoznata se in se objemata . . . in kdo bi štel solz, ki sta jih veselja jokala! Le serce čuti takih sladkosti, le oko jih more popisati, kedar veselo gori in žari . . . pero je šibka, revna stvar. —

O tem, ko so hrabri Rusi v Kazanu ječe odpirali, ko se je brez števila oprostanih sbiralo na velikem Kazanskem tergu: vesele solze so močile tla, kjer je pred marsikteri nesrečnik zdihoval in strašne muke terpel: krikali so veselja, saj se jim skorej, še danas poverne ljuba draga domovina, ktere mnogoteri po deset, po dvajset let vidil ni; o tem, da je Svevor spet objel sivega očeta in se razjokal radosti čudne, — o tem se je vselila Sujunbeka v ruskem ležišču. Car sam jo je bil peljal do krasnega šotora: bil je šotor navlašč za njo postavljen in bogato okinčan: rusko bandero se je majalo nad strehoj, in odznotra so bile plahte sviloj preoblečene, mehke divan in druga draga ropotija bila je pripravljena za imenitno gospo. — Sujunbeka sede ob divan in žalostna gleda ob tla: premišljuje, kako da je bilo nekdanj, kako da je ah danas! Res, tudi nekdanji sovražniki so jo danas počastili in jo od vseh krajev slavijo . . . ali njeno serce je čutilo, da je le vse drugače danas, kakor je bilo tedaj, ko je še živel Safa - Geraj. — Nekdanj carica Kazanska, danas pokorna ruskemu caru! Bridko ji je bilo pri sercu, ni mogla posiljati solz, ki so ji tišale v žalno okó . . . dolgo je tako tiha in zamišljena sedela . . . kar jo zbuja šum, ki se od vseh krajev čuje. Poskoči, in oziraje se vidi kneza Bulgakova in več drugih imenitnih gospodov, ki ji nosijo mladega Utemiša - Geraja: o zdaj je bila spet vsa mati, njeno serce spet čisto matersko serce! Zabila je solz, zabila nesreče in strastno je objemala sinčeka, — mar ni bil edino pravo blago, ki ji je še ostalo? Veselja ni vidila, da so gospodi že odšli: ravno se je hotla zahvaljevati, ali že ni bilo nobenega več: razgubili so se vide mater srečno, ki ne mara za ničesar, da le drago dete na njenem sercu diha. — Ali pri vsem tem je žale misli niso čisto zapustile. S perva je zabila nesreče . . . ali kmalo je jela bridko jokati: tople solze so močile Utemišu čedne lica: „Ah kaj bo s teboj, moj sin? . . . tvoja slava je šla po vodi, in moja ravno umira!“ tako je Sujunbeka zdihovala in kdo bi je ne miloval? Za se je ni skerbalo, ali ubogo dete, ki si je še ravno na Kazanskem tronu igralo, dete! dete! kaj bo s detetom?

Tako je žalovala carica. Kak čisto drugače je bilo Ksandri pri sercu! Vesela se je ozirala pred šotorom po ulicah: kot glas z nebes se ji je zdel domači jezik: kako so jo gibale mile besede, ktere je umela, kterih pa mnogo let slišala ni. Vse ji je bilo tuje in vendar tudi znano. Gledala je častivredne ruske bradače, ali ni takih tudi v svoji domovini nekdanj videla? „Ah ti so junaki, ti! — je zdihnila, — kako se možko nosijo in vendar so tako dobri ljudje. Kako se živo pogovarjajo. Kdo je le uni tam: tako mlad pa že tak imeniten gospod, vsi se mu odkrivajo. Ah ah gotovo je car, ga že poznam, kako priljudno da se je pogovarjal prej s mojo gospodinjo. — Čujte žena, jelite da tam le car naš stopa?“ — urno praša neko starko, ki je ravno memo tavala.

„Je car, je: — odgovori žena in zavzeta gleda Ksandro: — kaj ga ne poznaš? Čudno! Vsaj si gotovo Rusinja, in še cara, dobrega našega cara ne poznaš?“

„Res, Rusinja sem, ali vidila sem ga danas prvokrat.“

„Pervokrat? Kako pa to?“

„Sem še le danas prišla iz Kazana.“

„Iz Kazana? Ubogo dekle! Bog ti daj zdravja, ki te je strašne sužnosti rešil.“

„O, moja sužnost bila je lahka, bila mi je clo sladka. Ali še niste čuli, da je carica Kazanska dobra, milostljiva gospa? Ljuba moja mamka; carica je res dobra.“

„Carica Sujunbeka! O res res! Bog te je rad imel, da ti je tako gospodinjo dal. Slava njena se povsod glasi: O koliko lepega mi je pravil moj sin o njej. Oh gotovo si ga tudi ti vidila.“ — —

„Jaz? Kdaj pa?“

„On je bil šel sam po carov meč v Kazan. O koliko solz sem tedaj zavolj njega ztočila!“

„Kaj? tisti junak je vaš sin?“ sterme praša Ksandra in Marto (ona bila je ta žena) debelo gleda. — „Srečna mati!“ tiho zdiha.

„Da! srečna sem, ker Bog mojega sina rad ima. Ah da bi se le danas skor vernil!“

„Odkod pa?“

„Šel je v Kazan, kjer temne ječe odpirajo. Ah! kako mi serce glasno bije! Letela bi sama v mesto, bi dirjala od ulice do ulice, — da! ljubo dekle, moje serce je mnogo zgubilo, in moje serce se mnovega boji!“

„Uboga žena, ste gotovo kedaj kakega sina zgubili: Bog je milostljiv, morebiti vam ga spet pošlje.“

„Sina nisem zgubila, ali moj mož zdihuje v strašnih ječah, ali ga je že pa Bog rešil bridkega terplenja in ah — —“ in o tem Marti obilne solze tekajo po licu. Ni si upala zgovoriti, strah jo je že bilo pomniti tudi zgubljene hčerke, ki je morebiti mrtva ali pa o j v nečasti med neverniki živi. — Žalostno gleda Ksandra ubogo starko, tudi njej stopajo solze v oko, prime ženo za roko in ginjena pravi:

„Utolažite se, ljuba mamka! Bog vse prav stori: če mož vaš v hladni zemlji trohni, se njegova duša veseli v nebesih, vsaj je umerl za Boga, za domovino.“

„O Gospod v nebesih! — pravi Marta in solzna gleda navzgor, — nikdar nisem godernjala zoper njegovo sveto voljo: če mož v grobu spava, blagor mu! Bog mu daj večno luč, priden je bil in skerben in umerl je za domovino in vero, ali oh sveta trojica! kaka se godi moji hčeri! O da bi tudi ona spavala pod gomilo! Molila bi potlej noč in dan za oba, molila bi in prosila do smerti, vsaj ho me večni Bog kmalo njima pridružil, — ali ah! če živi neverka, če živi v nečasti, tedaj — tedaj, — o moj Bog!“ in spet polivajo gorke solze Martno lice, strahu in groze se trese vsa.

„Tak hčerko tudi ste zgubili!“ — ginjena in zmotena zdiha Ksandra; — „ah in jaz iščem brata, očeta, jaz iščem matere“ — tiho dostavlja.

Dolgo ste obe molčale. Zadnjič se zdrami Marta in hoče iti.

„Ne! ostanite še malo, ljuba žena, — urno pojemlje Ksandra; vaša nesreča me je zlo ganila. Oj da bi Vam Bog vse terpljenje obilno poplačal. Vem, kako je bridko, če zmanjuje precej očeta, hčerke ah pa vsaj tudi jaz iščem očeta, matere . . . ničesar nisem terpela, — ali sladko ime mati! oče! — o da bi ga kedaj spet zgovoriti smela!“

„Kaj? ti iščeš očeta, matere? tukej? Dete, kako ti je ime? Jaz poznam tukej ljudi . . morda ti kaj vem povedati?“

„Ksandra mi je ime.“

„Oh moj Bog!“ bridko zdiha Marta in kot kamen stoji in stermin. — „Ksandra! o sladko ime!“ zadnjič tiho in žalo pravi.

„Kaj ga poznate?“

„O za božjo voljo! tako je bilo mojemu dekletu ime ...“ ječa Marta in skriva bledo svoje lice: Ksandra pa položi roko na serce: kako glasno ji je bilo! Nemirno se je gibala in stiskala Marti roko: jezik ji je bil okoren, ni mogla skor besedice zgovoriti. — „Koliko let je, kar nimate hčere več?“ slednjič krepko in terdno praša.

„Deset let! — odgovori Marta in neprestano gleda dekleta ... „nemore nemore biti, — postrano tiho zdihuje starka, — in vendar je mojemu možu tako podobna! — Ah! — glasneje pristavi, — Bog daj, da najdeš spet očeta in mater: če ti morem pomagati — — kako pa je bilo ime očetu tvojemu?“

„Nevem: ali berž ko ne Sergii Miklavž, ker oba svetnika v svetinci nosim.“ —

„Sergii Miklavž!“ — ponavlja Marta in se ne gane ... stermin v svetinco, ktero ji je Ksandra zpod persnika podala ... stermin dolgo in „Je! je!“ slednjič na glas zakrika in derka dekletu za vrat. — „Na mater!“ bilo je vse, kar je še zgovoriti mogla ... „Mati!“ klika Ksandra in — kdo bi popisoval radost, kdo pravil, kaj da serce čuti, kedar je tako srečno, kedar tako kipi! Objemale ste se mati in hči ... ljudje okrog so se solzili ganjeni in so stermeli in srečne ženski clo Sujunbeke vidile niste, ki je prišla gledat ... ginjena je stala pred šotorom, je gledala svojo ljubco, gledala njeno mater ... ni ju hotla motiti: naj kipi veselje, dokler se veselje veselja ohladi. —

Ravno je sonce tistega dne se nižalo in zadnji žarki so se zibali po zidovji Kazanskem, — in bližala se je caru Ivanu naj srečnejša ura morebiti vsega njegovega življenja. V Kazanu se je čudno vse mešalo: prebivavci so jokali in plakali po vseh kotih; „Sujunbeka!“ so povsod imenovali nesrečno svojo kraljico in vsak skor je po njej kako solzo stočil. Posebno ubogi so žalovali: kdo bo za nje tako milo skrbel kot je ona skrbela? Sto ni sto nesrečnih je tolažila in obdarovala vsak dan: njeno serce je bilo zmirom dobro, njena roka za uboge zmirom bogata: in dobrotnica gre zdaj v tuje dežele in sirote plakajo po njej, da po vsem mestu žalost dije. In vendar povsod tudi veselje živi, čisto, neizrečeno veselje! Cele verste ruskih vjetnikov, možkih in ženskih se pomikajo med ruskimi vojšaki od ulice do ulice: blede starčki, suhi mladenči, vele ženske stopajo kot žive sence po mestu, stopajo rahlo, kot bi se bili v temnih ječah hoditi odvadili: v blelih licih se jim oživlja radost in oko se čudi sončni svitlobi, oko je življeše, gorkejšje. Že se pomikajo iz mesta in za mnogih let spet gledajo zelene travnike in sive gore in vse se solzi, vse solzi se veselja.

Čez Kazanko reko so Rusi postavili čez noč lesen most za vjetnike, in glej že se vali brez števila srečnih nesrečnih memo Kazanskih vrat proti vodi. Po versti vrejo čez most, vrejo na rusko bregovje, juckajo in vekajo ... da se je vse slišalo v ležišče. Zdaj pa pokajo topovi in visoko se jamejo viti bandera ... ruski junaki se bližajo čedno oborožani, pred njimi stopata car in moskovski patriarh ... patriarh dviga svoje roke in blagosluje vse verne in kot požeto klasje se grudijo vjetniki ob

šla: tihe vroče solze močijo srečno zemljo, kako da je vsakemu serce kipeló se ne da povedati: Objemajo se preveseli kot stari nekdaj nesrečni bratje in jok in stok odmevata po ležišču. — In car? Osupnjen je stal pred vso to množico: starčki in mladenči, žene in deklice se rojijo do njega, mu oklepajo noge in poljubujejo zemljo, kodar je njegova noga hodila: ginjen je gledal gospodar svoje otročice, ni mogel besedice ziniti . . . ali ni bila vsaka solza, ki jo je kak vjetnik prelil, tiha molitev za njega? Ali ni bila vsaka solza drag biser, ki se blišči v slavni njegovi kroni? O to je pravo plačilo, ki ga Bog šilja dobrim vladarjem: take solze, tako veselje osrečenih podložnih je naj sladkejša hvala . . . in danes je zvedel Ivan, da ni lepšega na svetu, kot če je vladar tudi dober oče svojih ljudi. — Car se ni mogel umiriti: svitile solze so mu tiščale v oko: mignil je in sto ni sto vojsakov se zgubljava med rešene vjetnike in jim deli obilno kruha in vina: „Bože! Bože mu plačaj!“ je donelo povsod in dan se nagiba in čisto, burno veselje začenja oživljati se po prostornem planu: znanci se spoznavajo, si pripovedujejo, se objemajo, veselja se joka vse in juckajo spet in molijo, kedar je serce prepólno . . . in car počiva doma v svojem šotoru: ginjen spominja se pretekle ure, kako je bila lepa, srečna, in serce mu kipi in nehotoma pokleka . . . „O večni Bog v nebesih! — iskreno moli, — hvala Ti za take sladkosti in ná moje serce, vižaj ga, vodi ga . . . prisegam pri Tebi, večna naša luč, da čem dobrotnik, da čem oče biti svojemu ljudstvu, vsaj je to Tebi všeč, čez vse dobrotljivi Gospod nebes in zemlje!“ — Tako je molil car in njegovo prihodno življenje bilo je tako, kakor je danas obetal: on je ostal naj slavnši ruski car. —

Še tisti večer, ko je po planu malo že tiheje bilo, ko je vsakdo doma v svojem šotoru se veselil in molče premišljeval svoje nesrečne dni in svojo današno srečo, — še tisti večer, ko se je že zmračilo, stopata dva možaka po naj bolj samotni ulici, počasi stopata, ker je bil eden že siv, šibek starček. Bila sta Svevor in njegov oče. Živo sta se pogovarjala; o koliko je Miklavž pripovedovati vedel, kako navdušen je hvalil Boga in dobrega svojega cara, živo je opisoval vse strašne ure, ki jih je imel prestati, vse grozne muke, ki jih je preterpel . . . in če je prav gorko govoril, je pogledal solzen proti nebu in je djal: „Slava ti, moj večni Bog! Slava ti, da si mi bil poslal vse te bridke dni, skušal si moje serce . . . nikdar nisem godernjal, torej si mi dal sladkosti uživati, sladkosti naj sladkejših na svetu!“ In če je tako hvalil Boga, je vselj še dostavljal: „O daj vse dobro mojim sovražnikom: zakaj nje si zbral, da mi po njih šiljaš terpljenje!“ Tako je starčkova duša bila terdna ostala v nesreči: zabil je danas vseh bridkosti in je zmirom djal, da je današno veselje preveliko, da ga ni zaslužil v desetih težkih letih. —

Tako sta stopala dalje. Včasih je starček Svevora živo zgrabil za roko in je kliknul: „Moj sin! ah moj sin!“ — ali jezik se mu je obotavljaj, ni mogel zgovoriti, kar mu je v sercu gorko gorelo. — Svevor je menil, da se starček veselja ne ve kam djati, da veselja včasih kliče svojega sinu . . . ali tako ni bilo. Miklavžu se je čudno zdelo, da Svevor o svoji sestri še kar besedice zgovoril ni: mislil je tedaj, da mu Marta nikdar o sestri pravila ni. — Kolikokrat je hotel prašati, kolikokrat je klical: „Moj sin!“ — ali vselj mu je beseda zastajala . . . ni hotel kaliti Svevorove radosti. —

In tako sta prišla do Svevorovega lepega šotora: bil je prostoren in dično okinčan: vsaj je tudi Svevor bil imeniten gospod. „Glejte oče! — pojemlje Svevor, to le je moj dom, slab je, ker smo v vojski: ali skor nas objame mila domača hiša: zdaj je mir, zdaj nam kaže Volga pot do domovine ljube.“

„Srečen, srečen! — odreka Miklavž, — o moja stara Marta, kaka je še neki!“ in o tem stopata oba v šotor. Bil je prazen. Kmalo je berlela svitla luč v nizki bajti in na mehkem divanu počivata oče in sin. Kaj da sta čutila, se ne da povedati. Dolgo sta molčala, sta se pogledovala: Svevoru je veselja serce kipelo, Miklavža bilo je skor strah prihodnje sreče, vsak trenutek lahko Marta pride in Marto, zvesto svojo ženko spet videti, kaka radost! Hotla sta oba si serce lajšati in torej je moral Svevor pripovedovati, kako da je pridobil carov meč, kako da je živel vseh deset let, kako da je dobra Marta zmirom žalovala po svojem možu . . . in Miklavž je marljivo poslušal: zdelo se mu je, kot bi mu še enkrat tekalo njegovo življenje, kot bi se mu vsaka bridka in sladka ura ponavljala. „O moj Bog! — je zadnjič djal, — kako čudno vodiš naše življenje, sipaš dobrote in terpljenje, in terpljenje in veselje nam je težko, terpljenje, ker smo šibki, veselje, ker nam ga preobilno daješ . . . O moja Marta, zvesto, drago serce! Pridi pridi, zabi na mojih persih žalosti, ah zabi, da sva zgubila deteta — —“ še ni zgovoril, se čujejo odzuna stopinje: Svevor poskoči in težke sape prihiti Marta — — „Sin sin! — klika, — sin moj! hčer sem našla, sestro si našel!“ — in strastno objema Svevora — Svevor je stal kot kamen, še le ko je očeta videl, kako zdihujoč svoje lice skriva, — se zdrami in tiho pravi: „Kaj? mati! ali ni mrtva?“

„Ni ni! — na ves glas vriska Marta, — živa je, pride pride, o carica!“ —

„O mati! — živeje govori Svevor, — sestro ste mi dali, o nate očeta, nate ga!“

In Marta se dvigne, pogleda starčeka ob divanu . . . serce ji skor prekipa, derka ob tla, — „o moj Bog!“ zdiha in solzna položi glavo Miklavžu v naročje. — Svevor pa je stal malo vstran, je gledal svoje stariše . . . o kako je bil srečen in vendar je vedel, da še sreče ni dosti, da še ima sestro objeti, sestro, ktere skor nikdar poznal ni. — Še so vsi trije molčali: Miklavž je gledal Marto, je sklepal roke; kako rad bi bil govoril, ali serce bilo je prepolno, jezik bil je okoren. — In zdaj vidi Svevor skoz šotorne plahte rahel svit in kmalo se bližate ob bakli dve ženski in derzno stopite v poslopje. Svevor ju vidi in stermin. Dolgo ju je gledal, čez dolgo še le tiho pravi in se ponižno priklanja: „Častita carica, kaj Vi? In ti lepo dekle . . . ah nisem še pozabil, kako si me prvo-krat ganilo . . .“

„Ah carica! — urno pravi Ksandra, — ta starček je grozno terpel pri našem sosedu. Svevor! moj brat, kdo je ta starček?“

„Tvoj brat? — počasi ječa Svevor, — tvoj brat? . . .“

„O vsaj si te le matere sin — —“

„O moj Bog! tako ti si moja sestra? . . . Oče oče! nate otroka . . . o to je moj oče, to moja sestra . . . o Bog! nehaj dajati, serce mi poka!“ In onemel je; in starček kloni glavo, težko zdihuje . . . pred njim klečite žena in hči, in Svevor dreveno gleda po šotoru ne vede kam s srečo, — kdo bi hotel praviti, kako da so vsi srečni, — Sujunbeka sama je solze

pretakala . . . o ko bi jih bili drugi tudi točiti mogli, serce bi se bilo lajšalo, sreča bila bi sladkejša. — — —

Kake pol ure je minulo, da nihče ni besedice govoril: objemali so se, jokali so, zdihovali . . . Sujunbeka sama bila je ginjena: ni jih hotla motiti; — še le ko se je Miklavž zdramil, ko je povzdignil svoje roke proti nebu in djal: „O Bog! vzemi mojo dušo, vsaj že na tem svetu raj uživam!“ — še le tedaj pojemlje Sujunbeka rekoč: „O presrečni, o preblagi ljudje! hvala vam, pri vas sem pozabila svojo nesrečo. O Ksandra, dobro dete! nikdar me ne smeš zapustiti, pri tebi sem tudi jaz srečna: vse moje premoženje je Vaše, blagi ljudje . . pri meni ostanite: dom vaš vas vabi in vaš dom bo tudi moj dom! S vami se čem veseliti, dobre serca; — in srečna ona ura, ko je ta junak se derznul med sovražnike in pred mene . . takega veselja bi drugače ne uživali vsi vkupej! Svevor, ti si osrečil svoje stariše in mene; tvoj Bog ti bo vse plačal, jaz pa čem vas obdariti, kolikor premorem: carov meč naj vas pomne presrečne te ure . . in vse dobro, ves blagor tebi, krepki junak!“

„Bog nas je obdaroval! — kliče Svevor, — Bog je milostljiv in slava Bogu, hvala caru . . in ljuba domovina, ti me srečiš, — ná torej vse moje moči!“ —

In preveliko veselje je vse zadnjič omamilo: lajšali so si svoje serce solzami . . . in „carov meč! blaga ura!“ je klical Svevor, ko je drugega dne šumela barka po Kazanki, — zakaj šumela je proti dragemu domu . . in dom je objel pesrečne, kjer so še mnoge leta hvalili skupej Boga in živo pominjali „carovega meč!“ —

Potres zemlje.

Potres zemlje je veliko strašnejša šiba božja od povodnji in požarja. Povodenj navadno sčasoma raste in človeku je mogoče svoje življenje in saj nekoliko svojih reči oteti. Požarju uideš, ako mesto, na katerem gori, zapustiš in rešil si saj življenje, ako ravno svoje blago zgubiš. Vsa drugačna je o potresu zemlje: ne terdno zidovje, ne visoka gora, ne barka na vodi ti ni gotovo zavetje. Kedar se zemlja, na kateri varni stojimo in hodimo, tresti začne, nam čudovito serce stiska. Kje homo varnosti iskali, kedar zemlja proti nas povsod požreti? Clo živadi postanejo nemirne in krokodili zapustijo vodo, bežijo v gojzd in strašno tulijo, ako ravno so sicer mutasti kakor naši martinci.

Potres pride brez vseh znamenj včas ob hudem, včas ob lepem vremenu. Skušnje vendar učijo, da se gostejše prikazuje spomlad in jesen, kedar sta noč in dan enako dolga, kakor o drugih letnih časih. Človek, ki še nobenega potresa ni občutil, pri prvem posebno manjšem potresu misli, da se mu v glavi verti; uni pa, kateri že pozna potres, zakriči in se v beg spusti.

Kako se pa trese zemlja? Včas se poveršina zemlje na ravnost pozdiguje in ponižuje, kakor valovi na vodi. Vendar potres nektore mesta na svoji poti neškodovane pusti, akoravno krog in krog vse razruši. Takšne mesta se imenujejo mosti. Ali tudi moste razruši huji potres. — Včas obstoji potres iz posamesnih porivih, katerim sledi nekako trepetanje zemlje. Pri protresu mesta Riombamba v Ameriki, leta 1797 je metalo ljudi po 100 čevljev visoko. — Včas se kosi zemlje vertijo in ob enem

na kviško švigajo; leta versta potresov je nar. strašnejša in, hvala Bogu! nar. redkeja. Pri imenovanem potresu Riombambe so njive svoje mesta menjale; orodje neke hiše so pod podertinami druge hiše našli. Slednje dve versti potresov ste navadno združene in tako hude, da kamna na kamnu ne pustite.

Kos zemlje, ki se o ravno tistem potresu potresuje, je sedaj manjši, sedaj večji. Potres, ki je 1. novembra 1755 razrušil Lisabon, je obsegel 12. del zemeljske poveršine ali 700000 štirjaških milj. Navadno se potres na nekem mestu prične in od tod na vse strani razširja. Dalje ko od izvirnega mesta pride, slabejši je. Hitrost potresa je različna in znaša po 10 ali 40 milj v minuti. Na suhem je večja kakor v vodi. Torej se na morji dvojni valovi proti morskem bregu valijo: Valovi pod vodo grejo hitreje, breg vzdignejo in morje od brega veržejo. Koj potem se breg poniža, in unim valovom, ki po vodi pridejo, pot odpre, da se dalječ v breg vlti zamorejo. Tako pokonča voda, kar je morebiti po potresu ostalo.

Nasledki potresa so strašni: O potresu v Mali Azii leta 526 je 200000 ljudi življenje zgubilo, in v Sicilii leta 1693 so štel 60000 mertvih. O potresu mesta Kaloa, ki v Ameriki na morji leži, se je leta 1746 morje 80 čevljev visoko vzdignilo. Potres in voda sta mesto tako razrušila, da od njega ni nič ostalo razun terdjavске temeljne zidine. Vsi prebivavci so bili pokončani. Barke, ktere so v luk ležale, so volovi v mesto vergli, in čvetero razdrobljenih bark so našli na suhem, uro daleč od morja. O potresu se včas zemlja razpoči. Razpokline so ali posamesne in naravnaste, ali one izvirajo iz iste pike in grejo ko polomeri na razne strani. V spodnji Italii se je leta 1783 napravila razpoklina skorej miljo dolga, 150 čevljev široka in 30 čevljev globoka. O potresu Lisabona je več sto ljudi na neko obalsko zidovje bežalo se otet. Vendar močno zidovje se je pogreznilo in zemeljski robi so se zopet stisnili. Od požertih ljudi ni bilo več stvarice viditi. Tudi se je primerilo, da z zemljo vred so se hiše razpočile, in kedar se je zemlja zjediniła, so se tudi hišni zidovi skupej stisnili. Iz zemeljskih razpoklin pride včas voda, sopuh, ogeljna kislina, ogenj i. t. d. O potresu Lisabona je iz neke razpokline plamen švigal in dim se je toliko debelejši valil, kolikor hujše je bilo ropotanje pod zemljo. Ropotanje, ktero včas potres naznanja, včas ga spremlja, je enako gromenji, ali ropotANJI vozov, ki po kamenitem tlaku derdrajo. Vendar se dostikrat nahaja potres brez vsega ropotanja. Kakor se o potresu neki deli zemlje ponižajo, tako se drugi poviksajo. Na otoku Jamaika se je leta 1692 blizo 1000 oralov zemlje v minuti ure pogreznilo in na ta prostor je morje stopilo. Nasproti se je leta 1822 v južni Ameriki v deželi Kili pomorski breg za tri in deloma štiri čevlje povikšal, da je suha zemlja za kakih 15 štirjaških milj večja postala.

Hudega potresa v naših deželah, hvala bodi Bogu! ne poznamo. Vendar ne preteče leto, brez da bi se tudi pri nas zemlja nekoliko ne potresla. Na vsi zemlji pa ne preteče teden, in le malo kak den brez potresa. Ali se število potresov sedajnega časa v primeri s preteklim zmanjšuje ali množuje, se ne da gotovo razsoditi. Nar. bolj je verjetno, da je število v vsih časih zemlje, ktere obsega zgodovina, enako pogostno ostalo. Dežele, ktere blizo morja ležijo, so praviloma potresu bolj podveržene, kakor ravnine oddaljene od morja. Po potresih so doslej nar. manj terpele: Holandska, Severno-nemška dežela, severna Rusia, Sibiria,

v Ameriki severne zvezne dežele, Brazila, potem južna Afrika. Potresu nar bolj podveržene so dežele poleg medzemeljskega morja in Islandia; Siria, Perzia, dežele in otoki zahodne Indie in druge imenovanim blizo ležeče dežele. Izmed 3249 potresov, ki so od tretjega stoletja dozdej zapisani, pride 1134 na Italio, 702 na Galio in Belgio, 232 na Skandinavio.

Kar se tiče potresovih vzrokov, jih ne poznamo natanko. Nekoliko si vzrok potresa razjasnimo, ako mislimo, da je kakih 10 milj globoko v zemlji takšna vročina, da vse nam znane reči raztopi. Ako tedaj voda skoz kake zemeljske razpokline do hude vročine pride, se naglo premeni v sopuh, kateri se pod zemljo razprostirja, na prostorniši kraj sili, in kedar se skoz vozke špranje baše, buči kakor veter na zemlji in trese zemljo, kakor veter razpeto bandero, ktera mu na poti stoji.

Hvalimo Boga, ki nam doslej ni govoril v ostri besedi potresa in ga prosimo, da nas zanaprej obvarje tako strašne in nagle kazni.

Robida.

Jezikoslovne stvari.

Nemški predlog „mit“ izrazujejo večidel nepravilno pisatelji slovenski, razodevajoči tudi po rabi tega predloga, da so sila ponemčeni, ter da po nemški mislijo. Stavljajo namreč navadno *s* al *z* brez razločka in brez prevdarka, kjer koli v Nemščini nahajajo „mit.“ O tem bi pa imeli ravnati se po davnih Grekih in Rimljanih, po Jugo- in Staro slovenščini sploh, po Čehih in Rusih, ki vsi doslednje in pravilneje pisarijo od nas Slovencev.

Pred vsm naj se vedno spominjajo pisatelji našinci, da slovenski predlog *s* al *so* izvira iz Greškega *συν*, iz kterega Latini so naredili *cum*. U Staroslovenščini je *so* al *su*; u Jugoslovenščini *s*, *sa*, *su*.

Ko stoji 7. padež (tvoriteljnik al inštrumental) to je, kader kakšnim orodom kaj tvorimo al učinjamo, se nemški „mit“ ne predstavlja. Tedaj pišemo pravilno: Nožem rezati, dnarjem plačevati, rokoj al rokama, delati, perom (pisekom) pisati, očmi gledati, jezikom govoriti, odejoj pokriti, cvetlicami venčati, itd. —

(O glavnih imenih ženskega spola izhadjajočih na *a* naj bi se inštrumental in sociativ v jednobroju pisalo po končnici *oj*, da se od 4. sklona izhajočega na *o* ložeje razlikujeta, postavim: a) tako je inštrumental: Riboj ga je obdaril, vodoj napaja živino, branoj je njivo povlekel, itd. b) v sociativu pak: s ženoj je prišel, s ovcoj gre jagnice, s bratom pride sestra, itd. Imena ženska izhajajoča na soglasnik, postavim: Nit, klop, čast, jed itd. razlikujejo se lahko po končnici *jo* al *jó*, p. v inštrumentalu: nitjo je zavezal, jedjó se je nasitil, pestjó ga je vdaril, itd.; v Sociativu pak: s gosjó je gosjak, s hčerjo in materjo pridejo oča, s kokošjo vred leta petelin itd.)

U takih in enakih primerlejih rabi tudi Latinec svoj ablativ brez „cum,“ pisaje. *Ager renovatur aratro; manibus volunt saxa; cinere conspergunt campum; terra, quae suo se gramine vestit, nec scabie et salsâ laedit rubigine ferrum (Virgil.)* itd. — Jugoslaveni v tem sploh pišejo pravilno: Nosom vojam, uhom čujem, okom vidim, jezikom i nebom okušujem, rokama i nogama gibljem se;

bacati kamenjem al snegom. Kdor zlatnim orožjem bojuje, zmaga. Sokol perjem leti, ne mesom, itd.

Kader je pa sociativ, da se dela al govori kaj v družini, al ko se nemški predlog „mit“ more zamenjati predlogom „nebst“ al „samt“, ima rabiti se u Slovenščini s al so (ne z, le malokdaj ž). Izgledi: S mano, s tabo al s teboj, s njim al ž njim, s bratom pride, s očelom gre, s družino dela, s materjo in hčerjo vred potuje, s veliko armado plane nad vruga, itd. (Latini v takih stavkih pravilno rabijo *cum*, ter pišejo: *Me cum, te cum, se cum, cum patre venit, cum fratre abibit*, itd.)

Razložek je tudi v Staroslovenščini. Tako beremo v Glag. Cloc. na 66. strani pod 16: Ubi jegu praščejo i kamenem (*instrumental*), in: Josif s bratijejo svojejo . . . (*sociativ*). Tudi vsi drugi Slovani (Iliri, Čehi, Rusi) razlikujejo natanko in vestno ta dva padeža, padež oroda namreč in padež osebe t. j. *instrumental* in *sociativ*; le slovenski pisatelji se tega razložka še niso zavedli, ter postavljajo, kakor pade, svoj s al z, da šumi no škriplje po slovenskih bukvah in časopisih, kot da bi treske cepil al lešnike tolkel *).

Le malo pogledmo po slovenskih bukvah in časopisih, pa najdemo obilno takih izgledov. „Z veseljem slišimo . . .“ (To gerdo nemčico nahajamo skorej v vsakem listu nekega časnika. Jez bi rekel: Veseli slišimo, al: veseli nas, ko čujemo; kajti ušesoma slušamo, pa tudi ne: ušesmi al clo z ušesi!) „Z mahom obrašene njive“ (pravilno: mahom obraščene . . .) „Goličave z drevjem nasaditi“ (pravilno: goličave drevjem nasaditi). „Kar je svet z železnicami prepreden . . .“ (Gerda kakophonija! Brez predloga z!). „Začeli so hlapone s premogom kuriti“ (pravilno: hlapone premogom netiti.) „V Parizu je bil mir podpisan s orlovim peresom“ (Lepo, lepo! Jeli to slovenski al — kitajski?) „S koliko skerbjo in žalostjo morajo ptice svoje mlade valiti in rediti.“ (Je nemško, slovenskimi slovni pokrito.) „Ptice ne s kamenjem ali z paklezi preganjati“ (Ptice ne kamenjem al paklezmi preganjati.) „Priden sadjorejc je bil od kmetijske družbe s sreberno svetinjo obdarjen.“ (Pridnega sadjorejca je kmet. družba srebernoj svetinjoj obdarila.) **)

Konečno še nekaj malih opazk. Razlikovati je treba al in ali. Al pomeni oder, ali pa aber, ob. Brat al oča pridejo; ne vem, ali oča pridejo. Oča so prišli, ali mati pridejo, ni gotova. Pravilno in lepo je tedaj: „Ptički, kdo vam veselje greni? Ali dihur? ali mačka? ali podlasica? ali druga zver?“ (Drobtince 1856 na 240. strani.)

Razlikovati je treba koncovke „iše“ in „išče.“ Iše zaznamnja navadno kak orod, postavim: Braniše (Rost), sekiriše, toporiše, ratiše (Lanzenstiel), zvezdiše (Sternbild), preročiše (Orakel), kladviše (Hammerstiel); išče pa hram al mesto, v katerem se kaj godi al hranuje, postavim: Gledišče, perišče, prebivališče, bojišče, ratišče (Kriegsschauplatz),

*) To žamenje in škripljenje po nepotrebnih in nepravilnih predlogih s al z v Slovenščini je tudi nekaj, kar je tako neprijetno čini ptujcom. Posebno je v njej preveč z tov sploh, tedaj bi želeli bilo, da bi v sociativu popolnoma zapustili tisti neprijetni z, ter pisali le s (po izgledu Jugoslavenov), postavim: S očetom, s Bogom, s bratom, s mano, s tabo, itd. Le v nekaterih padežih, in kjer je blagolazno, vtegnemo obderžati s al ž, postavim: ž njim, z njo.

**) Natanko in pravilno razlikujejo večidel inštr. in sociativ pisatelji v „Zori“ in v „Slov. prijatelju“ v poslednjem so lepo pa tudi pravilno pisani sestavki „o razkladanju slovkarja in malega berila.“

morische, zvezdiſſche (Sternenhimmel), preročiſſche (mesto, kjer se prerokuje). kladviſſche (hram za kladva). Zeliſſche je Kraut, Pflanze; zeliſſche Krautacker,

Nemſki izrek: „mit der Zeit“ navadno pa nepravilno predstavljajo: „ſčasoma.“ To ni prav; bolje pa tudi blagoglasneje bi bilo, ko bi pisali „časom.“

Namesto pogostnega deleſſja „rekoč“ mora se vedno in vselej pisati „govoreč“, kar je bilo dokazano že v „Novicah“ leta 1855 na 14. strani.

Nemſki „Naturkundiger“ je naravoznanec (ne: natoroznanec, kar bi bilo: ein Bekannter der Natur.)

Očſa, der Vater (ne: očſe. Očſe je vokativ al klicavnik. Lej Kopitarjevo za veke klaſično delo Glag. Clac. p. 51.) Tudi je dokazal to že „Priatelj“ lanskega leta, tudi ſta verla moſa, Vodnik pa Preſſern pisarila tako. —

Toliko jezikoslovnih opazk naj bo za tabart zadosti; ſelim le, da bi rodovitno polje najdle. Opominjam konečno brate svoje le ſe dvojih predmetov.

Pervič. Neobhodno potreba je, da ſe oziramo na druge ſlavenske narečja, da prebiramo marljivo jugoſlavenske, ſrbske, ruſke, čeſke in poljske knige, ter da jemljemo iz njih, kar Slovenſčini manjka, pa kar ſe njej prilaga pravilno. Kajti če bomo in dokler bomo le ſamo Slovenſčino obdelovali, le ſ njo ſe pečali, nikoli čez prag pogledali, doſeči ne moremo nikoli, da bi lepo pa čisto ſlavensko pisarili, ampak vedno ostanemo v okovih Nemſčine in ſlovnike bezpravilnosti ſploh. Bodoimo odkritoſerčni pa recimo, da med vſimi ſlavenskimi narečji ſlovenſko je največ popačeno, naj več zanemarjeno, poptujčeno. Vendar ſe nekim ljudem ſe nočejo oči odpreti, vendar ſe piſarijo, kakor da bi le to prav bilo, kar ſo ſe v ſvoji vaſi naučili bili, al kar ſo iz kake domanjkljive ſlovnice poverh ſi poſneli.

Kar pa Staroſlovenſčino zadeva, ne gre da bi vſe jemali iz nje: kajti vsak govor ſe časom preminja, napreduje, ſe olikuje, ſe lepſa in čisti neprenehoma. Iz Staroſlovenſčine utegnemo v ſvoj novoſlovenski govor jemati le to, kar je duhu ſedajne Slovenſčine ugodno, in kar zajedno ſe nahaja tudi v drugih ſlovanskih narečjih. Da bi pa ſeſmarili govor ſvoj vſimi ſtaroſlovenskimi capami in ſtarinami, ni treba; bilo bi to ravno tako ſmeſno, kot da bi mi ſe dan danaſnji v proſto zverinsko koſuhovino ſe zagrinjali, al v podzemeljſkih berlogih bivali, da poſnemamo v tem — davne al nekdanje Slovence.

Drugič. Berimo pridno greſke in riſke klaſike, pa kolikor moč v izvirnem govoru. Horaci velevala:

— — — Vos exemplaria graeca

Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Upliv davnih klaſikov u piſavo ſlovenſko je določno haſnjiv; le te poſnemaje vtegnemo piſati lepo, blagoglasno in pravilno, zamoremo dobiti tudi mi klaſike ſlovenſke.

J. Šubic.

Slovstvene reči.

* Sveti Zakon. Kaj je, od kod in pa ktere dolžnosti naklada. Ženinom, nevestam, posebno pa zakonskim v poduk po mnogih izvornikih spisal And. Likar. V Celovcu 1856. Natisnil in na prodaj ima Janez Leon.

Bukve, kakoršnih smo doslej v slovenskem jeziku še zmiraj pogrešali, je nam spisal marljivi slovenski pisatelj, Andr. Likar. Ravno kar so beli svet zagledale. Hitimo torej, jih vsem bravcem našega ljudsta naznati ter jim jih živo živo priporočiti. Namenjene so posebno ženinom, nevestam in vsem zakonskim; naj jih torej dušni pastirji med ljudstvom po mogočosti razširjajo. Poterjene so od ljubljanskega in lavantinskega knezoškofijstva, kar nam jasno spričuje, da so cele prav izvrstno osnovane. Kako mnogoversten da je zapopadek, nam kaže kazalo: §. 1. Kaj je svet zakon in od kod? §. 2. Razlaga te zaznave. §. 3. Koliko dobrega izvira iz te Božje naredbe, ker je zakon nerazvezljiv? §. 4. Ali je pa sv. zakon tudi res zakrament? §. 5. Namen sv. zakona. §. 6. Keršansko pripravljanje k temu zakramentu. §. 7. Zakonski zadržki. §. 8. Poroče. §. 9. Ktere milosti ali gnade deli ta zakrament? §. 10. Ženitnina ali svatba. §. 11. Skupne dolžnosti zakonskih. §. 12. Posebne dolžnosti moža. §. 13. Posebne dolžnosti žene. §. 14. Od dolžnosti vdovcov in pa vdov. §. 15. Dostavek poglavitnih napak v izrejevanji otrok. §. 16. Sklep. Jezik je skoz in skoz pravilen in lakkorazumljiv. Natis je čist in razločen. Kniga v osmerki šteje VIII — 147 str. in velja mehko vezana le 40 kr. sr. Prodaja se po tej ceni po vseh slovenskih mestih.

Drobtinčica.

* Šolsko leto 1856 so Celovske latinske in realne šole 1. avgusta po zahvalnej sv. maši dokončale. Letopis latinskih šol donša konec prav imenitnega sestavka: „Die classische Lecture vom Standpunkte der christlichen Anschauung von Professor Dr. Karlmann Flor.“ Učencev je bilo 229, med njimi je rojenih Nemcov 169, Slovincov pa 60. — Letopis realnih šol donša dva sestavka: „Anleitung zur Bestimmung der wildwachsenden Phanerogamen-Flora Klagenfurts,“ von Dr. Vinz. Hartmann, in „Untersuchung und grafische Bestimmung der Würfelprojekzionen,“ von Jos. Winter. V prvem sestavku so pridjane rastlinam tudi slovenske imena. Učencev je bilo 258; med njimi rojenih Nemcov 189, Slovincov 68 in 1 Talijan. Prihodnje leto se bode tudi začel III. klas zgorne realke, potem toraj bo Celovska realka popolnoma uravnana. — 27. julija je bila tudi skušnja iz petja, pri kateri se je zbralo mnogo poslušavcev. Učenci so se prav dobro obnašali, in poslušavci so vsako pesem javno pohvalili. Slovence je pa posebno to veselilo, da so se zraven nemških pesem prepevljale tudi nektare slovenske, kar sto in sto let poprej ni se slišalo. Tako dobivlja časom slovenščina svoje pravice! —

Učiteljski shod v št. Mihoru.

Kdor želi zlahtnoga sadu pridelati, mora drevesca sadne pridno oskerbovati in zlahtniti. Nemarnomu ali nevednomu vertnarju raste celina in terna — sti divjaki. Priden vertnar je hvale vreden. To je obče znano. — Za drevesce mora biti priden vertnar: za mladino pa marljiv in priden učitelj. Brez pridnih in prikladno učenih učiteljev ne more biti nikako izvrstnih učilšč. Kolikor izvrstnejši so učitelji, toliko bolje bodo učilnice. Zato je vse važno, karkoli podpira in podbujda učitelje v njih opravilih, zato so važni učiteljski shodi, so toliko važnejši, kolikor se bolje vredjujejo.

V dolnjo-zilskoj dekaniji smo imeli učiteljski shod 24. Junia v Š-Mihoru. Sošlo nas je 7 duhovnikov in 9 učiteljev. Zvlaste je veselilo nas, da je prišel k učiteljskemu shodu celo iz Celovca naš prečastitljivi rodoljub ces. kralj. šolski svetovavec g. Rudmaš. Ko ob devetih iz dekanskoga doma stopi in za njim duhovniki in učitelji, tu ga sprime in spodobno pozdravi šolska mladina s cerkevno zastavo (bandero) v redu postavljena, po praznično oblečena in zapoje cesarsko pesem, zatem smo šli vsi poredoma v cerkev k službi božje. Veliko sv. mešo je služil p. n. g. Rudmaš in vsi duhovniki smo stregli (assistirali). G. Kohlmajer, fajmošter Višprijanski (Weisbriach) je govoril krepko besedo, kako važno je podučevati mladino v koristnih predmetih in jih vaditi v lepom zaderžanju, zlahtniti jih um in serce. Dosta mnogo je bilo ljudi v cerkvi in zraven oltarja v klopi smo radostno vidili v zvaničnoj opravi (Uniform) tudi c. k. okrajnoga predstojnika p. n. blagorodnoga g. Frencl-na, Čeho-Slavena. — Ako bi skoro ne hoteli, morajo starejši šolske mladine spoznati imenitnost dobrega šolskoga nauka, kadar vidé, da ravno za tega voljo se snidejo duhovniki in učitelji, gospoda svetovna in celo gospod c. k. šolski svetovavec iz Celovca.

Po službi božje smo šli v tamošnjo učilnico in smo se pogovarjali od reči za te shod namenjenih; najpred:

Kako bi se moglo vstrojiti društvo za oskerbeti vdove učiteljske?

Vsi smo bili te misli, da bi to bila dobra reč, ako bi se moglo tako društvo nekako na noge spraviti. Mnogoteri učitelj deželski in žena njegova s strahom mislita, kaj bode, ako bi imel mož in oskerbnik porodice umreti. Reklo se je: da bi vsak učitelj hoteči pristopiti k temu društvu dal nektare goldinarje vpisnine, kadar v družbo stopi in zatem vsakoga leta ali po jeden goldinar ali po dva, po tri ali po četiri goldinarje, kakor namreč ima več ali manje letne mezde. Od toga denarja bi se podporovale vbožne vdove učiteljske. Ta družba bi bila, kakor nekaka bratovščina, ktere družtveniki bi se medjusobno podpirovali. Vsak družtvenik bi imel s svojoj ženoi dobička. Ako bi učitelj umerl zapustivši vdovo, bi ona veliko več dobivljala, kakor je popred nje mož v letu društvu dajal. Ako pa učiteljeva žena ne bode vdova, tudi ne bode potrebovala te podpore; učitelj je pa vendar s tem, da je v to društvo stopil, podpiral vbožne vdove, in to Bogu dopadljivo delo gotovo ne bode ostalo brez lepoga plačila v večnosti. Ako ravno njegova žena bi ne potrebovala podpore od društva, sta vendar učitelj in žena njegova uživljala sladko tolažbo, da, ako

bi bila vdova, da bi ne bila celo zapuščena. Že ta vsakdanja tolažba obeh — ako se prav prevdari, je toliko in še več vredna, kakor letni priloženi dar.

Slišali smo, da je ta misel dopadla tudi v drugih dekanijah, zlaste pri učiteljskom shodu v Doberlej vesi. —

Zatem bi se bilo imelo djansko pokazati, kako se nekaj pročitano, prebrano sostavek podrobno razlaga učencem. Nekteri učenci in učenke so bili zato tudi pri shodu, da bi se to djansko pokazalo. Neki učitelj je pa hotel le nekaj od tega brati, on ni razumel, kaj je to djansko.

Tu stopi p. n. g. Rudmaš sam k učencem, ukaže brati in se razlaga jim branje s njimi pogovarja; zatem je pokazal tudi djansko, kako se podučuje mladina na pamet, iz glave, računati. To je bilo naj zanimivejše. Od početka so bili učenci nekaj bolj plahi, ko so pa vidili, kako to gre, da skoro več znajo kakor so sami mislili, so prihadjali serčneji, so odgovarjali eden črez drugoga, zmiraj živahneje; po dva po trije so v jeden mah odgovarjali, koliko to in to iznese. Kako si to izračunil, popraša p. n. g. Rudmaš. Tu se je skazalo, da so na razne načine, kakor bi rekel, po raznih potih hodeč, računili, nekteri je prišteviljal, nekteri odšteviljal, kakor se mu je ročneje in nagleje zdelo, in račun je vendar prav pokazal. To je bilo še za me podučljivo in kratkočasno.

Poslednič smo podpisali vsi prienjoči zapisnik.

Popred ko k obljedu gremo, je še rekel p. n. g. Rudmaš, — hočem še jedno prigodbo povedati: „Neki pošten kmet pride v gostilnico, se vsede k mizi, kjer je že nekaj gospode južinalo, si ukaže prinesiti tudi južino, se pokriža in obmoli pred jedjo po svojej navadi, ravno tako po jedi spet obmoli in se pokriža. Posmehovaje mu reče jeden gospodec: Ali pri vas vsi tako molijo pri jedi kakor ti? Kadar k tem svojim ljudem prideš, reci, da jih pozdravim. Kmetič odgovori: To ne smem. Naši ljudi bi me debelo in gerdo gledali, ako bi jih od nekoga pozdraviti hotel, ki ne moli pred jedjo in po jedi. Pri nas taki ne sede pri mizi, temoč so le v hlevčičih (svinskih). Se malo prikloni rekoč: „Zdravi ostanite gospod!“ in odide.

V nekterih krajih, reče dalje p. n. g. svetovavec, opuščajo molitve pred jedjo in po jedi, mi to staro in lepo navado podpirajmo in kjerkoli jeden izmed nas zavzimlje pri kakoj gostiji prvo mesto, naj glasno obmoli pred jedjo in po jedi. To je g. Rudmaš tudi sadaj storil. Bili smo pri gostiji prav židane volje, pelo se je po nemško, po slovensko in še po italiansko smo jo skusili.

Bi ne imeli zamuditi ne duhovniki ne učitelji k takomu shodu priti. Tu se snide več del več gospodov, tu jih najdeš na jednom mestu toliko, da bi moral sicer dolgo letati, ako bi jih hotel po samem objiskati, tu se prijazno pogovarja, prijetno se razveseli, se otresejo vsakdanje skerbi in serce se nekako oddehne. Prav vravnan shod je pa tudi koristen posebno učiteljem. Učitelji se morajo pa pripravljati na shod že dolgo popred: zato se jim oznane pitanja ali prašanja za prihodni sbor.

Pri shodu mora vsaki učitelj v nekakoj stvari (predmetu, Gegenstand) pokazati, kaj in kako zna — mora se nekaj naučiti in se mora malo porazveseliti. To mora biti. Ako bi toga ne bilo, k čemu bi bil pa shod?

Jedno pitanje, prašanje naj popred dobro in od vseh strani premisli, naj odgovor lepo čedno napiše, krajše ali obsirneje, kakor mu namreč kaže — to se ve slovenski učitelj po slovensko — kar je imenitneje,

ker nemško vsak zna, sicer bi še učitelj ne bil, slovensko pa ne zna vsak, zato je sostavek slovensko spisan imcnitneji. Pri shodu naj vsak svoj spis glasno pročita in prebere. To ni nič težkoga; in vendar se iz toga vidi, kako učitelj jasno misli, kako spisuje, kako pripoveda, kako piše in kako zna slovenščino, to je: se vidi, da po nemško rečem: *Ideengang, Stil, Vortrag, Schrift und Sprachkenntniß*. Ako ravno več učiteljev jedno isto stvar čita, je vendar zanimivo, ker vsak človek reč nekako drugači smatra in razloži. Jaz sem že 2 uri poredoma poslušal več učiteljev od ravno tiste stvari čitajoče in je bilo lepo poslušati od konca do kraja.

Pri shodu se mora tudi učiteljem nekaj razložiti, postavim, kako se glaskuje (*lautiren*), kako se nekako branje podrobno razlaga, kako se mladina podučuje, iz glave računati

Naj bi se vsigdar tudi pri shodu nekaj zapelo. Ako se ne zapoje, gotovo nekaj manjka. Naši priprosti Slovenci pojo pri vsakom delu, gre bolje od rok, zato je pregovor: Veselo serce kodeljo prede. Naj se vade učitelji celo leto v petju za učiteljski shod. Večji del so organisti, to že njih stan terja, da znajo in se vade cerkevne pesni: božične, postne, velikonočne, od sv. rešnjega telesa, od svetnikov božjih in svetnic. V glasbi (v muziki) je na deželi obično naj učenejši gospod učitelj — žalostno je, kakor se nekadaj, žalibože! prigodi, da bi slovenski pevci radi na praznik neko lahko, obče znano pesem zapeli, in tak orglovec — tu ne menim pridnih slovenskih učiteljev — mora reči: jaz tega ne znam, jaz znam samo: *Wir werfen uns darnieder*, pa nemški *omp*, *sunst ober nix* slovenskoga. Kako bode šolsko mladino v petju vabil, ako še sam ne zna? Naj se kupi za cerkev knjižica: *Pesmarica* cerkevna s napevami, se dobi pri Leonu v Celovcu; pri njem se more tudi naročiti: *Gerlica slovenska*, polna prelepih — tudi rodoljubnih — pesen svetovnih; ali: „Cvekovpe pesmi,“ „Šola veselega petja“ *Sbirka pisni slovanskih*, v Brne (*Brünn*) so pesni s napevom vred iz raznih slavenskih narečij in velja po 6 pesem vkup le tri krajcarje. Med letom, kadar je kaka procesija, ali kak somenj in sta dva učitelja povabljeni na kak obed, tu poskusita malo zapeti; pa pesni morajo biti slovenske, lahke, ne preumetalne, obče znane, da more vsak privderiti, kdor hoče. Še jedenkrat rečem: Ne začinjaj pesni pretežke, preučene, celo nove, ktere pričujočih nobeden ne zna, sicer bi jo moral kikirati sam. *Pesmarico* v roke, pa *Gerlico* in pesmi s napevmi, to pojde kakor bi cinglal. Vsak gospod, ki učitelja povabi, ga bode vesel, ako nekaj zapoje. Gospodar bi rad svoje mile goste povabljene razveselil, pa nekadaj se ves pogovor v družbi nekako suhoparno vtekuje, — od kmetijstva se pogovarjati, nekadaj ne gre, domačih sitnosti je človek že doma sit do sita; — od učenih in slovstvenih reči nekadaj tudi ne gre, ker niso sami slovstveni ljudi pri gostiji; — bližnjega gerdo obrekovati bi bilo nespodobno in po babje, — kvartati, to bi se reklo, nam je dolg čas, ne vemo kaj začeti sadaj vzdigne učitelj neko obče znano, lahko slovensko pesem, vsa družba privdari, od početka tišje, zatem glasneje, vse oživi, vse začne govoriti in peti in gospodar je pevcu učitelju prav hvaležen, da je celo družbo tako vzdignul in razveselil.

Ob učiteljskom shodu zapeti, nekaj sôstavkov prebrati, se nekaj poučiti: tadaj bode nauk in veselica vkup, kakor Serbi pravijo: bude s voskom med.

Matija Majar.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Kmet stanuje na deželi, po vaseh ali po selih. On prideljuje večji del stvari, iz katerih se pripravljajo naše jedi. On vpreže vole v oralo, hodi ž njimi po njivi gor in dol, in reže lemežem in čertalom zemljo, da se zrahlja. Na to seje pšenico, erž, ječmen, grah, lečo ali tudi druge semena na njive, in povleče branoj. Iz semenskega zernja prirastejo zelene zeli, ktere stebbla poženejo, naredijo klasje, in zadnič stoji tam zrelo, rumeno žito. Potem pridejo ženjice s serpi, in požanjejo zrele stebbla blizo tal. Več pesti se poreslom v snopje zveže.

Hlapec pride z vozom na polje, naloži snopje na voz, in kadar je do verha naloženo, ga popne žerdjo, in ga v skedenj zapelje. Tam se žito omlati. Zernje se dene v vreče, in kadar se hoče imeti moke, se v mlin zapelje.

Vertnar koplje na vertu motikoj ali pa lopatoj, in dela grede, v ktere seme ali zeli sadi, iz katerih izraste zelje, repa, korenje, solata, špinača, čebul, peteržel in druga zelenjad. On se trudi in koplje, gnoji, presaja, zaliva, in opravlja več takih del. Sočivje je zdravo, in več mi ga dajo jesti kakor mesa.

Vertnar zasaja tudi različno sadno drevje, ga zlahti, rahlja zemljo okoli starejših debel, jih gnoji in zaliva. Drevje čisti gosenic, ki bi sicer cvetje objedle, iz kterega dobre hruške, jabolka, češnje, breskve, slive, orehi izrastejo. Drevje, ki sadu ne rodi, se poseka, da se derva za kurjavo dobé.

Vinogradniki sadijo terte v vinogradih, tlačijo sok iz grozdja, in ga prodajejo kakor mošt ali vino. Ljudje sami malo svojega pridelka uživajo. Večji del ga prodajo, za denar pa si kupujejo različnih reči: obleke, posode, orodja in drugih reči, ki jih v mestu rokodelci izdelujejo, in ki jih po kmetih ni dobiti.

Duhovnik opravlja sveto mašo, pridiguje na leci ali prižnici, in pripoveduje v šoli od milega Boga. Gospod fajmošter in gospod kaplan sta duhovnika; nosita dolgo, široko, černo oblačilo, temu pravimo talar. V cerkvi nosijo duhovniki lepe posvečene oblačila. Kako se obnašajo pridni otroci do gospod duhovnikov?

Učitel učí v šoli fante in dekleta raznih reči. Otroci! bodite pridni, ubogajte in ljubite svojega učitelja!

Zdravnik ima opraviti pri bolnikih. On pošlata na žilo, pogleda jezik, poprašuje bolnika in potem zapisuje zdravila. Zdravila ali arcnije (to pa ni lepo slovenska beseda) nareja lekar ali apotekar.

Kupec ali tergovec prodaja kavo, sladkor, kramenijo in drugo robo. Veliko svoje robe dobivlja iz dálnih, zamorskih dežel. Ima svojo prodajnico, kjer se vidi veliko malih predalčkov.

Vojak ali žolnir nosi posebno obleko. Ta je bela, rujava, modra in ima okrajke in gumbe razne boje. Vojak nosi sabljo, puško in torbo. Častnik ali oficir ima le samo sabljo, pri kateri visi zlat čopič. Vojak se vadi ali vežba v orožju, stoji na straži in gre včasih tudi v boj. Nekteri vojaki so pešci, nekteri pa konjiki ali jezdeci.

IX. Poštevanje.

Kazali smo, kako gre poštovati vse čisla od 1 — 9 to je: od enojke do devetke. Sedaj se učitel enmalo počije in vse ponavlja, kar je dosedaj učil. Kar so učenci dobro zapopadli, to se le kratko ponavlja, dalje pa naj se mudi pri tem, kar bi urno ne šlo. Vidil bode učitel, da so se učenci poštevanke iz glave naučili in da znajo odgovarjati in na vsako prašanje povedati: koliko iznaša to ali uno število po toliko ali tolikokrat vzeto. Prepričal se bode, da so učenci njegov nauk razumeli, in ne samo po škorcovo in po sitnem, dolgčasnem potu poštevanke si v glavo zatrupili. Še nekaj imamo učitelja opomniti. O tej dobi naj učencem tudi kaže, da je vse eno, ako se reče dvakrat po devet, ali pa devet po dvakrat, to je: vse eno je, ali se pošteva manjša ali večja poštevka, — poštevek je vselej tisti.

Pošteva desetke. Tega se poprijeti še le tedaj gre, ko učenci vse številke od 1 do 9 urno poštevajo. Narejajmo, kakor smo dosedaj, 10 črt na desko in rekajmo: enkrat po deset je deset; spodaj narejajmo spet 10 črt in pravimo: dvakrat po deset je dvajset itd.

Poštovati desetko pa takole vadimo učence:

1. Poslužujemo se sbornih števil popraševaje:

a) koliko iznaša ena desetka, koliko dve . . . do šest desetak. Tukaj obstojimo, ker 6 desetic je 60 kraje. ali en rajniš.

b) Ako to že prav dobro gre, stopamo višej in poprašujemo: koliko iznaša 7 desetak . . . do 12, kar je 2 rajniša. To jih spet dobro vadiamo. Potem pa prašamo: koliko je 13 desetak do 18, potem do 24 in slednjič do 30 desetak. Pa še enkrat opominjamo, da naj učitel na vsakej stopnji nekoliko postoji; le tako si bojo učenci dobro zapamtili, koliko rajnišev iznaša toliko in toliko desetic.

2. Vadimo učence deset reči kupovati po enem, dva . . . 59 krajcarjev. Eno pero velja en krajcar, koliko 10 peres? 10 kraje. ali eno desetico. En lot tobaka velja 4 kr. koliko 10 lotov? Vadi učence izrekovati: štiri desetice. En funt mesa velja 9 kr., koliko 10 funt? Naj odgovarjajo: 9 desetic. Koliko rajnišev je to? Deklica zasluži na dan 8 kr., koliko v 10 dneh? 8 desetic ali koliko rajnišev? Sami od sebe bojo učenci našli pravilo: Deset reči velja toliko desetic, kolikor krajcarjev ena reč velja. — Se prepričati, ali je učencem pravilo jasno, poskoči v kako drugo desetko, post: Dinar zasluži 48 kr. na dan, koliko v desetih dneh. Ako jim je jasno, porečejo hitro: 48 desetic. Slednjič dajaj tudi takih nalog, kjer se ena reč kupuje po rajniših in krajcarjih: post: en škapec pšenice velja 2 fl. 13 kr., koliko 10 škafcov? Velja: 2 krat po 10 rajnišev, to je 20 fl. in 13 desetic ali 2 fl. 10 kr. skupno: 20 + 2 fl. = 22 fl. 10 kr. — Pri nekej hiši izdajejo vsak dan 3 fl. 25., koliko v 10 dneh? 10 krat po 3 = 30 fl. in 25 desetic ali 4 fl. 10 kr., skupno: 34 fl. 10 kr.

Matiček.
(Poslovenil Franc Bunč, učitelj trivialne šole v Kamnjah.)

I. Matička mlade leta.

Malo nad potom blizo prijaznega mesta Rams vidi popotnik kos starega zidovja žalostno stati. Ako uprašáš, kaj ta žalostna groblja pomeni, ti okolstoječi pastirji, ki krog tega zidovja po zelenih pašnikih lepo živino pasejo, od Matička Staningerja to le pripovedujejo:

Sin je bil starega Šimeja Staningerja, kateri je zavolj svojega poštenja, in lepega premoženja po totí okolici dobro znan, in veliko spoštovan bil. Imel je veliko drobnic in goveje živine, in pa po dvanajst in še več konj.

Živinoreja in kupčija mu je dajala toliko denarja, pa tudi polje žita toliko, da so ga sosesčani za prvega bogatina v tem kraju imeli; v veliki časti so ga vsi imeli, in klobuk pod pasuho držali, kadar so ga prišli za dnar prosit, ali kaj ponujat, da bi kupil, ali pa posodil za dajcio plačati.

Ali ne samo premožen, timveč tudi umen in moder je stari Šimej bil, kar se iz tega lahko vidi, da svojega dnarja in imetja ni vselej na kupe stavil in skladal, kakor žalibog! toliko bogatinov navado ima: marveč dobro izrediti svojega edinega sina Matička je bila njegova prva skerb in mnogo krajcarjev in goldinarjev je potrosil, da je Matičku potrebni nauk pridal. Zatorej je večkrat oče Šimej rekel: „Kaj pa tudi pomaga staršem, kaj otrokom skrinje polne rude, in shrambe polne poljskih pridelkov imeti, ako je glava prazna, in serce puhlo in piškavo? — „Brihtna glava in pošteno serce je človeku naj večje bogastvo, najvarniše ga pelje po polznih potih zemeljskega življenja, in naj gotoviše mu vrata v večno srečo odpre.“

Dali so ga zato oče Šimej svojega Matička v bližno mesto Rams v šolo; mladi Matiček se je pa tudi o začetku verlo in lepo obnašal, pridno se učil, in tako veselo napredoval, da se je v kratkem v vseh normalnih šolah prav dobro izšolal.

Stariši pa radi svojim otrokom vse po volji puščajo in mislijo, da jih bodo deca rajši imeli, ako jim po volji vse store. Pa samoglavi, termasti, kujevi, nepostrežni, izberljivi, kljubetni, razvajeni otroci svojih staršev ne ljubijo, in se jih ne boje. Dokler so mladi, očetu in materi naganjajo, kedar njih strahu odrastejo jih pa kolnejo in zapustijo, in le po svojih željah, in po nagnenju svojega serca živijo, kakor se je pozneje tudi naš mladi Matiček žalibog! obnašal.

Al ko se je oče Šimej postaral, in njegova zakonska zaročnica že dolgo let preden se v černo zemljo vernila, ni nobenega imel, da bi njemu na stare dni v tolažbo in podporo bil, kakor njegov edini sin Matiček, ki je zavolj lepe telesne postave povsod znan bil.

Sklene toraj sivi oče svojega sina z brumno pošteno divico zaročiti in reče: „Pac srečen mladenč, ki dobi nevesto v zakon, pridno in nedolžno, ktera zvesto in natanko dopolnjuje svoje dolžnosti, ki jih do svojih podložnih in do svoje družine ima.“ Oh rad bi vidil, da bi tudi Matička taka sreča doletela. — Al dobro ni za človeka, če se mu hitro predobro godi; prelehko se dobrega razvadi, težko pa težko odvadi, in po preranih dobrotah na vselej svojo zadovoljnost zgubi.

Matiček ne mara za nauk svojega starega očeta, ampak gre, kakor je navadno že pri mladini, nevesto izbirat, po široki cesti gerdih pregreh, gre iz svojega bližnega sela, po velikih shodih; vedno tropa nepridnih mladenčev ga obsuja in se veselo ž njim pogovarja. Matiček se ve da je židane volje, in mesto k slušbi božji se podati, večidel pred cerkvijo burke uganja in šale dela; in ker žalibog! premožni se radi prevzetujejo, zaničujejo svoje revne sobrate in sosede in jih radi stiskajo, pozabijo tudi svojega Boga, ki jim vse daje, ter uprašujejo v svojem srcu prevzetno: „Kdo je moj Bog? Bog je Bog; jaz sem pa jaz. Koga se bom bal?“ — Tako prevzetni bogatini in mladi bahači govorijo in si mnogotero umislijo in počnejo, ki ni poštena ne lepa. Taka se je tudi z našim mladim Matičkom godila, ter opominovanja svojega starega očeta ni kaj porajtal; in reči se more: da je bil ves drug kot oče Šimej — bil je svojeglavnež.

Ne daleč od doma Matičkovega je bila služabnica po imenu Kristina. Bila je zala, čverste postave in pridna v svojem poslu, da malo takih; pa tudi poštena, pobožna, in od svojih mladih nog ves čas lepega življenja. Nobeden je ni vidil na kakem slabem potu, nobeden pri kakej razuzdanej volji; toliko rajše pa je molila, v cerkvo hodila, in pri spovedi je bila gotovo vsako nedeljo. Skerbno pa tudi kakor lastna mati je njena gospodinja na svojo mlado služabnico gledala, jo goreče učila svetih Jezusovih naukov, in pogostoma jej pravila in na serce vezala, kako se ima zadržati v vsih okolnostih življenja, kako varna skerbna in sramožljiva biti, in kako brez prenehe čuti in moliti, da ne pade v skušnjave. Kristina pa jo je rada ubogala, nauke rada poslušala in zrastle zala na duši in na telesu. Ako ravno je bila lepe postave se vendar ni prevzetovala, ne lepoticila, ni marala za nečimerno obleko, ne za pregrešno življenje in veselje tega sveta; timveč le pobožnim ljudem je želela dopasti, in Bogu služiti v čistosti svojega serca je bilo nje naj večje veselje.

Na opominovanje starega očeta Šimeja se res zbudi ljubezen mladega Matička do lete pobožne divice, in dolgo se ne mudi ko Matiček najde čas s to mlado služabnico govoriti, in jo koj v zakon pobara.

Ko mlada Kristina to zasliši, se močno prestraši in začudi, misleč, da se jej sanja in reče: „Kako more to biti, da tak bogatin mene v zakon naveli; vedi pa, da jaz sem revna služabnica, ktera na svetu drugega nimam, kot zdravo telo in široko cesto; — dozdeva se mi, da me hočeš za noro imeti; lahko si za nevesto izbereš bogato in kako mestno gospodično.“ — Ali bolj ko jo mladi Matiček nagovarja, bolj se mlada Kristina ustavlja.

Stari oče zvedeti, da hoče Matiček blago Kristino za ženo, se močno razveseli; in koj se napoti k svojemu prijatlu gospodarju pridne Kristine. —

Nagovarjajo Kristino tako dolgo, da vidi, da je resnica in privoli.

II. Matiček in Šlumper.

Nikjer posvetnjakov ne manjka, tudi v tisti okolici ne, kateri se pobožnim posmehujejo, se norca delajo ž njimi in jim priimke obešajo.

Taka je bila pri Matičku, ko je na enkrat popustil svoje tovarše, in res pobožno živeti sklenil.

Kakor se na svetu vedno vreme spreminja, takošno je bilo tudi življenje Matička vseskozi, in stare navade, so ga vedno nadlegovale: stara navada železna podkov.

Rekla mu je scer Kristina in oče Šimej, da nima imeti več nobenega znanja z hudobnimi mladenčji, po pivnicah in stranskih kočah nikoli več se klatiti, tudi dragega nečimernega oblačila si ne oмиšljevati i. t. d. ali obljubil je scer, in tudi storil; pa tudi seme včasih dolgo v zemlji leži, preden kliti začne; ko se enkrat pa scimi, mnogokrat hitro narašča in postane čvrsta in košata rastlina: tako tudi slabe misli rade nekoliko v sercu pospe; ali ko enkrat zalego naredi in se zdrámijo — gorje človeku! težko težko se jih znebi; prisiljena pokora le malo velja, taka je bila tudi z našim mladim Matičkom.

Nekega dne zgoodej, bil je ravno torek, ko je komaj zlato solnce skoz tamne veršice posijalo, se je Matiček praznično oblečen, napotil svojo Kristino obiskat. Na potu ga nek neznan človek zakliče rekoč: „Matiček! Matiček!“

Matiček se obrnivši zagleda nekega popotnika; nosil je dolge berke in žolnirski plaš je višel okoli njegovih ram. Matiček ga koj spozna.

„Ali si res ti? Šlumper!“ veli Matiček.

„Kaj! me ne poznaš?“ reče popotnik.

Matiček. „Od kodej pa prideš semkej?“

Šlumper. „Iz daljne dežele! Ali se ne spomniš, da pred osmimi leti me je gosposka za vojsaka zbrala in me na vojsko dala? Med tem časom sem si kaj hudega skusil: doslužil sem pri vojaščini in grem kot dosluženi vojak domu, si kako službo poiskat.“

M. „No!“ — Spomnim se, da sva uže večkrat pred leti skupej noč in dan v kerčmi pri bokalu sedela, ob shodih plesala, in druge burke vganjala; — „Šlumper! če hočeš se to zna kmalo zgoditi, če le hočeš službo.“

Š. „Ja! če le kaj okroglega donáša. Vem, da vsak začetek je težek, tudi meni se bode pri delu tako godilo; zavolj tega je moja sreča, da sem te tukej na potu našel. Morda me ti obderžiš pri sebi?“

M. „Zdaj še ravno ne lahko, nisem še sam gospodar in se nisem še oženil.“

Š. „Kaj! — mogoče! Se nisi še oženil? — tako dolgo ne! Vem pa da to se ne more dolgo muditi.“

M. „Ti si vganil!“

Š. „No! si si pa že kako bogato in zalo nevesto, kako gospodično namenil, — ali ne?“

M. „Tega pa ne.“

Š. „Ne? — Hm! zakaj pa ne?“

M. „Moj oče in moje serce so meni sedaj zbrali in namenili.“

Š. „No! če je tebi prav, je tudi meni. Ali saj glej, da kam prideva, da se tudi jaz kaj okrepčam; moje gerlo je od dalnega pota suho, kot trobenta in bas o adventnem in postnem času.“

Podasta se potem v bližno pivnico, in pričnejo piti in serkati, kot da bi vino voda bilo, in se marsikaj od nekdanjih preteklih in sedajnih časov pogovarjajo in pripovedujejo. Pozno jutro ko se zori, se poslovijo. Matiček obljubi svojemu tovaršu pod ramo segati; in res je našel v malo dneh službo prazno pri nekem voglarju. Šlumper je pisaril pri njem.

III. Matiček na plesu.

Dve uri od mesta Rams, na stermem hribu je terden grad svoje stolpe v nebo molil. Tu so že od nekdaj marsikteri junaki stanovali; in četert ure od tod je bil prijazni gaj „Mali repin“ imenovan. V celi okolici je bil ta gaj nar lepši nar prijazniši. „Matiček!“ reče nekega dne Šlumper, „ali ne veš, da bo na Malem repinu po starej navadi somenj in shod? Tje morava iti. Tje pride zdravnik Novakula s svojo hčerjo, ktera je izverstna lepota; saj tisto moreš tudi ti poznati.“

„Kaj je meni mar za hčer zdravnikovo?“ reče Matiček, „iti pa vendar moreva.“

Š. „Ti si prav bedak; poglej enmalo po somnju; Kristina ti še vedno ostane.“

M. „Nikoli ne!“ Za drugo mi ni mar.“

Š. „Nikoli ne? Le počakaj; no pojdiva!“ Naprežeta in se peljeta.

Ko v vas prideta, zaslišita že oddaleč godce in ples. Gostivnica in dvorišče je mergolelo ljudi, in vse je bilo židane volje. Pri popoldanski službi božji si pa le vidil kako staro babelo, in kakega sivega starčika: cerkev je bila skor prazna. Pri plesu pa je vse živo, plesali in peli so, da se je daleč razlegalo.

Šlumper pomigne Matičku in mu pokaže mlado gospodično. Bila je hči zdravnikova. Polona je jej bilo ime; in dolgo se ne mudi: Matiček se na plesu z Polono verti. — Na Kristino je bil skor pozabil. Dva dni sta Šlumper in Matiček na somnju norela.

Dva dni potem ko se dani, se podasta šele domu.
„No! nisem ti rekel?“ veli Šlumper svojemu prijatlu, „Polona je res zala gospodična!“

„Ja res je zala“ odgovori Matiček. — Med tem pa prejde tri dni, ko ni Matiček svoje Kristine vidil. Poda se berž koj prihodnjo nedeljo popoldne njo obiskat. Kristina je bila že žalostna, in jej poglavi šumi misel: da se je Matičku kaj hudega prigodilo. Tudi to jo je bolelo, da je Matiček na plesu tako znorel.

Vsa objokana in žalostna stopi pred Matička, ter mu jokaje reče: „Ah dragi moj Matiček! le tvoj ubogi oče se meni smili; ti pa si malo prida mladenč.“ — in molči; le ihtala in jokala se je.

M. „Za božjo voljo! kaj pa je Kristina? si razkačena, kakoršne te še nisem vidil, kar te poznam. Vsedi se enmalo, odahni in počí se; saj se komaj odihuješ!“

K. „Ja! prijatelj, jaz sem se tebi in tvojemu sivemu očetu v zakon obljubila; res je da si ti čverst in bogat korenjak, pa nočem da bi me za noro hotel imeti. Jaz sem ti lepo razjasnila, kako mora mladenč se sveta varovati in plesa in posvetnega veselja ogibati se in le Bogu služiti; pa povej meni, te prosim? Kje si se klatil une tri dni in noči? Kaj misliš da jaz ne vem? Oh Matiček! Šlumper je tvoj tovarš? —

M. Ne! Ne! ljuba Kristina saj ni tako kot govoriš. Bog obvari kaj takega! to bi si za greh zarajtal. Jaz mislim dobro s teboj: želim, da bi se lepo zastopila. Ali moja glava je nekoliko počasna, sosebno kadar kdo naglo govori, težko zapopadem. Zatorej bodi tako dobra, in mi ne govori tako terdo.“

K. „Misliš, da imam čas tvoje neslane besede poslušati? — In kar sem rekla, je jasno kot beli dan; vsak od tebe, in tvojega črnega tovarša ve. Le počakaj, boš vidil, kaj se bo s teboj godilo, ako se boš po njegovih stopnjah razveseljeval. Šlumper, povsod dobro znan, je že dosti hudega počel. Mene in svojega očeta ne moreš za nos voziti. Saj si si zbral že drugo tovaršico.“ —

M. „Kaj govoriš? to je vse gola laž; — ti praviš, da sem ponočnjak in vlačuh, saj ni vse tako kot govoriš, — ali ne?“

K. „Rekla sem ja. — Ali ti je previsoko prijatelj moj? ali mar ne zastopiš? Ako bi ne bilo meni ležeče, tebe poboljšati in od hudega zapeljivega sveta odverniti, bi tebe pri mahu pustila.“

M. „Kaj pa je? Jaz nobene druge ne poznam kot tebe, in mojega očeta na dalje žaliti nočem.“

K. „V serce ti ne vidim, pa vidim, da se pajdaš s Šlumperjem. Saj zapusti Šlumperja?“

M. „No! saj sem vedel, da bo kaj takega; le škoda za vsako besedo, katero s teboj zgubim. Prosim te nikar ne bodi tako lahkoverna.“

K. „Ja! Matiček, to ti rečem: Hočeš priden mladenč biti, moraš pred vsem Boga pred očmi imeti; le Bog mladenča posebno varje, in mu modrosti in moči daje. Od začetka moreš v terdem začetju, in dokler si še mlad, pešce hoditi, ako se hočeš na stare dni v kočiji voziti. Ni dobro, da otroci prehitro starše zapustijo, kakor ti nauk svojega sivega očeta; na duši in truplu sirovi nimajo pravega varha ne strahoneta, in so hudobnim kozlom in zgubljenim pišetom podobni.“

„Koliko verlih mladenčev,“ reče na dalje Kristina, „ima obilno dragih lastnost, glavo prebrisano, polno potrebnih vednost, serce tudi pošteno; ko pa se s slabimi tovarši združijo, in Boga, kot ti, zabijo, kaj pomaga vse to? Neotesani ostanejo, njih duša je dragemu kamnu podobna, ki v prahu in blatu leži. Slabih tovaršev je sam satan vodja, kateri bi rad človeški rod v cimi pokvaril.“

Tako in enako sta govorila Matičku Kristina in oče Šimej o vsaki priložnosti: ali kaj pomaga, kjer ima hudi svojih pomagavcev? Obljubil je res vse Matiček, pa njegovo serce je bilo puhlo in piškavo. Kača po zimi smerzne; ako jo pa na toplo prineseš, se otaja, oživi in ako nisi varen, kmalo te piči: tako tudi hude misli in želje in nagnenja včasih nekoliko pospe, potihnejo in odmerjejo; ako pa ne moliš in čuješ, če pride slaba priložnost, se sopet obude in te lahko smertno ranijo.

Ako bolnik iz hude bolezni ustane, mora začetno silno varen biti: ako je malo preveč ali se prehladi le nekoliko, zopet zboli in težko kedaj ozdravi: tako varen ima tudi spokornik biti. Ako pije nekoliko preveč, ako len brez dela postopa, ako v kako gerdo misel privoli, kmalo ga pregreha zopet zgrabi — in težko se več spokori in poboljša.

IV. Žuganje očetovo.

Ko Matiček na dom pride, ga tudi stari oče Šimej zategadel večkrat posvarijo; postavili so mu prav živo pred oči, v kako nevarnost se mlad človek po takih tovaršijah poda, kako kmalo se pozabi in zgubi. Prav iskreno so ga opominjali, da bi raztergal nemudoma take zaveze, ki ga tako lahko pripravijo v časno in večno nesrečo. Matiček pa, kakor rad je

imel svojega očeta, vendar le ni mogel verjeti, da bi ta tovaršija za njega kaj nevarnosti imela. „Oče! je rekel,“ nikarte toliko ne skerbite za me; nauki, ktere ste vi in Kristina mi dali, so tako globoko v serce vtisnjeni, da jih nobena človeška moč ne izruje. Res da moji tovarši včasih govore in se zaderže, da mi ne dopada; ali mene, ki imam vaše nauke zmiram pred očmi, gotovo spáčili ne bodo; marveč mislim in se nadjam, da jaz njih bom poboljšal in na pravi pot pripravil.“

Oče so te besede svojega sina serčno zalostni zaslišali. Ostro mu prepovedovajo vso njegovo slabo obhojo, posebno tovaršijo s Šlumperjem. Rečejo mu na dalje: „Šlumper je sin nezakonski neke deklet, in tri leta starega je nek kmet posinovil, in ga tudi za potrebo moliti naučil; ali v šolo ni nikoli prišel. Od svojega 6. leta je služil za pastirja, in ko je odrastel, za hlapca najprej pri svojem redniku, potem pa pri drugih kmetih. Njegovi nekdanji gospodarji so pričali pri gosposki od njega, da je bil sicer priden delavec, vendar jezičen, neusmiljen in že tadaj slab kristjan, da se je rad z ženskami vlačil, se pogosto po kerčmah klatil, in za denarje igral; za tata so ga že dolgo imeli. — Tako je večidel; ena pregreha drugej roko podaja, pri malem se začne, in časom človek skor sam na se pozabi. Koliko sinov in hčer se nahaja, ki svojim staršem kradejo denarje, žito, predivo in druge reči, da se potem po kerčmah potepati zamorejo! Koliko gerdihi nesramnih pogovorov se po litižah sliši, koliko opravičljivih besed in klafarskih pesem, sam bolj veš, kakor jaz! Zategavoljo, ako želiš srečen biti tu in tam, prosim te pri živem Bogu ogibaj se kerčem, kolikor moreš, in brez potrebe nikar po njih ne posedaj. Ravno tako te svarim pred igroj in plesom. Igrati za kratek čas res ni prepovedano; ali človek se lahko pozabi, da začne za visoke denarje igrati, in mnogokrat zapravi sebi in drugim hišo in premoženje, in si dolgove na glavo nakoplje. Oh koliko žen zdihuje in strada, ker njih mož vse zaigra! Koliko otrok ob nedeljah v cerkev ne more, in nimajo s čim se obleči, ker njih oče vse zakvartat!“

„Še več nesreče“ rečejo na dalje sivi oče“ bi rekel napravi pregrešni ples; kakor piše sv. nadškof Joan Krizostom: „Ako bi v temnej noči toliko zvezd nebo razsvetlilo, kolikor se greha na plesu stori, gotovo bi naj temnejša noč svetlejša postala, kakor beli dan.“ — „Ko je bil Šlumper 18 let star“ rečejo oče „svojemu Matičku, je živel v pohujšanje cele okolice, in dajo ga v vojaštvo. Kaj ne veš ljubi moj sin, da slabo znanje z ženskami je nevarna mreža, v katero hudič vlovi mnogo jezar ljudi, zmoti dostikrat naj bolj poštene mladenčce, in lahko rečem, da med vsemi grehi nar več joka, žalosti in sramote napravi na svetu? Zatorej varuj se tega greha bolj kakor smerti, varuj se vsega, kar bi te v ta greh zapeljati zamoglo, in skerbi za čistost svojo, bolj kakor za svoje telo.“

V. Matiček in Polona.

Matiček pa tebi nič meni nič, očetu res obljubi vse, pa le nekako merzlo, in gre na sprehod; ali že je bil Šlumper za njim, in svojim prekletim jezikom, bi rekel, je serce Matička tako presunil, da je vedno le na Polono mislil, in na Kristino skor pozabil.

„Tako pojdiva na „Mali repen“ veli Šlumper Matičku,“ dans zvečer imamo v prostorni in krasni dvorani velik ples. Več ko sto sveč bo svetilo, in godci bodo godili, da bi jih bilo vredno sedem dni zaporedoma poslušati.“

M. „Kaj ti še na misel pride! Grem scer s teboj, pa jaz plesal ne bom več.“

Na to se Šlumper zakrohota in reče: „Ti si nekoliko prismojen, moj ljubi; ko bi pa se spomnil, da bomo Polono vidili, bi ti gotovo drugo govoril. Na koga se nek zanašaš? saj sam vidiš, da Kristina je auša, le za v cerkev hoditi; — pleši ali ne pleši, da si le zraven, saj ne boš sam — saj nas bo več — kaj se boš merdal in tako svetega delal? — No! le hitro, stopi da greva?“

In res gresta. Kmalo stopita v gostivnico „pri Slonu.“ Pridružijo se potem drugi tovarši in začno plesati, in so bili vsi tako dobre volje, da še morebiti v življenju nikdar take ne: zunaj pa je bila temna noč, dež je lil in veter pihal, da so vse okna škripale. Matiček se scer zmiram še nekoliko merda in brani; ali vsi ga tako povablajo, počasi se vendar le splazi; začetno samo gleda in se tu in tam pomenkuje, potem začne plesati in z nobeno drugo, kot Polono. Vsi ju hvalijo, kako dobro plesati znata, in vsi plešejo; Šlumper pa se smeja in pri bokalu sedi.

Se ve, da je Matiček nauk svojega očeta in svojo pridno in pošteno Kristino pozabil; in pošlje Šlumperja kot snubača in naročnika k zdravniku in Polono v zakon poprašat. Njegov oče niso nič od tega vedeli; pa Matiček je bil 24 let star in sam svoj; zatoraj je bila pogodba ženitnine sklenjena koj na plesu. Oh nesrečni Matiček! Polona je bila malopridna in posvetna, in na pobožnost le malo porajtala, le svetu je želela dopasti: nauke svoje rajne matere je pozabila, ktera jo je večkrat opominjevala rekoč: „Ljuba Polona! dokler v zakonu nisi, nikar si moža ne želi; timveč prosi Boga, da prelepa roža devištva v tvojem srcu ne vsahne; ako pa Bog te v zakon pokliče po volji modrih staršev ali oskerbnikov, nikar se ne brani; kajti tudi za zakonske, ki pobožno živijo, krasen venec v nebesih cveti. Le poštenje svoje varuj in čisto se ohrani, da oskrunjena k poroki ne pristopiš, potem boš srečo našla tudi v zakonu.“ — Njeni oče, Novakula imenovan, je bil premehek oče. Poloni je vso voljo puščal, in večkrat jo sam k plesu vodil. Nekaj dni potem sta se Šlumper in Matiček priklutila v hišo, kjer je Kristina stanovala. Ravno so bili oče Šimej pri sosedu in so po Matičku popraševali. Šlumper očeta viditi jo hitro pobriše. Matiček pa ves plašen stoji pred očetom in Kristino.

„Matiček! Matiček!“ zaupije oče Šimej, kaj čujem od tebe! Še enkrat rečem: Poboljšaj se in zapusti Šlumperja, ako ne — potlej pa Bog pomaga! „Božja kazen bo tebi za petami.“

Da je oče resnico govoril, se je bilo kmalo spolnilo.

Zdaj pa je vse tiho kakor v tišem grobu. Vseh pričujočih so bile oči na Matička obrnjene, — tiho in rahlo Kristina reče: „Ah zdaj vidim da si lažnjiveč, zdaj vidim, kam si prišel!“ Matiček pa reče: „Kaj govoriš Kristina? — Če bi jaz s kakoj drugoj imeti utegnil kakošno znanje — pokaže na britko martro nad hišnimi vrati — naj bi oslepel.“ Kristina pa reče: „Matiček! Matiček! o joj tebi! Ti si strašno prisegel in se hudo pregrešil!“

Matiček pa pobesi svoje oči in odide.

(Dalje sledi.)

Novi Mašnik.

Prisvetil je veseli dan,
Tak željno že dočakan!
Maziljenc božji v rožni slavi
Podaja prvič se k altarij.
Iz src pobožnih mu doni:
Pozdravljen novomašnik ti!

Prisvetil je veseli dan,
Pobožnim serčno blagrovan!
Glej, novi mašnik, dar presveti
Daruje prvič v službi zvesti,
Kadilo, cvetje mu puhti:
O srečen novomašnik ti!

Prisvetil je veseli dan,
Odkril prežlahtni rajski stan:
Tolažnika, v nadlogah, sili
Od Boga danes smo dobili,
Zatoraj slava naj verši:
Pozdravljen novomašnik ti!

A. Praprotnik.

Kanarčik.

Ali poznaš dragi bravec! žoltobelega tiča, ktereга lična gospodična v gosposkej kletki kakor priden rokodelec v svojej prostej čajbici takó rada poleg sebe imata? Čeravno jetnik jima je vendar le ljub prijatelj in veseli tovarš. Mnogoverstnih drobtinc in sladkarij mu sebi za kratek čas v preklice pokladata.

Prirodoslovci štejejo ga k rodu šinklic ali zeb. Njegova prava domačija je na blagih kanarskih otokih, kjer jih tako mnogo živi, da stanovališča tamšnjih prebivavcev obletavajo kakor pri nas nadležni vrabci. Pa v svojej domovini nima te lepe in čedne obleke, kakor pri nas v kletcih, temoč je sivo zelenkljate in bolj temne boje. Njega je narava naj bolj obdarila med vsemi tiči iz šinkliškega rodú.

Naš kanarčik je pač čuden tič, pameten kakor častitljiva čaplja, serdljiv kakor gos, ter ukazelen kakor naj zvestejši spremljevalec človeški, domači pes. Iz malega očesca se sveti prekanjenost in dobrota; glavica je kaj njeznega pogleda, životek čeden in njegovo ponašanje ljubeznivo. Kak razloček je pač med njim in prostim sirovim vrabcem. Imá kaj bistre smisli; spomin, domišljija, zlasti pa uho za glasbo ali muziko niso nikdar pri nobenej drugej tici v tej meri razviti kakor pri kanarčiku.

On je že godec rojen. Ne postane sicer izverstnik ali virtuos, pa vendar tudi ni v petji noben mojster skaza. Pa petje je le samcu dano, samica imá menj pevske žile, ona je bolj skerblijva domačica in ljubezniva družica. Še le v starosti, kdar jaje več ne nese, pravijo, da tudi samica poje. Že v prvi mladosti uči samec svoje milence peti; leti pazljivo poslušajo ter si silno prizadevajo, samcev glas posnemati. Mladi kanarčik tudi tuje glase lahko v pameti obderži, kakor spev slavcov, škorjancovo zvergolenje, zvižganje svojega gospoda.

Pa vsakemu niso dani enaki darovi. Nekteri si zamerka napev brez vsega truda, drugi se že težeje uči; nekteri je neopazljiv, raztrešen clo terdovraten, in se ničesar ne priuči. Sploh se pravi, da je kanarski rod precej svojeglaven. Petje mu dela veselje in kratek čas. Vse napeve si ne pomni enako, ampak nekatere ložeje druge pa težje, kakor se pač napev

njemu dopada in se ž njegovo mislijo vjema. Zlasti ljubi pesmice mehkih tonov.

V družbi z drugimi pevci kaj rad poje, da le tóti lepše in glasnejše ne pevajo. Sliši li peti drugega tiča, mu pri tej priči jame odgovarjati. Če ga v njegovo sobo prineso, ga znatiželno ogleduje in neprenehoma glavó maja. Komaj letá kljunček odpre, se mu že tudi kanarčík oglási; poje tič glasno, kanarčík jo še glasnejše zažvergoli. Dva kanarčíka, ako sta dobra pevca, ne smeta blizo saksebe biti, sicer razserdi se berž eden, ko komaj uni peti jame. Serdupolna namerjata proti sebi kljune, ter razširjata perute kakor k ljutemu boju. Jeze in zavisti bi razpoknila. Glas imata tak silen, da ori kakor trobentica. Če pa kanarčíka drug tič v petji prekosí, postane žalosten in noče dalej peti.

Ako v jizbi, kjer so kanarčíki, ljudi glazno govore, pač urno zaženejo tudi tiči svoj glas, pojejo čedalje glasnejše, da včasih clo lastne besede slišati ne zamoreš. Zarežiš li nad njimi, na hip umolknejo; ali kmalo zopet začnejo še glasnejše odprej. Kakor smo vidili, je kanarčík pevec od glave do tal, pa tudi po česti hlepi ter hoče, da človek njegov spev pohvali.

Pa njega pamet ni samo za petje, on se v kratkem nauči tudi mnogoverstnih in kaj čudnih reči. Lahko ga naučiš, da vodo za pitje v malej ponvici na svilnatej niti ali veržici k sebi priteguje. Nekteri so clo kanarčíka naučili, da je z gorečo gobo male štuke ali kanone poderal. Čeravno mirne in krotke pravi se vendar tudi naglega strelú privadi. On se tudi nauči, da kvarte pozna, se vé da le po podobi, kar pa kvarta pomeni, mu je gotovo neznano. Neki kanarček se je tudi pismenk ali čerk naučil.

Tudi po strunah kitare se nauči poskakovati in potem takem po svojem brenkati. On se da v mali voziček upreči, katerega po zapovedi na vse kraje poteguje, potem clo sam svojo vprežno opravo sleče. Razum tega se nauči še tisučero drugih reči. In mnogo rodovin je, ki tako izučene kanarčíke po svetu nosijo, ljudem kažejo in se od tega živé. Pa včasih imá muhe. Sred igre se vstavi in se ne gane; alj kazen, še bolj pa dobra beseda ga hitro zopet spokorí. Tudi učiti se ne da po sili; k temu je treba velike poterpežljivosti in prilizavosti.

Kanarčík je v resnici čutljive misli, serce mu zavrija ljubezni in serdu. Lahko prime človeka silo za ljubo ali nekteri mu je zopern, da ga ne more.

Zares čudno, da tako duševno razvit tič nima misli in čutja za svobodo in samostalnost. O svobodi škorjanca, ki se visoko pod oblake nad rodovitnimi polji vnaša, slavca, ki v senčnatem germu svoje otožne melodije drobi, o svobodi teh tičev pravim, še sanja se ne kanarčíku. Tudi na kanarskih otokih je zelo pridomačen in se vedno pri ljudskih pohištvih zderžuje. V kletci nanaša samec skerbljivo grajo za gnezdo, samica letó ureduje in iznese potem den na den zaporedoma po eno zelenkasto jajce z rujavimi pikami. Navadno jih je po šest v gnezdu; plodijo pa po štirikrat v letu. V štirih nedeljah so mladiči izvaljeni, prijemajo kermo od starih; ali do njih ne pokazujejo mnogo otroške ljubezni, čeravno jih starejši skerbljivo redijo.

Tudi serčnosti in poguma najdeš pri kanarčiku. Kakor bojniki se stavi proti psu, ki ga hoče nadlegovati; pa naj rajši se ž njim sprijatelji ter rad ž njim igra.

Pač čudno je tudi kako hitro se kanarčik strahu zavé. Primeri se li kaj. p., da pade ž njim kletka na tla, se tega tako prestraši, da stegnjen kakor bi bil mertev obleži. Alj kmalu se zopet oživi, skače in poje, kakor bi se ne bilo ničesar prigodilo. Mačka ga še bolj prestraši, tudi strel, pa tudi ta se mu ne vtisne globoko. On je tedaj precej lahke, veterne misli. Ko bi to bil mladenč, pač bi se neporedno nosil. Kazen bi se ga še prijela ne. Iz tega tudi lahko razločimo, zakaj je tako hitro jezen. Leta 1830, ko je bil na Švajcu zemljotres, se je tudi ena kletka jela tresti, v kateri sta dva kanarčika stanovala. Žviša se spusti oni, ki se je prvi prebudil, na svojega tovarša, ter ga jame pipati, da je bilo joj. Gotovo je mislil, da ga je on z spanja izbudil.

Tirolski gorjanci, ki ljubijo žival kakor vsi gorenski narodi, pečajo se že od davnej z izrejo kanarčikov, naučivajo jih mnogo napevov in drugih reči ter jih potem daleč po svetu okrog prodajo. Tirolci so jih večidelj po celej Evropi razširili. Kanarčik mora saj nekaj ljudske misli v sebi imeti, ker zamore človeški spev in igranje na postranico zapaziti in si dalej v pameti obderžati.

Kanarčik postane včasih silno star; najde se, da je do 20 let živel. Pride li zanj čas, da mora svoje pevsko, čisto brezmadežno življenje sversiti, ah kako krasno da umira ta ljubezniva živalica. Se bliže smerti se ti zdi čisto zdrav, alj naenkrat opazujemo na njegovej pobitej misli, da je zbolel, da se mu posledni trenutek bliža. Tudi se dozdeva, da, kakor se skerči, položi glavico pod peruti in molče pade na tla, se še enkrat stegne in življenje mu odleti na lehkih perutah. Ugasnila je čutiljiva in mnogo zpevna misel. Marsikteri gospod in gospodična je že bridko oplakoval smert kanarčikovo, marsikteri krasen spomenik so jim na grobu postavili. (Po Živi V. J.)

Slovstvene reči.

* Te dni smo dobili lične pa že znane bukve pod naslovom: *Nevesta Kristusova*, ali bukve za pobožne keršanske device — drugega natisa — v Ljubljani, ker se je prvi natis v 3000 iztisih že v 6 mescih ves poprodal. — Kaj lične so od zunaj in od znotraj te bukve. Pa kar jih naj bolj zvikuje in priporoča, so one draga zakladnica vsim pobožnim devicam. Svitla svetilnica vsim dekletam, ki luči na poti prave pobožnosti potrebujejo. Skerbna varhinja žlahtnega devištva, pa tudi dobra svetovavka tistim, ktere so v kak posebni stan poklicane, in naj lepši ogledalo vsih čednost po zgledu Marije prečiste Device. — Želeti je, da bi se te bukve, kterih je polna cena, lepota in krepost, da bi se dalječ in dalječ po Slovenskim med žensko mladino razširjale. Zakaj, svesti smo si, da se ne bo z lepo zamoglo toliko koristiti ženski mladini, kakor če se veliko takih duhapolnih bukev med njo zaseje. Saj ravno za tega voljo so vsi imenitni cerkveni očaki za device koristne bukve spisovali, naj bi one v njih vse potrebniše poduke in vodila za svoj žlahtni in preimenitni stan dobivale, zmot in nevarnost se vselej vorovale, v čednostih pa se vedno bolj poterdovale. Torej si upamo pridjati: naj bi duhovni pastirji za „deviški cvet“

svojih fará vneti, posebni ozir na „Nevesto Kristusovo“ kakor na eno naj boljih pripomoč, tistega v svoji lepoti in krasoti ohraniti in pospešiti, — imeli. — Dobivajo se kakor do zdaj po nepremenjeni ceni v Ljubljani pri g. Henr. Ničman-u na star. tergu štev. 167; pri katerim se dobivajo tudi napravi k petim lepim pesmam „Neveste Kristusove“ za 3 krajcarje, kdor jih želi, dobivajo se pa tudi po vsih bukvovezih slovenskih krajev.

Cesar in cesarica na Koroškem.

Novica, da prideta cesar in cesarica na Koroško, je spreletela kot strela iz jasnega neba vseh Korošcev zveste serca. Mladi in stari, bogati in revni, visoki in nizki — vsi so radosti poskakovali. Kolika čast — kolika sreča za koroško vojvodino! Cesarski oče in cesarska mati vsred svojih zvestih otrok! To se ve, da so vsi pripravljali — radi in veseli — kolikor so le premogli, pristojno sprejeti ta dva presvitla gosta. Slavoloki ali častne vrata so rastle očividno iz zemlje; bilo jih je po Koroškem gotovo več kot sto. Ni bilo hiše po celem cesarskem potu, ktera bi ne bila rožani, brinjem, vencii in bandericami krasno okinčana. Topovi in movžarji so pa gromeli, da se je zemlja tresla. Ljudi se je pa na cesti in po mestih nabralo, da se je vse terlo. Ljudje iz visokih planin in rut so prileteli v mesta, vidit svitlega cesarja in cesarico. 3. septembra ob treh popoldne sta se pripeljala po cesti iz Brež in št. Vida v Celovec. Ako ravno je dež počno lil, je bilo ljudi vendar le vse živo: Celovec je bil pa tako lep in tako vesel, kakor gotovo nikoli še tako, odkar stoji. Zvečer je bilo mesto krasno razsvetljeno in gorelo je toliko lučie, da bi bil lahko šivanko pobral. Po oknih so se preliali vseh sort transparenti, brali so se primerni napisi; vidili smo tudi banderico, na kateri je stalo po slovenski: „Živio! F. J. E. Slava!“ V oknu tiste hiše je pa bilo napisano in bogato razsvetljeno tole: „Živio Cesar in Cesarica, Slava!“ Vpilo se je tudi po slovenski: „Živio“ ne samo po Celovec, temuč tudi drugod po slovenskih dolinah. Tako je prav, da Slovenci zastopijo, kar vpijejo; veliko pa jih je Slovencev in Nemcev, ki ne zastopijo latinskega Vivat. Gotovo gre slovenski Živio Slovencev bolj iz serca, kakor neznani latinski Vivat. V sredo zvečer sta bila cesar in cesarica v gledališču skoraj celo uro in potem sta se pa vozila po mestu razsvetljenje gledat. Četertek je bil cesar že ob sedmih v kancilji, in je obhodil vse c. k. uradnike in naprave. Cesarica je pa obiskovala ženske samostane in tudi druge naprave. Zvečer je bilo spet razsvetljenje in v stanovske dvorani veselica in ples, kamor je bilo povabljenih več kot 800 ljudi. Vse je bilo židane volje in plesalo se je do 12. Petek sta se presv. gosta peljala ob sedmih — cesar je že ob ½ 6 na velikej trati pri vojakihi bil — proti Blatogradu, Tergu v Oževe, kjer je c. k. žreballšče. Od tod je šel pot v Belak, št. Paternion do Spitala. V saboto sta se peljala po meljskej dolini do sv. kervi, ktera fara stoji na podnožju oriaške gore: Velikega zvona. Cesar in cesarica sta prenočevala v tamošnjem farovžu. V nedeljo zjutraj ob štireh je bila sv. maša, in potem so vsi nastopili težavni pot proti visokemu snežniku. Cesar je šel knogam, cesarica je pa jezдила. Prišli so vsi srečno in veselo do mesta: Pasterzen — Pasterice — kjer je cesarica ostala, cesar se je pa še višej podal. Vreme je bilo lepo in nebo tako jasno, da se je veliki zvon vidil, kakor malokedaj tako lepo. Srečno so se vernili spet do sv. kervi. Ponedeljek po sv. maši je šlo črez goro Iselsberg na Tiroljsko, potem nazaj spet na Koroško: Oberdravburg, Greifenburg črez Kreutzberg v Gitschthall do št. Mohora, kjer so bili zbrani nemški in slovenski Žilani. V torek (9.) je šel pot po slovenskej Zili, kjer so Žilani in Zilanke v svojej narodskej noši cesarja in cesarico lepo in serčno pozdravljali in njima vpili slovenski Živio. V Podkloštru se ravno zida nov most črez Zilico; cesar je položil temu lepemu mostu temeljni kamen. Iz Podkloštra je šel pot skoz Belak, kjer je bila južina, in skoz Verbo spet v Celovec. Na jezeru je bilo umetlna in prelepa ognjarija, in cel pot od prvega mosta noter do purke ali stanovskega grada tako krasno in umetlno razsvetljen in okinčan, da je bilo vsakemu milo pri sercu. Tudi to je bilo prav lepo, da je po vseh gorah in huncih gorelo več kot sto veliko ognjev. Na Belaskem predmestju je ravno dokončan nov most, čez kterega je cesarica prva šla; most se imenuje: Elisabeth-Brücke; in na tem mostu je gorelo več kot 1000 lučie. V sredo ob 7 zjutraj sta ste slavna gosta podala proti Mariboru na Štajersko. Na tem potu sta vidila skoraj v vsakej vasi slavne vrata; med njimi so nektare tudi imele slovenske napise. — Hodita srečno — Bog z vama po vseh potih! Zivela sta že davno globoko v zvestih sercih vseh Korošcev, pa obnašala sta se tako prijazno, ljubeznjivo in milo, da sta vse prevzela — vse očarala. Naj se zdrobijo naše pečine — naša vernost in zvestoba nikoli ne mine: Živio cesar! Živio cesarica; slava !!!

Izreja občutkov.

Zraven reči, ktere si po nauku pridobimo in privadimo, so še tudi drugi izrazi v naši duši, to je, take nagnenja, ktere nas nekako poživé, uterdijo ali pa potlačijo in tako rekoč na veselo, milo, žalostno ali resno stran nakhlonijo. — To dušno nagnenje imenujemo občutek. Če nam je kaka reč ušech, to je, ako je naši presodi primerna, se nam prileže, in tak občutek je sladek; in grenek je, ako se nasprotno godi. Že iz tega se razvidi, da ima človek toliko občutkov, kolikor dušnega premoženja, in kolikor je bolj z natornim ali čeznatornim svetom v rodu. Občutki pa so zdaj večji, zdaj manjši, in zopet pri mnogih ljudeh mnogi in različni. Ta in ravno tista reč obudi v mnogih sercih mnoge občutke; in zopet ravno tisti človek pri ravno tisti reči zamore imeti različne občutke po razmeri časa in okolšin. Veliko primore k temu tudi živa domišljija. Postavim, ako slišimo k prazniku veličastno zvoniti, se nam vse drugače zdi in sliši, kakor ravno to zvonjenje, kadar k pogrebu in merliču zvoni; in spomladne cvetlice se nam zdijo veliko lepše in veselise, kakor jesenske ravno take. V tem tedaj živé občutki, — in ako se prav redijo in ravnaajo, zamorejo veliko k dušni in telesni sreči človekovi pripomoči. Kaj je pač sladkejše in prijetnejše, kakor če smo z dobrimi prijatli skupaj, če se zavemo, da smo kaj blazega storili, slabega opustili, če smo nedolžni pred pričujočnostjo božjo itd.!

Vendar akoravno so občutki tako zlo potrebni, se morajo vedno le s keršanskim razumom gojiti. Sami po sebi postanejo kmalo slepi, in lahko človeka še v nesrečo pripeljejo. — In kako bi se občutki dobro redili in gojili? Gotovo po pravilu, ki pravi: „Človek naj se tako izreja, da bo gotovejše dosegel svoj časni in večni namen.“ Po tem zlatem vodilu se morajo tedaj tudi občutki človekovi kot en del duše gojiti in rediti.

Obdelovati in oskerbovati pa se morajo občutki skerbnejše od nježnih cvetlic; zakaj le preradi se potlačijo, zanemarijo in popačijo, posebno takrat:

1. Če se prav ne zbujaajo. Višji občutki ne pridejo vselej sami od sebe, se morajo tedaj enako ognju zanetiti, uneti, in potem zopet varovati, da se čez mero ne širijo.

2. Občutki se zatirajo, če se po pravi poti ne unemajo. Ako se, postavim, otrokom le kazen in plačilo obeta, se občutki tako zanemarijo, da se teško zopet kdaj poravnajo.

Učitelj in sploh odgojitelj mora na dobro izrejo občutkov pri otrokih sploh paziti. On mora:

1. Svoje učence na vsako primerno reč opominjati, in mora pokazati, kar je pri njej dobrega, lepega, znamenitega itd. To se lahko godi, postavim, pri berilu od mnogih reči, pri povestih, pesmih, pri pisanju, pri podobah itd.

2. Naj se otroci zgodaj že navadijo razločiti, kaj je lepo in nelepo, kaj je prav in neprav, in naj se potem občutki na pravo pot napeljujejo.

3. Učitelj si mora sam prizadevati, da bo za vse dobro in lepo prave občutke imel; — in naj jih tedaj pri vsaki priložnosti razodeva in kaže, da je tako svojim učencom povsod in vselej v naj lepši izgled.

4. Skerbeti se mora, da se otroci vedno nekako veseli, nedolžni in priprosti v duhu ohranijo. Posebno se je treba varovati čmernosti, jezo- vanja in tamnega obličja.

5. Se mora tudi na to gledati, da občutki svoj namenjeni sad obro- dijo. Ni zatega voljo že zadosti, ako učitelj pri svojih učencih lepe in dobre občutke izbuja, če pa ne pazi, da bi iz tega tudi kaj dobrega prirastlo. Kaj občutiti, — pa pri vsem tem vendar nič storiti, se pravi s svojim dušnim premoženjem slabo gospodariti. —

A. P.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Voznik ali vozataj prevaža robo sem ter tje. On ima vajet in va- jetjo vodi konje; v roci derži tudi bič. Kako je ponavadno oblečen? Nek- teri vozniki imajo tudi hlapca.

Tudi ladjar robo prevaža, pa ne po suhem temuč po mokrem. Ladjo goni veter ali sopar. Da ladja gre pravo pot, kamor se ladjarju zljubi, so vesla in drogi. Ladjar tudi ljudi prepeljuje in temu pravimo brodnik; kar mu pa ljudje za to plačujejo brodnina.

Pastir pase ovce, krave, svinje ali gosi in race. Na paši mu pes pomaga. Tudi mu je treba palice ali biča, tudi mavho nosi, kamor svoj kruh hrani. Svojega psa serčno ljubi in ga dobro redi.

Lovec strelja zajce, lesice, gorne kure, jerebe in drugo divjo ži- vino. Nosi puško, rog za smodnik in torbo črez ramo. Kako je oblečen? Tudi gleda na goro in les. On odkazuje les, da ga sekajo, pa tudi seme seje ali pa drevesca nasaja, da se gora spet obrase.

Iz tega vidite, da ljudje po svetu razne dela in opravila opravljajo. Je toraj veliko stanov po svetu. Veliko je ljudi, ki si rokoj kruh pri- delujejo; ti se pravijo rokodelci; hišni prostor pa, kjer delajo, delav- nica. — Ako ima kmet, vertnar ali lovec preveč opraviti, da on in njegovi domači ne dotegnejo, si najeme pomagavcov za katere dni; zatoraj jim pra- vimo dninar, in to, kar na dan dobivljajo, dnina; dninarji so večidel prave sirote.

Božja volja je, da človek dela; kajti sam pravi: „Šest dni delaj; sedmi pa je sabat, dan Gospodov.“ „Kdor ne dela, naj da tudi ne jē.“ „Mlad potepuh, star beračuh.“ „Ako sem ravno mlad, delam vendar že koj rad.“ —

Veste, kaj je to, kar tukaj kažem? to je pes. On je človeku serčno udan in mu do smerti zvest. Imenujte in kažite vse dele njegovega trupla. Ima štiri noge, manj ali bolj podolglasto glavo, ostre zobe, in zavihan rep. Dlaka pokriva njegovo truplo; dlaka je razne boje ali barve. Povejte mi nekatere, kakšni so? Tudi niso vsi enako veliki. Pes laja; va- ruje hišo; zakaj so nekateri psi otvezeni? Komu je psov posebno treba? Pes se uči lahko veliko prav čudnih reči, ima pa tudi svoje muhe.

Mačka je zavita, in se rada prilizuje. Mačka prede in mijavka. Mačka je zavoľjo tega nam koristna, da miši lovi. Mačka in pes se malo-kdaj moreta. V čem je psu podobna? V čem je pa drugačna in se od psa loči?

Krava je velika živina. Ima rogove in bode. Krave nam dajejo mleka, mesa in kožo.

Vol je večji in močnejši kot krava. Njegovo meso prav dobro diši. Vol tudi vlačí in vozi. Vprega se v igo ali pa tudi v komet. Tudi njegovi rogoví so za kej. Krava in vol sta govedo ali goveja živina.

Konj je lepa, berhka živina. Glavo in ušesa nosi visoko po koncu; ima terdo kopito; njegova dlaka se sveti; so razne boje; dolgi lasi na vratu se pravijo gríva. Konj vozi, se jezdi in druge dela opravlja. Njegovo meso pa pri nas ne jemo, v nekterih krajih ga pa jedo. Pomerjajte konja in vola!

Osel je manjši kot konj; je siv in ima dolge ušesa. On prav varno in počasno stopa, zatoraj je dober po ozkih in stermih stezdah; je svoje volje, pa ni tako len, kakor nekteri mislijo.

Ovca je za naš jako koristna. Ona daje nam ovno, mesa in mleka; rada vboga in vse terpi voljno, pa je zraven plašna in neumna stvar. Oven ima dolge, zavite rogove. Mlade ovce se pravijo jagneta, in so kej ve-sele in ljube!

Koza ima brado in debele rogove; po životu ima ščetinaste in nategnjene lase, pod njimi pa tanjko ovno; ona dobro skače in pleza. Kozel je zavít in potuhnjen, rad terka in pobíja. Kozje mleko je dobro in tečno. Mladje so kozice ali kozliči. V čem ste si koza in ovca podobne in različne?

Svinja ima ščetino po životu in rivec, zatoraj zna dobro in urno riti. Svinjsko meso je kej ukusno! Verže po 10 — 12 konejev. So tudi divje svinje. —

Vse te živali imajo štiri noge, zatoraj jim rekamo štirinogate. Ali poznate še več štirinogatih žival? —

X. Poštevanje.

Pošteva ednajstke. Nareja se ednajst čert, kakor je že znano; izgovarja se pa: enkrat po ednajst je ednajst čert, dvakrat po ednajst je dvaindvajset čert . . .

Poštevati pa takole vadimo učence:

1. Poslužujemo se sbornih števil popraševaje:

a) koliko iznaša ena ednajstka, dve ednajstki . . . do šest ednajstk; tukaj malo postojimo.

b) Potem stopamo višje: koliko iznaša 7 ednajstk . . . do 12 ednajstk? Kar je 2 rajn. 12 kr. Ako to gre, poprašujemo: koliko iznaša 13 do 18, potem do 24 in slednjič do 30 ednajstk. To je treba dolgo goniti, da si učenci dobro zamerkajo, koliko rajnišev in krajcarjev je toliko in toliko ednajstk.

2. Vadimo učence ednajst reči kupovati po enem, dva, tri . . . 59 krajcarjev? Nalog najti za učitelja ni težko; zatoraj bodemo zanaprej samo povedali pravilo, ktero velja za vsako število. — Za ednajstko velja letó pravilo: Ednajst reči velja toliko desetic in toliko

krajcarjev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Škafec moke velja 3 fl. 35 kr., koliko velja 11 škafcev? Velja 3 krat po 11 rajnišev, to je: 33 fl. in 35 desetih, to je: 3 fl. 50 kr. in še 35 kr., ukup: 39 fl. 25 kr. Oče peljejo v mesto 11 žaklov grušek; prodajo žakelj po 1 fl. 54 kr., koliko dobijo za vse žakle? $1 \times 11 \text{ fl.} = 11 \text{ fl.}$, 54 desetih = 9 fl. in 54 kr., ukupno = 20 fl. 54 kr.

Pošteva dvanajstke. Zastran čert je že vse znano; tudi popraševati in izgovarjati učnik že zna. Poštevati dvanajstko pa takole vadi učence:

1. Poslužuj se sbornih števil popraševaje:

a) koliko iznaša ena dvanajstka, koliko dve do pet; tukaj obstojimo, ker je 5 dvanajstic ravno en rajniš.

b) koliko iznaša 6 dvanajstk do 10, potem do 15, 20, 25, 30 dvanajstk, da si učenci dobro zapamtijo, koliko dvanajstic je v dveh . . . šestih rajniših; tudi višej moreš iti.

c) Potem uči dvanajstko: razlagati v desetko in dvojko; učenci naj da takole izgovarjajo: dve dvanajstki ste dve desetki in dve dvojki, — 5 dvanajstk je 5 desetak in 5 dvojok.

d) Povej tudi učencem, da je dvanajstka toliko, kolikor dvojnata šestka, toraj dvanajstica toliko, kolikor ena desetica in ena dvojčica, ali pa ena dvojnata šestica.

2. Vadimo učence dvanajst reči (tucat, dvanajsterino) kupovati po enem, dva . . . 59 krajc. En piskerc kostanja velja 1 kr., koliko velja 12 piskercov? Učenci naj odgovarjajo: 1 dvojnato šestico, ali pa eno desetico in eno dvojčico. Ena lesena žlica velja 4 kr., koliko velja dvanajsterina ali tucat? 4 dvojnate šestice ali 4 desetice in 4 dvojčice. Ena pismarica velja 9 kr., koliko 12 pism.? 9 dvojnatih šestic ali 9 desetih in 9 dvojčic. Pravilo toraj velja: Dvanajst reči (tucat, dvanajsterina) velja toliko dvojnatih šestic, kolikor krajcarjev ena reč velja. Po tem pravilu učiti, je naj bolje posebno pri krajcarjih; vendar pa velja tudi tole pravilo: Dvanajsterina velja toliko desetih in toliko dvojčic, kolikor krajcarjev ena reč velja. To velja pa posebno za goldinarje. En polič vina velja 18 kr., koliko 12 poličev? 18 dvojnatih šestic; to je: 18 šestih iznaša 1 fl. in 8 šestih, po dvoje: 2 fl. in 16 šestih ali 2 fl. + 1 fl. + 6 šestih ali 36 kr., ukupno: 3 fl. 36 kr. Ena sreberna žlica je po 5 fl. 47 kr., po čem pride tucat? 5×10 in 5×2 rajn. to je: 60 fl. in še 47 dvojnatih šestic; 47 šestih je 4 fl. 7 šestih, po dvoje: 8 fl. 14 šestih ali 9 fl. 24 kr. ukupno 69 fl. 24 kr.

Pošteva trinajstke. Vse, kakor pri dvanajstki; pravilo pa velja tole: Trinajst reči velja toliko dvojnatih šestic in toliko krajcarjev, kolikor krajcarjev velja ena reč. Tudi gre trinajstko razdelivati v desetko in trojko. Nek človek potuje 13 dni; vsak dan porabi na potu 2 fl. 15 kr., koliko je porabil v trinajstih dneh? 2×10 in 2×3 rajn. to je 26 fl. in 15 dvojnatih šestih in še 15 krajcarjev; 15 šestih je 1 fl. 30 kr., po dvoje toraj 3 fl., ukup 29 fl. 15 kr.

Pošteva štirinajstke. Pravilo velja: Štirinajst reči velja toliko dvojnatih šestih in toliko dvojčic, kolikor krajcarjev velja ena reč. Štirinajstka se tudi more razdelivati v desetko in štirko. Nek mizar si zasluži vsak dan 1 fl. 45 kr., koliko v štirinajstih dneh? 1×10 in 1×4 fl. to je: 14 fl. in 45 dvojnatih šestih in 45 dvojčic. 45 šestih je

4 fl. 30 kr. po dvoje 9 fl.; 45 dvojač je 90 kr. ali 1 fl. 30 kr., ukupno 14 fl. + 9 fl. + 1 fl. 30 kr. = 24 fl. 30 kr.

Pošteva petnajstke. Pravilo velja: Petnajst reči velja toliko dvojnatih šestic in grošev, kolikor ena reč krajecarjev velja. Tudi velja petnajstko razdelivati v desetko in petko — v desetico in petico. Tudi to je dobro, da se učenci vadijo najti, koliko petnajstic gre na en, dva šest rajnišev. Eno vedro vina velja 9 fl. 18 kr., koliko 15 veder? 9×10 in 9×5 fl. = $90 + 45 = 135$ fl. in 18 dvojnatih šestic in 18 trojač (grošev); 18 šestic je 1 fl. 8 šestic, po dvoje: 2 fl. 16 šestic ali 3 fl. 36 kr. in 18 grošev = 54 kr. ukupno: 135 fl. + 3 fl. 36 kr. + 54 kr. — toraj: 139 fl. 30 kr.

(Dalje sledi.)

Matiček.

(Poslovenil Franc Bunc, učitel trivialne šole u Kamnjah.)

(Dalje.)

V. Kazen božja.

Komaj pa Matiček dvorišne vrata zapusti, pride berš Šlumper za njim; skrit je bil tam za voglom in čakal ga.

Vse hribe in doline, vasi in ravnine prelezeta in stakneta; na potu ju pa strašno vreme vjame; začne se bliskati in grometi, toča se vsuje in strela zdaj tam zdaj tu ureže; vsa plašna bežita in se ustopita pod neko drevo — ali kaj! to jima nič pomagalo ni; kajti dež je lil, kakor o dnevih Noeta, ko je Bog zemljo potopil, in strele so švigale tako blizu nju, da sta obadva se tresla, kakor listje na drevju in čedalje večja groza nju napada. Bila sta malopridneža, mnogo mnogo grehov sta že na vesti imela; zatoraj se jima je zdelo, kakor bi nekdo v černih oblakih se grozil nad njima.

Vsa preplašena prideta spet v gostivnico: „pri Slonu“ ravno o času službe božje; njima za službo božjo in keršansko podučenje ni bilo kaj mar.

V pivnici so pa že bili neki malopridneži; s temi se koj stovaršita, in pričnejo popivati in pa kvartati. Matiček, čeravno ni tako rad kvartal, je vselej pri Šlumperju sedel, čas kratil in pijančeval. Kvartali so za visok denar in so ga pili, da ni bilo konca ne kraja.

Posebno Matiček je ta večer preveč dobil; ves omamljen in zgubljen je na persih tovarša Šlumperja slonel in dernjohal. — „Le počakajte“ veli Šlumper „bodete kmalo vidili, kak smeh si bomo z Matičkom naredili.“ — Ukaže tedaj pri mizi na klopih sedeti, vse luči in lampice ugasniti, med tem pa kvartati, peti, vriskati i. t. d.; sedaj pa Matička nagloma zbudi.

Matiček prestrašen se zbudi, popade Šlumperja močno za roko, sliši: igrati, peti — pa vse okrog okoli le temno — in ničesar ne vidi. Merzel put mu po čelu stopi; ostermi, in nehote ga je čedalje boljše strah. Grenke solze se mu iz oči usujejo in iz globokih pers izdihne: „Za božjo voljo! Kje sem vender? — Večni Bog! jaz sem slep!“

Pri tej priči se začnejo vsi iz golega gerla smejati in Matička zasmehovati, dokler kerčmar luč prinese. Luč se je res bliščala, al Matiček ni vidil nikogar.

Kako hitro se je veselje v grozo in strah spremenilo, dragi bravec! lahko zapopadeš. Kakor bi zablistnilo, vse odide, in zapusti nesrečneža eden za drugim; nekteri letijo po zdravnika Novakula, med tem pa kerčmar in sosedje namočene cunje mu na oči pokladajo.

Zdravnik Novakula gleda in išče, pa slednjič naznanuje, „da zdravila in pomoči ni; Matiček bo slep; zatoraj pa tudi Polona ne more biti njegova nevesta!“

Močno je ta žalostna prigodba zdravnika zadela, resnično in iz serca je Matička obžaloval, pa tudi spoznal je, da vse to je kazen božja. Tudi Polona se je zelo ustrašila, in veliko veliko solz pretočila toda žalibog! prepozno in zastoj!

„Lej strašne so sodbe božje,“ pravi sam pri sebi kerčmar in groza spreleti ga. Povzdigne roke, poklekne pred križanega Jezusa, in moli za slepega Matička, rekoč: „Usmiljeni Bog! bodi milostljiv ubogemu grešniku!“

Potem se naravnost poda na Šimejev dom, na dom Matička, njegovemu očetu to žalostno novico oznanit.

Ko kerčmar to žalostno novico očetu Šimeju oznani, ga je močno zabolelo; zdelo se mu je, da se mu sanja, in kmalo sam spozna, da je tudi on vzrok Matičkove nesreče bil. Vedel je namreč, da Matiček v kerčme in slabe tovaršije zahaja, opominjal ga je scer vedno, pa denarjev — Matičku zmanjkovalo ni nigrdar. Denar pa le rad človeka oslepi!

Leto je preteklo, od kar Matiček ni nič od Kristine vedel, tudi Šlumper ga je zapustil. Kam da jo je Šlumper potegnil, nihče ni vedel; tudi od Kristine ni bilo duha ne sluha.

VII. Smert očeta Šimeja.

Grozna je bila nesreča Matičkova; pa tudi Šimeju je serce globoko globoko ranila. Od tistega časa, ko je bil Matiček oslepel, je vedno njegov oče bolehoval in od dne do dne slaběji prihajal. H koncu je celo popolnoma obležal brez posebnih bolečin; le serce mu je hotlo počiti. Tudi je težko prav težko govoril, mertvud ga zadnič zadene, božji žlak ga udari in prevelike starosti in slabosti je kmalo obnemogel.

Enkrat ko ravno njegov spovednik, gospod fajmošter in Matiček pri postelji stojita, Šimej nenavadno veselo spregovori, rekoč: „Nisem bolen in morebiti pa že dans umerjem. Starost in prevelika žalost ste mi serce pobile. Pa rad umerjem. Tamkej bom vidil svojo ženo Mico. Včasih me serce močno boli in peče, pa ah v kakšnem terpljenju in bolečinah je moral naš ljubi Zveličar umreti! Jaz pa ubog grešnik, ki sem tudi njegove smerti kriv, tako lahko umiram. To ljubi moj Jezus!“ — pri teh besedah poljubi božjo martro, ter se je močno oklene — „to je ravno tista milost, katero si nam na križu pridobil. O naj ti bo neizrečena hvala, preljubljeni Zveličar! za vse dobrote, ki sem jih celi čas svojega življenja od tebe prejemal! O moj Jezus! tebi živim, o moj Jezus! tebi umerjem, o moj Jezus! tvoj sem živ in mertev! Amen.“ —

„Amen“ vsi pričujoči še enkrat rečejo in gorke solze se Matičku in vsem pričujočim udero!

Dasiravno so ga s svetimi zakramenti že previdili, vender lepo prosi, še enkrat ga obhajati, preden oči zatisne. „Brez Jezusa, pravi, ne morem

dolge poti v večnost nastopiti, njegovo sv. rešnje telo naj bo moja popotnica v večno življenje."

Potem ga spovednik obhaja. Posebno pobožno je zaužil sivi starček sv. rešnje telo. Njegovo obličje se je nekako prečudno posvetilo, okrepčanega se je čutil na duši in telesu in reče: „O sv. devica Maria, mati božja! milostljiva mati vseh vernih! serčno se ti zahvalim za vse prejete dobrote, tudi ti si pri svojem sinu sprosila, da mi bo na zadnjo uro milostljiv. Prosim te, ljuba devica Maria! prosi tudi svojega ljubega sina Jezusa Kristusa, naj vodi znanprej tudi mojega sina Matička, kateri ji bil v svojej mladosti razvajen, malopriden in svojeglaven."

Zdaj obmolkne sivi starček in še le počasi spet začne: „Častiti gospod spovednik! sporočite moj zadnji pozdrav mojim prijatom. Vam drugim se pa vsem zahvalim za meni storjene dobrote, in če sem morebiti kterege kaj razžalil, prosim naj mi odpusti, kakor tudi jaz vsem odpustim, ki so me kedaj razžalili ali mi hudega hoteli." Zadnič se oberne k Matičku in jokaje reče: „Ljubi moj Matiček, jaz tebe vidim, ti pa mene ne, pa bolje je biti na obedveh očeh slep in ničesar viditi, kakor pa imeti dve očesi, in verženemu biti v pekel. Dolgo časa nisi hotel opominovanja tvojega očeta poslušati in posnemati; saj njegovih poslednjih besed ne pozabi. Boga imej vselej pred očmi in le njega se derži. Jaz ti pustim vse svoje posestva in veliko premoženja, tukaj — vzame sveti rožekranc, izza zglavja — ti podam sveti roženkranc, kterege imaš vedno v rokah deržati. Kdor Marijo časti, njega nikdar ne zapusti."

K vsem pričujočim obnirviši se reče: „Molite za mojo dušo, kmalo bom pred sedežem božjim." — To so bile zadnje besede umirajočega Šimeja. Potem se nazaj vleže, ter še svojo dušo Bogu izroči, in preden je pol ure preteklo je mirno v Gospodu zaspal. Preveč je svojemu sinu spregledal, pa saj veliko zategadel terpel in se ostro spokoril.

Matiček in vsi pričujoči glasno jokajo. Kdorkoli ga je v življenju poznal, ali ž njim kaj opraviti imel, ga je spoštovati in ljubiti moral. Ne le domači, tudi ptujci so ga čislali ter britko po njem jokali.

Veliko grenkih solz je poteklo na gomilo, kamor so njegovo truplo položili!

Sam visokčastiti gosp. fajmošter, njegov prijatelj in spovednik so ga pokopali in zraven mnogo domačih se je tudi velika množica ptujih sošla, pokojnemu zadno čast skazat.

Bil je ravno lep dan, ko so rajnega k pogrebu nesli. Pri grobu še le, ko je truplo v črno zemljo zagrebano bilo, so se vsi domu vernili.

VIII. Matiček se spokori.

Nesrečni Matiček se je bil tudi na gomilo in k pogrebu svojega očetu peljati dal; milo je zdihoval in glasno se jokal, ko je črna zemlja na trugo ljubega očeta rožlala. Vsem se je slepi Matiček smilil. Pa je tudi bil ves drug; popolnoma krivega se je spoznal, milo svoje slabosti objokoval in se ponižno kazni podvergel, katero mu je božja pravica poslala.

Ko ga na dom pripeljejo, stopi v sobo; je skusil moliti, pa ni mogel drugega kot stokati in tugovati. Vselej je zdihoval: „O ples! O ples! prekleti ples, o tavarši! o tavarši! črni tavarši!"

Tako je plakal in se obtoževal nesrečnež, ko njegovi posli in sosedje v sobo stopijo in se mu prijateljsko bližajo. Pri tej priči je začel glasno jokati. Vender se je potolažiti dal. Narbolj so ga tolaživne besede čast. gosp. fajmoštra, kterega je Matiček tudi za svojega spovednika zbral, omečili, da se je potolažiti dal.

„Zagotovim te“ rečejo gosp. fajmošter, „da te bode Bog uslišal, in vse tvoje pregrešno djanje pozabil, če bodeš vedno v pokori živel.“

„To meni pripustite gosp. fajmošter“, reče Matiček, in jih lepo prosi, „na kolenih hočem Vas prositi, da spoznate, da jaz svoje hudobije obžalujem in se spet k Bogu verniti želim. Napred pa bom usmiljenega Boga prosil in neprenehoma molil, da bi bil milostljiv meni nesrečnemu grešniku; sto in stokrat sem ga razžalil, veliko hudega in pohujšljivega storil, pa prosil ga bom, da me s svojim duhom naudihne in na pot pokore in pravega poboljšanja pripelje.“ —

„Tudi jaz ljubi Matiček,“ rečejo na to g. fajmošter, „bom za te prosil, posebno pa k Devici Mariji našej mogočnej pomočnici moli; po njenih prošnjah se bo Bog tebe usmilil.“ Tako so g. fajmošter in vsi pričujoči Matička tolažili, in ga res pripravili na pravo pot.

Grozna novica, ktera se je na Malem repnu ne dolgo po tem prigodila, je spokorjenega Matička močno presunila, in ga še bolj poterdila deržati se pravega pota resnične pokore. Zgodilo se je pa takole:

Nekega dne pride zdravnik Novakula domu, stopi v sobo, kjer je Polona bivala in vidi, da je Polona druge male vsa živa in vesela vsa zamišljena stala pri oknu in glavo naslanjala na svojo roko.

„Kaj ti je Polona! jo poprašajo oče,“ da se dans tako klaverno deržiš, in tako žalostna postajaš?“

„Kaj bi ne!“ jim Polona odgovori, „ravno sedaj, sedaj sem sprejela novico, da bo jutre zvečer tovaršija spet v krasnej in prostornej dvorani ples imela. Narbolji godci bodo godli, jaz pa moram doma ostati.“

Oče. „Kaj spet se misliš na ples peljati?“

Polona. „Jutre ja, v mesto sem povabljena. Kaj ne da, ljubi atej! saj bom šla — saj ples sam na sebi ni greh?“

Oče. „Sam na sebi ne: vender saj ne hoši!“

Polona. „Zakaj pa nek ne!“

Oče. Ako greš, Polona! Bog te sprejmi! Le tako se veseli, da boš v nebesih lahko obstala.“ Oče Novakula še ni tako modro govoril.

Polona se pelje na ples, pleše, se verti, je dobre volje, in vsa vesela pozabi očetovih naukov. Pleše in pleše na vso sapo. Ali ne dolgo, ko jo omedlevca posili, in iz plesišča jo morajo nesti. Kaj se je zgodilo v njenem sercu, sicer nihče ni vidil; slišali vender so jo, da je rekla: „Tukaj mi ni obstati, kam drugam me nesite.“ Kmalo potem oči odpre, zdi se jej, da je popolnoma zdrava; torej ustane, se sopet na ples poda, in pleše tako strastno in nezmerno, da vse stermi.

Pa kmalo je druga bila — ura se sproži, in ko dvanajst odbije, uboga Polona, groza! — obledi, se zgrudi in v sredi dvorane mrtva obležti. Bog bodi milostljiv njenej ubogej duši! — Oče so jo svarili, žalibog! da jih ni ubogati hotla.

Mnogo sto ljudi jo je na mertvišče spremilo, mnoge solze padle za njo. Da bi jo bile le tudi grehov omile!

Devet tednov potem so tudi njenega očeta zagrebli; žaloval je preveč za svojo hčerjo in to ga je prežgodaj spravilo pod grudo.

„Vidite“, so rekli gosp. fajmošter, Matičku in vsem pričujočim, koliko nesreče slaba tovaršija, in posebno — ples — lahko napravi!

Zatoraj se skesani Matiček ni dal nikakor pregovoriti ali motiti; sklenil je do konca življenja svoje nekdajne pregrehe in hudobije obžalovati, in se spokoriti. Kadarkoli je svoje grehe objokoval, se mu je zdelo, da mu je očetov duh pričujoč in ni zabil nikoli zadnjih besed, ktere mu je oče na smertnej postelji govoril. Večkrat tedaj sam pri sebi reče: „O Bog! Oče nebeški odpusti mi! nevreden sem, da me uslišuješ; pa vendar usmili se me!“

Večkrat ga je obhajala hudobna misel obupati, ker je dvomil, da bi mu Bog hotel odpustiti. Toda takih nevarnih misel so ga rešili g. fajmošter.

Mesto Rams je pa pol ure od Matičkovega grada; nek hlapec ga je moral ob nedeljah in praznikih na vse zgoodej v hišo božjo voditi; če je le mogoče bilo, je svete zakramente sprejel, in večkrat brez vse druge jedi ostal do večera v cerkvi. Lepo ga je bilo viditi palico v rokah na tleh vsega vnetega klečati, in prav čudapolno je bilo to, da ga ob pozimskem času kar nič ni zeblo v cerkvi; vse je zadovoljno prestal. „Gotovo“, so rekli g. fajmošter, „Matičkova kri je ognja božje ljubezni tako ogreta in vnet, da zunajnega mraza ne občuti.“

Slepi Matiček ni mogel brati; zatoraj si je dal marsikaj predbrati in peti. Petje, sladko petje je bilo Matičku sladko veselje že od mladih nog, in posebno sedaj se je kako pesmico iz glave naučil; in res tudi je imel dobro gerlo za to. Ves zamaknjen je on in njegov hlapec v cerkvi božjo čast in hvalo prepeval, preden se je služba božja začela, ali potem ko je minula; tudi doma je rad pel, in si hladil žalostno serce. Tako sta on in njegov vodnik, ki je tudi rad pel, večkrat kako zapela, da je prav prijetno bilo slišati.

Zraven slepote je še mnogo težav in britkost Matička zadevalo.

Nezvesti hlapci in dekle so tako delali, kot da bi res premoženje in hiša nobenega gospodarja ne imela; slepega Matička so goljfovali in sleparili, da so šle posestva le rakovo pot. Prišel je v velike nadloge in stiske; pa nikoli ni bilo slišati, da bi se bil zavolj časnih težav preveč pritožil, ali godernjal, vse je zadovoljno terpel in voljno prenašal. Tudi rekel je večkrat: „Zakaj nisem jaz svojega dobrega očeta in blage Kristine poslušal in njih lepe nauke k sercu utisnil? Kristina! Kristina! Ko bi ti pri meni bila, bi ne šlo vse rakovo pot.“

IX. Maria pomagaj!

Še ni pet let preteklo, kar je Matiček oslepel, in kot pravi spokornik živel, kar se nanagloma nekaj prigodi, in celo okolico v velik strah in grozo pripravi. Le posebni čudež je bil spet, da so bili prebivavci življenje oteli in tako groznej nevarnosti srečno ušli. Naenkrat okoli desete ure zvečer se žalosten krik v Matičkovem stanovanju sliši. Matiček ostrašen hitro na noge skoči, ter tava v izbo, kjer so posli njegovi spali. Zbudi jih, da naj pogledajo, kaj da je. Pred durmi zagledajo nekaj črno oblečenih mož, ki se na ves glas smejiijo in veliko robe na voz basejo.

„Marija pomagaj!“ upije in moli neprenehoma Matiček, ter se v kotu izbe zgrudi. Grozovitni možje pridejo potem nazaj in žugajo gorečo bakljo v rokah celo stanovanje zažgati; pa njih poglavar svarivno reče, da tukej ne, da morajo naprej, da bodo o pravem času svoje kopita odnesli. Odidejo tedaj in nagloma zgine luč v črnem gojzdu; roparji se proti mestu Rams obernejo.

„Nar boljše smo vender s božjo in Marijnoj pomočjo rešili, namreč življenje“ reče Matiček svojim služabnikom. „Ja res komaj so zaslišali“ Maria pomagaj „in se niso upali, naše stanovanje na dalje ropati in požigati.“

Drugo jutro zgodaj se Matiček da k gosp. fajmoštru peljati in vse natančno dopove, v kako nesrečo da je prišel.

„O Matiček!“ rečejo gosp. fajmošter, res velika nesreča te je zadela, pa le zaupajte v Boga in molite, le pojdite v cerkvico in se zahvalite, da ste srečno življenje rešili. Bog vas bode potolažil in tudi za naprej varoval.

Zdaj gredo v cerkvico in se Mariji v brambo in varstvo izročé.

Iz cerkve grede zaslišijo jok in krik; in kaj je bilo? — V nekej revnej bajtici so sosedje tisto jutro vse prebivavce umorjene našli; namreč mladega moža, mlado ženo in dve leti staro dete.

Sosedje osterme, in berš ko berš naznanijo gosposki, kaj se je zgodilo. — Briči pridejo in se razletijo na vse strani ubijavcev iskat. In res zasačijo nekega človeka; dolge moštace je imel in ni blo dolgo, kar je izmenil bankovec sto goldinarjev; vsem se je čudno zdelo, od kod da je ta revno oblečeni capin leta dnar dobil; zategadel ga koj zgrabijo, zvežejo in mu naravnost rečejo, da on je tega hudodelstva kriv, da on je tisto bajtico oropal in tiste tri ljudi umoril.

Leta neznani človek, kakor se je očitno vidilo, se prestraši; vender obstati noče, in pravi da od vsega nič ne ve. Ko mu pa žugati začno, kaj ga čaka, ako bo tajil, obljubi povedati vse, kar ve, da bodo le lepó ravnali ž njim.

Na to je obstal in vse povedal, kako se je bilo pri bajtici godilo. Takole je pravil: „Tolovajev nas je skupej 12, in s poglavarjem 13. Šest let je, kar v teh krajih nismo bili. Naš poglavar, rojak tega kraja — nas je, ni še dolgo, pripeljal semke v te kraje. Že snoči smo napadli grad bogatina „Staningerja.“ Ropali smo dovolj; in scer eden zmed nas je gorečo baklo v rokah deržal, da bi grad zažgal in upepelil, pa na upitje „Maria pomagaj“ koj poglavar ukaže, da ne. Podamo se potem v leto bajtico zunaj mesta, in ubijemo jaz in dva druga tolovaja to žensko, moža in dete, ter si osvojimo 200 fl. . Zaukazal nam je tudi naš poglavar, da dva večera od dans naprej se imamo ob ednajstej uri zvečer vsi zbrati pod gradom Staninger-ja, da ga skupej napademo, oropamo in upepelimo; in natanko vse od roparske trume pove.

To zaslišati, spravijo naglo nekaj žolnirjev na noge, da jih je bilo skupej 24 in grejo nenadoma čuvat v grad Staningerja Matička. Dobro oborožani se poskrijejo drugi večer po sobah, ter želno pričakujejo kaj da bode.

Deseta ura že odbije. Na neko znamenje se vrata koj odpro, in 12 tolovajev se po perstih na dvorišče vplazi. Vse tiho je bilo po celem pohištvu, tolovaji so bili terdnih misel, da so spet dobro zadeli. Zdaj se splazi v vsako sobico eden tolovajev, da bi spijoče po posamesnem pomorili, pa, grom in strela! komej skozi vrata stopi, je že zgrabljen, na tla

veržen in zvezan na nogah in rokah. Kmaló so bili tako vsi polovljeni in zvezani, brez da bilo kaplice kervi prelito. Tega se tolovaji pač niso nadjali!

Koj peljejo vjete in zvezane v prostorno Matičkovo klet. Tu ni bilo drugega slišati, kot škripanje z zobmi, strašno preklinjanje in rotnje. Matiček pa vse posle pokliče in veli vsem skupej Boga hvaliti, da jih je iz smertne nevarnosti otel. Drugi dan se spet po navadi prav zgodej Matiček k gosp. fajmoštru napravi. Gosp. fajmoštru so že prej ljudje povedali: „Vsi tolovaji so vjeti.“ H koncu svete maše so tudi zahvalno pesem zapeli.

To strašno noč, ko so bili tolovaji polovljeni, vjeti in oklenjeni, so g. fajmošter s svojima posloma vso noč čuli in molili. Ko pa Matička na potu srečajo, rečejo. „Dragi Matiček! ali se Ti je po sreči izšlo?“

„Da, hvala Bogu“ odgovori Matiček, in proti nebu vzdiguje roke in oči, da g. fajmošter! ravno tisti vsegamogočni in dobrotljivi Bog, ki je me pred tremi večeri pogora in strašne smerti otel, me je tudi nicoj obvarval. Zato sem prišel čast. g. fajmošter sem zgodej, poprime Matiček za besedo, „da bi tudi Vi zvedeli.“ Na to jim pripoveduje, kako da se je vse godilo in takole sklene: „Visokočastiti g. fajmošter, v zahvalo, da smo iz tako grozne nevarnosti rešeni, vložim današni dan naše cerkvi istino od 200 fl., da bi se 27. dan mesca majnika v naše farne cerkvi vsako leto poredoma sveta maša pela.

Še tisti dan so sosedje berž deželnemu poglavarju na znanje dali, da jim je šlo vse srečno iz pod rok, in da so dokaj tolovajev vjeli in zaperli.

Gosp. deželnega poglavarja je močno veselilo, take reči slišati, posebno ker je bil za pravico, mir in red unet mož. Ko pa pismo daleč bere, se ni mogel zadosti načuditi, kako je bilo mogoče, toliko grozovitnežev vjeti, brez da bi bila kerv tekla. Močno vesel izvoli kaj potem odbor pravičnih sodnikov, ter jih v grad Staningerjev pošle, da bi poredoma tolovaje spraševali, obsodili in potem sodbo njemu podpisati dali.

V dveh dneh so že sodniki in nekoliko prič v Matičkov grad prišli. Briči in vojšaki gredo koj v ječo in zaporedoma tolovajem vervi odvežejo ter jim debele železne preste na roke in noge natvežejo. Tulili, kleli so tolovaji strašno, se rotili in preklinjali svojo nesrečo in sami sebe. Le eden zmed njih molči in vpera oči, in le na slepega Matička se ozira, in kar besedice ne zine, ko ga v težko železje kujejo. Slišati, da je ravno ta tolovajev glavar, se vsi čudijo. Ker je vedno molčal, se jim je dozdevalo, da bi znal kaj posebnega kuhati; mu tedej še več železja nalože.

(Koniec sledi.)

Bleško jezero.

Je Bleško jezero čeden kraj,
Po celi slavljen Krajni,
Saj je pa prav tud „slovenski raj“,
V okolci lepi, sjajni.
Valovi milo šume, in plan
Šumenju odgovarja;
V valovih griček — hladno obdan
Smehljaje se vabi veslarja.

Na gričku cerkvice dviga se
Mariji posvečena:
Kdo Krajncov romal še ni do nje
Kak praznik Marijn'ga imena?
Kdo ni se jezera veselil?
Kdo je po njem se zibal,
Da b'se pobožno ne bil odkril,
Stermé se do cerkve gibal?

In glej! blo jezero nekda ni,
Kot pravjo nam pravlice:
Na ravnem cerkev migala ti
Marije je, svete device.
Krog cerkve kmetič je bil gospod,
In trate pa zelene
Živini kazale čedno pot
Do paše so zaželjéne.

Veselo plesala čeda je
Krog cerkve majhne zale;
Zidovja tik pa so tratice
Naj lepše se ti smehljale:
Tje vedno lačna govéd verví —
In cerkev skruni sveto:
Kjer mater božjo sercé časti,
Prostora tam ni za čedo!

Tik paše zala pa hišica
Okó ti rah neguje:
To dom bogat'ga je kmetiča,
Ki tamkej gospoduje.
In delj mu sega posestvo še
Do hribov sence mračne,
Zató mu bilo je polnó sercé
Ošabnosti tud napačne.

Ob oknu nekega dné slonél
Je kmet ob zgodni zarji,
Oziral se je po polj' vesel,
Kak sonce ga mlado žari;
Kar bliža mož se pobožen mu,
Duhoven 'z cerkve male,
Prijazno stopi tje h kmetiču,
In zteče mu govor tále:

„Naj dolgo da Vam življenje Bog,
„Naj vse se dobro véde,
„Naj dobro polje rodi in log,
„Naj množijo se Vam čede;
„Vas blagoslovljem iz dnu serca,
„Le storte božji hvali —
„Kar prosim; — ko bi Vam volja bla,
„Da plotom bi cerkev obdali.

„Do nje zmir lačna goved vervi,
„In mesto skruni sveto:
„Kjer mater božjo serce časti,
„Prostora tam ni za čedo!“ —
Ali kmetu prošnja merzi se ta,
Prevzame ga togota,
Nevojen tole tiho mermra:
„Pač treba ne bo še plota.

„Tam pašem čedo že sedem let,
„Nikdar ni bila na poti,
„Le Vi zdaj čete drugač imet',
„Pa to me nič kaj ne moti:
„Dozdaj sem pasel, bom tud še delj,
„Ko b' še tak sitni bili,
„Povedal zdaj sem, naj bo za vselj,
„Da nihče me ne prisili.“ —

In gre duhoven in pride spet,
In prosi, lepo prosi,
Mu žuga, daje mu dober svet,
Ali kmetiča ne preprosi.
In kmet se vjezi in se roti,
Gerdo moža opsuje,
Se zadnič zoper Boga grozi,
Svarivnih besed ne čuje.

In sdaj se zdreši jezika moč
Služahniku tud božjem',
Prekolne kmeta terd'ga rekoč:
„Bojujte se orožjem,
„Orožjem derznosti, Bog močan
„Bo vedel Vas vkrotiti,
„Gorje pa Vam, če gospod strašan
„Bo moral se sam častiti!

„Svaritev slišali mojo ste,
„Ste čuli prošnjo mojo:
„Gorje pa Vam, če Devica se
„Potegne za cerkev svojo!“
In res in strašno je prerokval,
In kletev ni lagála:
Bog sam svetišè je varoval,
Marija se strašno obdala.

Ko dan se nagne, tud kmet zaspi
Prav sladko, tiho, mirno,
Ali božja jeza nikdar ne spi
In kazen mota nezmerno:
Ko sonce skrije se za goró
In kmet se v sanjah ziblje,
Prihruje divji vihar močno
In hraste stoletne giblje.

Oblaki vlačijo černi se
Po nebu, temnem strašno,
Svitlobo skrivajo lunice,
Se vmikajo zvezde plašno.
Polnočna ura prileze rah, —
Dvanajsto vdar' — in treskne,
Pod zemljo strese se, da je strah,
Hudo zagromi in bleskne.

Poskoči kmet in kriči grozno:

„Pomagaj Bog!“ in spenja

Ob postlji se in stermin votlo —

Ali v kazni Gospod ne jenja!

Veršijo burje, in dež verši

In se v potokih vliwa,

Gromijo gromi, in blesk bleši,

In zbira se voda siva.

In šum šumi, in plahutne val,

Krog cerkve voda pluska,

In kmeta ni, ni rodivnih tal —

Ob cerkev valovje luska! —

Ali skor viharji potihnejo,

Ljubo šume valovi,

Cerkveno zidje zapušajo

Morja grozivni sinovi;

Ob griček bijejo vode rah,

Pokojno je šumenje;

In ko raztepe se nočni strah,

Duhovn'ga zbudi veršenje:

Stermi, ozira po planu se,

In v čisto zre zercalo: —

Pobožno solzico ztočil je —

Kje v jezero sonce posjalo.

Jožef Jelačić, ban hrovaški.

Jožef baron Jelačić Buzimski, Hrvat po rodu, je zagledal luč sveta v Petrovaradinu 16. oktobra leta 1801. Iz mladih nog ga je že vse občudovalo zavolj njegove bistre glave, zdrave pameti, čverstega govora in njegove odkritoserčnosti. Še ne 8 let star je prišil na Dunaj, ter se je tam učil mnogo jezikov, zgodovine in pa vojaštva. V 19. letu je bil že stotnik pri Dragonarjih, in poznej je naglo stopal višej in višej, ker se je umno in slavno vedel v vsih rečeh. Huda bolezen ga je bila v mladosti zaderževala, svojo krepko moč in pa bister svoj duh svetu pokazati in to je vcepilo njegovemu bitju neko žalost, katero je lepim, žalnim pesmicam vdihnil: Jelačić je bil tedaj tudi pesnik. —

Po vseh vojaških stopnjah se je bil Jelačić kmalo visoko vzdignil. Leta 1842 je že postal vodja celega regimenta, in malo poznej — leta 1845 — je priložnost našel, svetu pokazati svoj um in svojo hrabrost. Tedaj namreč so prihruli divji, roparski Bosnjaki, in v boju pri Pozvizdu je Jelačić zmagal. —

Kaka ljubezen je Jelačiću med Hrovati cvetela, se je pokazalo leta 1848. So se zbrali možje, in so šli do cesarja, da naj jim Jelačića za bana postavi; ban je namreč cesarjev namestnik na Hrovaškem. Cesar je milostljivo izpolnil prošnjo, in krasno se mu je milost poplačala. Zakaj, ko so Hrovati zoper ogersko vlado na noge planili, je Jelačić gorke serca in ponosno moč svoje dežele tako vižal, da je bila Hrovaška — mogočna podpora svojega cesarja: in to je s velikim trudom storil. Oddelek ljudstva ni hotel vbogati. Ko so bili puntarji ravno zbrani, stopi Jelačić med nje, in jim kaže, kake nevarnosti da jim grozijo. „Če s 10,000 možmi pridete, se vas ne bojimo!“ se nekdo izmed puntarjev zadere: „Pa tudi brez orožja bo ban mir in postave branil“ — zavpije Jelačić, in z gorečim očesom verže prederznemu puntarju meč pod noge, in čuj! — glasno zadoni po celem prostoru: Živijo! Živijo, ban Jelačić!

Hudi jeziki so ga pri cesarju počernili, in milost cesarska ga je zapustila. Precej se poda Jelačić v Innspruk, kjer so tedaj cesar prebivali, in

19. junija je pred cesarjem in njegovo žlahto tako serčno, tako krepko pričeval o zvestobi svojega serca in ljudstva, da so vsem poslušavcom solze oko zalile, in da mu je cesar brambo hrovaške zemlje in narodnih pravic prepustil. —

Na Dunaju sta se kmalo potem prvi ogerski minister in pa Jelačić pogovarjala, in ker je Jelačić spoznal, da Ogrji vse svete pravice zasmejujejo in jih steptati hočejo, . . . je potegnil meč, Hrovati za njim, in precej je stal ob čelu 40.000 vojšakov. —

14. septembra je stopil na tla ogerske, in je sovražnike pred seboj podil. — 6. oktobra pa je zvedel novico, žalostno novico Dunajsko, da so zdivjani Dunajčani cesarskega ministra ubili in ga strašno razmesarili. Pri tej priči je odposlal 12.000 vojšakov nazaj na Hrovaško, naj tam svojo domovino zoper Ogre varujejo, in 9. oktobra se nenadno blizu Dunaja prikaže in se združi z grofom Auersperškim, ki je ravno z Dunajčani se bojeval. Zadnič še cesarju na pomoč pride vojvoda Vindišgrac s českimi in moravskimi vojšaki. 25. oktobra napravi Jelačić most čez Donavo, 28. oktobra naskočijo vojšaki vseh treh cesarskih voditeljev terdovratno mesto, in 31. oktobra se mora podati. Seveda so hotli Ogrji mestu pomagati, ali Jelačić jim je šel nasprot, in jih je dobro nažvižgal. — Potem je peljal slavni ban, svojo vojsko spet na Ogersko, in je še tam s krepko roko sovražnike tepel.

30. novembra se je bojeval z ogerskim generalom Percelnom pri Moru, ter ga je v pol ure tako nabil, da je 3000 Ogrov vjel. Potem je hitel v južne dežele, je vzel sovražnikom Karlovic — mesto, in njegov tovarš Kničanin je Ogre pri kraju Perlaskem natolkel, . . . Nedolgo potem se je morala Ogerska podati pravemu svojemu cesarju. In zdaj je hitel ban na Dunaj, da bi svojemu ljudstvu obilno pravic zadobil, leta 1850 pa se je vernil v Zagreb svest si cesarjeve milosti in dobrote. — Mesec poznej pa je nadaril Bog verlega moža z ljubeznivo družico. Mična grofinja Stokavska mu je bila zaročena. Slovensko so pozdravili Hrovati svojo novo mater in soprugo dragega gospodarja: slovesnost je sledila slovesnosti v slavo častitega Bana. Jelačić je tudi pisal prav lepih pesmic in jih je izdal pod naslovom: „Jedna ura spomina.“ —

To je kratek obris Jelačićevega življenja. Vsakdo bo spoznal v njem junaka in moža žlahtnega serca. —

Neznani dobrotnik.

Gospa Grabičnikova je bila udova po cesarskem vradniku, ki je bil še čisto mlad zamerl. Zatorej je dobivala po njem pičlo vžitnino (penzion), s katero ni bila v stanu sebe in svoje osemletne hčeri Milice preživiti. Pa mati je bila pridna šivilja, ki si je šivanjem precej krajcarjev prislužiti umela. Zato njima ni nič kaj pomanjkalo, dokler da je bila mati zdrava.

Tudi Milica jej je morala pri šivanju pomagati, tako da se je komaj kakih desetih let stara, že prav dobro šivati privadila.

Vsaki večer in vsako jutro hvalite Boga, da jima ljubo zdravje da, da si morete tolikanj prislužiti. Večkrat je še mogla kak krajcar v stran podjati. Ali kmalo Bog težko bolezen pridnej materi pošle. Ona na le-

garju, ki je po tistem mestu hudobno razsajal, nevarno zbolí. Vendar Bog, ki naj bolj za svoje otroke skerbi, ne pripusti, da bi sirota Milica svoje matere zgubila. Šest nedelj je preteklo, in težka bolezen jej malo odleže. Že je mogla spet svojo postelj zapuščati. Pa velika slabost, ki je še po bolezni zaostala, jej ne pripusti, se dela lotiti, ktero je njima po očetovej smrti kruha služilo. Kar si je prej prihranila, jej dolga bolezen pogloda; k temu je še bilo treba dobre hrane, da bi se okrevala in prej k moči prišla. Kar pa si je mlada Milica prislužila, je bilo vse premalo za obe na kruh in na druge potrebe.

Scer so vbogej vdovi druge gospe, kterim je popred oblačila delala, v denarjih nekaj pomagovale; ali vse to je bilo še premalo, da bi si mogla boljše hrane oskerbovati.

Že se bliža Šent - Juri, ko se najemščina za jisper plačevati mora. Vselej je svoj dolg ob pravem času odrajtovala. Pa tudi gospodar, pri kterem je stanovala, je moral vedno ob tem času plačan biti. Vsakemu, kdor tega ni storil, je zažugal, da ga bo iz hiše spodil.

To je vboga vdova dobro vedela, zato jo je silno skerbelo, kako bi tolko denarja vkup spraviti mogla. Vso svojo srebernino in nauhnice v zastavnico занесе. Pa za vse vkup dobi komej dve tretjini denarja, ki ga je bila gospodarju na najemščini dolžna. S tim gre tedaj k njemu in ga prosi, da bi jo zaostalo še nekaj časa čakal. Gospodar terdnega serca pa ne porajta zaderge, v kterej se je zdaj vboga vdova znašla in jej zažuga, jo iz hiše spokati, ako v dveh dneh svojega dolga ne poplača.

Plakaje se verne mati od terdoserčnega moža k svojej hčerki Milici in jej potoži svojo nadlogo. Tudi ona se joka z materjo. Zdaj se malo zamisli in na to pregovori k materi: „Ljuba mamka, bodite potolaženi. Jaz sama hočem gledati, da se brezdušnemu hišniku dolg poplača.“

Milica je malo pred tem od neke gospe, ki je pri njenej materi delati dala, židano oblačilo sprejela. To pa je bilo preveliko, zatorej bi ga morala razporjati, in si manjše pripraviti. Vendar tega jej je bilo žal. Ona hoče rajši počakati, dokler da večja ne zraste. To oblačilo hoče zdaj Milica nekomu starinarju prodati in za denarje matern dolg plačati.

Komaj mati odidejo, zveže ga v svojo ruto in hiti ž njim k starinarju. Te ga s perva noče kupiti, ker si misli, da deklica brez da bi starši o tem vedeli, oblačilo prodati, denar pa za se zadržati meni. To pa deklico globoko v serce zareže ter se začne pred njim milo jokati in revno stanje svoje matere opisovati. Starinar to zvedeti je bil zdaj volje oblačilo kupiti, pa tako malo za njega ponudi, da bi Milica še pol mater-nega dolga s tim plačati ne mogla. Ihte in plakaje zaveže ga spet v svojo ruto, in gre k drugemu svoje sreče iskat.

Komaj pa je čez prag, jo neki gospod zaderži, ki je bil njen govor z starinarjem poslušal, in jo popraša, zakaj da joka. Odkrito in solznih oči mu Milica vse pove, v kakih revah se ona z svojo materjo znajde in kaj da je bila z oblačilom namenila. Tu seže neznani gospod do žepa, razgerne svojo listnico in jej poda bankovec za pet in dvajsti rajniš rekoč: „Dobra hčerka, ná — vzemi, in pomagaj svojej materi.“ Na to se hitro oberne, prej da bi mu se bila Milica za skazano dobroto zahvalila.

Ljube hčerke! Milica naj vam bode na izgled, kako morate svoje starše ljubiti in za nje skrbeti.

Slovensko slovstvo.

* J. Navratilovo prevažno delo, je ravnokar prišlo na Dunaji na svetlo v nemškem jeziku pod naslovom: „Beitrag zum Studium des slavischen Zeitwortes aller Dialekte, insbesondere über den Gebrauch und die Bedeutung der Zeitformen in Vergleichung mit den klassischen und modernen Sprachen (deutsch, italienisch, französisch und englisch). Mit einer tabellarischen Uebersicht in allen obigen Sprachen. Ein praktisches Handbuch beim Sprachstudium. Von J. Navratil, Oficial des k. k. obersten Gerichtshofes. Wien 1856. Kdor hoče pravilno slovenski pisati, temu to knigo lepo priporočamo; veliko se je zastran glagolov že popravilo, pa se še gotovo bode; ta kniga nam je porok. —

Drobtinčica.

* Število gg. naročnikov na „Slovenskega Prijatla“ je od novega leta sem lepo naraslo in še vedno narašča. Ker pa skoraj vsak nov naročnik pristavlja: „ako se še dobijo vsi listi od novega leta,“ naznanujemo vsem ljubim Slovencom, da imamo še sedaj celih eksemplarov letošnjega tečaja. Tudi to že sedaj oznanujemo, da bomo — ako Bog zdravja da — prihodnje leto vsak mesec dajali štiri tiskane pole.

Družtvo sv. Mohora.

* Družtveni račun za leto 1855 je nared in v prihodnjem listu ga razglasimo. To pa že popred povemo, da je veliko zaostankov, in lepo prosimo vse gg. družtvenike, ki so družtvene knige prejeli, pa niso še plačali, da naj svoj dolg poravnajo. Imena tistih, ki so plačali, so natisnjene v Prijatlu za l. 1855; kdor svojega imena ne najde, je še dolžen letnino plačati.

* Letos dobijo gg. družtveniki razun „Drobtinc“ še dve knigi; ena, ki obsega zbirko lepih zgodovinskih povestic, je že dotisnjena; druga pa: „Elizabeta ali pregnanci v Sibirii,“ se ravno za tisk pripravlja. Da pojde vse boljši kup, pošljemo obe knigi ob enem.

* Na novo so pristopili: 1076. Urbanček Jan. bogosl. v Ljublj. 1077. Jereb Mat. bogosl. v Ljublj. 1078. Švec Vatrosl. kapl. pri M. Dev. na Horvašk. 1079. Sket Jož. bogosl. v št. Andrašu. 1080. Banješ Jož. kapl. pri M. Dev. na Horv. 1081. Cian Ant. kmet v Mernem.

* Dalje so plačali za l. 1856: Bizjak Jern., Banješ, Cian, Frančisk. samost. v Gorici, Farfolia, Hrast Iv., Holibar, Jeran, Ipavec Jern., Justin Brus, Jereb Mat., Kulnik, Nanut, Otič, Peterlin, Pasler, Pribošic, Remic, Rogelia, Sebaher, Sumper, Šos, Švarc, Švec, Šket, Terstenjak Mart., Trošt, Urbas, Urbanček, Zamejč Jož., Zorn.

Černiški šolski okrog.

Menim, da bo bravecem „Slov. Prijatla“ kaj dopadlo, od šolstva v naših okrajnih slišati, in zvedeti, kaka je kej zastran omike v goriški kronovini.

Černiški šolski okrog, ki leži v izhodni strani goriške okrajne, obsega 4 fare, 3 podfare in 3 podružne duhovnije, kjer v 26 vasih in 1958 hišah, 12532 duš prebiva. Šol je pet, namreč v Černičah, Šempasu, Kamnjah, Ajdovšini in pri sv. Križu.

V Černičah je leta 1830 po prizadevanju tačasnega g. dekana in šolskega ogleda M. Pagon-a lepa in prostorna učivnica dozidana bila, in še tisto leto se je šola začela. Vsolanih je osem vasi, v katerih je 348 otrok dolžno vsakdanjo, 187 pa nedeljno šolo obiskovati. Od teh je 174 vsak dan, 138 pa ob nedeljah za res v šolo hodilo. Učitelj dobivlja vsako leto 200 gl. iz občinske, in po prizadevanju sedajnega c. k. krožnega predstojnika g. Fr. Borghita 50 gl. iz c. k. krožne denarnice; zraven tega še kar mu dobri ljudje v žitu ali vinu prostovoljno delijo. G. Andrej Vodopivec že 26 let to službo opravlja.

Šola v Šempasu (Schoenpass) je od leta 1830; neutrudeni g. fajmošter A. Peric jo je vpeljal. Lastne učivnice scer v Šempasu ni, ali vendar je najeta hiša kaj pripravna. V treh vasih je 161 za vsakdanjo in 85 za nedeljno šolo prikladnih otrok. Od prvih jih 119, od drugih 51 v šolo dohaja. Tudi tukajšni učitelj g. Anton Baic že 26 let v tej fari svojo službo oskerbljuje in prejema iz občinske denarnice okoli 260 gl. Za šolsko poslopje plačuje občina 100 gl. najemnine.

Da je v Ajdovšini (Haidenschaft) šola, so se posebno g. Ignac žl. Posarelli trudili, in so jo leta 1839 vtemelili. Od 115 manjših otrok jih 73 vsak dan v šolo prihaja, od 57 večih pa jih 39 nedeljno šolo obiskuje. Ker si prebivavci večidel v fabrikah živeža služijo, se ve da je šola za njih važna reč. G. učitelj Fr. Švara pa tudi za primerno omiko svojih učencev prav skerbi. Njegovo plačilo znaša 231 gl. Za najeto učivnico občina okoli 100 gl. na leto plačuje.

Še le leta 1854 se je v Kamnjah šola začela; tega leta se je čisto nova in lepa učivnica sozidala. V treh vasih je 160 otrok, od katerih 105 vsak dan v šolo prihaja, nedeljnih učencev pa je 90, le trije manj, ko je število večih otrok. Mladi učitelj g. Fr. Bunc *) redno 150 gl. plačila dobivlja; ker pa tisto večidel v žitu in vinu obstoji, mu zdaj, ko je cena pridelkov še zmiraj visoka, nekoliko več pride.

Ako je ravno pri sv. Križu važna in imenitna fara, vendar vredene šole tam še ni. Le g. Fr. Mrcule iz lastne marljivosti majhno šolo derži, v ktero od 178 otrok le 34 pride, in ktero tudi g. kaplan obiskujejo. Vsak učenec plačuje neko učbarino, ako se ne motim 20 kr. na mesec. Upamo pa, da se bodo dozdej za šolo merzle serca Križanov enkrat vendar vnele, in da ne bodo ondašni otroci brez podučjenja doraščali.

*) To je ravno tisti g. Bunc, ki je spisal povestico: „Matišek;“ prav radi jo prebiramo v „Slov. Prijatlu.“ Da bi gg. kateheti in učitelji spisovali slovenskih povesti, in jih ljubim Slovencem podajali!

V vseh peterih šolah jih o delavnikih od 962 za šolo popisanih otrok 505 v šolo hodi, in o nedeljah od 504 večih otrok 318. Konec šolskega leta 1853 je le 222 otrok v vsakdanjo in 147 v nedeljno šolo prišlo; vidi se tedaj, da pri nas šole napredujejo. V duhovnijah, kjer šol ni, je 504 za vsakdanjo in 309 za nedeljno šolo urnih otrok. Da se tukaj šole ne morejo vpeljati, je to krivo, ker majhne in uboge občine ne morejo toliko zložiti, kolikor je za učivnico in učitelja potrebno. Mogoče pa je, da se bodo sčasoma goreči duhovni pastirji ubogih otrok usmilili, in jih po priložnosti sami učiti začeli.

Uči se v slovenskem in nemškem jeziku, to da keršanski nauk se le po slovensko razklada; pri drugih predmetih se pa poleg slovenščine tudi nemščina rabi. Bolj ko so učenci že po slovensko podučeni, toliko bolj se v nemški jezik vpeljujejo. Začenja se pa povsod v maternem jeziku, to je: po slovenski, in po slovenski se uči, dokler da so se učenci slovenščine prav poprijeli. Kar učitelje zadeva, se more reči, da so vsi prav pridni in marljivi. Vsi si prizadevajo svoje dolžnosti zvesto spolnovati, in svesti smo si, da v svoji težavni službi res ne dovolj plačila, vendar sladke tolažbe nahajajo. Kako sladko je, viditi, da so predpostavljeni zadovoljni in da jih ljuba mladina rada ima; kako sladko je, vedeti, da se bo sad njih truda čez malo let obilno prikazal!

Da se povzdiguje šolstvo v Črniškem okrogu, gotovo tudi učiteljski zbori pripomorejo; v Črnicah se redovno trikrat na leto deržijo. 19. dan velikega serpana tekočega leta so se gg. učitelji od konca leta 1853 sem že v deveto zbrali. Prišli so pa večidel tudi gg. kateheti in drugi duhovni. Vprašanja, ktere so se pri poslednjem zboru pretresovale, so sledeče:

1. So učiteljske knjižnice koristne? kako bi se zamogla tudi v črniškem okrogu učiteljska knjižnica vtemeliti?
2. Ktere pesmi naj učitelj za podučevanje v petju zbira? ktere se v šolah nikoli ne smejo peti? in kakšni naj bojo napevi?
3. Po kakšnem načinu naj ravna učitelj pri poduku, liste spisovati?

Kakšni so bili odgovori gg. učiteljev ne morem povedati, ako nočem preveč obširen biti. Pa toliko morem reči, da pretresovanje tih in drugih vprašanj brez sadu ne ostane, pač sad se že v mnogih krajih obilno vidi.

Da so pa šole črniškega okroga, in tudi drugod, v dobrem stanu, se mora še posebno velikemu trudu slavno znanega in visoke časti vrednega g. stolnega dekana in višjega šolskega ogleda goriske nadškofije Janeza Mozetiča pripisati, ki si toliko prizadevajo, gg. dušne pastirje, katehete in učitelje k gorečnosti spodbudovati, in vse storiti, kar k veči omiki učiteljev in ljudstva pripomore.

In ni lahka reč v Primorju v tej zadevi kaj storiti, ker od ene strani vbožstvo veliko prebivavcev, od druge pa posebne okoljšine šolstvu velike opovere nanašajo. Bog daj blagemu gospodu mnogo let k pridru človeštva in šolstva doživeti!!

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Kura ima le dve nogi, pa tudi dve peruti (habe). Na perutih vidimo dolge peresa, kterimi kure letajo ali ferčijo, na repu so pa peresa,

kterimi kormanijo ali vesljajo, kamor se jim poljubi. Kura nese jajca; jajca se jedó ali pa tudi izplodijo. Kaj počenja kura, kader je jajce znesla? — Njenemu samcu pravimo petelin, je veči in lepši od kure. Na glavi nosi greben, in spodej podbradek. Petelin je kej dober čuvaj, na vse zgoodej je po koncu in poje.

Raca je tudi ptica, pa vodna, ker rada po vodi hodi in plava; zatoraj ima na nogah plavutnice. Letati ne more, ker je pretežka. Raca znese veliko jajc in njeno meso je kej ukusno.

Gos je večja kot raca in kura. So bele in sivkaste, — kljun pa je vselej rudečkast in noge vselej rumenorudečkaste. Peresa se jej izpipljejo. Čemu so njene peresa? Tudi njeno meso dobro diši. Mlade gosi so zelenorumenkljaste in kaj berhke. Gosi gagajo.

Golobi se redijo v golobnjaku. So razne boje in podobe. So prijavjeni, krotki, čedni in prijazni med seboj. Vsak par ima svoje gnezdo, en golob in ena golobica. Njih meso se rado kupuje.

Pura je tako velika kot gos, puran pa še večji. Je prevzetna in hudobna žival; rudečega ne more.

Pav je večji kakor puran. Na glavi nosi perjanico (kopico), v repu pa ima dolge in prelepe peresa, ktere se na solncu blesketajo in prelijajo.

Večkrat svoj rep razpne kakor veliko kolo, in se košati kakor bi vedel, da so njegove peresa tako lepe. Noge njegove so pa strašno gerde; pravijo, da se milo dere, kolikorkrat jih pogleda.

Kura, raca itd. . . so perotnina, to je živali, ktere imajo po životu peresa; vse imajo dvoje nog in perut in mesto zob terd kljun.

XI. Poštevanje.

Pošteva šestnajstke. Pravilo: Šestnajst reči velja toliko dvojnatih šestic in reparjev, kolikor ena reč krajcarjev velja. Tudi velja šestnajstko razdelivati v desetice in šestice. En žakelj jabuk velja 1 fl. 48 kr., koliko velja 16 žakljev? Odgov: 16 fl. in 48 dvojn. šestic in 48 reparjev, to je: 16 fl. + 4 fl. 48 kr. $\times 2$ + 48 reparj. ali skupno: 28 fl. 48 kr. Tudi po drugem potu: 16 žakl. velja 16 fl., 48 desetic in 48 šestic, to je: 16 fl. + 8 fl. + 4 fl. 48 kr. = 28 fl. 48 kr.

Pošteva sedemnajstke. Pravilo: Sedemnajst reči velja toliko dvojnatih šestic in petic, kolikor ena reč krajcarjev velja. En stol velja 2 fl. 38 kr., koliko velja 17 stolov? Odg. 34 fl. + 38 dvojn. šestic in 38 petic, to je: 34 fl. + 3 fl. 48 kr. $\times 2$ + 6 fl. 10 kr. ali skupno: 47 fl. 46 kr.

Pošteva osemnajstke. Pravilo: Osemnajst reči velja toliko trojnatih šestic, kolikor ena reč krajcarjev velja. Oče prodajo škapec pšenične moke po 2 fl. 28 kr., koliko dobijo za 18 škapecov? Odg. 36 fl. + 28 trojn. šestic, to je: 36 fl. + 2 fl. 48 kr. $\times 3$ ali skupno: 44 fl. 24 kr.

Pošteva devetnajstke. Pravilo: Devetnajst reči velja toliko trojnatih šestic in toliko krajcarjev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Tudi takole gre: toliko dvajsetic manj toliko krajcarjev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Ena kniga velja 1 fl 35 kr. koliko devetnajst?

Odg. $19 \text{ fl.} + 35 \text{ trojn. šestice}$ in 35 krajcarjev , to je: $19 \text{ fl.} + 3 \text{ fl.}$ $30 \text{ kr.} \times 3 + 35 \text{ kr.}$, ali skupno: $30 \text{ fl.} 5 \text{ kr.}$

Pošteva dvajsetke. Naj pred se morejo učenci vaditi poštevati dvajsetko; post: 1×20 , 2×20 , 3×20 do 10×20 . Naj takole izgovarjajo: enkrat po dva je dva, desetkrat po dva je dvajseti; dvakrat po dva je štiri, desetkrat po štiri je štirideset. To pa ni tako imenitno, kakor to, da jih učimo 20 reči po enem, 2, 3, . . . 59 kr. kupovati, mesto 20 krajcarjev rekati dvajsetica, in potem tote vreči na rajniše.

Pravilo: Dvajset reči velja toliko dvajsetic, kolikor krajcarjev ena reč velja. Narprej se dajajo naloge, kjer so sami krajcarji, in potem rajniši in krajcarji. Dvajsetice metati na rajniše, je treba počasno in po stopnjah. Ena pinta vina velja 36 kr., koliko 20 pint? Odg. 36 dvajsetic, to je 12 fl. Laket suknja velja 1 fl. 48 kr., koliko 20 laktov? Odg. 20 fl. in 48 dvajsetic, ali $20 \text{ fl.} + 16 \text{ fl.} = 36 \text{ fl.}$

Za števila od edendvajsetke do devetindvajsetke se pravila lahko najdejo: „Velja toliko dvajsetic in krajcarjev, toliko dvajsetic in dvojač, — in grošev, — reparjev (ali pa čvaternatih šestice) — petic, — šestice, — šestice in krajcarjev, — šestice in dvojač, — šestice in grošev, kolikor ena reč krajcarjev velja.“ Mernik pšenice pride na 6 fl. 32 kr. koliko 22 mernikov? Odg. 20×6 in $2 \times 6 = 132 \text{ fl.}$ in 32 dvajsetic in 32 dvojač, to je: $132 \text{ fl.} + 10 \text{ fl.} 40 \text{ kr.} + 1 \text{ fl.} 4 \text{ kr.}$ ali skupno: $143 \text{ fl.} 44 \text{ kr.}$ Polič kisa velja 13 kr., koliko 24 poličev? Odg. 13 čvaternatih šestice, to je: $1 \text{ fl.} 18 \text{ kr.} \times 4 = 5 \text{ fl.} 12 \text{ kr.}$ Nekdo potrebuje vsak dan 2 fl. 15 kr., koliko v 25 dneh? Odg. 20×2 in $5 \times 2 = 50 \text{ fl.} + 15 \text{ dvajsetic}$ in 15 petic, to je: $50 \text{ fl.} + 5 \text{ fl.} + 1 \text{ fl.} 15 \text{ kr.}$, ali skupno: $56 \text{ fl.} 15 \text{ kr.}$ — Pri 27, 28, 29, moremo tudi reči: toliko polrajnišev manj toliko trojač, toliko dvojač, toliko krajcarjev.

Pošteva tridesetke: Otroci se vadijo mesto 30 krajc. izgovarjati polrajniš. Pravilo: Trideset reči velja toliko polrajnišev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Kar je bilo ravno rečeno od dvajsetke velja vse od tridesetke in števil od edentridsetke do devetintridesetke, le mesto dvajsetice se ima stavljati polrajniš.

(Dalje sledi.)

M a t i č e k.

(Poslovenil Franc Bunc, učitelj trivialne šole u Kamnjah.)

(Konec.)

X. Glavar tolovajev.

Peljejo potem pred sodbo najpred prvega tolovaja, kateri je tadaj bil angel varh Matičkovemu gradu; tudi je bil vzrok, da so bili drugi tolovaji polovljeni, vsi sodniki so bili zbrani. Povabljeni so bili tudi g. fajmošter in Matiček.

Duri se odpro, v sodnico stopi, spremljen od dveh beričev: vse na tanko pravi, kakor je bil preden povedal. — Zdaj višji sodnikov ustane, ter veli glavarja pred se pripeljati. Pri teh besedah so bili vsi zelo osupnjeni in radovedni, kaj da jim bo glavar tolovajev razodel. Glavar pride, in

sodnik mu ukaže glasno in počasi praviti, kar ve od svojega življenja. Glavar je začel počasi takole pripovedovati:

„Jaz sem sin, kakor so pravili moji nekdanji gospodarji, nezakonske dekle, in tri leta starega me je nek kmet posinovil, in me tudi za potrebo moliti naučil; čeravno so me v šolo pošiljali, nisem v šolo nikdar prišel. Pet let star sem za pastirja služil, in ko sem odrasel, za hlapca, narprej pri mojem redniku, potem pa pri drugih kmetih. Osemnajst let star, so moji nekdanji gospodarji po resnici pričali od mene, da sem sicer priden delavec, vendar jezičen, neusmiljen, slab kristjan; in potem me je gosposka v vojaštvo dala. Potem sem se rad z ženskami vlačil, se pogosto po kerčmah klatil in za dnarje igral; za tata sem bil do tedaj šestkrat ujet, in jih dobil po herbtu. Ko sem odslužil, se podam na dom, in dosti slabega in hudega sem počel. — Zapustim spet domovino, in se podam na Hrovaško tobakarit; in ker sem se tudi tega naveličal, pridem v družbo tolovajev, in sem se deset let tako jako obnašal, da me kmalo za vodja svojega zbero. Na Hrovaškem močno preganjan se podam spet v svojo domovino in z menoj tudi moji pajdaši, in napademo berž letá grad; ko pa slišim upiti: „Maria pomagaj“ velim obstati; podamo se naprej in zadenemo kočo, v kateri najdemo jaz in dva druga — na to imena pove — mladega moža, mlado ženo in dve leti staro dete pri mizi sedeče, in eden med nami zažene narprej mlademu možu z vso močjo nož v zatilnik, vendar ga ni popolnoma ubodil, in ranjeni mož skoz lopo in vrata plane. Na to strelim jaz s samokresom do smerti, da koj na tla telehi, mlado žensko, naposled pa dete — in da bi mero naših pregreh do verha napolnili, šinem še za mladim možem in mu dam z ojstrim nožem še petero ran, da se brez vsega glasa mertev na zemljo zgrudi: — Potem gremo nazaj v izbo, vse spretaknemo in najdemo 200 fl. v bankovcih.“ Tukaj glavar nekoliko omolkne. —

Matiček je do konca glavarja mirno poslušal, potem pa vedno nepokojniši prihajal; čudno mu je pri sercu bilo slišati vse to pripovedovati, rad bi bil glavarju v besedo segel, ko bi mu sodnik spet govoriti ne bil zapovedal.

„Dva dni potem, reče glavar na dalje, sem tudi svojim tovaršem napovedal, da bomo tudi leta grad in toto pohištvo zažgali, da bi bili vse dopolnili; al — na upitje „Maria pomagaj“ smo jo morali odriniti.“ — „Še eno prošnjo imam do vas sodniki; čeravno sem že davno smert zaslužil, da bi mi saj toliko živeti dali, da bi se spoznati in pokoro storiti zamogel. Morebiti se usmili Večni hudobneža, in ga otme večnemu pogubljenju, ktero bi bil že davnej zavoljo svojih pregreh zaslužil.“

Ko jenja govoriti, ga peljejo beriči nazaj v ječo. Glavar milo pogleduje po sodnikih in Matičku — in molcé otide.

Vseh serca je glavar bil omečil; Matiček ni mogel svojih notrajnih čutil dalej skrivati. Preživo ga je zadelo, da bi dalej molčati mogel. Matiček je kleče svoje roke proti nebu povzdigoval in jokaje se neprenehoma Boga hvalil brez daljšega govorenja. Matiček ni vidil hudodelnika, pa hitro je spoznal, kdo da je glavar.

„Kako prečudni so božji sklepi in vodbe Večnega! kakšna sreča in nesreča!“ reče Matiček; „tisti hudodelnik, tisti glavar, po besedah je bil moj tovarš. — „Vaš tovarš?“ izkliknejo sodniki. „Ja!“ reče Matiček na dalje.

Ves osupnjen ustane višji sodnik iz svojega sedeža, in ukaže glavarja spet pred se pripeljati. Ali komaj vdrugič pred sodnijo glavar stopi, glej groza! — poklekne pred Matička in reče: „Matiček! moj nekdanji tovarš in tvoj nekdanji zapelivec! ali me ne poznate? — Jaz sem Šlumper!“

Matiček močno prestrašen zaupije: „Večni Bog! Šlumper ali si res ti, ali pa se motim?“ —

„Da, nar drajši prijatelj! da pravi sem, tvoj črni tovarš“ odgovori Šlumper, in debele, vroče solze se mu vdero po zgerbančenih licih. V roke si sežeta in se objemata. Neizrečeno je bilo ganljivo tako se spet najti! Matiček ni mogel dolgo besedice spregovoriti; po dolgem reče: „Ah! res ljubi Šlumper! dopolnujejo se besede mojega rajnega očeta, kateri je že dolgo v Gospodu zaspal.“

Matičku in vsem pričujočim se je Šlumper zdej smilil. Popolnoma krivega se je spoznal, milo svoje slabosti objokoval in se ponižno kazni podvergel, katero mu je sodnija napovedala.

„Kmalo bom nesrečnež,“ reče Šlumper „na višalah visel, in umirajoč svoje pregrehe obžaloval.“ —

„Kmalo bom, o večni Bog! neskončna dobrota! pred tvojim sodnim stolom stal, in svoje tovarše od začetka mojega življenja tožil!“ — Ah usmiljeni Bog! moj odrešenik in izveličar! ki si za nas vse na križu umerl, in umirajoč še morivcu odpustil, usmili se grešnika, ne zaverzi me vekomaj!“ —

Tako je plakal in se obtoževal nesrečni Šlumper, ko njegovi nekdanji sosedje v ječo stopijo in se mu prijateljsko bližajo. Pri tej priči je začel glasneje jokati. Vendar se je potažiti dal. Narbolj so ga tolaživne besede Matička, ki ga je večkrat obiskat prišel, omečile, da se je potolažil in tiho bil.

Obljubi mu tudi Matiček, da bo že zanj pri deželnem poglavarju prosil, da mu bo smertna kazen odpuščena. Šlumper je ponižno spoznal, da je veliko grešil, da popolnoma zasluži ne milosti, ampak prvi med tolovaji obešen biti. Drugi tolovaji so pa ostali, kakor so bili, terdovratni in nespokorni in so strašno Boga preklinjali. Tako razbijali in tako razujzdano govorili so, da jih nihče ni mogel brez velike groze poslušati. Ukaže tedaj deželni poglavar vse na višale ob enem obesiti. Matiček je res sprosil, da Šlumper ni bil obešen; v ječo do smerti in v težko železje je bil obsojen. Šlumperjevo veselje je bilo nepopisljivo slišati, da je smertne kazni rešen; ali močno zbolil; zdravnik si močno prizadeva, ga ozdraviti, pa vse je bilo zastoj, umerl je čez leto in dan.

„Skrivne so božje sodbe in večkrat strašne,“ reče Matiček „toda vselej neskončno modre in pravične!“ — Čudno se je Šlumperju godilo, potem ko je Matička ob oči pripravil.

Ko spozna, da je kriv Matičkove nesreče, da je oslepel, ga grozen strah obide, in vest mu neprenehoma očita: „Ti si kriv, ti si kriv, da je oslepel.“ Kaj mu je bilo zdaj storiti, domu se ne upa. Nagloma jo udere v hosto, čez germ in sterm, čez rov in kov, da se tako v goščavi zgubi. Ni imel ne miru ne pokoja, vedno dalje je letel, dokler da je na zadnje ves truden in spehan pod nekim hrastom obležal. Tukaj se je jokal in ihtel, kakor otrok, in plašljivo okoli gledal, vendar pa ni hotel domu nazaj, kajti se je sramoval, pregreho spoznati in se je obtožiti. „Pravica božja tebi bo za petami“ mu je vedno po ušesih donelo, vsaka sapica, vsaka senca

ga je ustrašila; menil je, da ga že imajo in ga grabijo. Spet se vzdigne ves plašen, ter spet leti na nos na vrat po gostih sterminah. Da bi se bil spregledal in vernil, mu ni slaba in zanemarjena vest pripustila. — Na zadnje mu na misel pride, tobak nositi iz Horvaškega. Tudi to mu ne dopade. Od težke hoje ves spehan se uleže pod košato drevo in spet zaspi. Ni še dobra ura pretekla, ko Šlumperja debel glas iz spanja zbudi. Naglo ma skoči na noge in hoče bežati. Toda iz hoste skočita dva divja moža, ga ugrabita, in kmalo jih pride okoli 32 možkih in žensk in ga ogledujejo in se z njim norce delajo. Tresel se je kot šiba. Potem se uležejo; babe začne kuhati, dekleta pa peti. Ko je bilo vse napravljeno, se v krog zberejo in tudi Šlumperja k sebi potegnejo. Zdaj ni bilo veselja ne konca ne kraja, eni so ukali, drugi peli in vriskali, da se je razlegalo daleč okoli. To je Šlumperju bolj dopadlo, kot tobakariti, in bil je volje pri takih ljudeh delj časa skupaj biti, posebno ker je bil že tatvine navajen. Glavarju se je tudi aka dozdevala, upraša ga, ali hoče z njimi ali pa nazaj domu. Radostno je odgovoril Šlumper, da naj ga raji obderže, ta družba mu dopade.

„No ja! saj je pri nas dobro, mu odgovori glavar, celi svet je naš, samo imamo to muho, da po noči doline ljubimo, po dne se pa po gozjdih klatimo, tudi da, kadar drugi ljudje spijo, mi čujemo in kadar drugi čujejo, mi spimo. Zdaj bo kmalo noč, zato smo že na nogah in pri obedovanju, da potlej urno hajdimo na delo. Če hočeš, ljubi moj! priden in zvest biti, se nas loš kmalo privadil in tudi v našem delu izuril se. To ti pa povem, da moraš nam zvest biti, ljudem pa sovraž, če ne — tukaj vstrašenemu Šlumperju meč pokaže in mu požuga. „Ne, ljubi moj! ako nam bos zvest in pokorez,“ pravi nadalje glavar, „se ti ni treba nič bati.“

Vzeli so ga tedaj, ker je vse obljubil, v svojo družbo. Šlumper se je tudi na vso moč prizadeval, njih povelja dopolnovati in se jim kolikor mogoče hvaležnega skazovati. V kratkem je bil hudobnež, da mu ga ni bilo para; zakaj lagati, goljfovať, krasti in ropati mu je bolj šlo od rok, kot vsem drugim. Dolgo časa se je s temi cigani po ptujih krajih klatil in razujzdano živel; tako jim je bil po volji, da so ga kmalo potem vsi enoglasno za glavarja zbrali in zvolili. Vodil je svojo roparsko trumo, dokler da so ga vjeli, kakor smo slišali. Le to je sreča za njegovo dušo, da je saj zgrevano in spokorno umerl.

XI. Veselje in žalost.

Rečeno je bilo že preden, da pohištvo in vse premoženje Matičkovo je šlo po smeri njegovega očeta rakovo pot; potem je bil še oropan. Pri vsem pa so polti svoje žepe polnili, Matička sleparili in goljfovali; pri vsem tem pa je bil v križih in težavah zadovoljen, vendar ga je žgalo in peklo, da nobenega hlapca in posla pridnega ne more dobiti in da mu vse pokončati žugajo. Matiček se je večkrat hudo jezil, da so posli tako sirovi in toliki goljufi, jih je oominjal, se poboljšati in pošteno živeti. Toda vse nič ni zdalo. Tudi podožni kmetje svojih dolžnost niso vselej zvesto in pravično odrajtovali. Matiček njih gospod in grajšak je bil premehek in dober in po verhu še slep. Ni čuda, da je šlo pri Matičku vse pod zlo. Pa skrivni so božji poti!

Med tem, ko so se v Matičkovem gradu take in enake reči godile in je vse križem šlo, je bil Matiček vselej mirnega serca, in mislil je skor,

da nar prijetniših in nar veseljših dni uživlja. Slep je bil, sicer pa zdrav in terden; bil je star okoli 40 let. Gospod fajmošter so bili njegov oče in prijatelj; pogostoma sta se shajala in pogovarjala; tudi kaj brali so mu g. fajmošter, sedaj kaj svetega, sedaj kaj za kratek čas.

Nekega dne zgoodej, bila je ravno sredo, ko je komaj zlato solnce skozi tamne veršice posijalo, je že Matiček pred podobo D. Marije; roženkranec je deržal v rokah in molil; med tem pa pride v grad neka mlada žena. Služabnico nagovori in pozdravi lepo po keršansko: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ „Na vse večne čase“ jej odgovorijo služabnice. „So gospodar grada doma?“ reče. Sedaj gre berž neka služabnica k Matičku rekoč: „Neka mlada žena želi z Vami govoriti,“ in priloži, „da mora od daleč priti, vsa je prašna in culico v rokah derži.“ Matiček je vsakterega gostoljubno sprejel; toraj veli: „Naj notri pride.“ In koj pride mlada žena k Matičku.

„Kaj pa hočete od mene ubogega slepca?“ praša Matiček.

„Matiček! — zažene jokaje žena, in ne more besedice dalje ziniti, le ihti in joka se; Matiček jo koj spozna — bila je Kristina — in zaupije. „Kristina! ali si ti? — ali slišim tvoj duh govoriti,“ in se zgrudi pred Kristino. „Jaz sem! jaz!“ reče Kristina. „V Solnemgradu, kjer sem služila, sem od nekega tvojega soseda zvedela, kako se tebi buđa godi in da so tvoj oče že zdavnej umerli, ti od vsih zapuščen in slep nimaš nobenega zvestega človeka pri hiši; prišla sem, toda nič drugega ne želim, kot da me vzameš za deklo.“ Kristina ga za roko prime in od tal vzdigne.

„Kristina!“ zaupije Matiček ves osupnjen ali mi odpustiš? — O jaz nesrečnež! da sem raji svete černih tovaršev, kot nauke tvoje in svoje-ga očeta poslušal. „Oh odpusti mi! Oh odpusti!“

„Jaz sem ti vse odpustila,“ povzame Kristina, in na vse pozabila že davno. Bog naj ti tudi odpusti! Ljubila sem te nekdaž zares, pa tista mlada ljubezen je minula. Jaz se ne bom več omožila, svoje devišstvo sem Bogu obljubila; le semkej sem prišla, da ti služim in strežem kot dekla.

Kmalo je več drugih ljudi skupej prišlo in vsi se ne morejo dovolj blage Kristine nagledati, in pozdravljati jo. Šeptanja in popriševanja od blage device ni bilo konca ne kraja. Toda lejte! kako čudno se dans vse zлага; koj potem pridejo g. fajmošter v grad. Tudi g. fajmošter so bili zlo ganjeni in serčno veseli, ker so Kristino že zdavnej red poznali. „Ker ni mogla ob delavnikih vselej v cerkvo,“ so rekli g. fajmošter pričujočim „se spomnim, da je ob nedeljah in praznikih, ko sem ukaj pri moji farni cerkvi za kaplana služil, na vse zgoodej prišla; če je b bilo mogoče, je k sv. zakramentom pristopila, in brez vse druge jedi oslala do večera v cerkvi. Lepo jo je bilo viditi, vso v Boga zamaknjeno Mečati, in prav čudopolno je bilo to, da jo ob pozimskem času kar nič ni zeblo v cerkvi. Resnično! Kristina si je, kakor nekdaž Lacarjeva sestra Mria, naj boljši del izvolila, kateri ji ne bo odvzet.“

Matiček pa vzame Kristino za deklo in jej vse izrči; g. fajmoštra pa prosi, njima tudi zanaprej k pomoči biti, in res skerbea je Kristina za pohištvo, in zvesto dopolnovala svoje dolžnosti, ki jih je sedaj do svojih podložnih in cele družine imela. Ali kakor skerbna je bja za časne reči, še bolj pogosto je mislila na Boga in na zveličanje svoje duše. Bila je tudi pri Matičku dobrih rok, in rada ubogajme dajala; rida in zvesto je molila, pa tudi v svetem strahu imela svoje ljudi, in pričanjala jih, da so

živeli, kakor sveta vera uči in mati katolijska cerkva veleva, in je večkrat hišnim rekla: „Strah božji je začetek modrosti, in je pri hiši tako potreben, da, kder njega ni, tudi prave sreče ni; vse gre križema in narobe, in sme se reči, da, kder so ljudje brez straha, ondi je greha ko praha.“

Kristina bi bila lahko bogata; ali več, kot grajšina in vse posestva, je bilo njeno pobožno serce deviško, ktero je gorelo prave kristjanske ljubezni do Boga in bližnjega; kajti hiše in gradovi se razsujejo, rudeče lica zvenejo, ognjene oči ugasnejo, le dušna lepota ostane, in se ne osuje in ne postara nikdar ne.

Da so pa grajšinski delavci in oskerbniki pridniši bili, je bila vseskoz sama pri njih, in jih priganjala in unemala zdaj z lepimi besedami, zdaj s kakimi darili. Vsak večer je delavce zaporedoma pošteno in po zaslužnju plačevala, in potem pa z Matičkom in vsemi posli vred sv. rožnkranc molila; kar je bilo dosihmal pri poslih zanemarjeno.

Rekla je večkrat poslom: „Lepo je viditi o jeseni zale drevesa, ki so polne žahnega in zrelega sadja: še lepše mladenčce in dekleta, ki so bogati dobrih del in svetih čednost: njih spomin je večn, in jih ime slovi in bo slovelo, dokler bo zemlja stala“ —

Kristina pa je v Matičkovem gradu še dolgo živela; po dolgih letih jo Bog potem k sebi pokliče.

Bilo je mlado leto ko nevarno zbolí, in kmalo spozna, da njena smertna ura se bliža; zategadel naprosi g. fajmostra, da so še enkrat k njej prišli. — Osem dni potem precej zjutrej jo začno napadati smertne težave. Ako tudi poprejšni teden obhajana, želi še enkrat pred smertjo Jezusa prejeti, in se skleniti z njim, pred katerega sodni stol bo o kratkem stopila.

Po njenih željah berž grejo po sv. obhajilo, in Kristina prejme zadnič presveti zakrament neizrekljivo pobožno, Njega, ženina svoje duše, po katerem je vedno medlelo njeno serce, in zmiraj hrepenelo po njem. Vsa zadovoljna, že vsa na unem svetu, čez pol ure po prejetem sv. obhajilu med molitvami in blagoslovom svojega duhovnega očeta, g. fajmostra, svojo dušo mirno izdihne, in kakor bi bila zaspala, zatisne svoje deviške oči.

Kar na zemlji vidiš, mine,
Kakor dim v zraku zgine;
Lepi lasi, zale lica
Kmalo je ob nje devica.
Samo duša čista, sveta,
Ker za dobro je vsa vneta,
Se ne stara in ne zvene,
Mar se z Bogom večno sklene.

Že zdavnej nismo vidili tako lepe in vesele smerti, rečejo g. fajmošter Matičku in všim pričujočim; pač res: „Kakoršno življenje, taka smert.“

Tudi pokop naše Kristine je bil častiljiv, in od tistega časa je njen grob bil zmiraj lepo ozaljšan ter z mnogimi cveticami obsajen.

Po pogrebu rečejo g. fajmošter zbranim: „Od perve mladosti rajne Kristine mi ni drugega znano, razun da dve leti stara je svoje starše zgubila, svojim gospodarjem pokorna bila, in vseskoz se vedla in obnašala, kakor se spodobi in gre“ — malo sicer, vendar to malo njo dovolj pohvali. Dokler posli radi vbogajo, in svoje gospodarje v časti imajo, so večidel še nepokvarjeni, in nedolžni jagnjiči, katerih se veseli Bog in se

veselé vsi pošteni ljudje; kadar pa več ubogati nočejo, in staršem in gospodarjem besedovati začno, tačas je slabo, je znamenje, da omahujejo ali so že omahali in soznali se z grehom. Zatorej prosim, neprecenljiva pokorščina! učversti moj jezik, da to ljubej mladini globoko v serce vtisnem; kajti kder ti zeleniš, naj lepše čednosti cveto, kder ti pa usahneš, je žalostna puščava, se nesreče verte, se pregrehe gnezdiijo, in hudi duh svojo peklenko zalego vali.

„Kdor ne uboga, je brez Boga,“ že stoletja terdijo. —

XII. K o n e c.

Ali človek je kakor kapla na veji, majhen veterc prileti, in tud kaple na veji več ni. Tri in dvajset let je minilo, kar je Matiček ves spokorjen in pobožen, in iz serca dobitljiv po svoji nesreči na svojem gradu živel. Čeravno malokterikrat popred bolen, se zdaj vedno bolj slabotnega čuti, ter ne more več iz svoje sobice. Vsak dan so ga hujše slabosti obhajale, zmiram mu je smert pred očmi. Pa ni se je bal blagi spokorjeni Matiček, še nekako bolj se mu je obraz zasvetil, in čudapolno veselje ga je povzelo, ko je od smerti govoril in od bližnje večnosti pripovedovati slišal. Bilo je njegovo življenje, ko je oslepel zgled prave pokore, pobožnosti, in čistega djanja — vedno pripravljanje k srečni smerti, „Srečna smertna ura“ so mu rekli g. fajmošter in ga tolažili, „je nar večja sreča, ktere si človek na tem svetu želeti zamore; toda je tudi tisti dar božje milosti, ki se mora zaslužiti, s silo pridobiti in izprositi; te velike milosti se človek vrednega stori, če stanovitno pobožno živi in pravo pokoro dela.“

Tako so večkrat g. fajmošter Bogu udanega Matička tolažili, kedar so k njemu hodili; prišli so večkrat, da bi ga vedno le k večji pobožnosti in poterpežljivosti naduševali. Tudi si je Matiček, čeravno ni vidil, vse napravil, kar mu je potrebnega bilo. Zdaj tudi tega ni mogel več. Roke so se tresle, noge ga niso hotle več nositi, v sobici je moral ostati in skor ves čas na postelji prebiti. Zelo težko ga je stalo, tu ležati, vendar ni nikoli besedice potožil, ali od dolg časa ali nepoterpežljivosti govoril. Imeli so ga sosesčani kakor svetnika, in ga ljubili kot pravega dobitnika. To je pa tudi zaslužil Matiček.

Dasiravno so ga že s sv. zakramenti previdili, vender še tudi zdaj poslednjikrat obhajan biti želi. Na to mu scer nekoliko bolezen odleže; ali kmalo smertne težave nastopijo in dva dni potem na mertvaškem vodru leži: njegova spokorjena duša pa se je vzdignila v svete nebesa, k Stvarniku in Odrešeniku svojemu, kteremu je toliko lepo in sveto služila. Umerl je 60 let star. Na njegovem grobu se je vse jokalo, mlado in staro, domači in ptuji, ker je bil vsih dobitljiv oče. Naj v miru počiva! —

Pravični Štefan,

ali stori prav in ne boj se nikogar!

(Prevod ilirski.)

Ako ravno se malokdaj sliši med nami, da bi starši ali redniki kaj slabega in hudobnega od svojih otrok tirjali, se vender to včasih le godi.

Če bi se pa tebi, ljuba mladina, kdaj kaj takega pripetilo — kar dobri Bog obvaruj — ti podam v nasledni povesti nauk, kako se ti je v takih okolišinah vladati. —

V neki vasi Dalmatinske zemlje je živel pred mnogimi leti Vuk Nemilič, ki si je bil, akoravno še ne priletel, vendar že mnogo premoženja skupaj nadergnil. Pa ni se imenoval zastonj Nemilič. Bil je velik odertnik in marskega kmetiča je pripravil na beraško palico. Ljudje so se ga toraj bolj bali, kakor Bog ve ktereга na svetu. —

Žena Nemiličeva je bila dobra dušica in mnogokrat ga je prosila, naj bolj milo ravna z reveži, ki njegove pomoči potrebujejo. Pa on je bil za take prošnje gluhi. To ji je toliko žalosti zavdajalo, da je jela hirati in kinalo tudi umerje. Ker mu ni bila nič otrok zapustila, je vzel po njeni smrti iz žlahte nekega brihtnega fantiča, Štefana po imenu, k sebi, in s tem je tako lepo in po očetovsko ravnal, da so se vsi ljudje, ki so Nemiličeve gerdobije poznali, nad tem čudili. —

Čez nekaj let se je vendar v Nemiličevi hiši nekaj pripetilo, kar je njega in Štefana razdvojilo popolnoma. Kaj je bil nek vzrok tega? Poslušajte! —

Neki mladi vaščan po imenu Martin je bil pred štirimi leti od Nemiliča 150 toljarjev na posodo vzel. Od tih je vendar koj že prvo leto 80 toljarjev nazaj vernul, pa ni dobil čez to od Nemiliča nikakega pisanja. — Pripeti se, da nek bogat žlahtnik Martinov vmerje in on podezdova po njem vse njegovo obilno premoženje. Koj ko prvi denar potegne, pride k Nemiliču, da bi še ostali dolg izplačal; pa kako se prestraši, ko se prične kleti in rotiti, da še od njega krajcarja ni dolga prejel. —

Štefan, to slišati, se prestraši in hiti iz sobe, zakaj serce ga je bolelo in se mu treslo nad toliko nepravico svojega rednika. Žalosten pride Martin za Štefanom iz sobe, in ga milo prosi, naj on spriča, da je Nemiliču resnično 80 toljarjev plačal. — Štefan je to res dobro vedel, toraj reče Martinu: Ljubi prijatelj! Nemilič z menoj ravna, kakor lastni oče s svojim otrokom, ni mi toraj lahka, njemu nasproti ravnati. Bom vendar besedo za vas pri njem govoril, zakaj dobro vem, kako reči stojijo in pravica je ljuba: Bogu in ljudem. —

Stari Nemilič te besede sliši. Komaj je Martin pete odnesel, že Štefana pred se pokliče in od jeze škripaje zavpije: Šmerkovec! kaj ti boš zoper mene pričal? Ti nehvaležni pritepenec ti! — Štefan mirno odgovori: Jaz nočem nič drugega storiti, kakor kar ste ravnokar iz pogovora sami slišali. Ako bi pa k gosposki zastran tega ili moral, bom povedal to, kar mi dolžnost in vest storiti nakladate. Ne več in ne manj ne upajte od mene. —

Ako nočeš tega govoriti, kar je v mojo korist, reče Nemilič, verjel te bom skoz vrata. In še več. V svoji oporoki (testamentu) sem te deda celega mojega premoženja postavil. Stergati jo hočem v jezero koscev, ako le eno besedo zoper mene zineš. Premisli to dobro, smerkolini! —

Po teh besedah Nemilič odide iz sobe. — Malo časa potem se prične med Martinom in Nemiličem pravda, in ta s Štefanom vred je povabljen k sodnji na prisego in sodbo. Ves plah je Štefan poslušal, kako se njegov rednik roti, da ni od Martina še nič denarja na rajtengo prejel, ko pa poslednji še tri perste vzdigne, da bi prisegel in potrdil. Štefan poln serčne žalosti reče: Stojte, oče, in ne podstopite se priseči! Do zdaj sem

molčal, zdaj pa moram zoper vas ustati. Prejeli ste od Martina 80 toljarjev, kar sem z lastnimi očmi vidil; tako mi pomagaj Bog in sveta božja porodnica! —

Ves osupnjen posluša sodnik besede pravičnega mladenča; stari Nemilič pa jeze in straha omedli, zakaj zgubil je skoz spričevanje Štefanovo pravdo in z tem tudi poštenje in dobro ime. — Štefan priskoči k Nemiliču, da bi ga pomagal vzdigniti, pa nemilo ga ta od sebe pahne in zavpije: Beži od mene; ako mi še enkrat prideš pred oči, podražil bom nad te svoje ovčarske pse.

Žalostno se Štefan od Nemiliča poslovil in odide v široki svet s trebihom za kruhom. Clo obleke za enkrat preobleči mu ni hotel dati seboj. Štiri ure daleč od Nemiličevega doma vzame nek kmet Štefana v službo. Nekaj dni poznej dobi Štefan od gospod fajmoštra list, v katerem mu naznanijo, da je Nemilič naglo od mertuda zadet umrl, in da je on zdaj gospodar celega Nemiličevega premoženja, ker ta vsled tega, da je bila oporoka že v rokah gosposke, ni mogel taiste prenarediti. —

Bogati Štefan se je oženil zdaj z neko pobožno devico, s katero je mnogo let živel v strahu božjem ter bil tolažba in podpora revnim sirotam!

* * *

Učite se, ljubi otroci! od pravičnega Štefana vselej čisto resnico govoriti; to vam bo naklonilo spoštovanje od vseh, ki vas poznajo. Lažnivca čerti Bog in ljudje, oh kako žalostno je pač to; toraj, otroci, le lagati ne!

Jos. Levičnik.

Rusko poslaništvo v Pekinu na Kitajskem.

Od vseh evropskih držav ima jedina Ruska poslaništvo v Pekinu. Timkovski, ki je leta 1819 rusko poslaništvo kot predstojnik skoz Mongolsko do Pekina spremljal, opisuje v svojih „Putošestvih,“ ki obsegajo naj bolj verjetne oznanila o Kitajcih, marsikaj zanimavega. Po letem cestopiscu, ki je v teh rečeh kaj zveden mož, hočemo se tu naj bolj ravnati in v kratkem opisati zadeve tega poslaništva. Traktat, ki ga je sklenil ruski poslanec ilirski grof Vladislavič s Kitajskim ministrom 14. junia leta 1728, se glasi:

„Huan ali hiša, v kateri so prejšni ruski poslanci stanovali, ostane tudi vbodoče ruskemu poslaništvu. Ker je grof Vladislavič prosil, naj bi se tudi ena pravoslavna cerkev sozidala, se bode napravila ena v letem domu s pomočjo velikažev, ki v ministerstvu ruske zadeve oskerbljujejo. V tej hiši naj stanuje en lama (duhovnik), ki sme še tri druge duhovne pri sebi imeti. Razun tega je privoljeno štirim ruskim študentom, dvema starejšima, ktera bi ruski in latinski jezik popolnoma umela, da v poslaniškej hiši stanujejo. Tema dvema se ima živež na carske stroške dajati, in kader bi se kitajskega in manžurskega jezika izučila, se smeta svobodno v svojo domovino vrniti. Duhovni smejo še enega ruskega cerkovnika v službi imeti. Rusom ni prepovedano službo božjo obhajati in se Bogu moliti in ga častiti po svojej veri.“

Pri poslaniškej hiši je ruski samostan, kjer omenjenih četrero duhovnov s cerkovnikom stanuje. Perva hiša se zderžuje na Kitajske otroške, druga

pa na ruske, ima prostoren vertič in sadonosnik ter zunaj mesta precej veliko posestvo. V letej hiši ali samostanu ima še črez 50 ljudi dosti prostora. Razun teh dveh poslopij imajo Rusi v Pekinu še dve cerkvi, eno pri samostanu v spomin Očiščenja matere božje, drugo v spomin Marijinega vnebovzetja, ki stoji v onem kraju velikega mesta, kjer Albazinci stanujejo. Oni so potomci ruskih Kozakov, ktere so Kitajci pod svojim carom Kanoi-jem leta 1685 v Albazinu v ruskej tverdnjavi na levem bregu reke Amura vjeli in v Pekin preselili. Timkovski pravi, da so večidel svoje običaje in navade opustili, svojega jezika do malega pozabili in na pol h Kitajskej ali Konfučevej veri prestopili. Pa vendar imajo še eno rusko šolo, kjer tudi ruski duhovni od poslaništva podučujejo, ter služijo kot vojsaki pri telesnej straži Kitajskega cara.

Udje ruskega poslaništva se poredoma vsako desetletje menijo in z novimi nadomestujejo. Oni dobivajo plačilo nekaj od ruske, nekaj od kitajske vlade. Po ruskocarskem oglasu od 4. avgusta 1818 se plača najvišjemu duhovnu letega poslaništva, arhimandritu 2000 rubljev, za njegove strežaje in za dve kočiji s konji 1000 rubljev, drugemu duhovnu 650 rubljev, tretjemu 650, štertemu 500 rubljev. Dva cerkovnika dobivata po 500 rubljev, študenti po 500 rubl. in zdravnik, ki se k študentom šteje po 700 rublj. na leto. Razun tega plačuje ruska vlada 500 rublj. za učitelje manžurskega, kitajskega in mongolskega jezika, papir in knjige; za živež in šolo albazinskih otrok 1000 rubljev za cerkovne potrebe 250, za zidanje 500, za nakup manžurskih in kitajskih knjig 500 rublj.; za darila kitajskim in manžurskim učiteljem 500 rubljev; toraj vsega vkup 16,250 rubljev na leto.

Kitajska vlada pa plačuje arhimandritu 121 rublj. 50 kopek, trem duhovnim po 121 rublj. 50 kopek, dvema cerkovnikoma po 37 rublj. 75 kopek, štirim študentom po 73 rublj. 50 kopek, tedaj vsega vkup 855 rublj. in 50 kopek na leto. Razun tega vsake tri leta za obleko arhimandritu 90 rublj., mnihom po 67 rublj. 50 kop., študentom in cerkovnikoma po 45 rublj. Na zadnje dobivajo vsi vkup od Kitajske vlade še dva puda (pud imá 40 funtov po našem) naj boljšega rajsja na mesec, njih posestvo zunaj mesta pa jim donaša na leto 300 rublj. dohodkov na leto.

Iz tega se vidi, da je poslaništvo z vsim precej dobro oskerbljeno, stoji pri kitajskem caru in kitajskem ministerstvu v velikej česti ter se marsikdaj clo za svet v državnih zadevah poprašuje. Študenti, ki so se azijskih jezikov naučili, dobivajo službo v ministerstvu za azijske zadeve nekaj v Petrogradu nekaj pa pri poglavarstvu iztočne Sibirije v Irkucku na Kitajskej meji. Po nasvetu preslavnega Humbolta je osnovalo v Pekinu magnetiški observatorium ter si o zgodovini in jezikoslovji iztočno azijskih ljudstev, o verozakonu, zemljopisju in naravovedi iztočnih krajev naj večje zasluge pridobiva.

Kolikorkrat se poslaništvo menja, pride kaj mnogo kitajskih, manžurskih, tibetanskih in mongolskih knjig na Rusko. Timkovski pravi, da so leta 1819 — 1820 petnajst velikih velblodov samo z azijskimi knjigami zemljovidi, obrisi in podobami natovarili. Ondaj je dobila carska knjižnica v Petrogradu 31 del, vsako po dva ali tri zvezke, šola asijskih jezikov v Irkucku pa 70 večzvezečnih knjig.

Med temi knjigami, ktere Timkovski v svojih Putošestvih po imenu in ceni naspočita, je bilo naj več jezikoslovnih: slovar štirih jezikov, manžur-

skega, mongolskega tibetanskega in kitajskega; slovar v treh jezikih, v manžurskem, kitajskem in mongolskem; nekaj slovnice in praktičnih vadil in pregovorov v letih jezikih, kitajski alfabet z razlagami. Potem zemljopis in zgodovinskih knjig v omenjenih čvtero jezikih, dela astronomične, zbirke kitajskih in mongolskih postav, nekaj knjig verozakonskih in leposlovnih: kakor svete knjige Confučja, zbirke kitajskih pesem, romanov in pripovedi. Timkovski pravi, da je spisoval arhimandrit pater Takin, ki je šel z njim na Rusko nazaj, kitajsko-ruski slovar, slovnico ter izdeloval zemljopis kitajskega carstva po kitajskih, manžurskih izvirihi.

Pri poznejših premenitbah prišlo je še več azijskih knjig v ruske knjižnice, cesar nemški časopisi samo mimogredé spominjajo. Leto poslanstvo toraj ni samo koristno, da se keršanska vera razširja, ampak tudi podpira znanosti in vednosti.

R a č u n

društva sv. Mohora za leto 1855.

Tek. št.	D o h o d k i	Posa- mezno		Ukup- no	
		fl.	kr.	fl.	kr.
I.	Lanski ostanki.				
	V gotovini	"	"		
	V zaostankih	264	39	264	39
II.	Letošnji dohodki.				
	Vpisnina.				
	42 novih družtenikov I. verste	42	"		
	16 " " II. "	8	"	50	"
III.	Letnina.				
	762 družtenikov I. verste	2286	"		
	185 " II. "	277	30	2563	30
IV.	Za društvene knjige.				
	Do 1. julija 1855 se je razprodalo za	236	53		
	Vodja je doma pod roko razprodal za	20	28	257	21
V.	Razni dohodki.				
	Premilostljivi knezoškof gospod Anton Martin Slomšek so vnovič darovali	800	"	800	"
	Ukupno	3935	30	3935	30

varjal in spodbadal in nam denarje o pravem času pošiljal. Zatoraj je društvo sv. Mohorja res dolžno temu iskrenemu in neutrudljivemu odborniku in domorodcu svojo ponižno in serčno hvalo vpričo vseh Slovencev očitno izreči. Naše društvo bi lepo in veselo cvetelo, ako bi povsod imelo takih domorodcev; Bog živi vse domorodce in plačuj jim, kar našemu društvu dobrega delajo! —

2. Presvitli gospod in knezoškof lavantinski Anton M. Slomšek so spet pokazali, da so pravi oče in pokrovitelj našega društva: poverniti so blagovolili vso škodo, ktera je naše društvo zadela zavoljo tega, ker sv. pisma ni moglo izdajati. Ta škoda iznaša 800 fl. Večna hvala in slava žlahnoserčnemu dobrotniku!!
3. Za društveno matico se je dosedaj nabralo: 296 fl. 52 kr.; 200 fl. smo dali l. 1854 za narodno posojilo, 100 fl. je pa v Celovskeji shranilnici.
4. Še vedno dobivljamo listov, ki društvu očitajo, da je sebično in društenikom premalo daja. Prosimo v računu le številke pregledati: Kar smo l. 1855 društenikom dajali, stoji nas 3216 fl. 2 kr.; od društenikov smo pa le prejeli 2613 fl. 30 kr. Ali je mar tisti sebičen, ki toliko daja, da 602 fl. 32 kr. zgubi!!!! Pa vsaka, tudi nar boljša reč ima sovražnikov.
5. Društenikov je konec leta 1855:

Za l. 1852	jih je	567 l. verste,	236 fl. verste
" " 1853	" " "	650 " "	228 " "
" " 1854	" " "	721 " "	209 " "
" " 1855	" " "	734 " "	183 " "

V Celovcu 30. avgusta 1856. Društveni odbor.

Povabilo na naročbo.

„Slovenski prijatelj“ bode prihodnje leto izhajal ravno tako kakor letos; le pridali bomo še pol pole, da se ga bodo vsak mesec dajale štiri tiskane pole.

Razpadal bode v tri razdele:

I. del je odločen za cerkev; obsegal bode tri prve pole in donasal vse pridige za vsak mesec popred — keršanske nauke, in zgodovinske izglede, ki se lahko rabijo pri pridigah in keršanskih naukih.

II. del je za šolo; razkladal se bode nazorni uk po abecedniku in razštevah.

III. del je za dom, in bo obsegal lepe čedne povesti, podučivne sestavke, slovstvene novice, razne drobtince in zadeve društva sv. Mohorja.

Prve tri pole se lahko posebej vezati morejo. Ljubi Slovenci! vredništvo je storilo, kolikor je moglo: „Slov. Prijatelj“ je razširilo za celo tiskano polo, naročnine pa ni zvišalo; sedaj je „Slov. Prijatelj“ tako dober kup, kakor so nemški cerkveni časopisi, ki štejejo po 10.000 naročnikov. Mi jih imamo le nekaj čez 500; pa upamo, da nam stari ostanejo zvesti in da bodo tudi še drugi slovenski gospodje, zapustivši neslane nemške časopise, si naročili slovenskih, si tako svojo težko butaro zljajšali in zraven še mladahno slovensko slovstvo podpirali. Lepo prosimo! Prosimo pa tudi čast. slovenske gg. spisatelje, da nam pri tem težavnem, imenitnem in svetem delu pod rame segajo; radi plačujemo za to, kar tiskati damo.

„Slov. Prijatelj“ velja po pošti za celo leto le tri gldinarje sr.; pa prosimo liste frankirati.

Tudi še imamo dosti popolnih iztisov od leta 1856; kadar nam potečejo, bomo oznanili; zatoraj ni se bati, da bi kdo denarja zastoj pošiljal. Čast. gg. društeniki lahko tudi svojo letnino ob enem pošljejo.

Pošiljali bomo „Slov. Prijatelj“ le tistim, ki saj do 14. januarja 1857 ali naročnino pošljejo ali pa saj oznanijo, da jo svoj čas pošljejo.

Da se redno pošiljanje ne preterga, prosimo, ne dolgo odlašati! Pervi list izide 15. januarja 1857.

Celovec 12. novembra 1856.

Andr. Einšpieler, vrednik in založnik.

Razkladanje slovkarja in malega berila.

(Dalje.)

Tovne pred šolo stoji drevo. Kar ravno naviš iz zemlje šterli in včasih visoko zraste, se pravi deblo. Od zunaj deblo skorja odeva. Deblo poganja veje, na vejah vidimo mladike, na mladikah pa perje ali listje, tudi popke, cvetje in sadje. Veje, mladike in perje ukup imenujemo verh ali krono. Kdaj drevje cveti? Kdaj sadje zori? Ali ima drevje celo leto na vejah perje? Kako se pravi pa to, kar od drevesa v zemlji tiči? Poglejte tole podobo: kje je deblo, kje verh, veje, mladike, korenina; pokusite tudi drevo narisati na svoje plošice!

Germovje poganja iz panja več tenkih in ne visokih drevesic. Nekteri germi nosijo tudi sadje, ki dobro diši; drugo germovje pa lepo zeleni in cveti, začesdelj ga po vertih nasajajo. Ktero germovje poznate? Pomerite germovje in drevo; v čem se ločita in v čem sta si podobna?

Na polju se seje žito, je ozimina in jarina. Pšenica, rež (erz), ječmen, pa tudi oves, ki v klasovju svoje zernje za meljo ima; v latovju pa proso (žito) in ber za kašo. Koruza, turšica v strokih zori, hajda pa ostro vo-glato zernje ima, sirk da sirkovino za metle. Zernja se ljudje živé, pitana živina redí, pa tudi ptice ga rade zobljejo.

Po senožetih in ledinah (tratah, livadah) zelena trava raste in živini kerme da, seno, otavo in otavič. Seneni drób se tudi pari za zdravilne obloge. Sladka kerma se govedini, kislá pa konjem polaga. Žlahno pičo daja detelja, domača kakor nemška. Škorocel daja purčetom, kropive (koprive) svinjam tečno pičo; ni je trave brez haska.

Po naših vertih in kapušnikih raste glavati kapus, ktereга glave v sladko in kislo zelje porežemo. Planinski kapus (karviol) naredi rumeno cvetje, ktero žlahno zelenjavo da. Biluš (špargel), salato, škerpec ali špinačo, kakor peso, rone, repo in korenje vsakdo lahko pozna, in tudi korun (podzemljice, laški bob, podzemelske jabelka), ki po vertih in po njivah rastejo. Čebul, luk in česen imajo močen duh in oster okus, kakor redkva in hren. Petersilj se za dišavo v kuho deva.

Gobe in glive so mesnate, nekoliko sočnate rastline, iz tenkih nitek spletene, ki po zemlji, pod zemljo, po drevju, na vodi in pod vodoj rastejo. Gobe so nektère dobre, pa še več je škodljivih in hudo strupnih. Dobro jih je potreba razločiti, da si kdo huđega betegá ali celo smerti na gobah ne naje.

Dobre gobe so globanje (glibanje), ki imajo rijavo-rudeč klobuk in lepo-bel recelj. Tudi dedeci, rajčki, smerčki (mavrohi) in jajčnice se suše in jedó. Gomoljke ali jajčnice so v oblicah laškega oreha velike, pod zemljo rastejo, koje svinjo in pa v to učeni pesi izkopljejo. Drevesna goba po starem drevju raste, se kuha, tolče in za kresanje, pa tudi za rane rabi, da se kerv ustavi.

Strupene gobe so večidel gerde viditi, imajo sploh gnjil, omamljiv smrad, so polzke in sprijemkaste za potipati. Lepo pisana je mušnica belo rudeča, pa zlo strupena. Muham jo nastavljajo, da od nje pocepajo; za to

se tudi muhomor zove. Tudi plesnovec obstoji iz mnogo majhnih gobic, kateri se kakor tenek, belkast ali černo zelenkast prah pomalem kruha, sira, lesa in drugih stvari prijema in jih spridi.

Mah ima tenke listke, cvet in sad, raste po drevju, po kamenju in po zemlji. Mah povleče cele dobrove, pa tudi travnike, in je travi močno škodljiv. Iz maha se napravijo mehke postelje, in blazine, ako se lepo odbere in posuši.

So tudi strupne zeliša: Kristavec, svinjska dušica, poknulca ali kuželca (Stechapfel), Zobnik ali trava sv. Apolonie (schwarzes Bilsenkraut), Pesja, kačja ali volčja jagoda (Tollkirsche, Belladonna), Trobelika ali lajnež (Wasserschierling), Misje zelice ali smerdljivec (gefleckter Schierling), Pesji ali divji peteršilj (Gartenschierling), Podlesk, čmerika ali ušivec, smertnjak, tudi golobnjak imenovan (Herbstzeitlose), Maslavnjak ali volčji koren (Seidelbast), Čerlenka (schwarzer Nachtschatten), Volčjek ali hudičevo oko (vierblättrige Einbeere), Kokolj in pijanka (Tollkorn, Raden), Urajnica ali lesjak (blauer Eisenhut). Da se kaj strupnega ne užije, so otrokom trojni nauki potrebni: a) Rože in zeliša, do katerih nam merzi, ktere se vlečno slinijo, po mertvaško, žalostno cveto, in začrnele jagode imajo, so nevarne. b) Vsako zeliše, kojega živina pušča, naj si bo v kermi ali na paši, in ga tudi svinje ne jedo, je strupno. c) V usta ne jemati jagod, ne korenin, ne zeli, ne peres, ne zerna žvekat, česar ne poznaš.

Poglejte semle otroci: tu so narisane strupne zeliša; kaj je to? Le dobro si jih pogledjte, da jih zanaPREJ poznate!

XII. Poštevanje.

Pošteva štiridesetke. Naj bolje je rajtati po dvojnati dvajseticah; pravilo pa bode: Štirideset reči velja toliko dvojnati dvajsetic, kolikor krajcarjev ena reč velja. Ena pinta ola velja 12 krajcarjev, koliko velja vedro (40 pint)? Odgov: 12 dvojnati dvajsetic; 12 dvasetic je 4 fl., $4 \times 2 = 8$ fl. Za števila od 41 do 49 veljajo pravila, kakor za števila od 21 do 29, samo da se pri štiridesetkah vselej reče: toliko dvojnati dvajsetic. Tudi gre rajtati po polrajniših in deseticah.

Pošteva petdesetke. Ta se razloži v polrajniše in dvajsetice in pravilo je: Petdeset reči velja toliko polrajnišev in dvajsetic, kolikor ena reč krajcarjev velja. Funt kave velja 25 kr., koliko velja 50 Ø? Odg: 25 polrajnišev + 25 dvajsetic, to je: 12 fl. 30 kr. + 8 fl. 20 kr. ali skupno: 20 fl. 50 kr. Pravila za števila od 51 do 59 se lahko najdejo: „Velja toliko polrajnišev, dvajsetic in krajcarjev, toliko polrajnišev, dvajsetic in dvojač, — in grošev — in reparjev — petic itd. . .

Pošteva šestdesetke. Tu se rabi skupno ime: rajniš in pravilo je: Šestdeset reči velja toliko rajnišev, kolikor ena reč krajcarjev velja. Ena kniga velja 27 kr., koliko jih velja 60? Odg: 27 fl. Pravila za števila med 61 do 69: Velja toliko rajnišev in krajcarjev, — in dvojač, — trojač — reparjev, petic itd. . . Ena palica trakov velja 15 kr., koliko velja 66 palic? Odg: 15 fl. + 15 šestic to je: 15 fl. + 1 fl. 30 kr., skupno: 16 fl. 30 kr.

Pošteva sedemdesetke. Te se razlagajo v rajniše in desetice. Pravilo velja: Sedemdeset reči velja toliko rajnišev in desetic, kolikor krajcarjev velja ena reč. En fant v šoli dobi 22 krajcarjev

koliko jih dobi 70? Odg: 22 fl. + 22 desetic, to je: 22 fl. + 3 fl. 40 kr. Pravila za števila od 71 do 79 sv: 71, 72, 73, 74... reči velja toliko rajnišev, desetic in krajcarjev, dvojač, trojač, reparjev..., kolikor krajcarjev velja ena reč.

Pošteva osemdesetke. Tu je treba rajtati po rajniših in dvajseticah. Pravilo je: 80 reči velja toliko rajnišev in dvajsetic, kolikor krajcarjev velja ena reč. En učenec plača učnine 48 kr.. Koliko jih plača 80 učencev? Odg: 48 fl. + 48 dvajsetic, to je: 64 fl. Pravila za števila od 81 do 89 so: 81, 82, 83, 84... reči velja toliko rajnišev, dvajsetic in krajcarjev, dvojač, grošev, reparjev..., kolikor krajcarjev ena reč velja.

Pošteva devetdesetke. Naj bolje bode jo zdrobiti v rajniše in polrajniše. Pravilo velja: 90 reči velja toliko rajnišev in polrajnišev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Nek gospod plača na dan 36 kr., koliko plača za 90 dni? Odg: 36 fl. + 36 polrajnišev ali: 54 fl. Pravila za števila od 91 do 99 so: 91, 92, 93, 94... reči velja toliko rajnišev, polrajnišev in krajcarjev, in dvojač, grošev, reparjev, kolikor krajcarjev ena reč velja. Nekdo zasluži na dan 45 kr, koliko v 94 dneh? Odg: 45 fl. + 45 polrajnišev in 45 reparjev, to je: 45 fl. + 22 fl. 30 kr. + 3 fl., skupno: 70 fl. 30 kr.

Pošteva stotke. Tu gre rajtati po rajniših in dvojnati dvajseticah. Pravilo je: Sto reči (stotina ali cent) velja toliko rajnišev in dvojnati dvajsetic, kolikor krajcarjev ena reč (funt) velja. Funt mesa je po 9 kr., po čem je sto funtov ali cent? Odg: 9 fl. + 9 dvojnati dvajsetic, to je 9 fl. + 6 fl., skupno 15 fl. — Kdor zna dobro postaviti do stotke, bode prav igranje rešil tudi višje števila: razložil namreč jih bode v nižje števila, postavim: 135 bode razložil v 100 in 35 in potem bode lahko zrajtal.

Preden pa poštevo sklenemo, opominjamo gg. učitelje treh reči: pravila imajo otroci najti, — počasno je treba postopati in, če je treba, otroke zavračati na nižje števila, in Bog vari, da bi poštevo začeli s tistim „Einmahleins.“ —

Zgubljen, pa sopet najden sin.

Povest za mlade ljudi.

V Ljubeku na Nemškem je živel svoje dni kaj imeniten in zamožen tergovec. Kar je počel, vse mu je šlo srečno izpod rok, in je povečalo njegovo bogastvo. Bil je mož pameten, pošten in pobožen, česar pri trgovcih le redkoma nahajamo, kateri navadno pred vsem drugim le za svoj prid in svoj dobiček skerbé. Pa sreča, leta nezvesta tovaršica ljudi, je okrogla, kakor pravi naš slovenski pregovor in se človeku izneveri, kedar se tega naj menj nadja. Taka je bila tudi z našim poštenim trgovcem B. Tudi njega je zadela huda roka, nesreča nad nesrečo ga je obiskala, da je nazadnje ob celo svoje premoženje prišel. Vse te nemile udarce in nadloge sprejel je možko, in jih poterpežljivo prenašal. Iskal je pomoči pri svojih zvestih in dobrih prijateljih, katerih si je s svojo poštenostjo mnogo pridobil. Leti so mu radi pomagali, karkoli jim je bilo mogoče, so ga omilovali in tolažili. Z njih pomočjo je znova začel po malem kupčevati, živel v tihej pokojnosti in zadovoljnosti s svojo dobro in blago ženo, ki je

z njim srečo in nesrečo pohlevno delila. Bog njima je podaril enega sinčka, kateri jima je bil edino veselje. Tega sta se trudila dobro in pobožno izrečiti, in on jima je plačeval trude z lepim napredkom in svojo bistro pametjo. Čedalje bolj se mu je razvijal um, večje veselje sta nad njim imela. Večkrat jima je z bistroumnimi šalami in zares pametnimi govori žalostne ure sladil in črne tuge odganjal.

Tako je živel tergovec v miru in pokoju nekoliko let po onej velikej zgubi; njegovi prejšnji srečni časi, veliko bogastvo mu še na misel niso več prišli, tako se je bil navadil svojega pričujočega stanja. Že je mislil, da nima več moči nad njim nemila osoda, da ga nesreča ne more več zadeti ali bridko se je goljufal. Glej nova nadloga, še gerša od prejšnje ga obišče. Žena, ki mu je s sinčikom edina žalostno življenje sladila, katero je ljubil nad punčico svojega očesa, dobra, blaga žena mu umerje za pljučno jetiko. Lohka mu je bila, preterpeti zgubo svojega bogastva in premoženja, ubožstvo, v katero ga je pripravila, spodpadala ga je k delu in shranljivosti, marljiva roka mu je še toliko zasluževala, da so zmerno pa brez pomanjkanja živeli; ali zguba mile žene mu je pregloboko segla v srcé, da bi je bil kmalu pozabil; žene mu ni bila v stanu nobena reč na tem svetu nadomestiti. Po njenej smerti postajal je čedalje bolj toraj otožen in černih misli, ničesar mu ni bilo več mar. Karkoli bi ga zamoglo še nekaj potažiti in pomiriti, bilo mu je zoperno, toraj se je dolgo vsega ogibal, kar bi mu bilo v stanu tolažbo liti v skeleče serčne rane. Lahko bi bil obupal in si sam nit življenja prerezal; ali tu se mu vname misel v glavi, kakor mirapolen in tolažljiv angel, misel, da mu je ostal še mali sinček, ljubeznivi Emil na totem svetu. Uspomnil se je, da je oče, da je po visjej zapovedi dolžen za svojega sina skerbeti, ga čedno in pobožno v strahu božjem izrejati. Leta misel ga je zopet k pameti privedla. Z obnovo silo in trdno voljo se loti zopet svojih opravil, dela in kupčuje nevtrudljivo, hrani in si priterguje, da bi le svojega Emila pošteno izučiti zamogel. Emil mu je zdaj bil vse, v njem in zanj je le živel. Bil je fantič rajnej materi podoben, toraj ga je še bolj goreče ljubil, on je mu pa lajševal terplenje, katero mu je srcé še vedno po milej ženi čutilo. Zopet mu je bila sreča prijazna, pridelal si je s svojo marljivostjo lepega primoženja. Nek velik tergovec onega mesta Kajetan, njegov star star prijatelj, izvoli ga zdaj za druga alj tovarša pri svojej velikej in obširnej kupčiji. Leto bilo je našemu zbožanemu trgovcu prav po volji.

Prihodnost ljubega sina bila je zagotovljena, njega poduk in izreja ni delala očetu več sivih lasi. Še bolj ga je poterdil v svojih nadah nek tergovec iz Hamburga, njegov bratranec, ki je zastran svojih zadev ravno tedaj v Lubek prišel in ga kot starega rojaka obiskal. Dolgo se nista bila več vidila, čeravno sta bila že z mladih nog naj boljša prijatelja. Pač radovoljno in z veseljem pravila sta si vzajemno dogodbé, ktere sta doživela, razodevala občutke in tožbe svojih serc. V takih razgovorih se spomnita tudi Emila. Med drugim sta govorila tudi o njega izreji in bogati rojak izusti željo, mladega Emila seboj v Hamburg vzeti. Fant mu je bil že na prvi pogled kaj dopadel in se mu je s pametnimi besedami še bolj prikupil. U velikem mestu, kakor v Hamburgu, pravi stari prijatelj k Emilovemu očetu, je veliko več pripomočkov in priložnosti, mladenca za prihodni poklič pripravljati in izučiti. O tem oče dolgo ni hotel prav nič slišati, alj nagovarjanje in ljubezen svojega prijatelja in rojaka do Emila nazadnje zmagate. On mu je obljubil celo svoje

premoženje po smerti izročiti, ker sam ni imel otrok, in ga kot svojega lastnega sina imeti. Oče zdaj spozna, da svojega sina prav srečnega stori, toraj privoli v prošnjo svojega rojaka.

Nekoliko dni je minulo, Emilov rednik in stric pripravlja se k odhodu, in tudi za očeta in sina se bliža ura ločitve. Ljubeznivo objema pri slovesu stari oče svojega Emila, daje mu na pot naukov in poukov, skoraj ne more od njega se ločiti. Pa tudi Emilu se je po očetu kaj milo storilo, alj misel, da vidi v kratkem lepo, veliko mesto Hamburg je olajšala mu britkosti ločitve, berž je sedel na vozu s svojim novim očetom, ter sta se odpeljala v Hamburg.

Deseto leto je že preteklo po tem, vsi so bili še živi in zdravi, stari oče je vedno dobival radostne novice o svojem sinu iz Hamburga, ki je v trgovskih naukih čedalje bolj veselo napredoval. Nenadama se pa premeni beseda v pismih njegovega rojaka, listi so bolj po redkem dohajali, o Emilu je čedalje menj pisal. To se mu je zlo čudno zdelo, postal je vse bolj nepokojen, in je vedno svojega prijatelja prosil, naj mu vzrok te premene razjasni. Mnogokrat sprejel je na lete prošnje le negotove, polovične odgovore, nazadnje zve, kaj se je prigodilo. Pismo rojakovo iz Hamburga se je glasilo: „Prosil sem te za sina, in ti si mi ga v nježnej mladosti in nedolžnosti radovoljno zaupal. V zaupanji, da ga tebi in sebi dopadljivo izredim, ga jamem podučevati. Gledal sem mu zatajiti, da ima pravico po mojej smerti do premoženja ter sem si prizadeval, da ga z dobrotami in ljubeznijo sebi prikupim, da bi mene čislal kot starega očetovega prijatelja, da bi se on prizadeval mojo ljubezen in nagnenje z marljivostjo in dobrim obnašanjem zaslužiti. Tegadelj hotel sem ga že iz mladih dni pri sebi imeti. Moja naj večja skerb in prizadetje je bilo, da ga kot pravega človeka izredim ter ga izobražim na duhu in telesu. Odtergal sem ga od tebe, katerega si kot lastno življenje ljubil, v mislih, tebi bolečine in žalosti stokratno poverniti, ktere ti je ločitev od sina vzrokovala. Moja edina namera je pri tem bila blaženost svojega starega prijatelja in rojaka pomnožiti. Alj o moj Bog! serce mi kervavi pri besedah: nade so nas goljufale, moje naj gorečejše želje se niso izpolnile. To žalostno oznanilo sem dolgo odlagal mislivši, da hoče se Emil, tvoj mili Emil še nazaj na pravo pot podati, da ti tedaj prevelike tuge in žalosti ne napravim, alj vse zastonj, zdaj ne smem več molčati. Emil je mene in tebe čisto nevreden in dosedajno njegovo obnašanje mi malo upanja daje, da se bode še občasno poboljšal. Ne bodem ti tukaj naspočital pogreškov in prestopkov, katerih je kot otrok doprinesel, večidelj izvirajo iz lahke misli in mlade prenenaglenosti. Tudi ne smem tajiti, da sem mar si česar sam kriv, ker sem mu male prestopke prizanašal in rajši pregledal, kar bi se imelo koj v zarodku udušiti. Imel sem lete za predhodnike bistrega uma. Bil sem tako rekoč slep proti njegovim malopridnostim, in šele zdaj spoznam, da ga nisem prav izrejal vidivši kako od dne do dne njegovo zdravje in blagor bolj opešuje, kako se ga naj ljubeznivejše opomene in pouki ne dotikajo, kako ga nobena skerb in žalost ne gane, ki mi jih on z nesramnim in razuzdanim življenjem prizadeva. Serce mi hoče počiti, ker sem prisiljen z letim oznanilom tudi tvoje serce globoko raniti. Samo ena reč bi še znala pomagati, če pa tudi leta nič ne zda, nimam več nobenega upanja. Piši svojemu sinu, piši mu ostro, predstavi mu, kako ne-hvaležno, nevredno je njegovo obnašanje, zberi vse svojo misli, da ga iz poti, ktero je nastopil, zopet k poboljšani privedeš. Če ni mu sercé že čisto odrevenelo, ga bode očetovsko svarjenje in opominjanje gotovo ganilo.

Ako je pa vse to zastoj, mi bo vedno žalibog oplakati nesrečo, da sem ti malepridnega sina nazaj podal."

Leto pismo je staremu trgovcu neizrečeno žalost prizadalo. Bridke solse so se mu vpile po obrazu, samo vzdihleji in tožbe so se čule iz njega ust: Le za sina sem se trudil in mučil, za njega sem delal in svoje oslabele sile napenjal, da bi mu k boljšemu stanju pripomagal, sem ga od sebe pustil, da bi mu boljšo prihodnost pripravil — ali ah zdaj vsi sladki upi, vse mile nade so se razletele, so uničene. Če je pomislil, da bi se Emil na krivo pot ne bil podal, ako bi ga ne bil od sebe pustil, letó je ga grozovito peklo. Si svoje muke in težave polajšati in mu oznaniti žalostni glas, poda se k trgovcu Kajetanu, s katerim je v kupčiji drugoval, ki je iskreno ž njim žalosti in radosti delil, katerega srce se je vedno ž njegovim vjemalo. Ko ga je prijatelj nekoliko pomiril in potolažil, se vsede in piše svojemu malepridnemu sinu. Ravno si je Emil po nemarnem in malopridnem življenji mnogo neprijetnost naključil, ko mu pride očetovo pismo. Prebravši ga se ginjenega srca milo razjoka in terdo sklene, slabo tovaršijo zapustiti. Alj komaj je nekoliko dni minulo, in bilo je vse sopet pri starem. Sopet je zapravljal z malopridneži, noči vbijal, se potepal in opomenam svojega očeta posmehoval. Tudi prošnje njegovega rednika in dobrotnika niso nič izdale. Slehera družina, ktereje je bilo dobrega imena mar, zapirala mu je vrata, pošten mladenč se je njegove malopridne tovaršije skerbno ogibal.

Tako daleč je zadnič zabredel, da ga je clo deželjska oblast iskala.

Zavolj različnih prestopkov bil je zatožen. Odtegniti se sramotnej kazni, pobegne Emil iz Hamburga. Po tem takem k pobegu primoran, od svojega strica zaveržen, od očeta zapuščen, stal je sam edini na tem svetu. Nikder podpore, nikder pomoči. Kamur koli bi pogledal, povsod sramota in zaničevanje. Zdaj je bil zadnji čas, se obrniti alj pa se sramotnemu hudodelstvu oddati. Jel je premišljevati o svojih minulih, srečnih časih, jih prispodabljati s svojim žalostnim stanjem, v katero ga je malopridno življenje sunilo; tu je še le prav za prav spoznal svojo revo in zapuščenost, tu je občutil neizrečeno ozkost pri srcu, ki malopridnostim za petami sledí, in človeku nikder tolažbe najti ne daje. Vest ga je strašno grizla in ga še nesrečnejšega delala. Vse to bi drugega lahko k obupanji prignalo, alj Emil imel je dosti sile, vse prenesti. Spoznal je, da je leto po svojem razuzdanem življenji zaslužil. Za terdno tedaj sklene se poboljšati. Zperva si je trudil pridobiti čestno ime, ktero je tako sramotno zgubil. Potoval je kot trgovsk pomočnik okrog po mestih pod drugim imenom, se je povsod izvrstno obnašal in gledal se v kupčijskih rečeh še bolj izuriti in izobraziti. Povsod je z marljivostjo in zvestobo proti svojemu gospodarju vse druge prekosil, toraj je tudi povsod dobre spričevala dobil.

Tako je preteklo že mnogo let, oče ni vedel alj je njegov Emil še pri življenji ter ni imel več upanja ga še kedaj viditi. Res da je malopridnega sina zaverjel, leta izdramijo mu zopet očetovsko ljubezen do sina; gorko ga je oplakoval, ki mu je bil popred edino veselje. Tu je tožil svoje težave staremu trgovcu, s katerim sta v kupčiji tovaršila, le pri njem je našel še včasih tolažbe in polajšanja. Med tim verne se Emil v svoje domače mesto, na telu in duhu čisto premenjen ter je iskal kot tujec službe v očetovem domu. Sklenel je bil, da se bode šele tedaj

spoznati dal, kedar ga bode lastni oče pametnega in pridnega človeka čislal. Ker je bil dom že za mladih dni zapustil, se mu ni bilo bati, da ga bode kdo popred spoznal. V spričalu, ktero je moral svojemu očetu pokazati, imenoval se je Vilem R; leto je kaj dobro zanj spričevalo. Bil se je zares jako izuril v kupčijskih računih in pisarijah. Po tej priporočbi stopil je v službo pri lastnem očetu, kteremu se je v kratkem z marljivostjo, zvestobo in ročnostjo silno prikupil ter nazadnje njegov naj ljubejši služabnik in clo prijatelj postal.

Te zvesti in pridni služabnik zbudil je goreče želje v sercu starega očeta po zgubljenem sinu, kak srečnega bi se cenil, ako bi Vilema kot svojega sina objeti zamogel. Kdarkoli je ga z svojim malopridnim sinom prisposobil, vedno so mu stopile solze v oči. Enkrat ko sta bila sama, odkrije starec zvestemu Vilemu vzrok svoje žalosti in poteže. „Ah! mu reče mimo drugega, upal sem objeti svojega Emila kot krepostnega, zvedenega možaka; alj človek obrača, Bog pa oberne. Moj sin je zablodil na stezde, ki vedejo v pogubo, on je vzrok moje poteže, ktero samo hladni grob pokriti zamore. Vi Vilem ste mi rekli, da žalujete po svojem očetu. Ah kako srečen bi bil oče, ki bi zamogel tako pridnega sina objeti. Pri teh besedah stari oče ne more se zderžati, da Vilema ne poljubi. To ga je tako ganilo, da bi se bil pri tej priči spoznati dal, le bojazen, da odpuščanja ni še vreden, ga je zaderžala.

Ker je bil tako umen in zveden tergovec, vzameta ga v svojo družbo. Nedolgo potem je Emilov oče, tergovec B. nevarno zbolel. K sreči leta bolezni ni dolgo terpela. Vilem bil je vedno pri postelji starega trgovca, ter mu je celi čas njegove bolezni preljubeznivo stregel. Ko se je bolnik od Vilema spremljan prvokrat pod milo nebo podal, se mu globoki izdihlejš iztisne: Ah mili Bog! zakaj mi nisi privolil sreče, Vilema svojega sina imenovati. Tudi pri tej priložnosti se je Vilem le težko zmagal, da se ni oglasil.

Posebna dogodka pokazala je Emilu še enkrat strašni brezden, v kterega bi bil po malopridnem življenji gotovo zabredel. Pripetilo se je, da je moral v kupčijskih zadevah v daljno mesto. Na svojem potu prijezdi enkrat do gostega lesa, o kterem se je pravilo, da stanujejo v njem roparji. Skoz les peljala je stezda. Prej da se spusti v gosto, pregleda svoje pištole, alj so dobro nabite, da bi se saj braniti zamogel, če bi ga zares kdo napadel. Komaj je bil sred gošče, skočita mu v stezdo dva potepuha, eden popade konja za uzdo, drugi mu grozi s kijem, ako ne da z lepim svojega denarja. Pa Emil ne zgubi pri tem serca, potegne izza pasa svojo dvocevnico in jo sproži nad hajdukom, ki mu je konja deržal. Taj se koj na tla zgrudi, njega tovarš pa to viditi svoje pete odnese, ko naj berž more. Emil je bil miloserčnega serca, stopi s konja, ogleda in zaveže rano nesrečniku; alj kaka groza ga obide, ko ranjenemu bolj bistro v lice pogleda. Bil je njegov prijatelj in tovarš iz malopridne tovaršije. Ves zapanjen zavpije: Nesrečnik kako si pa ti sem prišel: — kaj tvoja malopridnost te je clo roparja in morivca storila? „Vmoril še nisem nikogar, mu odgovori nesrečnik, strašna reva me je do tega prisilila. Dans sem se prvokrat v ropanji poskusil. Tako daleč sem prišel, da že nekaj let beračim. Ah odpusti nesrečniku.“

Ves osupnjen gledal je nanj Emil, nazadnje mu je podaril ves denar, kterega je pri sebi imel. Priljudno ga opomene, naj bi se poboljšal, skoči na konja, in jezdi dalej svojo pot. V tujem mestu je berž svoje reči vravnal ter se nemudé domu povernil. Alj leto, kar se mu je v lesu

prigodilo, mu noče več iz glave. Tako se je v pameti vkoreninilo, da si je obraz nesrečnikov vedno pred očmi mislil in nazadnje clo v nevarno bolezen padel. Pri tej priložnosti je mu stari tergovec B. tisto ljubeznivost in postrežbo skazal, katero je popred od Vilema sprejel. Noč in dan ni zapustil postelje, dokler bolezen ni se vlegla. Ko se je že toliko ozdravil, da mu je zdravnik privolil nekoliko časa jizbo opustiti in se pod milim nebom sprehajati, sklene stari B—, naj se ovi dan posebno slovesnostjo obhaja.

Bil je krasen spomladen dan, solčni žarki oživovali so celo prirodo. Od starega B. veden stopa Vilem na vertič, naravnost proti zahladniku, kder je drugi tergovec nanj čakal. Pri vhodu v zahladnik bil je napravljen slovesen lok iz brinja, berstja in rož z nadpisom: K česti ozdravljenega. Tergovec K. mu pride nasproti, ga ljubeznivo objame in želi mu srečo in zdravje, ga na svoje persi pritisne ter mu dolgo življenje voši. Vilem je kipel radosti, ni mu več mogoče dalej svoje skrivnosti tajiti. Na persih svojega očeta počiva zavpije: Oče! tu imate svojega sina Emila, ktereга ste že mertvega oplakovali. Dozdaj se nisem oglasil, da bi svojo zmoto, svoje malopridnosti z dobrim in poštenim obnašanjem in marljivo delavnostjo opral. Vi niste me vidili, ko sem tovaršil z malopridneži, pa za terdno upam, da bodem v prihodnje tak, kakoršnega me sedaj vidite. Misli si dragi bravec zavzetje, radost in blaženost starega očeta; kaj takega se popisati ne zamore. To naj bravec sam po svoje misli nadomesti. Pri tej priložnosti se je bolj uterdilo prijateljstvo teh treh poštenih mož in ta den bil je den neizrečene radosti in cerkvenega veselja.

Emil je moral pričujočim dogodbe celega življenja pripovedovati. Srečnemu očetu so pri tem solze oči zalile; tako ga je ganilo Emilovo pripovedovanje; pa to niso bile solze bridke žalosti, ampak čiste, serčne radosti in očinske blaženosti. Ne zamudama oznanili so tudi staremu stricu leto prigodbo, ktera ga je tako razveselila, da mu je celo svoje premoženje poročil. Tako je postal Emil bogat tergovec in dolgo živel kot primer čiste kreposti in poštenosti. Iz te prigodbe se učimo, da je tudi zaverženemu, malopridnemu človeku mogoče, da se verne na pot kreposti in bogaboječnosti, naj le svoje pregrehe in prestopke spozna in si tvrdo predvzame se pobolšati.

Po Zl. Kl.

Peto pismo.

Iz Tersta mesca decembra.

Ljubi moj stric Matija!

Ako ste me že menda med pokojnimi spominjali, ker vam tako dolgo nisem od sebe kaj vedeti dal, se niste nikakor vkanjevali: saj tisti ne živi, ki samo je, pije in spi, in sopet vstane, da vživa, kar drugi pripravljajo. Taki ljudje, bili oni zdravega ali bolnega života, so prav za prav živi merličiči, al pa mertvi živci; zatoraj ni nikakor nasprotno, ako se njih spomin s serčnim „requiescant in pace“ obhaja. Tak spomin se meni popolno prileže. Kakor mertva klada sloni moje bolno truplo molče za toplo pečjo, dokler se moj duh, menda od pečne gorkote navdihnjen, kakor nekdanj Pythia, v krog prihodnih časov zaletava in tam jasno vidi, kar je drugim zemljencem zakrito. Terpите blagovoljno poslušati, kar vam bom od tistod povedal in odkril za prihodno leto.

Na širokem prostornem polju slovenske kniževnosti se je letos malo sadu pripravilo; zatoraj bodo tudi kleti mnogi Slovenci, ki se s „slovenskim prijateljem“ soznani nočejo, nemško-slovenske otépine mlatili. —

Kníževno razdruženo Slovenstvo na „la“ (lga am (in „eo“ (ega om) se tudi prihodno leto sdružilo ne bo. Vsaka stranka ima za sebe dovoljen izgovor. —

V drugi polovici prihodnega leta se bo na Slovenskem veliki čudež godil. Mnogi gospodarji, ki so zdaj grozovitni živinoderci, se bodo spremenili na mah v krotke živinamilce, posebno med Terstom in med Ljubljano. To vam iz za tople peči prerokujem, in verjamte mi, da se bo vse do poslednje pike dopolnilo.

S pojemanjem gorkote v moji peči se povračuje tudi moj duh med svoje tesne meje; čutim se sopet osamljenega, in potrebujem od drugod razsvetljenja, v čemur se na vašo dobroto zanašam. Pervič bi rad zvedil, kaj je krivo, da več del Slovencev, ki do poslednje ure v šolah za slovensko knižnost in narodno omiko gorijo, v službe namestjeni, za nobeno omiko več ne marajo. Drugič, ali imajo Slovenci pravico svoje slovenske priimke v uradnih pismih s slovenskim pravopisom pisati?

Kar se tukajšne slovenske knižnosti tiče, mi je za zdaj samo to znano, da bo g. J. Drobníč, ki v Terstu živi, ob novem letu novo delce v natis dal, pod naslovom: „Mali slovensko- nemško- talianski“ in „taliansko- nemško slovenski besednjak.“ Srečo dobro! želeti je, da bi se to delo tako hitro razprodalo, kakor njegov: mali ilirsko- nemačko- talianski rečnik.

Preden sklenem, vam moram še povedati, da sem unkrat v neki cerkvi pri Terstu posnemanja vredno oznanilo slišal. Po končani pridigi je g. duhoven zbranim faranom oznanil, da je v Ljubljani sv. pismo novega zakona v slovenskem jeziku se natisnilo, ter jim je priporočal, naj si ga obilno omislijo. Ravno tisti gospod mi je pravil, da je po takem načinu že mnogo dobrih knjig med svoje farane spravil. Ad notam Slovenci! Tako priporočanje podpira knižnost in ljudsko omiko bolj, ko vse farne knižnice. Zadovoljite se s toj troho in ohranite v blagem spominu

svojega

bratiča Jožefa.

Pridni Peter

ali zvestim služabnikom se malokdaj slabo godi! —

(Prevod ilirski.)

Peter bil je sin siromaških staršev in naučil se v mladosti zidarije. Pred nekoliko leti, ko je blo naše cesarstvo v velike vojske zapleteno, stopi prostovoljno v vojake, da brani domovino neprijateljskih navalov. V vojski se je tako hlabro, čedno in pošteno zaderžal, da je bil kmalo poveljniku svojega regimenta (polka) priporočen. Glejte, otroci! kdor je priden, povsod sreče upati sme. —

Poveljnik kmalo postane general, in Petra zastran njegovih čednost vzeme k sebi za kočijaža. Ko nek dan pelje lepa generalova konja h kovaču podkovat, stopi pred njega star in bogat jud in ga tako le ogovori: „Prijatelj! lepe konjičke imate; ali jih imajo že dolgo gospod general?“ „Nevem,“ Peter odgovori. — „E, zdaj še le vidim“ nadaljuje jud; „saj

konji so že stari in ne pristojni za generala. Ako jih hoče gospod prodati, mislite na me; zato prevzemite tu mali dar, in s temi besedami hoče mošnjo denarjev Petru v roke stisniti. — Peter resno odgovori: „Ne pečam se s takimi skritimi opravili in tudi vinarja ne vzamem. Takega kej ponuditi mi, se ne podstopite več.“ — Jud se preplaši, in izgovarja se, da ni nič slabega mislil, pobere potuhnjen kopita. —

Peter je imel kakor kočijaž mnogo prostih ur; pa ni se potepal okrog, kakor marsikteri, ampak porabil je zlati čas v to, da se je pridno pisati in brati vabil. General to zvedši je bil s Petrom še bolj ko do zdaj zadovoljen. Nekega dne ga k sebi pokliče, in tako le ogovori: Peter! znaš brati in pisati? „Dobro znam, gospod general“ ročno zaverne.“ Pisar mi je obolel nadaljuje general, in zavoljo rane, ki jo imam na roki, ne morem sam pisati. Vsedi se toraj, in piši na mojo grajščino v Slavonijo ter prašaj, kako se je letos žetev in košnja obnašala. —

Peter urno spolni voljo svojega gospoda; kmalo je bilo pismo napravljeno. — „Dobro, reče general;“ zdaj pismo skupaj zloži in zapečati. Peter vse to stori,

Drugo jutro general zopet Petra pred se pokliče in pravi: „Peter spustim te iz moje službe; odslej ne moreš več kočijaž biti.“ Peter se zlo prestraši in hitro zapraša: „Gospod general, prosim Vas, povejte mi, s čim sem vas razžalil? — „Ti si za kaj boljsega rojen,“ mu zaverne, kakor da bi konje čistil. Ker sem sinoči pismo iz grajščine dobil, da mi je oskerbnik zbolel, te postavim zdaj na njegovo mesto in upam, da se boš na svoji novi stopnji in službi tako zvesto in pridno obnašal, kakor do zdaj. Odpravi se koj naj pot in spravi do časa, da jaz za teboj pridem, na grajščini vse v lep red.“

Tako je Peter zavoljo svojega poštenja postal naenkrat dobi imeniten gospod in gospodaril znanprej graščini tako dobro, kakor bi bilo posestvo njegovo, Bog ga je pa tudi zavoljo tega blagoslovil in dal mu doživeti srečnih in veselih dni. —

Kdor je priden in pošteno ravna, se mu ni treba bati hudega na zemlji; povsod ga imajo radi. Poštenje in zvestoba nam odpirate pot v celi svet; toraj, ljuba mladina, prosi pogosto Boga za take in enake dari. — Z Bogom.

J. Levičnik.

Slovensko slovstvo.

*Komu ni znana zlata kniga: Blaže in Nežica v nedeljskeji šoli? Kdo prešteje vsega žalnega sadja, ktereja je imenovana kniga po vsem Slovenskem donašala? Svesti smo si in ponosno rečemo, da še Nemci nimajo tako modro in prijetno osnovane knige za nedeljske šole. Ljuba mladina nahaja tukaj vse, česar potrebuje, da bode srečna tukaj in izveličana unkraj groba. „V spoznanju božjem čedalje bolj napredovati, po spoznanju koristnih reči modreje ravnati, po ravnanju pa tudi v svetej čednosti rasti: to je naše šole svet namen, ktereja Blaže in Nežica kažeta,“ beremo v predgovoru. — Obširno priporočevati knige, ktero smo že vsi dalno in željno pričakovali, ni treba, le to pristavljamo, da so ta tretji natis presvitli g. knezoškof Anton M.

Slomšek za nove čase in nove potrebe sami pre naredili in popravili. Kniga je lepo in čisto tiskana v Leonovej tiskarni, obsega lepo podobo, ktera kaže, kako Jezus, božji detomil, ljube otročiče k sebi vabi in jih blagoslovlja. Dobijo se po vseh knjigarnah po 1 fl. 12 kr. sr.

Drobtinice.

* Kako pošteno in odkrito po slovenski se je Maribor pred presvitlim cesarjem in cesarico obnašal, nam so lepo popisale „Novice“ in vsi veseli smo klicali: Živili Mariborčani! Kar pa od bele Ljubljane beremo in slišimo, se je neki vedla večji del po nemški. Serce Slovencev zakaj ne biješ očitno po slovenski? Pa kaj bi se čudil, če tole v „Novicah“ bereš: Gosp: učniki ljubljanske gimnazije so zložili zbirko šesterih pesem v spominek Nju Veličanstvoma, v kateri nahajamo dve latinske, tri nemške in eno talijansko, — nobene pa domače slovenske; po pravici se čudijo ljudje, da po tem takem smo Ljubljancani bolj Lah kot Slovenci, ker taljansčina je nadomestovana v ti zbirki, slovenščina pa ne. Čuda golemo! — Mi Celovčani pa pravimo in z nami gotovo vsi Slovenci in Slavjani porečejo: Je li to mogoče!? —

* „Zagr: kat: list“ piše iz Beča: „Mogu vas iz sasvim pouzdana izvora izvestiti, da je Njeg. c. k. i. apošt. veličanstvo milostivo dostojalo izpuniti vručo želju štajerskih slovenacah, dočim je odobrilo učinjeni predlog, da se mariborsko i optujsko od slovenacah obitavano okružje, što je dosad ka gradačkoj (sekovskoj) biskupiji spadalo, labudskoj biskupiji prideli. U tvrdoj nadi možemo i od Rima očekivati, da će ovu koristnu promenu potverdit.“

Da je temu res, tudi v Celovcu za gotovo vemo. —

* Čast: gg. duhovnikom se priporočujejo za l. 1857 sledeči časopisi:

1. „Zgodnja Danica“ v Ljubljani; velja za celo leto 3 fl.
2. „Zagrebački katolički list“, ki izhaja v Zagrebu (Agram) in velja za celo leto 5 fl. 20 kr.
3. „Blahovest“ v Pragu; velja za leto 4 fl. „Novice“ in „Zgodnja Danica“ so Slovincem dobro znane, zatoraj o njih molčimo, una dva časopisa pa posebno priporočujemo. Donašata izverstnih sostavkov v prav lahko razumljivem jeziku. Tudi od Slovencev marsikaj povesta; postavim: poslednji zvezek „Blahovesta“ donaša pastirski list presv. knezoškofa Lavantinskega, Ant. M. Slomška, kteri je bil razposlan zastran pastoralnih konferenc ali shodov. Ta list se našim bratom Čehom zdi tako lep in imeniten, da ga je „Blahovest“ celega ponatisnil. Veseli smo ga tudi mi brali in se silno čudili, da ga „Zgodnja Danica“ ni še razglasila. Ta list je zastran pastoralnih konferenc in diecezanskih shodov jako imeniten.

Društvo sv. Mohora.

Bliža se četrto leto za nase društvo. Naj blagovolijo torej g. g. društveniki svoje letno plačilo (3 gld. sr., za učitelje pa 1 gld. 30 kr. sr.) v frankiranih listih, ali posebej ali s kakim drugim plačilom vkup, o pravem času odrajtati. Okoli konca mesca februarja se bojo prve društvene bukve razposlale, pa le samo tistim gospodom, ki so svojo letnino do tukrat že plačali.

Za prihodnje leto si je društvo prav lepih rokopisov priskrbelo. Imenujemo: Drobttince za leto 1857 — Fabiolo ali cerkev v katakombah, po celi Evropi znano delo preslavnega kardinala Wiesemana, Človeško telo ali prvi zvezek slovenske enciklopedije, spisal K. Robida ali pa društveni koledar po imeni: „Glasnik za leto 1858.“ Prepričani smo, da bodo gg. družtveniki z njimi zadovoljni.

Od več strani se nam je želja razodela, da bi se móglo tudi pri našem društvu, kakor je skorej pri vseh drugih navada, na enkrat vsega daljega plačevanja rešiti. Odbor je te želje pretresel in tole sklenil: Vsak družtvenik, kateri noče gori določenega plačila vsako leto odrajtovati, naj blagovoli 50 gl. sr. na enkrat ali v dveh letih zaporedama po 25 gl. sr. plačati. Postane vtemeljitelj našega društva. Ako bi pa naše društvo kedaj razpadlo, se mu bo celi znesek, kateri se bo v celovski hranilnici na obresti naložil, nazaj plačal. Tako se ni nikomur zgube bati.

Opomba: Društvene knige za to leto se bodo proti koncu tega mesca razposlale. Razne okolšine so natis za to leto tako zadržale.

* Dalje so plačali za l. 1856. Anderjaš, Galuf, Katnik Jož., Majar Mat., Milar Jan., Rozman Jož., Semin: knižn. v št. Andražu, Semin: knižn. v Celovcu.

* Dalje so plačali za l. 1857. Št. Lorenska farna bukv., Kraljič, Lesjak Bal., Močnik Luk., Müller Jan., Pintar Ant., Pintar Mat., Prandstetter.

Povabilo na naročbo.

„Slovenski prijatelj“ bode prihodnje leto izhajal ravno tako kakor letos; le pridali bomo še pol pole, da se ga bodo vsak mesec dajale štiri tiskane pole.

Razpadal bode v tri razdele:

I. del je odločen za cerkev; obsegal bode tri perve pole in donasal vse pridige za vsak mesec popred — keršanske nauke, in zgodovinske izglede, ki se lahko rabijo pri pridigah in keršanskih naukih.

II. del je za šolo; razkladal se bode nazorni uk po abecedniku in razštevah.

III. del je za dom, in bo obsegal lepe čedne povesti, podučivne sestavke, slovstvene novice, razne drobttince in zadeve društva sv. Mohorja.

Perve tri pole se lahko posebej vezati morejo. Ljubi Slovenci! vredništvo je storilo, kolikor je moglo: „Slov. Prijatelj“ je razširilo za celo tiskano polo, naročnine pa ni zvišalo; sedaj je „Slov. Prijatelj“ tako dober kup, kakor so nemški cerkveni časopisi, ki štejejo po 10.000 naročnikov. Mi jih imamo le nekaj čez 500; pa upamo, da nam stari ostanejo zvesti in da bodo tudi še drugi slovenski gospodje, zapustivši neslane nemške časopise, si naročili slovenskih, si tako svojo težko butaro zlajšali in zraven še mladahno slovensko slovstvo podpirali. Lepo prosimo! Prosimo pa tudi čast. slovenske gg. spisatelje, da nam pri tem težavnem, imenitnem in svetem delu pod rame segajo; radi plačujemo za to, kar tiskati damo.

„Slov. Prijatelj“ velja po pošti za celo leto le tri goldinarje sr.; pa prosimo liste frankirati.

Tudi še imamo dosti popolnih iztisov od leta 1856; kadar nam potečejo, bomo oznanili; zatoraj ni se bati, da bi kdo denarja zastonj pošiljal. Čast. gg. družtveniki lahko tudi svojo letnino ob enem pošljejo.

Pošiljali bomo „Slov. Prijatelj“ le tistim, ki saj do 14. januarja 1857 ali naročnino pošljejo ali pa saj oznanijo, da jo svoj čas pošljejo.

Da se redno pošiljanje ne preterga, prosimo, ne dolgo odlašati! Pervi list izide 15. januarja 1857.

Celovec 12. novembra 1856.

Andr. Einšpieler, vrednik in založnik.

Odgovorni izdaj. in vredn. Andr. Einšpieler. — Natisnil Janez Leon u Celovcu.